

DUPLA SZÁM

HÉVÍZ
Művészeti folyóirat

XXIV. évfolyam • 2016/4-5 • Ára: 800 Ft

ZALA 1956

**Dobozi Eszter
Erdős Virág
Háy János
Király László**

versei

**Jászberényi Sándor
Térey János
Welbach Lola**

prózái

**CSORBA / Mohácsi
ESCOFFIER / Szederkényi
HAVEL / Fehér
NÁDAS / Bazsányi / Szegő**

EGY NYÁRI ÉLMÉNYEM

Bereményi Géza elbeszélése

Nyílt víz

Bereményi Géza: Egy nyári élményem	305
Király László: Ábra, Eltávozás. Könyvtárrendezés	333
Dobozi Eszter: Mit akar az emlékezet?, Két idol	336
Háy János: Olyan a test	338
Welbach Lola: Háztáji démon	340
Vidéki Bianka: Településfejlesztés	343
Erdős Virág: Ballada a költészet hatalmáról	348
Keresztesi József: Egy emlékmű tervezete	349
Benedek Szabolcs: A férj	352
Bíró Krisztián: Duplaüveg	361
Ferencz Mónika: Cefeidák	362
Dimény Haszmann Árpád: Pénelopé	367
Beck Tamás: Gól	369
Dankuly Csaba: Kiesés	372
André Ferenc: Csőtörés	374
Térey János: Vendéjgáték Ványával	376
Turi Tímea: Vendégek vagytok, Engem tönkretettek a feministák, Detektívtükör	384
Turbuly Lilla: Tengerészcsomó	387
Theodor Storm: Celeste	388
Szűgyi Zoltán: Kétszázhuszonegyedik nap	391
Németh Gábor Dávid: Jég	392
Kovács Dominik – Kovács Viktor: Mikor a pogácsa sem elég	393
Ayhan Gökhan: Világkórház	396
Kállay Eszter: Emelkedés	397
Döme Barbara: Bábá	398
Nagy Betti: Azt mondom	404
Madár János: Enyém, Utolsó vallomás	405
Pohl Balázs: Falszomszédok	406
Czapáry Veronika: Elméletileg nem lehet félni, Sáska a fürdőszobában	412
Hartay Csaba: Az akkori hajók	413
Hepp Iván: Orogenezis	414
Jászberényi Sándor: Valaki virraszt érted	415

Hajószakács

Szederkényi Olga: „A főzés művészet és fantázia” – Auguste Escoffier-ra emlékezünk születésének 170. évfordulóján.	435
P. Horváth Tamás: Egy eltűnt likőr nyomában (A Mecseki Itóka története)	445

Vízibicikli

Szegő János: A szabadság lendülete (beszélgetés Nádas Péterrel).....	455
--	-----

Hullámvverés

Bazsányi Sándor: Szövegfutás – lélegzetpróza	467
Fehér Renátó: Idő, hályog alatt (Václav Havel 80)	473
Mohácsi Balázs: A csorbagyőzösről (Csorba Győző 100)	479

Öböl

Káli Csaba: Békétől megtorlásig (Zala megye 1945-től az 1956 utáni bosszúhadjáratig).....	489
---	-----

Hévíz
Művészeti folyóirat
Megjelenik kéthavonta

Főszerkesztő: Szálinger Balázs
Szerkesztő: Cserna-Szabó András
Képszerkesztő: Palásti Kovács András
Olvasószerkesztő: Cséby Géza
Kézirat-előkészítés: Darida Benedek

Szerkesztőbizottság: Cserna-Szabó András, Cséby Géza, Hinger Tamás,
Óry Rózsa, Szálinger Balázs, Szántó Endre

Alapította: Dr. Kiss Lajos
Kiadja Hévíz Város Önkormányzata, 8380 Hévíz, Kossuth Lajos utca 1.
Felelős kiadó: Papp Gábor polgármester

e-mail: hevizfolyoirat@gmail.com
www.facebook.com/hevizfolyoirat
Korábbi számaink: www.onkormanyzat.heviz.hu/heviz/heviz-folyoirat-szamai

Terjesztés, előfizetés: Csongrádiné Olasz Sára, csongradine@hevizph.hu
Tördelés, layout: Leon Creativon Kft.
Nyomás és kötés: Ziegler Nyomda Kft.
ISSN szám: 1216-8181

NYÍLT VÍZ

Bereményi Géza

EGY NYÁRI ÉLMÉNYEM

Az 1962/63-as tanévben én harmadik osztályos gimnazista voltam. El kellett hagynom Budapestet, Pápa városába kerültem. Ott kollégiumban laktam, ahol a szigorú hagyományok szerinti napirend ellenére szabadnak éreztem magamat, részben azért, mert a nevelőapám eltűnt az életemből. Csak egyszer jelentkezett. Az ügyeletes szólt, hogy levelem érkezett. A borítékon rögtön fölismertem jellegzetes kézírását. A gyomrom összerándult. Jött, hogy kidobjam a levelét olvasatlanul, mégis felbontottam. Akkoriban mindig legalább kétfelé gondolkoztam, golyóztam, ahogyan a korabeli kamaszok mondani szokták. Felszólító levél volt. Mint feleségéért aggódó férj szólított fel engem, hogy adjak valami életjelet sírások közt aggódó feleségének, az én édesanyámnak, írjak már neki, máskülönben ő, dr. Rozner István fog felkeresni engem Pápán, „és attól a Jóisten óvjon meg mind a kettőnket, Géza”. Megkönnyebbültem dobtam szemétbe a sorait és vegyültem vissza kollégista társaim, a különféle bakonyi falvakból származó kamaszfiúk közé.

Egy-két hónap múlva megint szólt az ügyeletes, hogy menjek a portára, mert az édesanyám jött látogatóba hozzám Pestről. Ott állt a boltozatos kapualjban. Kivett egy szabadnapot, mondta, hogy siet. Arcon csókoltuk egymást. Elvezettem egy eszpresszóba, ami – emlékszem jól – épp szemközt volt a Türr István Gimnázium épületével. Itt édesanyám – röviden, mert

nemsokára indult vissza Pestre a vonata – beszámolt arról, hogy ideérkezése után először a gimnáziumot kereste fel, hogy érdeklődjön felőlem a tanárainnál, ugyanis rettegett, mert tudta, hogy tőlem úgysem tudhatja meg soha, miket követtem el én máris Pápán. A kapus telefonált, és akkor maga az igazgató, Galántai István jött le hozzá az üres iskola portájához, hogy felkísérje őt az irodájába. Anyám a legrosszabbaktól tartott, még akkor is, amikor a szálás, tekintélyes férfi úgy értékelt engem, mint kitűnő diákot, akinek a nevét majdan márványtábla fogja hirdetni a gimnázium falán, hogy ez a fiú Pápára járt. Meg is erősítette a kijelentést azzal, hogy igen, a Rozner Gézáról van szó, kedves hölgyem, nem értettem rosszul a nevet, és búcsúzóul még kezet is csókolt az én anyámnak.

– Géza, valld be, mit hazudtál nekik, hogy ezeket mondta? Vigyázz, mert ha ezek is rájönnek, hogy átvered őket, nemcsak hogy kirúgnak, de egy életre elvágod magadat a mai világban. Mivel hitetted el, hogy nem vagy olyan, amilyen vagy valójában?

Jelenlétében ott, a presszóban én újra visszavedtettem a régi hülyévé. Fejemet csavargatva motyogtam: semmit, semmit, hidd el, édesanyám, becsületszavamra, nem is értem, miért mondta ezt neked a Galántai, én nem is csináltam semmit – mondtam, nehogy anyám felébredjen a rettegő álomból, amit a nevelőapám és a volt pesti tanárok bocsátottak rá. Akkor mi már hiába beszélünk egymásnak. Anyám hitetlenkedve búcsúzott tőlem, még mondta, hogy szeret, és ő olyan, hogy még a börtönbe is levest vinne be nekem, amit én megköszöntem volna, ha talállok odaillően álságos szavakat. Ő ment az állomásra, én pedig vissza a kollégiumi tanulószobába, ahol épp szilencium volt akkor, emlékszem tisztán.

És arra is, hogy a harmadik tanév végén, az évzáró után mi, kollégisták sorba álltunk, és énekszóval vonultunk otthonunkhoz, az ódon épülethez, ahol hajdan Petőfi és Jókai is megfordult sokszor, bár ők magánházaknál laktak Pápán, ha jól tudom. Ott lármásan lerobogtunk az alagsorba csomagolni. Két hosszú tornapad volt a vasszekrények között, azokon pakoltunk nagy sietséggel. Én a kéziszűzőket és a könyveimet a szekrényemben hagytam őszig, egyedül egy Nietzsche-kötetet dobtam be az útra a sportszatyromba, meg némi ruhaneműt. Alsónadrágom nem volt, egy úszógatyát viseltem helyette. Hajlongtunk, pakoltunk, kiabáltunk, kitört a szünidő.

Odajött Nagy-Szép Sándor, az osztályfőnököm, olasztanár és egyben a kollégiumban lakó nevelőtanár. Testes fiatal férfi. Szokott gunyoros, aranykeretes pillantásával nézett le rám, ahogy ott pakolok.

– És most? Hova mész a nyáron, Rozner? Kinél laksz te lényegében a te szerzteágazó családoból, meg tudnád mondani nekem?

– Még nem tudom, tanár úr, kérem.

– Nem akarsz itt maradni a szünidőben? Kapnál kulcsot, ellakhatnál a kollégiumban, és felőlem oda tekeregsz el, ahova akarsz. Legalább lesz egy biztos helyed Pápán. Vagy ez neked méltóságon aluli?

– Több helyem is van, tanár úr, kérem, többféle is várnak Pesten.

– Félek, te nem vagy magadnál. Nem gondolod?

Kamaszkorom legszebb nyarának helyszíne Balatonfüred volt. Ott élt a legszebb csaj: Zsuzsa. Mind a ketten tizenhét évesek voltunk, amikor először megláttuk egymást a füredi mólónál, ott, ahol a fák alatt véget ér a sétány. Én frissen érkeztem autóstoppal, nem mondtam meg Zsuzsának, miután leszólitottam, hogy még sosem jártam Balatonfüreden, nehogy kezdőnek nézzen engem egy ilyen vagány külsejű, fürdőhelyi csaj. Kérdeztem, tud-e valami kéglit éjszakára, mert talán itt töltök egy éjszakát, mielőtt átmegyek Almádiba, ahol a társaságom csözezik. Így mondtam, „társaságom”, pedig Almádiban sem várt engem senki. Valójában életemben először jutottam el a Balatonhoz, mindaddig csak hallottam róla.

Ott álltunk a sétálgató nyaralók tömegében Zsuzsával, szövegeltünk, érezhetően örültünk egymásnak. Később Zsuzsa elárulta, hogy főleg az tetszett meg neki, hogy olyan széles a vállam, mert ő a fiúknál arra bukik, én meg azt bírtam benne, azonnal, hogy mindenén látszott a Balaton, a kreol bőrén, fehér fogsorán, továbbá a fiúsrá vágott barna frizuráján, és még folytathatnám a nagy, fényes szemeivel, a halásznadrágból kilátszó strandpapucsosan szép lábával. Szóval megfeleltünk egymásnak. Mindennek tetejében tapasztaltabbnak és a szabad életben járatosabbnak néztük a másikat önmagunknál, így hát kíváncsian vártuk a fejleményeket.

Észrevette többek között, hogy elszakadt a nadrágom. Mondta, menjek vele, megvarrja, hogyha akarom. Naná, hogy beleegyeztem. Elmentünk a lakásukra, közben löktük a szöveget. A hőség miatt elsötétített szobában aztán én gyorsan levettem a nadrágomat. Szerencsére fürdőnadrágot viseltem alatta, Zsuzsa leült, meghajtotta a varrógépet, öltetni kezdte az egyik száron a szakadást. Emlékszem, szemüveget vett fel hozzá, amitől még szebb lett, a szája elnyílt kissé, én meg odavitem egy széket a közelébe, úgy nyomtam a szöveget.

Kiderült, hogy mind a ketten a jövő tanév végén fogunk érettségizni, Zsuzsa itt, a füredi gimiben, én meg Pápán, ahol „pestiként” kollégista vagyok, ezt külön hangsúlyoztam, mert láthatóan tetszett neki, hogy egy fővárosival ül egy hangulatlámpa fényében a félhomályban. Gondoltam, Andersen meghalt, mese nincs, le kell támadnom. De hogyan? Majd kialakul, időzítés kérdése. A gymromban éreztem a várakozást.

Mondta, hogy a szülei bármikor hazajöhetnek, amikor visszavettem a nadrágomat. Erre én javasoltam, hogy levelezzünk, ő is írjon nekem. Tudtam, ezt szeretik a vidéki csajok, a levelezést. Felírta a címét, és mikor átadta, magamhoz húztam. Hosszan smároltunk, de nem nyelvesen. Utána a szemembe nézve azt mondta, de szóról szóra: „Szeretlek. Ugye vigyázni fogsz rám?”

Mit akart mondani ezzel? Vállamra vettem a sportszatyromat, és azt ígértem neki, néhány nap múlva visszajövök. Most át kell mennem Almádiba, de aztán újra szeretném látni őt, mert én is beleszerettem. Siettem, nem akartam találkozni a szüleivel.

Visszamentem az országútra. Kezdem stoppolni Almádi felé. Azt hittem, elégedett lehetek magammal.

Aznap reggel korán indultam Pestről a Balatonhoz. Kiálltam az Osztapenkoszoborhoz, mert az egyik fej azt mondta, hogy ott kezdenek stoppolni a Balaton felé a pesti fejek. Szabály szerint odacövekeltem a 7-es út mentén várakozó fejek sorának a végére. Autók jöttek, felvettek egyeseket, de a sor nem rövidült, mert újak jöttek a végére. Dumázni is lehetett várakozás közben. Egyik fej odaszólt nekem, hogy rosszul integetek, és mutatta, hogy így kell, én meg kérdeztem, hova megy. Mondta, hogy Almádiba, most ott vannak a Balaton körüli fejek, a Pinocchio is, a Mózes is, ő is azért megy oda. Hívott, menjek vele én is Almádiba, legfeljebb nem alszunk, ha nincs arrafelé kégli. Akkor csak a strandon, hajnalban a fűvön héderezünk.

Ez egy, a sorban mögöttem álló fej volt, és mikor megállt nekem egy kocsi, beszállás előtt még azt kiabáltam vissza, hogy jó, akkor én is Almádiba, erre ő, hogy a Tulipánban, oda gyere, a Tulipánban leszünk. De aztán kiderült, hogy az én kocsim Balatonfüredre megy, ami túl van Almádin, és gondoltam, előbb megnézem Füredet, sokat hallottam róla, és csak aztán megyek vissza Almádiba, a fejeket majdcsak megtalálom, legrosszabb esetben ők jönnek át Füredre, úgyis minden fej a Balaton körül kering ezen a nyáron, előbb-utóbb összeakadok velük. Időm, mint a tenger, és volt háromszáz forintom is.

Viszont Székesfehérvárnál megállt a sofőr, és felvett mellém egy másik stoppost. Persze ő is a Balcsira ment. Elmondta, hogy mi a helyzet ott a rendőrökkel.

A sofőr szintén fiatal volt, bár nem látszott fejnek, ő is hozzátett a dumához ezt-azt. Tágították a fejemet, mert én voltam a legfiatalabb stoppos. 1963 nyarán az összes bulihelyen én voltam a kiskrapek a fejek közt a Balatonnál. Kiderült a kocsiban, hova érdemes menni, hova nem, és merrefelé veszélyesek a rendőrök. Füreden meg Almádiban például kapitányság van, nem csak őr, és a kapitányságokra idén odavezényeltek egy nagy rakás erősítést a megyei városokból, és azok hordákban igazoltatnak fejeket, még motoznak is. És van egyvalami, aminek nem szabad bedőlni az idén. Annak, hogy „huligántalalkozó”. Mert az egész nagy rendőri készültség arra irányul, hogy mi egy nagy huligántalalkozóra készülünk, afelől érdeklődnek igazoltatáskor a fejeknél a szervek, és az az ő agyközpontjukból, a Belügyből származó provokáció. Hiszen maga a szó, hogy huligán, az egy orosz szó, a hülye magyar rendőrség onnan átvéve használja, és azért akarja széthinteni, hogy mi bedőlünk neki, és szervezkedésnek látszódjunk. És akkor majd a fakabátok szovjet mintára halásszák le a fejeket a Balaton körül, mert most mi vagyunk a célcsoport, mivel az ellenforradalmárok már mind sittyre vannak vágva, vagy ki vannak végezve, csönd van, és a Belügynek semmi munkája. És figyelmeztettek engem mint fejek a kocsiban, hogy tavaly huligán- meg galeriperek voltak, a Nagyfa meg a Belvárosi Galeri pere, és már annak a vádlottjai is sittyen ülnek, és most már mi következünk, ezért kitalálták a rendőrök a Balatoni Huligán Találkozót, mintha azt mi, a fejek találtuk volna ki. Az egész csak egy szalámitaktika. Stimmt?

A stoppos kiszállt Almádiban, a sofőr elvitt engem Füredre, ott belementem a nyaralók tömegébe, és a mólónál leszólítottam Zsuzsát. Smároltunk, később visszastoppoltam Almádiba én is.

Közben egyre csak azon golyóztam, amit Zsuzsa mondott, hogy ugye, vigyázni fogsz rám. Mire értette ezt? Hogy ne ejtsem teherbe? Vagy ne rontsam el az illúzióit? Azt is mondta rögtön, hogy szeret. Erre persze én is, pedig csak csajozni akartam vele. Ez volt az én bajom akkoriban. Az állandó golyózás. Többek közt ezért nem illetem teljes pontossággal a fejek közé, de még Zsuzsához sem. Ők nem golyóztak sokat hiába.

Alkonyat után tettek ki Almádiban. Ott körbejártam a helyeket, közben tudtam, Zsuzsa visszavár. A zsebemből meg elővettem az én csuklóláncomat, mert elhatároztam, hogy ezt most felcsatolom. Ízléses darab volt, keskeny ezüstlapjába azt az angol szót gravírozták bele, hogy TWO. Véleményem szerint bármelyik fej szívesen viselte volna. Mindaddig nem mertem magamra tenni, dehát most Almádiban vagyok, a fejek birodalmának kapujánál. Rögtön igazoltatott is két rendőr, közben faggattak, mit jelent a TWO, én meg mondtam, hogy ketten, mert egy lánytól kaptam, ők meg gyanakodtak, hogy

esetleg erőszakkal tulajdonítottam el attól a kislánytól, de aztán kiolvasták a személyimből, hogy a pápai Türr István Gimnáziumba járok, és figyelmeztetések kíséretében utamra engedtek.

Benéztem a Tulipánba, az Aranyhídba, a Pannóniába, de sehol egy fej. Almádi döglött volt, nyaraló családok, félénk szűzlányok, kedélyeskedő részegek mindenféle. Megtudtam, a fejek egyrészt átmentek a tó déli partjára, Siófok, ilyesmi, másrészt Pinocchióék még délután stoppal elindultak Füredre, pont oda, ahonnan én eljöttem. Gondoltam, holnap reggel elhúzóok innen, vissza Zsuzsához, és dűlőre viszem a kettőnk dolgát, közben vigyázok rá, ha már annyira akarja. De hogy is értette tulajdonképpen?

Egyszer azt mondta nekem, még Pesten egy fej, mikor a csajokra panaszkodtam neki, hogy én mennyire bírom őket, de ők csak a vagányokra hajtanak: „Az a te bajod, hogy nem szereted eléggé magadat. Magad is szeresd, ne csak a csajokat, és akkor rád ragadnak, ne félj, kiskrapek.” Aztán ezen is volt mit golyóznom.

Jó, de kéglit kellett találnom Almádiban egy éjszakára, és már csak a wurlitzeres hely volt nyitva. Valamivel záróra előtt érkeztem oda, amikor a település neonfényes utcái is néptelenek voltak. A zenegép sötétben hallgatott, sehol egy pincér, csak az egyik asztalnál ült egy háromfős társaság. Két reménytelen kiskorú csaj és egy húsz év körüli fehéringes krapek.

– Odaülhetek hozzátok zárásig? – kérdeztem az ajtóból, vállamon a vándorlás jelképével, a kockás sportszatyorral.

A két kiscsaj a krapekra nézett, mit szól hozzá, láthatóan életükben nem kérdeztek tőlük még ilyet.

– Mért ne – szólt a pasi.

Én meg odavitem hozzájuk egy széket.

Sportos kefehaj, nagy, dűlledt szemek, vasalt nadrág, értékes karóra. A krapek nem volt fej, csak jólnevelt érdeklődő. Kisvárosi nyaralók, utolsó esélyeim. Legfeljebb átmászok az almádi strand kerítésén, és fűvön fogok aludni, ami szintén nem rossz.

– Holnap átmegyek Füredre.

– Stoppolsz? – kérdezte a krapek.

– Nekem bármi jó. De azért tudsz egy kéglit éjszakára?

– Holnap én is elmegyek, de addig alhatsz nálam. Előtte kísérjük haza a lányokat. Már fizettem.

Nem kellett messzire menni az éjszakában. A lányok rokonai lehettek a pasinak, tetszett nekik, hogy csavargó vagyok, színesítettem a nyaralásukat, az

ifjú férfi meg kérdezgetett, hogy együtt szórakoztassuk őket. Belementem a dologba. Azt hazudtam, egy fillérem sincsen, vagánykodtam, micsoda fejekkel bandázok, ámítottam őket stoppolás közben felszedett történetekkel, főként Pinocchiót emlegettem, a híres műugrót, aki már az összes magyarországi hídról levetette magát.

– Még a Lánchídról is? – kérdezte az egyik lány.

– A Lánchídról a legkönnyebb – mondtam. – Arról már én is leugrottam, pedig mélységiszonyom van. – Erre az akkori hantámra még ma is emlékszem, mert alighogy elhangzott akkor, szégyenkezni kezdtem, micsoda egy zavaros kis alak vagyok.

A lányok szörnyülködtek, a pasi meg örült, hogy szórakoztatom őket. Megérte neki, hogy szállást biztosít egy ilyen kisköcsögnek.

Valamelyik kertkapunál elbúcsúztattuk a kiscsajokat. Előtte még azt is megtudtam, hogy a pasi joghallgató, most fejezte be az első évet, attól ilyen jólnevelt.

Elsétáltunk a szálláshelyig. A pasi megint rátért a pénzre, hogy adna nekem reggelire. Ezt visszautasítottam, mondva, hogy adnak nekem holnap Füreden a fejek, nem kell féltene.

Sufniban kapcsolta fel a villanyt, egy sötétlő villa kertjében. Még ágyneműt is adott egy napozóágyra a maga díványa mellé. Aztán leült, rágyújtott, én is. Tűzekkel kínáltuk egymást, és megintcsak segíteni akart nekem. Azt mondta, holnap reggel neki Veszprémbe kell mennie. Stoppal menne, mert ő sem áll jól anyagilag, Veszprémbe tudna pénzt szerezni, és akkor risztelhetnék, és én fordulhatnék Füredre a barátaimhoz. Mondtam, én egy csajhoz megyek Füredre, és az nekem sürgős, mert bele vagyok zúgva Zsuzsába. És rájöttem, hogy tényleg. Alig várom, hogy lássam már Zsuzsát, és az ügyünkben tovább haladjunk. Meg hát a fejek is épp Füreden gyűltek össze. Azt is említettem a krapeknak. Hogy nekem több helyen meg kell jelennem Füreden holnap, nem jön jól nekem egy veszprémi kitérő. Még végig sem szívtuk a cigarettát, amikor azt mondta, ő most elmegy, feküdjek le nyugiban, rövidesen visszajön, csak van még egy kis dolga itt a közelben, a strandon. Ugyanis kifigyelte, hogy a strandbüfé bódéja mellett hagyják éjszakára az üres bambisüvegeket a büfések, és ő most odamenne telepakolni a táskáját, hogy holnap Veszprémbe majd visszaváltsa feltűnés nélkül hármásával-négyesével azokat az üvegeket. És hozna neki egy kis anyagi kiegészítést, mert meg van szorulva, úgy, mint én. És ha most vele tartanék, az én sportszatyromat is tele tudnánk pakolni. Nyolc-tíz láda van tele üres bambisüveggel ott a strandbüfénél. Na?

A sufni közel volt a strandhoz, összesen négy szatyorral másztunk át a kerítésen, az enyém mellé adott egyet kölcsön a krapek. Odamentünk a bódéhoz a víz közelében a fűvön, a csillagos ég alatti ürességben. Sehol egy teremtett lélek. Valóban ott voltak a ládák takarosán üvegekkel, némelyik egymáson. Csörömpölés nélkül teleraktuk a szatyrokat, vissza a kerítésen, be az ágyba, alvás szürkületig, majd ki a műútra, nem volt gond Veszprémig a stoppal. Nyugodt együttműködés, hozzá az érzés, hogy kölcsönösen segítünk egymáson. Kezdtünk összeszokni mi ketten.

Veszprémbe ugyanez. Felváltva mentünk be a boltokba néhány bambisüveggel, gyűlt az aprópénz, feltűnés nélkül ürültek a szatyrok.

Kezet fogtunk búcsúzóul.

– És most felejtjük el egymást – mondta akkor a krapek.

– Azt azért nem – mondtam én, mert biztosítani akartam az elismerésemről.

– Engem csak úgy hívnak a fejek, hogy Csibész.

Hirtelenjében nem tudtam más nevet kitalálni.

– Engem meg úgy, hogy Jocó – mondta ő.

Ez még a Csibésznél is közönségesebben hangzott. Gondoltam, ő is csak rögtönözte a nevét arra az esetre, ha eljárna a szám. Azért kitalálhatott volna valami jobbat is, egy gépállomás svájcisapkás alakját idézte nekem az, hogy Jocó.

Úgy emlékszem, negyven forintot kereshettünk összesen a bambisüvegeken, vagy hatvanat, ugyanis húsz vagy harminc jutott nekem. Feleztünk, pedig az ő ötlete volt az egész. Többet is igényelhetett volna magának. Viszont az is igaz, hogy nekem semmi szükségem nem volt arra a kis összegre, mert volt háromszázam titokban. Szóval volt mit méltányolnunk egymásban, azért voltunk olyan ünnepélyesek búcsúzáskor. Néztam Jocó után. Fehér ingben, vasalt nadrágban távolodott a veszprémi utcán. Ezt se fogom látni többet.

Kigyalogoltam Veszprémből a füredi mellékútra. 1963 nyarán annyi autó járt az utakon, mint előzőleg soha a magyar történelemben. Néhány év óta magánszemély is vásárolhatott gépkocsit magának és használhatta is. Ez egyike volt a korabeli lakosságot békítő könnyítéseknek. És az emberek is megváltoztak, anélkül, hogy észrevették volna. Lazábbak lettek, színesebben öltöztek, kezdték észrevenni egymást. Fesztelenebb nyarak ígértek, alig maradt már megtorolnivaló, csak bizonyos beszédtemákat kellett megkerülni, máris megjelentek az újabb árucikkek. Énbennem is percről percre erősödött az érzés, hogy szerelmes vagyok Zsuzsába, míg stopoltam Füredre visszafelé. Már nem golyóztam. Azt képzeltem, Zsuzsának is jót tett az egynapos rámgondolás, mostantól számára is tiszta az ügy, hogy hozzám tartozik. Azt csinálunk, amit

akarunk. Miért ne kúrhatnám meg még ma este? Elvégre, ha más nem, léteznek Füreden éjszakai bokrok.

És ezt a néma ujjongást csak fokozta az a két középkorú pasas, akik egy nagy Volgával lefékeztek nekem a kettős fasorban, a Veszprémből kivezető úton. Futottam, nehogy meggondolják magukat, mondtam, Füredre megyek, erre ők: ülj be hátra, öcsi. Bevágódtam a sportszatyrommal mögém, elindultunk, és rögtön érdeklődni kezdtek. Kérdezték, minek viselek karkötőt, az most a jampi divat? Állami alakok lehettek, legalábbis az egyik, a másik meg a sofőrje, aki többnyire hallgatott, csak néha röhögte el magát. Méghozzá izgalmában, amit a néhány közbevetett megjegyzése is elárult, ugyanis a főnöke arról faggatott engem, hogy állok a lányokkal. Csak nem vár engem egy kislány ott Füreden? És Veszprémbe mi volt? Ott is akadt horogra valaki? Akadt, akadt, szerénykedtem neki. És sok nőügyem van nekem? Tartózkodó voltam: nem számolom, ami lekad, az lekad. De ugye nem kell nagyon erőlködni, mert a mai lányok nem fogják vissza magukat? Többségükben, mondtam. Többségükben? Az mit jelent? Hogy szevasz, gyere egy körre? Aztán jöhet az abortusz, mi? Létezik még olyan, hogy szűzlány? Erre én végképp titokzatos lettem: hát az biztos, hogy mindegyik úgy születik. És ebben végre meg tudtunk állapodni. Együtt röhögünk a nőkn.

Azon a nyáron, abban az állami Volgában, a felnőtt hímek irigységében én nem akartam, de már megint golyózni kezdtem. Feltételeztem, az útitársaimnak hajdan életbevágóan fontos volt, hogy szűz lányt vegyenek feleségül, mert önérzetileg az volt a divat. Zsuzsa talán nem is szűz. Kérte, hogy vigyázzak rá. Miért, ha nem szűz? Lehet, hogy van egy krapekja. Akkor nem lett volna első blikkre olyan odaadó. Ha van krapekja, az olyan lehet, hogy a farzsebéből fésű nyele áll ki. Szegény Zsuzsa, azt hiszem, beleszerettem, mert fájdalmas érzés volt, hogy már nem szűz. Azt hiszem, életemben először lettem féltékeny. Gondolatban megfosztottam magam Zsuzsától, közben alig vártam, hogy találkozzunk. Kicsalom éjszaka, van egy kis előkertjük. Útitársaim eközben a vetkőzős házibulik felől érdeklődtek, én meg csak azt mondtam nekik, hogy igen. Egyébként elzárkóztam. Hadd irigykedjenek rám.

Amikor kitétek Füreden, először a mólóhoz mentem, hogy onnan könnyen eltaláljak Zsuzsa házáig. Otthon volt. Bemutatott az anyjának: ő a Géza, anyukám. A nő, aki pedellus volt a helyi gimnáziumban, úgy nézett meg magának, mint aki kitalálja, hogy mit gondolok. Elkértem Zsuzsát estére. Jó, de addig valami miatt itthon kell maradnia. Az asszony tegezett.

– Táncolni mentek, Géza?

Zsuzsa mosolygott rám.

– Igen, anyuka. A Vitorlásba. Van ott egy zongorista meg egy dobos. Az most a legjobb hely.

– Ugye vigyázni fogsz a lányomra, fiam?

– Vigyázok, vigyázok.

Azt hiszem, takarítottak. Egy horgolt terítős asztalnál ültem, ők meg járkáltak körülöttem. Időnként a szemembe néztek. A szobát nem függönyözték el, betűzött a kinti fényerő, mégis támadt egy pillanat, amikor otthonos érzés fogott el közöttük. Meglepetésemre egyszer csak átengedtem magam annak a nyugodalmas szöszmötölésnek, járkálásnak, az apró tárgyakkal telezsúfolt szobának és leginkább Zsuzsa anyjának, aki odalépett hozzám, a vállamra tette a kezét, úgy kérdezett, mint aki befogad hozzájuk. Mert nekem elég is volt ennyi akkoriban. Önmagukkal elégedett, fölényükben bizonyos emberek között voltam Zsuzsáénál, valahonnan nagyon ismerős környezetben, és elernyedtem ott. Beleszerettem a háziasszony pillantásába, még a nesztelen papucsába és a magas homlokán megkötött kendőjébe is. Talán mert ő Zsuzsának az anyja volt, a szoba pedig Zsuzsa szobája, és az összeszokott női tevés-vevés azt ígérte, hogy a lány majd a későbbiekben is olyan lesz, mint az anyja. Kellünk így neked? Ezt kérdezték tőlem szavak nélkül, én meg rajongva néztem vissza a háziasszonyra, és legszívesebben estig maradtam volna abban a szolgálati lakásban, csak úgy, üldögélve.

De rövidesen elküldtek, mert át akartak öltözni, látogatóba kellett menniük. Az asszony arcon csókolt búcsúzóul, és jó szórakozást kívánt, Zsuzsa pedig megadta a randevúnk időpontját a Vitorlásban.

Ez most már bizonyos volt. Mentem a széles füredi utcán, amin autók haladtak el. A Balaton felé tartottam, a víztükör fénye olykor a fák közül a szemembe vágott. És szemben velem jöttek vagy hárman, vagy négyen, és kiríttak a nyaralók közül. A fejek. Bárki megkülönböztethette őket, de én nagyon. Az ernyedt járásuk fölénye. Az a nyugodt közöny, valósággal elborították őket az apróbb-nagyobb jelek. Mindegyikük ruházatában volt valami rendőröknek szembeszökő. Bár egyiket sem ismertem személyesen, úgy álltam el az útjukat, hogy a mellemhez emeltem a bal kezem, látszódjon az én ezüst csuklóláncom. Meg is álltak, nem is köszöntünk egymásnak. Felesleges lett volna.

– Most jöttél? Mi tegnap.

– Almádiból? Én meg szintén onnan. Van kéglitek?

– Tele vagyunk. A Sípós Szőke ismer egy csajt, talán nála lehet. Vele beszélj. Vagy jön a Mózes is ma este Füredre. Meg a Barna Pierre is itt lesz, meg talán a Pinocchio.

Megdumáltuk, hogy este a Vitorlásban, mert oda érkeznek ma fejek Szegedről, meg pestiek is. Kevés szót használtunk, inkább szemmel méregettük egymást. Majd továbbmentek, ők felfelé, én lefelé a vízhez. De én magammal elvittem őket, jöttek velem, a járásukat utánoztam. Hátunk mögött, előttünk a nyaraló családok úszógumis, strandtáskás tömege, az azon a nyáron megváltozott emberek. Gondoltam, én is fürdök egyet. Életemben először kipróbálom a Balaton vizét, milyen is megmártózni Fürednél. Jó volt az egész.

A kéttagú zenekar sötétedéskor kezdett egy Paul Anka-számmal. Többnyire a zongorista énekelt, a dobos csak tercelt neki. Dobogón ültek az alacsony presszóépületnél, és amikor a mikrofonjukhoz hajoltak, fiatal arcuk egy ernyős lámpa sárgás fényébe merült. A Vitorlás nagy terasza a tó vizéig terjedt, sövények és magas fák szegélyezték a móló felőli oldalon. Középen sima aszfalt volt a tánchely, amit kis asztalok rengetege vett körbe, és a Balaton közeli vize messzire elvitte a zenét. A lebarantul vendégek nagyrészt üdülőkből érkeztek. Felizgult nők, magabiztosnak mutakozó férfiak szállingóztak a sövény sorba vágott bejáraton, és amikor mögöttük megérkeztem a sportszatyrommal én is, azonnal észrevettem három vagy négy fejet, és csatlakoztam. Vaslábú kerti székeket vittünk sorba állított asztalokhoz a sövényfal mellé, előkészítettük a helyet a Pestről és Szegedről érkező stopposoknak.

Leültünk, rendeltünk, vártuk őket, fölényesen szövegeltünk. Akkoriban nem ittak szeszes italt a fejek. Kávét vagy bambi volt divatban. Zsuzsa is megjött, mutattam neki, hogy üljön mellém, de ő előbb bemutatkozott mindenkinek, csak aztán csókoltuk szájon egymást. Tetszett neki, hogy sokan vagyunk. Mert egyre többen lettünk, kisebb-nagyobb csoportok érkeztek, leültek hozzánk, elmesélték, milyen volt a stop, hogyan igazoltatták őket a rendőrök, de magányos csajok is érkeztek, balatoni villák úrilányai, akik magukkal vittek egy-egy híresebb fejet az ágyukba éjszakára, így hát bővültünk, fogyatkoztunk.

Elvittem táncolni Zsuzsát, az is jó volt, egymás testével ismerkedni. Rátereltem a szót a szándékomra. Hogy mi lesz, mikor hazakísérem. Azt mondta, benne van. Abba is beleegyezett, hogy bújjunk el valahol a bokrosban, aludjunk ott együtt egy kicsit, valahogy így fogalmaztam akkor neki. Erre csak jobban hozzám tapadt, mert éppen lassúztunk, a *Summertime*-ot énekelte a zongorista, és a csillagokkal valóban tele lett az ég a Vitorlás terasza felett.

Vártuk, hogy Zsuzsa szülei elaludjanak, ezért egészen záróráig maradtunk.

A zongorista éjfél tájban a mikrofonjához hajolva bement a záróráig, és még kedélyeskedett is hozzá. Az erősítőből jövő szavai visszhangot vertek a tó vizén és a csillagos égen is talán, a dobos felállt, erre a presszó épületében elottatták

a villanyt. Pincérek jöttek a számlákkal. A mi társaságunk összedobta a pénzt, én többek helyett fizettem, ami nem volt nagy ügy, mivel több mint háromszáz forint volt akkor nálam. Bőkezű nagyapámtól kaptam az összeget az útra, és állíthatom, az összetolt asztaloknál ülő fejeknek összesen nem volt annyi a birtokában, mint nekem, pedig maradtunk vagy húszan zárásig a Vitorlásban. Azt se bántam, hogy a pénztelenek hülyének néztek. Ez nekem hozzátartozott az egészhez, Zsuzsához, a tánchoz, meg hogy helyet adtak maguk között a fejek. Ott lehettem.

Beszélgető csoportokban mentünk ki a Vitorlásból a sövényen túlra. A kavicsos porondon, ahol véget ér a móló, és magas fák között a vízparti sétány a Füred belsejéből érkezővel találkozik, még utoljára összeálltunk elbúcsúzni. Én Zsuzsa vállát karoltam át, és valami neon ostorlámpa világított ránk a langyosan marasztaló éjszakában. Nagyon vártam, hogy mi következik, amikor kettesben maradunk végre az eljövendő sötétségekben, mégis jó volt hallgatni a többieket. Arról folyt a duma, ki hol fog aludni, mi a terv holnapra, meg ilyenek. Egyszerűen, mondhatom, nagyon is rendben volt minden. A nagyfiúkkal voltam, és valahogy eldől, hogy én szerelmes vagyok, Zsuzsa is biztosított róla, ő is benne volt, csak szorítanom kellett a vállán, ő meg a derekamon egyet, és mindjárt elmegyünk mi ketten az ostorlámpa fényköréből, bele Balatonfüred alvó sötétségébe.

Őrajta kívül még volt egy lány a népes csapatban. Valamelyik fejhez tartozott, aki pesti volt, a csaj meg szegedi.

Nem tudom, mi volt a jel, talán egy zseblámpa előre megbeszélte fénye vagy észrevétlen hang. Egyszer csak körbe lettünk véve. Minden irányból egyenruhás rendőrök jöttek elő leshelyekről gyakorlottan, terv szerint. Egy erős hang mintha azt mondta volna, talán csak utólag képzelem, nem is tudom: jó estét kívánok. És ott voltak a rendőrök minden utat elvágva, profin. Sokan voltak, és ketten farkaskutyát pórázon tartva. Mint egy hadmozdulat.

– Jó estét kívánok, igazoltatás. Kérem a személyi igazolványokat.

Több mint tucatnyian lehettünk mi, fejek, a fakabátok alig valamivel kevesebben, és ez akkora felhajtás volt, hogy Zsuzsa nem tudta komolyan venni, nevetni kezdett, majd abbahagyta. Az egyetlen civilruhás, nyilván a szabályszerű rajtaütés parancsnoka lépett akkor elő, a főprofi. Fiala volt, mégis vezérlő.

– Egyenként kérem ide nekem az igazolványokat.

Odaadtuk neki sorban, ő egyenként kinyitotta, a nevekre rákérdezett, aztán nem adta vissza a kötelezően magunkkal hordott okmányt, nyújtotta a kezét a következőért. Begyűjtötte a személyiket.

– Ez a Szakács főhadnagy – mondta mellettem valaki, az egyik fej, akinek volt már helyismerete Füreden azon a nyáron. Azt hiszem, Pipettnek hívták az

illetőt, harminc év körüli lehetett, magányosan hallgatott a székén addig, míg a Vitorlásban szólt a zene. Ő volt köztünk messze a legöregebb és kopaszodott is.

A főhadnagy viszont még harmincévesnek sem tűnt. Ifjú tornatanárnak néztem volna a kihajtott nyakú fehér ingében és a szürkefekete szandáljában alacsonyan soványkodva a hátrafésült barna hajával, komolyan, energikusan, ahogyan ismerte és követte a szolgálati szabályzatot, amit az előző belügyi nemzedék írt elő neki. Még csak rám se nézett, mikor sorra kerülve mondtam neki a nevemet, csak a személyimet a többihez tette. De Zsuzsával már nem volt olyan gépies.

– Maga füredi? – kérdezte tőle. Szerintem tetszett neki a csajom, úgy nézegette kutatóan. – Mit keres maga ezek között?

– Én ezzel a fiúval vagyok – mondta Zsuzsa.

– Na, akkor most nagyon gyorsan menjen szépen haza. Várja a család.

A kezébe nyomta az igazolványát. Egyedül neki adta vissza.

– Ő nem jöhetne velem, kérem?

– Őt kihallgatásra kell vinnünk a többivel.

Még folytatta a gyűjtést, amikor Zsuzsa megsúgta nekem, melyik ablakon kell majd nagyon halkán kopogtatnom, hogy ő kijöjjön hozzám még ma éjjel, ha végeztem a kihallgatással.

– A kapitányságra visznek titeket. Az itt van közel. Próbáld az elejére kerülni.

És megcsókolta a számat, és elindult felfelé a Jókai utcán haza. Még ezt a haladékot is élvezte, én meg azt, hogy ő milyen, mennyire tud várakozni rám. Mindaddigi életem legjobb csaja volt Zsuzsa, az a nyár meg a legjobb nyaram, hogy most így elgondolom, akármi is történt.

Mentünk a kapitányság felé meteoszlopban. Kétoldalt a rendőrök, akiknek szintén fogalmuk sem volt, mire ez a nagy felhajtás, ők csak a részfeladatokat ismerték. Szakács főhadnagy sietett legelő, egyedül ő volt informálva. Ott jött még a két farkaskutya és egy csaj is az egyik fejjel, akit nem engedtek el. Akkor Zsuzsát miért?

A füredi kapitányság egy villaépületben volt a Zsigmond utca sarkán, manapság is mindig megbámulom kívülről, ha véletlen arra járok Füreden. Kétszintes, mesebeli házacska. Úgy emlékszem, hogy amint kitárult a kapuja, néhány lépcső vitt lefelé egy tágas várószobába, ahol két egymáshoz illesztett támlájú, hosszú padra kellett ülnünk, egymásnak háttal, mint egy orvosi rendelőben. Ott vártunk a sorunkra. A főhadnagy rögtön eltűnt egy ajtó mögött a személyikkel, a rengeteg rendőr meg szétszéledt. Gondolom, a feladat végeztével szálláshelyeikre húzódtak valahol a környéken.

Egy nagydarab közrendőr még ott maradt a főhadnagyával, ő azt a felvezetői feladatot kapta, hogy időről időre jöjjön ki hozzánk, mondjon egy nevet, és kísérelje be kihallgatásra az illetőt. Egyre inkább kórházi rendelésen éreztem magunkat.

Én Pipett mellett várok a padon. Visszakapott igazolványukkal jöttek ki a behívottak sorra. Ők elmehettek. Mind azt állította, hogy csak azt kérdezték tőle, merre járt eddig a nyáron és hova akar még menni. További érdeklődésünkre aztán a vállukat vonogatták és távoztak. A csaj is és a krapekja is elmehettek együtt. Egyre gyorsabban fogyatkoztunk. A természetes közrendőr egyszer, amikor kijött beszélni valakit, az én nevem után is érdeklődött. Amikor jelentkeztem, odajött hozzám, és kérdezte, hogy tényleg pápai vagyok-e, mert az van benne a személyimben. Igen, ott vagyok kollégista, a Türr Gimnáziumba járok. Erre megölelt, mintha rokona volnék, hogy ő is pápai, onnan vezényelték ide nyárra fokozott erősítésnek, mert ilyenkor a Balatonnál sok a csibész. Vágyakozott már vissza, örült nekem, a földijének.

Pipett mellett ásitóztam aztán. Kérdeztem, szerinte mire megy ki ez az egész. Valami megfélemlítés? Mert én már baromira unom. Akkor már talán négyen ha ültünk abban a kurva váróban. Erre Pipett, de pontosan, mert megmaradt minden szava:

– Ez csak műbalhé, ez a felhajtás itt.

– Ja?

– Ezek most itt egyvalakire hajtanak, édes haver. Van köztünk valaki, akit nagyon el akarnak kapni, a többi csak púder és rutin.

Nézegettem a velünk maradt fejeket. Nálam idősebbek voltak, mégsem tűntek nagy vagánynak. Kis hülyék voltak, csavarogni akartak, mint én.

– Szerinted melyikünk? Te? Csináltál szerinted valamit?

Vállat vont.

– Lehet, hogy énrám akarnak fogni egy ügyet. Egyet tutira vehetsz, aki utoljára marad, az az ő emberük, úgy szokták. Akit utoljára húznak be, az az ő haluk.

Egyenként hívta be a maradékot is a pápai. Pipettet énelőttem. Én lettem az utolsó.

Ülhettem egyedül a padon, vártam, hogy Pipett után sorra kerüljek, magamban lepörgettem, mit foghatnak rám, és lehetetlennek tűnt, hogy bármit is tudhatnának rólam. Az a csíny Almádiban a bambisüvegekkel szóba se jöhetett, hiszen alig huszonnégy órája történt, Jocó eltűnt Veszprémben, én meg itt, Füreden, és a világon semmi nyomunk. Ezzel Pipett elmélete az utolsó halról megdőlt.

Akartam volna mondani neki, amikor kijött a személyijével, de az én nagydarab rendőr jóakaróm közben átkarolta a vállamat, és úgy vitt be utolsónak a kihallgatóhelyiségbe.

– Főhadnagy elvtárs! – állított az asztal elé, ami mögött a felettese nézett, kezében a nyitott igazolványom. – Ez a fiú Pápáról jött, ismerem jól, beszéltem vele, jelentem, ez nem követett el semmit, tűzbe teszem érte a kezemet, pápai, tisztességes.

– Jó, jó, minden rendben lesz, de azért kikérdezem – mondta Szakács főhadnagy, közben intett, hogy üljek le a székre vele szemközt. – Maga menjen ki, várjon, mindjárt végzünk.

– Hallottad? – veregette meg a vállamat, azzal kiment büszkén a protekciójára.

Közben felöltött, hogy Zsuzsa miatt maradtam utolsónak. Addigi igazoltatásaim során megfigyeltem, hogy a rendőrök nagyon ki vannak élezve a csajokra. És hát Zsuzsát minek is küldte haza? Egyedül őt. Igen, Zsuzsa feltűnően szép. És most is vár engem. Ezt a témát kerülnöm kell. A csajos témákat kerülnöm kell Szakács főhadnagynál.

– Mióta tartózkodik a Balatonnál, Géza? – ezzel kezdte a személyi igazolványomba meredve.

– Tegnap óta.

Nem hitte el.

– Csak?

– Tegnap délben érkeztem Balatonfüredre. Előtte még sosem voltam a Balatonnál.

– Sehol?

– Nem. Sehol.

– Almádiban sem?

– Nem. Átmentem rajta stoppal, de csak kinéztem, mert még sosem jártam ott.

– Márpedig látták magát Almádiban.

– Mikor?

– Tegnap este. És ma hajnalban is. Vagy reggel korán, Géza. Ebben nem pontos a jelentés.

A főhadnagy rám rögzült pillantásában hallottam a saját hangomat, amint olyasfélét motyogok: ja, persze, tényleg, most jut eszembe, hogy Almádiban is voltam, de csak úgy benéztem oda egy éjszakára egy lány miatt, de azt a lányt nem találtam meg Almádiban, ezért ma reggel átjöttem Füredre, hátha itt megtalálom, de mégsem.

– És Veszprémben mit keresett, Géza?

– Veszprémben? Ott nem tudom. Nem tudom, miért, főhadnagy elvtárs. Azt gondoltam, megnézem Veszprémet is. Teszek egy kört.

Volt köztünk az asztalon egy lámpa, a főhadnagy előrehajolt a nyomaték kedvéért.

– Csak annyit mondok, hogy bambisüveg.

Aztán visszadólt a szék támlájára.

– Mi jut erről eszébe, Géza? Bambisüveg.

A lebukott bűnelkövetők megvilágosodásával látnom kellett, ez itt kézre kerített engem. Kényre és kedvre az övé vagyok. Fel is hagytam az időhúzó dadogással, mert már nem tudtam kombinálni. És egyenesbe kerültem ettől. Nagyjából a magam ura lettem, mivelhogy mindegy.

– Almádiban észrevettem a strandon, hogy a büfé mellett hagyták a bambisüvegeket. Az üreseket. Gondoltam, elviszek párat és visszaváltom Veszprémben.

– Hányat?

– Nem számoltam.

– Mennyit keresett rajta?

– Nem is számoltam, csak eltettem Veszprémben, és eljöttem Balatonfüredre egy lány miatt. Egy másik lány miatt, akibe szerelmes vagyok.

– És mindezt egyedül követte el.

– Igen, egyedül.

– Na jó. Most akkor maga itt marad és megírja a vallomását. Szépen leírja erre a papírra, mit csinált Almádiban, mit csinált Veszprémben, azt is. És azt is beleírja, kivel követte el, mert ezt maga egyedül nem követhette el. Jó? Csak az igazat, Géza.

– Igen. De ezt én egyedül követtem el, állítom.

– Ehhez tartja magát. Figyelmeztetem, magának is jobb, ha megnevezi, kivel volt együtt. Büntársnak lenni enyhébb büntetést von maga után, mint a magányos elkövetés, mert akkor megoszlik, értse meg.

Valamit az értésemre akart adni, úgy hangsúlyozott, csakhogy azt a kanyart már nem tudtam bevenni.

– Senki sem volt velem.

– Jó. Kezdje el írni a vallomását. Nem éhes?

– Tényleg. Éhes vagyok.

Nem voltam éhes.

– Akkor én most megyek, hozok magának valami kaját. Addig kezdje el írni. Felállt és kiment.

Ráírtam a papírra, hogy VALLOMÁS.

Aztán egy ordítást hallottam az ajtón túlról, a váróteremből, és valakinek sűrű szavakkal az anyját szidták, és abból tudtam meg, hogy az én anyámat, hogy berohant a megvadult pápai közrendőr, a padlóra küldött az öklével, rugdosott, a gyomromat is eltalálta a félcipőjével legalább kétszer, fölemelt onnan, az arcomba kiabálva pofozott, de mintha kővel csapdosná a pofacsontomat, olyan kemény volt a tenyere, és megvadult szavaiból az állt össze nekem, hogy én megszegyenítettem őt, aki védeni akart engem, mert azt hitte, hogy tisztességes pápai gyerek vagyok, márpedig most vallottam be a főhadnagy elvtársnak, miszerint betörő, betöréses tolvaj, betöréses lopásban volnék én tettestárs, és most teljes joggal lehordta őt a felettese, és ettől neki leég a pofájáról a bőr, hát hogy fog ő erről elszámolni, ha Pápára jövő héten visszamegy, a feletteseinek, az anyám jó istenit nekem. És annyiszor emlegette a betöréses lopásban való részvételemet, hogy minden közjogi tájékozatlanságom dacára fel kellett figyelnem erre a vádpontra.

Néma voltam, nem tiltakoztam, még levegőt sem vettem, alig éreztem fájdalmat, nehogy tovább vadítsam ezt a szakmai tisztességében megsértett dühöngőt, akit nyilván Szakács főhadnagy uszított rám azzal, hogy nézzen csak be hozzám, a kis védencéhez, most írja a vallomását, miszerint betöréses lopást követett el. Tehát a főhadnagy emelni akarja a tétet, azt kívánja, hogy rám rohadjon a lakat.

– Jó, most már elég volt.

Tányéron hozott egy puritán szendvicset, azzal állt az ajtóban, és én szinte sajnáltam, hogy az együgyű közrendőr elhagyja a szobát, mert önála veszedelmesebb rosszakaróval maradtam négy szemközt. Megveretett, hogy puhuljak. Ismert nyomozótrükk. Most szánakozni fog.

– Felháborodott, mikor közöltem vele, hogy maga...

– Tudom.

Nem néztem rá. És ekkor, körülbelül ekkor jutott eszembe, hogy amikor a sportszatyrokot telepakoltuk bambisüvegekkel, Jocó valami kővel csapdosni kezdte a lakatot a strandbüfé ajtaján. Még nekem kellett rászólnom, ne zajongjon, akkor hagyta abba. És lehetséges, hogy a lakaton ott maradtak az üténymok. Csakis azért, hogy látszódjon a betörési szándék.

Egy krimiben találtam magam egyszer csak a füredi kapitányságon. Amiben mostantól én lettem a nyomozó, és a tettes még ismeretlen. Lehetett Szakács főhadnagy is. Vagy Jocó. Esetleg egy ismeretlen szövi itt a szálakat. A betöréses lopást nem fogom vállalni. És ha most feldobnám Jocót? A valódi nevét nem

is tudom. Amikor nekem megnevezte magát Almádiban, látszott rajta, hogy rögtönöz. Ezen az álnéven sose találják meg, ha beveszem őt a vallomásomba. Azt, hogy jogász, a biztonság kedvéért nem árulom el.

És lehet, hogy nem is joghallgató. Provokált engem. A jogászok gyakran pariban vannak a rendőrséggel. Jócó a rendőrségnek dolgozik. A veszprémi búcsúzásunk után egyenesen elment az ottani kapitányságra feljelenteni engem. A veszprémi főkapitányságra, mert Veszprém megyeközpont – ezt a hozzá közeli Pápán hallottam emlegetni eleget –, és onnan telefonáltak Füredre Szakács főhadnagynak, hogy én stoppal oda tartok, hisz Jócónak ezt is elárultam. És mi a különös ismertetőjelem? Az ezüst karkötőláncom.

Ekkor Szakács főhadnagy szeme láttára lecsatoltam a csuklómról a láncot és a zsebembe tettem.

– Nagyon helyes – mondta. – Minek visel ilyet, Géza? Feltűnősködni akar?

– Volt egy társam Almádiban – vettem fel a témát, mintha a verés megtört volna engem.

– Igen. És mi a neve? – Úgy tett, mintha ő nyomozna és nem én.

– Valami Jócó.

Detektívszemmel kétségkívül meg tudtam állapítani, hogy a főhadnagy életében először hallja ezt a nevet. Még szórakozott is rajta, milyen vacak névvel ámított engem a hülye ügynökük.

– Akkor ez a Jócó beszélte rá magát az egészre. Mi?

– Mondta, hogy strandolás közben kiszúrta a ládákat a büfé mellett, hogy ott hagyták éjszakára az üvegeket. Menjünk, aztán váltsuk vissza Veszprémbe őket. Aztán ő Veszprémbe maradt – itt ránéztem a főhadnagyra, hisz én voltam a kihallgató –, én meg idejöttem Füredre. És most itt ülök a főhadnagy elvtárral.

– Maga értelmes embernek tűnik. Hogy lehetett ilyen buta?

– Be lehet engem ugrasztani.

– Engem viszont nem, Géza. Mért nem ezzel kezdte? Akkor a saját érdekében vegye bele a vallomásába, hogy ez a Jócó a legfőbb tettes. Vigye el ő a balhét, maga pedig csak tettestárs legyen. Kezdje el, ne húzzuk az időt.

Írni kezdtem a vallomásomat. Azzal indítottam, hogy én, alulírott szálláshelyet kértem Balatonalmádiban egy Jócó néven nekem bemutatkozó illetőtől. A későbbi felismerésemet, miszerint ez a Jócó a rendőrség megbízottja, kihagytam belőle. Ahogyan egymáshoz illesztettem a részleteket, kialakult bennem is egy kép. A rendőrök minél több Balaton környéki fejet akarnak lebuktatni, és ha ez másként nem megy, beugrasztják, akit lehet. Ebbe estem én bele. Szakács főhadnagy pedig úgy, hogy tegnap reggel telefonáltak neki

a veszprémi kapitányságról, hogy Füredre fog érkezni egy karkötős kiskorú csavargó, akit le kell fogni, mert fel akarta törni Almádiban a strandbüfét, ehelyett csak üres bambisüvegeket lopott. Szakács főhadnagy, aki jelenleg itt a füredi főrendőr, lebonyolította az akciót, bizonyította érdemeit, elégedett lehet. Viszont magában elítéli a veszprémi fakabátok módszereit, ennyiben velem van, de óvatosan, mert hát a karrierje.

Ekkor felnéztem rá a papírról, ő pedig némi szánalommal vissza, mintha az ő balfasz teremtménye volnék. Odakint reggel volt már, és egyikünk sem aludt éjjel. Lekapcsolta az asztali lámpát. Talán hogy a kevert fény írás közben ne zavarja a szemem? Most mindennek éles jelentése támadt, hiszen nyomozó voltam. A nyugalmi pillanatot felhasználva azt kérdeztem tőle:

– A főhadnagy elvtárs idevalósi?

– Ugyan már! Pestről vezényeltek ide a nyárra. Mostanában kaptam meg a tiszti kinevezést.

– Én is pesti vagyok – mondtam.

– Akkor hogy került Pápára, Géza?

– Családi problémák. Nem jöttem ki a mostohaapámmal.

– Akkor írja bele ezt is a vallomásába.

– Nem hiszem, hogy az jót tenne. A családi zűrók.

– Úgyis utána fognak nézni most már a maga családjának. Gyámsági ügy is lehet abból, amit maga csinált. Egyébként telefonáltam Veszprémbe, Horváth százados elvtársnak jelentettem, hogy maga épp most írja a vallomását nálam. Horváth százados elvtárs ide fog jönni. Igyekezzen már azzal az írással. El kell készülnünk, mielőtt ideér.

Igyekeztem, közben tovább szőttem a szálakat. A hálót, amiben az én tettesem fentakad.

Szakács főhadnagy tehát részfeladatot kapott, az én kézre kerítésemet Füreden. Veszprémből utasították, esetleg ez a Horváth százados, akinek a nevét oly borzadályos tisztelettel ejtette ki. Még az is lehet, hogy Jócó épp ennek a Horváthnak az ügynöke. Próbáltam elképzelni a ranglétrát.

Veszprémbe, a megyeközpontban trónol Horváth százados elvtárs, a megye főrendőre. Kiadja vagy kiadatja az utasítást egyik pártfogoltjának, Jócónak, nézzen körül, ha már úgyis a Balatonnál lesz, azon a fokozottan kriminális környéken, s ha eredménnyel jár és lebuktat mozgolódó ifjúsági elemeket, később diplomás főrendőr lehet belőle. Jócó felelőtleniséget észlel Almádiban a strandon, hogy a büfések őrizetlenül hagyják éjszakára a bambisüvegeket. Ezt megjegyzi magának. Még aznap este két rokonát,

vidéki kislányokat szórakoztat Almádi egyetlen wurlitzeres szórakozóhelyén. Én belépek oda, vagánykodni kezdek, ezért könnyedén rávehet egy bűnsegédi bűnrészességre. Kővel nyomokat is hagy a büféajtón, hogy betörési kísérletnek minősüljön a tett, amivel növelheti az ő érdemeit, egyben az én büntetésemet. Kiskorú vagyok, minden attól függ, mekkorára fújják föl az ügyemet. Csinálhatnak belőlem börtöntöltelékét. Nevelőapám gyakorta nevezett börtöntölteléknek, mondván, hogy a vér szerinti apám is az. Esetleg javítóba küldenek a hatóságok, akik közé most az én víziómban a nevelőapám is beállt a csoportképbe.

Egyre inkább tetszettem magamnak, mint magányos nyomozó. Már csak az hiányzott, hogy kézre kerítsem, jobban mondva leleplezzem a központi személyt. A legfőbb tette, akinek az áldozata vagyok. Ez jó: nyomozó-áldozat vagyok. Jelenleg Horváth százados a legfőbb gyanúsított személyem.

Befejeztem a vallomást, a főhadnagy elment ügyintézni. Kaptam enni, a pápai közrendőr hozta be. Megint jóban voltunk. Felmerült bennem: ő is csak tettette, hogy dühében ver engem, valójában megdolgoznia kellett. De elég volt néhány szót váltanom vele, máris kiderült, alaptalanul gyanúsítom. Ő az egyetlen, aki ártatlan személy a füredi kapitányságon. Ő csak egy hirtelen haragú típus, aki feledékenyen ismét jóságos lesz, ha kidühöngte magát. Éreztettem is vele ezt a saját nyomozati tényállásomat. Kedvenc pápai utcákat emlegettünk, mondta, neki is van egy ilyen fia, mint én.

Aztán elővettem egy könyvet a szatyromból. Nietzschét olvastam a kapitányságon. Illett a helyhez. Különösen az a megállapítás: „Semmi más nem értünk meg a felebarátunkból, mint a változásokat, melyeket ő váltott ki mibennünk.” Hiszen nyomozók változtattak nyomozóvá a füredi kapitányságon.

A főhadnagy ismét betért hozzám.

– Mi az, amit olvas? – kérdezte, látva, hogy vissza akarom tenni a kötetet, még hozzá azzal a nyomozási céllal, hogy ő feltegye nekem ezt a kérdést. – De ez a Nietzsche egy fasiszta filozófus – adta vissza.

Eszerint tanult marxizmust. Még hozzá mostanában, ezt gondoltam. Reformer belügyis, jogszerűbbé változtatná a rendőrséget – ezt is csatoltam magamban a nyomozati anyagomhoz.

Kérdéseket tett fel, műveltségem iránt érdeklődött. Elképeszthettem volna, de inkább a kis szorgalmas, tisztelettudó kollégiumi diákot alakítottam, amilyen ő lehetett, mielőtt rendőri pályára lépett. Vörösmartyt emlegettem csodálattal. Sikerként könyveltem el, hogy a főhadnagy az ő hatalmi igézetéből csodálkozva kezdett kinézni rám, hogy egy jótanuló hogyan sülyedhetett ilyen mélyre.

A kedvező változást csakis a magam érdemének tulajdonítottam, egészen addig, míg a főhadnagy be nem vallotta nekem, hogy ő ma reggel telefonált az ügyemben Pápára, a Türr István Gimnáziumba. És ott maga az igazgató úr, Galántai István vette fel a kagylót. Nem is így mondta: igazgató úr, hanem „igazgató kartárs”, mégis úrnak kijáró tisztelet volt a hangjában. Ebből arra következtettem, hogy az én több mint két méter magas, katonaviselt, szilárd nézetű és minden politikai fortélyt kitapasztalt igazgatóm még a telefonban is képes volt mély benyomást gyakorolni Szakács főhadnagra.

– Nézze, Géza. Én megmondtam neki, hogy maga milyen helyzetbe kerítette magát, hogy itt van jelenleg nálam, a füredi kapitányságon betöréses lopás gyanújával, és kértem a felvilágosítást magáról, mi a tanügyi véleménye a pápai iskolának egy ilyen emberről, mint maga, Géza.

Ezzel a vizsgálat új fordulatot vett. Ha Galántai igazgató úr az énutánam nyomozó anyámnak a márványtáblás dicsőséget állította rólam, vajon mit mondhatott a jelenleg legnagyobb hatalmú erőszakos szervezet főhadnagyának?

– És ő mit mondott? – kérdeztem.

– Állíthatom, furcsa kijelentést tett. Nagyon furcsát.

Tudtam, hogy a megfélemlített és az összes hatalmi enyhítést hálás visszanyalással köszöngető oktatási rendszerben bármelyik direktor kötelességszerűen gyalázkodva megtagadott volna engem egy ilyen rendőri bejelentés hallatán. És Szakács főhadnagy is elvárta ezt, amikor a telefonkönyvből kikereste a Türr gimnázium számát. Gondolta, kirúgat beijedt igazgatómmal.

– Az igazgatója megdöbbsent, Géza. Azt mondta, nagyon csodálkozik. Valami tévedés kell, hogy legyen. Maga az iskola egyik legjobb diákja. És a magatartása is kifogástalan mindig. Eljárási hiba foroghat fent, azt mondta nekem. Valami tévedés lesz részünkről.

Erre mindkettőnk csodálkozására zokogni kezdtem. Görcsösen rázkódva, aztán kirobbanóan és mindhiába szégyenkezve. Én addigi életemben bátorsággal csak a fejek közt találkoztam. Ütöttem sírás közben a két tenyeremmel a térdemet, térjek már magamhoz, és akkor egyszerre vége szakadt. Megkönnyebbültem. Hálám azóta is szakadatlan Galántai István iránt, életének története nekem kötelező nyomozati anyag maradt.

Szakács főhadnagy idegenkedve figyelte, ahogy ott böngök. Azt hitte, szánalmat akarok kelteni benne. Aztán azt mondta:

– Közöltem az igazgatójával, hogy a lopást maga nem egymaga követte el, és a tettestársa után is nyomozunk. Szóval azt hiszem, maga folytathatja Pápán

a tanulmányait, Géza. Én nem tudom, ki ez a Jocó, Horváth százados elvtárs valószínűleg kideríti nekünk.

– Kérdezzem meg tőle?

– Eszébe ne jusson. Hallja? Majd én. Majd jelentést teszek a százados elvtársnak, és akkor. Bízta csak rám. Maga egy szerencsétlen, megtévesztett gyerek. Ez a szemét Jocó tehet mindenről.

Felállt, a leírt vallomásom papírjai most az ő kezében voltak. A vizsgálat új stádiumba érkezett. Szakács főhadnagy nyomozása befejeződött ezzel, és – úgy vélem – az enyém is. Innentől hárman voltunk, Galántai igazgató úr, Szakács főhadnagy elvtárs meg én. Szívem szerint biztosítottam volna erről a főhadnagyot, de időközben megtanultam kerülni a felesleges szavakat. Kapitányságon gyanússá tesz a lelkesedés, meg különben is, férfiak vagyunk. Még a végén megint bőgni kezdek.

Mielőtt otthagyt volna, azt mondta:

– Horváth százados már elindult Veszprémből, tizenhárom óra tájban érkezik, addigra maga legyen itt. Addig elmehet. Ebédeljen, intézze el a dolgait.

Kimentem a puritán belsejű villából a nyári fénybe, a nyaralók közé. Magammal vittem a sportszatyromat, ellenben a személyi igazolványom biztosítékul Szakács főhadnagynál maradt, arra az esetre, ha bolond fejjel egy szökésbe kezdenék. Míg szandálom betonon járt a szépséges füredi fák alatt, megszokottan idegennek éreztem magam. De most még erősebben, mint eddig. Zsuzsát akartam látni mindenáron. Előző este a Vitorlás kerthelyiségében mondta nekem, melyik strandra szokott ő járni. Megtaláltam, hasra fekve napozott egy fűre terített pokrócon. Fürdőruhára vetkőztem, csak azután szólítottam meg. Az ő bőre már sötétre barnult, nem is olajozta le magát, én még fehér voltam, viszont szépek voltunk együtt, mivel én két évig súlyt emelni jártam a MAFC-ba még Pesten, mielőtt Pápára kerültem. Amikor Zsuzsa felnézett rám, láttam, hogy megfelelek neki mint szezonális partner és máskülönben is.

Javasoltam, azonnal menjünk be a tóba, és a víz felé tartva belekezdttem, hogy miért nem tudtam az ablakán kopogni éjjel, de ő félbeszakított, mert valamelyik fej már mesélt neki arról, hogyan tartottak maguknál a rendőrök. Az ügynek ez a része nem érdekelt, csakis én, hogy vele vagyok, és hogy mi lesz velünk. Belevaló, éppen nekem való csaj volt Zsuzsa.

Folyton az órát néztem a strandon, nehogy elkéssek Horváth századosról, akkor is, amikor együtt napoztunk, szövegeltünk. Még benne voltam az időben, és egyszer csak látom, hogy két egyenruhás rendőr sétál körbe nézegetve, gumibotjukat hátul lóbálva, járőrözve a napozók között. Egyikük a természetes

pápai ismerősöm. Messziről odaköszönt nekem. Társával együtt meg is közelített minket, bemutatkozott Zsuzsának, emlékezett rá a tegnapi éjszakából. Aztán odaguggolt hozzánk beszélgetni, elvégre ismerősök voltunk. Már megint meglepett. Nem említette a közös ügyeinket, a családjáról beszélt, Zsuzsát kérdezgette a szokásairól. Kezdttem nem érteni ezt az egészet, amiben voltam. A fürdővendégek is csak bámultak ránk, hogy kik lehetünk, talán rokonai vagyunk az egyébként lakosságra veszélyes rendőröknek.

– Akkor majd jön, Géza? – állt fel aztán. – Jön tizenhárom órakor?

Még ez az egyetlen hivataloskodó megjegyzése is jó volt nekem arra, hogy ne kelljen magyarázkodnom Zsuzsának, viszont teljesen összezavarta az én nyomozási szempontjaimat. Ki hol áll? Ki mit akar? Csak fizetést kapni meg autót? Jóban lenni a felettesével? Egyébként meg mi van? Tényleg, mi van egyébként?

És a rejtvény tovább bonyolódott. Néhány tegnapról ismerős fej is felbukkant a strandon és nem köszöntek vissza. Talán azt hitték, a rendőrség beépített ügynöke lettem, mert szabadlábbon vagyok. Zsuzsa pedig feltétlen megbízott bennem továbbra is, olyannyira, hogy felmerült, talán az ő családja is sáros valamiben, azért tesz úgy, mintha egyáltalán nem érdekelné az én bűnügyi témám. Vagy annyira szerelmes? Fürdőhelyen bármi megtörténhetik. Hol úgy véltem, nagyon is ismerjük egymást Zsuzsával, hol meg úgy, hogy aligha. Bűnt szimatoltam mindenfele, főleg azért, hogy szilárd álláspontra jussak, ahonnan fel tudom gombolyítani a szálakat, mert tettes helyett nyomozó akartam lenni.

Amikor benyitottam a füredi kapitányság már otthonos villaépületébe a Zsigmond utca sarkán, ott állt egymással szemben Szakács főhadnagy és Horváth százados, aki vélhetően a megye ura volt. Éppen egyeztető beszélgetést fejeztek be. Mindketten felém fordultak.

A százados idős, megcsontosodottan széles, hókaarcú férfi, egyenruhában, váll-lapokkal, sőt antantszíjjal a terepen. Szakács főhadnagy a felettese háta mögül civilruhában néz ide rám. Horváth századosnak kétféle arckifejezése volt. De csakis annyi, semmi több. A kőkemény és a szórakozott. Az én addig ismert főhadnagynom, friss szövetségesem most szolgálatkészséggel állt mögöttem. Én meg Horváth századosból a kőkemény ítéletet kaptam, amikor jó napot kívánokkal odaköszöntem neki. Gyűlöletféle? Talántán. Szükszavú volt.

– Üdvözlöm, Géza.

Szünet. Aztán:

– A főhadnagy elvtárs informált engem.

Szakács főhadnagy meg se mukkant. Mintha megijedt volna a saját bátorságától, amivel a századost informálni merészelt Jocóról.

– Maga egy megtévesztett fiú – Horváth százados egy betanult leckét mondott vissza. Szórakozott lett, amikor a főhadnagy felé fordult. – Az igazi bűnös ez a Jocó. Ez a Jocó megtévesztette magát, és ha bárki kifogást támasztana maga ellen, csak mondja azt, hogy Horváth századosnak ez a véleménye, hivatkozzon rám.

Azzal futólag kezet fogott Szakács főhadnaggal és kiment az utcára. Még az ajtót is nyitva hagyta.

– Mire vár, Géza? Kövesse a Horváth százados elvtársat.

– Hova? – kérdeztem a főhadnagyot.

– Veszprémbe. Magáért jött. El kell mennie vele. Mit képzelt? Az eljárás maga ellen a főkapitányságon fejeződik be. Menjen már.

A pillanat éleslátásában ismét felvettem a szálakat. A főhadnagy csodálkozása most valódi volt, nem átverési. A belügyi szabályzat szerint a megyeközpont átvesz engem a porbafingó füredi kapitányságtól, mivel a bűnbe esett személyről végleg ott döntenek, nem az elfogatás helyszínén. Most én ennek a komor századosi állatnak a döntési jogába kerülök, és ő visz bele a kőből való arcába, a bűntényembe, a provokációba, amit ő tervelt ki és a Balaton körül gyakoroltat. Előlről kezdődik az egész. Elszakadok az én megszokott főhadnagyomtól, aki felhívta a gimnáziumi igazgatómat, mely fáradságot többé senki sem veszi magának. Megyek a darálóba.

Összenéztem a főhadnaggal utoljára. Nem tudtam visszatartani magamat. Ugyanazzal az irgalmatlan elítéléssel szúrtam bele pontosan a szemébe, amivel engem ez a kőből való százados fogadott. Szakács főhadnagy magyarázkodni akart, de akkor már ott hagytam őt a karrierje kezdetén. Szó nélkül. Beültem kint a várakozó autóba. Végeztem Balatonfüreddel. A sofőr becsapta mögöttem a hátsó ajtót. A volánhoz vágódott, elindultunk. Elöttem a százados ült, nyakán a bőr az egyensapkája pereméig tartott, pedig egyébiránt szabályosan nyírt frizurát viselt. Bőrnyakú volt – így jut eszembe azóta is. Némán mentünk, tudtam, onnantól fogva nem érdemes mondani senkinek semmit. Kitalálják, mit tegyenek velem.

De volt az egész kőfalon egyetlen hajszálrepedés. Miért darálta vissza nekem előbb Horváth százados azt, amit a főhadnagytól hallott? Hogy Jocó a tettes, én csak bűnrészes vagyok, egy megtévesztett fiú. Ki kitől fél a rendőrség kötelékében? A Pestről Füredre vezényelt főhadnagy a veszprémi főrendőrtől vagy fordítva? Egy bizonyos, én porszem sem vagyok a gépezetben, jobban mondva bármeddig felmagasítható kártyalap vagyok a talonban. Akármilyen történhetik velem.

Az autóban csend volt. Mentünk a 7-es úton, a bőrnyakat bámultam magam előtt. Magánnyomozásom befejeződött, én lelepleztem a tettesemet, Horváth századosot, a felbujtót, de se bíróságom, se tanúm, sem pedig bizonyítékom. Szavaim sincsenek.

Időről időre megálltunk, mikor Horváth százados kattant egyet: „itt”. Ő kiszállt, bement valahová, mi a sofőrrel várakoztunk, míg ki nem jött. Volt úgy, hogy egy aktát hozott, máskor meg valami csomagot. Megint máskor egy házaspár kísérte ki, az asszony sírt, a százados vigasztalta, fel a fejfelé, minden jót. Igazságosztó körúton voltunk.

Almádiiban kiszállítottak engem a strandnál. A százados oldalán, a fürdőruhások sorfalai között a büféhez kellett mennem. Ott az üvegeit trehányul raktározó intézmény vezetője járult elénk, háta mögött a zárkózott arcú személyzettel. Mindenki úgy tett, mintha ott sem volna. Vissza kellett fizetnem az okozott kárt, Jocó részét is. Azt nem mondhatnám, hogy mindenki engem nézett, mert a századostól ugyanúgy tartózkodtak, ahogyan tőlem, vagyis senki sem nézett rá senkire. Általános büntudat uralkodott. Elismervényt kellett aláírnom. A büfésnek is. Az időjárás is megfelelő volt, kellemes, egy csöppet sem szúrós napfény.

Veszprém felé tartva már beszélt is a sofőrjéhez, de az néma maradt. Mintha a felettese falnak beszélt volna. Falaztunk valamennyien az enyhült időben. Végül ráakadtunk a főkapitányságra.

A dimbes-dombos megyeszékhely színházépülete mellett van egy útkanyar, onnan indul egy viszonylag meredek szakasz. Annak a legtetetején volt a főkapitányság. Még mielőtt odaérkeztünk volna, megpillantottam Jocót. Fehér „kivingben”, kívül viselő ingben volt, és fagyaltozva ment felfelé. Már megint két nő kísérte kétfelől, de ezek idős kolléganők voltak, ők is fagyaltot nyalogattak. Csak úgy kiugrottak munkaidőben és most derűsen visszafelé mentek a főkapitányság felé.

– Ott van Jocó! – kiáltottam fel a kocsiban, de útitársaim meg se hallottak engem.

Fékezés. A százados meg én kiszálltunk az autóból, szembesültünk Jocóékkal.

– Jó napot kívánok, százados elvtárs – húzta ki magát Jocó, a két megkopott titkárnyőféleség úgyszintén hódolattal köszönt.

– Ezt a srácot kísérje a másodikra – mondta Horváth százados az egyik nőnek, azzal berohant az épületbe.

Sietős dolga volt, nem is törődött Jocóval. Az meg kezet fogott velem. Mosolyos maradt, távoli ismerősként fogadott az otthona bejárata előtt.

– Hát te? – kérdeztem bután. – Mit keresel itt?

Ő tudta, mi várhat odabent rám, nem én.

– Itt dolgozom. Nyáron.

Ment be aztán az egyik fagyizóssal ő is. A másik nő meg elkísért engem, fel a lépcsőkhöz, ott egy irodafélébe. Magamra hagyott.

Mérhetetlen hosszú ideig ültem egyedül. Bejött valaki, kivitt valamit, majd behoztak valamit. Ennyi történt. Meg az, hogy éhes lettem, de Veszprémben nem adtak enni nekem. Már nem volt mi után nyomozgatniuk az én ügyemben, egyéb hivatali teendők borították el őket.

Azt hittem, így fog elmúlni az életem, amikor bejött egy néma asszony, aki nagy írógépet cipelt. Lezuhintotta egy falnak szorult asztalkára. Leült, papírt csavargatott a hengerre. Később csak ült, a falat bámulta. Nem léteztem számára. Azon kaptam magam, hogy a számat mozgatom. Idegesítő szakaszba érkeztem, csámcsogtam, mert azt vettem észre, a felső ajkam kínosan zavarja a tőle idegenkedő alsó ajkamat. Kényszerből egyre csak csücsörítenem kellett, erre ma is tisztán emlékszem. És ez a siralomház-hangulat fokozatosan erősödött. Kérdeztem valamit, a nő nem válaszolt. Ő megszokta, hogy ilyen az élet, ez jut nekünk. Elgémberedett a nő, meg én is.

Ekkor berontott egy ifjú civilruhás, aki meg fel volt gyorsulva. Azonnal diktálni kezdte a dátumot, a nő meg villámsebességgel kattogott, csattogott, valami jegyzőkönyv készült. A diktáló a kezében tartotta a személyi igazolványomat, abból sorolta az adataimat, számokat, neveket, helyeket, a gépíró nő örületes gyorsan dolgozott, kopogtatott, pofozta a szánt. Majd egyszerre hagyták abba. A nő a falra emelte a szemét, a lendületes ifjú felém fordult.

Mondott valamit nekem, amiből én csak a lényegét értettem, hogy innentől nekem diktálnom kell a nőnek, előlről és pontosan be kell vallanom, mi történt tegnapelőtt, mit követtem én el Almádiban. Tegezett.

– Csakis az igazat. Megértetted? Mert ha nem, meglátod, mi lesz.

Alig néhány évvel lehetett idősebb Jocónál, de még nála is fölünyesebb volt. Csakis Horváth százados küldhette rám, tehát sehol semmi összefüggés.

– Horváth százados elvtárssal szeretnék beszélni.

A szentséges névre a gépíró nő is hirtelen elfordult a faltól és mind a ketten hitetlenkedve néztek rám.

– Mit mondasz? Kivel?

Új kihallgatóm lépett felém egyet.

– Horváth százados elvtárs azt mondta nekem...

– Mit mondott neked? Ki?

Pofonra emelte a kezét.

– Horváth százados elvtárs...

– Még mered a szádra venni a nevét?

Adott egy pofont. Nagyot, de nem többet. Visszabillenttem magam a széken, a nő nyugisan a falat nézte megint. Várt, hogy diktáljon neki valaki. Melóztak a pasival.

– Horváth százados elvtárs mondta, hogy szóljak neki, ha...

– Honnan az anyád picsájából ismernéd te Horváth századost? Ne akard nekem beadni, te ócska kis...

– Horváth százados elvtárssal egy órával ezelőtt, ma, a kocsjában, együtt, mikor...

Felrántott, bevágott nekem, kíméletlenebb volt, mint Füreden a pápai, és ebből azt a következtetést kellett levonnom, hogy utasították erre, és ki más, mint Horváth százados, és miért, ha nem azért, hogy felejtsem el az ő nevét.

– Horváth századosal akarok beszélni! – kiabáltam, és ő is kiabált, mert nem akarta elhinni, hogy egyáltalán szóba állt velem az az illető. Teljesen kikészült idegileg, olyannyira jogos volt a felháborodása. Nekem viszont valami azt súgta, hogy maradjak a nyomon, csakis az vezet valahová.

– Horváth százados elvtárssal akarok beszélni!

Valamikor egycsapásra abbahagyta. Mérlegelve nézett rám.

– Na jó – döntött.

Kirohant, hogy utána nézzen ennek a zavaros ügynek.

– Mért nem értik, hogy...

– Hallgasson – szólt rám a nő.

Bejött Horváth százados, az én új kihallgatóm engedte előre.

– Mi van?

– Százados elvtárs! Az előbb azt mondta nekem...

– Kicsoda maga?

– Az előbb utaztunk, jöttünk Füredről, és azt tetszett mondani nekem...

– Én?

– Szakács főhadnagy is ott volt, és az ő jelenlétében, hogy én egy megtévesztett gyerek vagyok, mert Jocó...

Nem hitt a fülének. Csak nézett.

– Jocó?

Érthetetlen volt a célja. Elnémultam, tekintetváltást akartam kezdeményezni nála, mintha azon töprengené, hirtelen mitől lett ő elmebeteg, és nem ettől a nézésemtől, hanem nem is tudom, hogy mitől, de új döntést hozott.

– Na jó. Engedjék el.

És elhagyta a szobát, mivel fontosabb dolga volt, mint ez a hülyeség.

A veszprémi utcán állok, nálam van a sportszatyrom. Veszprémben süt a nap. Indulok a lejtős utcán. Megyek Zsuzsához Balatonfüredre. Nem fogom elmagyarázni neki, mi történt, úgysem értené, ha én sem.

Pápán az Április 4. utcában, a Bocsor kollégiumban, az alagsorban pakolok vissza a szekrényembe. Holnap évnyitó a gimiben. Odajön hozzám Nagy-Szép Sándor, az osztályfőnököm, megáll, csak néz. Köszönök, nem köszön vissza, csak néz tovább. Hát persze, hogy a csodák csodája ember, Galántai István, akit egyedül nem cserélt ki az idők színeváltozása, már felkérte őt, hogy közölje velem a pedagógusi véleményét.

Azt mondja nekem Nagy-Szép:

– Mondd, fiam. Normális vagy te? Azt mond meg nekem.

Én meg úgy teszek, mintha zaklatott volnék, pedig boldog, határozottan szabad vagyok, de idegeskedve fordulok oda hozzá.

– Nem, tanár úr, kérem. Én nem vagyok normális.

– Ja, ha tudod – mondja. – Az más, ha te is tudod.

Azzal otthagya. Az én iskolám részéről ezzel ez a dolog el is van intézve.

Király László

ÁBRA

Ezerszemű, ezerfülű tereinken
zúgás, zendülés.

Mindentudónk üstökös fejét
Kalifánk elcsapatta:

szürke nép közt, piac-szerte
ágált e Bölcs rendületlen,
hirdetve-esküdözve:
állat a madár.

Költő volnék
e gyanakvó teaházban.
Kalifa-párti – itt és mostan.
Valóságtagadó.

Indul a sokaság.
Zúdul az eljövendő.

Láthatatlanban,
hallhatatlanban
madárhad rikolt.

Valaki felé kötél közelít.

Bereményi Géza (Budapest, 1946) Kossuth-díjas író, dalszerző, filmrendező.
Legutóbbi könyve: Versek (2016).

ELTÁVOZÁS. KÖNYVTÁRRENDEZÉS

I. m. Katona Éva

Amikor fúj a szél... –

Eredményeink

úgyszólván lehangolók – mondta a fanyelű
Professzor-Doktor-Hervadó-Vén Kisasszony
hidegen.

– Törekvéseink gyümölcstelének.

RÓMAI KÖLTŐK ANTOLÓGIÁJA

Legyünk készen a legrosszabbra is – igyekezett
szemünkbe nézni a fürgemenyét Triska doktor,
de túl fiatal még ő az effélékhez –
kerekét oldott legott.

HAZA A MAGASFÖLDSZINTEN (Határ Győző. Versek)

Mindnyájan Isten kezében vagyunk –
öregeskedett az ifjú pillangó Réka,
tömegek s hangok legfőbb ura, operarendező.
Hogy jön ez ide?!

A SÓVÁRGÁS BIRODALMA

(Kenézferi remeklése. Könyv. Loptam)

Nincs hová menekülni – nagy kár! – Európa-szerte,
azonos terep – röstellkedett Ráncsa doktor
rendíthetetlen értelem magasában,
kifogástalanul.

A BÖRTÖN SZAGA

(Bodor Ádám. Oszlop. Kikerülhetetlen.)

Ennyi vért én még nem láttam, ennyi nincs is,
amennyit mi felhasználtunk – roskadozott
a kimerült tántorgó Hodzsa doktor,
vezér, ki épp elvesztett egy hadjáratot,
s rosszra vár.

A LÓ MEGHAL A MADARAK KIREPÜLNEK (Kassák)

Mi marad énnekem? Mi a teendő? –
bámultam faggatva a behavazott ablakot.
– Orvos vagyok, gyógyítanék, de ez most már
csak mikettőnkre tartozik... –
tárta karjait a semmibe nézve Ráncsa, az ember.
A szamuráj!

Miközben A BETHLEN BÁSTYA DALLAMA szólt.
(Odakint. Írta Ká el)

Amikor fúj a szél.

Király László (Sóvárad, 1943) Babérkoszorú-díjas költő.
Legutóbbi kötete: A Bethlen bástya dallama (2015).

Dobozi Eszter

MIT AKAR AZ EMLÉKEZET?

föllocsolja a földpadlót
a döngölt aljzat
úgy porzana másként
mint amikor szél fúj
a homokpusztákon
föllocsolja a földpadlót
söpör, töröl
a közeli réten
virágzik a bársony-
a szarvas-, a lápi kerep
a heverő patkófű
a réti lednek
a sarlós lucerna
a borzas kakascímer
a cickafark s vöröshere
a tarka koronafürt
szed belőlük
a kútból vizet húz
megtölti a kiürült
befőttesüveget
s a csokor középre kerül
a viaszosvászonnal
lefedett öreg asztalon
miközben ott ágaskodnak
a hosszú lábú gyalogszékek
körül póri tárgyak
s gazdagság az asztalon
vár, mint aki mindent
elkészített már

Ki tudja, mit akar az emlékezet
e múlt század középi
hét-nyolcéves gyermeki
igyekezettel?
Ez volt a rend?
Ez volt a tökéletes csend,
míg várta, hogy mind megjöjjenek?

KÉT IDOL

Álmomban? Félálmbomban?
A tenyeredbe fúrom magam.
Ott volna jó kitelelni,
ahogyan színes bogarak
csendben, vagy egy kavics
az óceáni partokról.
Így alszunk mi. Két idol.

Dobozi Eszter (Cegléd, 1956) József Attila-díjas költő. Legutóbbi könyve: Kötés (2013).

Háy János

OLYAN A TEST

Olyan a test,
hogy nem érdekes,
kedvedre tölthetsz
bele mérgeket.
Olyan, hogy
csak gépezet,
mint a rabszolgák
csinálja, amit parancsol
neki az értelem.

Olyan a test,
hogy nem érez,
csak hálni
jár bele a lélek,
s ha van kedve, csak
akkor rak benne fészket.
Olyan, hogy
egyszer csak vége,
biceg az utcán,
bottal is alig jár,
aztán egy kórházi
ágyat összevérez.

Olyan a test,
hogy becsukódik
benne minden kapu,
valaki az ágy mellett
mondja, anyu, apu,
aztán mobilért
nyúl a zsebébe.
Olyan hogy
ide-oda dobálják
gyakorlott kézzel,
egy kupac ruha kerül
a vaságy szélére.

Hol van a világ,
és hol van az élet.
Olyan a test,
hogy mégis
csak benne volt
a föld, a nap
és az ég is.

Háy János *(Vámosmikola, 1960)* József Attila-díjas költő, író, drámaíró. A 2014-es év Hévíz-díjasa.
Legutóbbi kötete: Ország, város, fiú, lány (2016).

Sanyi kofának a patak partján húzódó szentendrei piac rendetlenebb végében van a standja. Itt adja asztaláról és nagy kombi kocsija nyitott rakteréből a földes céklát, a göcsörtös, hatalmas répát, a fekete szilvalekvárt, a tököt, a tojást, miegymást. Sanyi nem rendez el csinosan az áruját, és ezt jól is teszi, mert a saras összevisszaság öko-háztáji-termelői imidzset ad portékájának – és neki is. Látszik a kezén, meg az egész hetven körüli férfin, hogy ő tényleg a kertjéből jött, és nem a nagybanin vette a cuccot tegnap este, hogy aztán bióként méregdrágán továbbadja. Törzsvevőit messziről, harsányan üdvözli, a nőket mindig becézve: csókolom, Jolika, Ágika. A kirakott árun kívül a bennfentesek részére mindig van extra ajánlat is, de ezt már csak halkán, sűrűn körültekingetve mondja: a hűtőládából sárga tyúk, kiváló pálinka is van eladó.

Lola első útja most is hozzá vezetett. Már fizetett a zöldségekért, mikor Sanyi rejtélyesen kibökte:

- Lolika, lenne itt még valami, ami lehet, érdeklí.
- Mi?
- Menjen a kocsi mögé, ott van a ponyva alatt.
- Sanyi, mit akar nekem eladni?
- Nézze csak meg.

– Kutya nem kell.

– Nem kutya az. Magát biztosan érdeklí, nézze csak meg, nem adom drágán. Meg nem is való mindenkinek.

Több se kellett, Lola már fordult is hátra. A ponyva alatt egy nagy ketrec volt, benne egy lény, akkora, mint egy nagyobb kutya. Vöröses szőre, pikkelyes farka, hosszú, kilógó, éles agyari, lefűrészelt szarvai voltak. Elheverve, nyugodtan rágcsált egy csontot. Hátrafordult, ránézett Lolára. Nem állat, hanem emberszeme volt. Felmorgott, de nem fenyegetően. Nem is morgott, inkább nyüszített.

– Sándor, mi ez?

– Mi lenne? Hát démon. Biodémon. Erős, szorgalmas, mindent megtesz, amit Lolika parancsol neki. Csak be kell tartani egy szabályt. A szabályt.

– Mennyibe kerül?

– Tizennégyezer.

– Sok.

– Tizenkettő, és ez a vége.

– Tízért elviszem.

– Tizenegy, és ez vége. Ezt Pesten húszért is eladnám. Mos, főz, takarít, felássa a kertet. Még írni is tud! Hűséges, nem kell sétáltatni, nem harap, csak be kell tartani a szabályt, ez a legfontosabb.

– Mi a szabály? – Lola remegett az izgalomtól, kurvára nem érdekelte a szabály, meg akarta szerezni a szörnyet, már onnantól, hogy először megpillantotta. Saját démon! Saját iszonytató, erős és ügyes démon!

– Egy szabály van – magyarázta Sanyi kofa –, mindennap el kell mondani neki a napirendjét. Ez a legfontosabb, Lolika. Ez kiváló démon, de rossz, gonosz. Mindig is az marad. Az a titok, hogy nem szabad tőle félni, nem szabad elfeledkezni róla, mindig foglalkoztatni kell. El kell neki mondani minden reggel, hogy ettől eddig takarítasz, ettől eddig felásod a kertet, ettől eddig kitergetsz. Főzöl. Írsz. Eszel. Alszol. Minden reggel el kell neki mondani, különben elfelejti, mi a dolga, nem tudja, mit csináljon, és szabaddá válik. És akkor nagyon veszélyes. Érti, Lolika?

– Értem. Nem félek tőle. Megveszem.

Lola – Sándor segítségével – beemelte kerek bevásárlótáskájába a lomha, nehéz démont, és zörögve hazahúzta a macskaköves utcákon.

Minden a terv szerint ment. Reggelente magához szólította, a démon letérdelt elé, és gazdája elmondta neki részletesen a napirendet, majd elment dolgozni. Otthon a démon mindent megcsinált. Mikor ragyogott a ház, nekiült

írni, egy regénybe kezdett, nem is írt rosszul, sőt. Ha csöngettek, elbújt az ágy alá, ott kukszolt némán, mozdulatlanul, míg el nem mentek a vendégek.

Telt az idő, a ház ragyogott. Csodálatos idők voltak ezek. Lola hátradőlt, megszokta a démont és a szabály diktálta ritmust. Aztán sok hónap múlva Lola a városban találkozott néhány barátjával és nagyot mulatott. És mivel addig minden tökéletesen működött, Lola elkövette azt a hibát, hogy nem ment haza. Sokat ivott a barátaival, sokat dohányzott, minőségi drog is került.

Az elején még azt gondolta, hazaér a napirend kiosztására. De aztán a züllés tébolya az éjszaka mélyére rántotta Lolát, s habár barátai már mind hazaszállingóztak, ő nem tudta abbahagyni a szórakozást: ismeretlenekkel mulatott újabb és újabb vad helyeken. Amíg eszénél volt, mindig éppen indulni akart haza a démonjához, de csak halogatta, halogatta, aztán pedig végképp elfeledkezett róla.

Idegen szobában ébredt. Lassan tért magához. Hazasietett.

Gyorsuló léptekkel rohant háza felé, már messziről látta a felszálló füstöt. Berontott. A démon a szenes, kiégett padlón ült, körülötte emberi maradványok, bűz, füst. Pofáján csimbókos volt a szőr a vastagon, feketén rászáradt vértől, és éppen egy szenes húscsapatot rágcsált. Felnézett gazdája szemébe, nem állat-, hanem embertekintettel állta pillantását, pikkelyes, hosszú farka lassan, nyugodtan verte a padlót.

Vidéki Bianka

TELEPÜLÉSFEJLESZTÉS

A választások előtti télen jártak először a faluban, nem sokkal a meztelen kisasszonyok feltűnése előtt.

A polgármester éppen ganézott, a féllábú Karcsinak kellett hátramennie érte az ólakhoz.

– Községeink Jövőjéért Kft. – mondta az idősebbik öltönyös bemutatkozás helyett, és igyekezett szél felől állni. – Az asszisztensemmel – biccentett kísérője, egy vékony, pattanásos fiatalember felé – a fejlesztési igényeket mérjük fel. Most önerő nélkül pályázhatnak európai uniós támogatásra az önökéhez hasonló hátrányos helyzetű települések. Cégünk szerény jutalékért cserébe biztosítani tudja a pályázatok kedvező elbírálását.

Végigvezetni őket az apró zsáktelepülésen nem tellett negyedórába se.

– Nos – foglalta össze gondolatait az ügyvezető igazgató –, az önök számára a turizmus jelentheti a kitörési pontot.

A falu első embere bizonytalan pillantást vetett a szebb napokat látott porták mögött végestelen végig sorakozó szántóföldek egyhangú barázdáira: – Inkább a postásnak kéne egy új bicikli – jegyezte meg, mire az ügyvezető sajnálkozva ingatta tar fejét: – Eszközvásárlásra sajnos nincs támogatás.

Egy avarkori síron álltak éppen, bár erről csak akkor szereznek tudomást, amikor „A holnap itt épül” tábla elhelyezésekor a közmunkások öntött bronz szíjvéget fordítanak majd ki a porhanyós földből.

Welbach Lola

(Budapest, 1972) csodálatos lény. Ez az első folyóiratkielése.

A novella a Szekszárdi Magasiskolában (Mészöly Miklós Irodalmi Akadémia – írói alkotótábor és mesterkurzus) nyerte el végső formáját.

– Itt van a szociális ellátó hálózat, na, azon volna mit fejleszteni – jutott a polgármester eszébe.

Két oldalról bizalmasan belékaroltak: – Őszintén szólva mi nagyobb szabású projektekben gondolkodunk. Például egy új iskolaépületben.

A polgármester tiltakozását, miszerint a községben nincsenek is gyerekek, úgy tűnt, meg sem hallották. A kövér férfi Vajkóék fóliasátrának irányába mutatott:

– Arra meg lehetne a tenispálya. Fedett tornacsarnok, tanmedence. Esetleg egy-két termálfüves is, a turizmus fellendítése érdekében.

Mire a polgármester feleszmélt, a másik kettő már a XXI. századhoz méltó szórakozási lehetőségekről beszélt. Kaszinó. Élmenykomplexum. Tematikus park.

Lassan ballagtak vissza a templom mellett leparkolt autóhoz.

A sportcentrumba mostanság az özek járnak, a bolond Gyurka szokta őket elkergetni, mikor a kocsmából hazafelé megáll belevizelni a gyerekmedencébe.

– Ide pedig – hajolt ki a cégvezető az anyósülésről – felhúzhatnánk egy kisállatgyógyászati központot.

A polgármester értetlenül nézett: – Mifelénk a beteg macskák maguktól halnak, a kutyák orvossága meg a vadászpuska.

– Házi kedvencekre gondoltam. Kanári, degu, leguán – sorolta az ügyvezető, mialatt a sovány asszisztens indított.

– Leguán – ismételte a polgármester hitetlenkedve, és hosszan nézett a sárga porfelhőben eltűnő Audi után.

Amikor másodjára jöttek, már napok óta eső dagasztotta az utakat, a fényes, fekete autót végül a favágó traktorával kellett kihúzni az italbolt előtti sárból.

– Elkészültünk a számításokkal! – kiabáltak fel a polgármesternek, aki a cserepeket igazította a hivatal tetején. – Az iskola támogathatóságát sajnos nem tudta a gazdasági elemzés alátámasztani – folytatták, mikor a polgármester már odalenn állt. – Viszont a kollegémnak remek ötlete támadt. Ismertesd, Laci!

– Egy erdei tornapályára gondoltam, fitneszgépekkel és relaxkabinnal. Csoportos jóga- meg taicsi-foglalkozásokat lehetne tartani, ezzel a lakossági összetartás is növelhető – hadarta a fiatalember lelkesen. Két tenyerét a mellkasa előtt összeillesztette, majd méltóságteljesen a feje fölé emelte, miközben derékból hátrahajolt. Hirtelen előredőlt, homloka térdét érintette, azután bal lábát maga elé húzta, a másikon inogva támaszkodott: – Napüdvözet – közölte a válla felett visszapillantva.

– Inkább a megtelt döngéssel kellene valamit kezdeni – mondta a falu vezetője. – Már kétszer kaptunk felszólítást a hatóságtól.

– Ha egy kilátó építésével kötjük össze, akkor esetleg megoldható – morfondírozott az ügyvezető a szakállát simogatva.

A neves fővárosi építész által tervezett kilátó majd a hajdani tévesz udvarán épül meg, ott, ahonnan a döngtető alig látszik.

A polgármester gigantikus migrénroham első jeleit érezte magán: – Attól tartok, nekünk nincs szükségünk efféle fejlesztésekre – szögezte le.

– De hát százszázalékos a támogatás! Nem kerül önöknek egy fillérbe se! – értetlenkedtek a pályázati tanácsadók.

– Viszont az üzemeltetést ugyebár nekünk kéne állni, ami a mi költségvetésünkben képtelenség – magyarázta a polgármester az ornyergét masszírozva.

Válasz helyett biztatóan megveregették a vállát.

– Igazán kár, hogy önkormányzati utak felújítására nincs támogatás – jegyezte meg az asszisztens induláskor. Főnöke szórakozottan bólogatott.

A szilárd burkolat a gyógyfürdő átadására valósul meg, hogy az ünnepségre érkező megyei elöljárók méltó körülmények között hajthassanak be a faluba. A rendkívüli alap az építőanyagra sem elég, a különbözetet közadakozásból fedezi majd a falu népe. Az utolsó pillanatban kapkodva leterített aszfalt már az első télen felfagy, a vájdlingméretű kátyúkat az öregasszonyok bűdöskével ültetik be.

Pestiek, gondolta a polgármester elnézően, ahogy látogatói kihajtottak a faluból, aztán elképzelte, ahogy a nyolcvanhét éves Kallós néni göcsörtös térdei közé szorítva mankóját ívben hátrafesztí a gerincét: – Tajcsi – mormolta maga elé, és a fejfájásáról teljesen megfeledkezve, sokáig rázkódott a röhögéstől.

Harmadik alkalommal félfogadási időben érkeztek. Büszke mosollyal tették a falu vezetője elé a kész pályázati dokumentációkat.

– Világosan megmondtam maguknak, nem pályázunk fölösleges beruházásokra – nézett rosszállóan az irathalmokra.

– Egy százalék – felelte rezzenéstelen arccal az ügyvezető. – Milliárdos projekteknél ez azért nem kevés, jut belőle még az unokái stafírungjára is – fűzte hozzá cinkos mosollyal.

– Tűnjenek el innen! – válaszolta a felháborodástól rekedt hangon a polgármester, azzal az íróasztala fölé hajolt. A vér azonban még sokáig dobolt a

halántékán, és hosszú percek teltek el, mire újra Tari Guszti bácsi akáctelepítési kérelmére tudott összpontosítani.

Az akácost már a rákövetkező tavaszon ki kell majd vágni, hogy felvonulási területet biztosíthassanak az állatkórház építését végző munkagépeknek, a vérig sértett Guszti bácsi pedig attól kezdve nem hajlandó fogadni a falu első emberének a köszönését.

Nem sokkal húsvét előtt, egy szokatlanul meleg este a polgármester úr éppen a hízóknak keverte a korpát, amikor szünni nem akaró ugatás kényszerítette a tornácra. Kuss! – ordította a két kuvasznak, és nyomatékostásképpen ökölrel megverte az ereszcsonát. A kutyák azonnal elhallgattak, ő pedig elégedetten tért volna vissza a konyhába, ha a szeme sarkából észlelt mozgás nem készíti megtorpanásra.

A lépcsőfeljáró alján ismeretlen, fiatal nő álldogált, meglehetősen ingatagon. Szőke társa a ház sarkának támaszkodott, jobb kezében üres flaska. Szemlátomást nagy műgonddal készült a frizurájuk és sminkjük, egyébiránt anyaszült meztelen volt mindkettő.

Döbönt kérdéseire csak vihogás volt a válaszuk. A polgármester korpás kézfejjel izgatottan megtörölte az orrát. Jaj, hogy a feleségének is most kellett az anyjáékat meglátogatnia! Ő biztos rögtön tudná, mi ilyenkor a teendő.

Eszébe jutott, hogy az ilyen kényes városi népséget leginkább a felfázás fenyegeti. Befutott az előtérbe és felkapta az első, keze ügyébe kerülő lábbelit. A törékenyebb, barna hajú elé dobta. Hogy az nem reagált, dohogva térdre ereszkedett és maga próbálta felsegíteni a pirosra lakkozott körmű lábakra a kitaposott gyógyapucst.

Rémülten látta, hogy ezalatt a másik leült a lépcsőre. Ki kellett vegye a kezéből az üveget, hogy felhúzhassa a hideg kőről. Cuki pofa vagy, kacarászott a szőke, mikor a polgármester nyögve a hóna alá nyúlt. Óvatosan indult vele a korlátot szorongató barátnőért. Megtántorodott az immár kétfelől ránehezdedő testek súlya alatt, és karjait a biztosabb fogás érdekében a karcsú derekakra csúsztatta. Az üres üveget még akkor is szorongatta, mikor csók cuppant kétfelől az arcára.

Nagy nehezen beterelte a hölgyeket a házba. A hajdani gyerekszobát adta nekik, ő maga a saját ágyában hanykolódott éberem egész éjszaka. Hajnaltájban azért mégiscsak elaludhatott, mert mire felkelt, vendégeinek nyoma veszett. Csak a házat belengő kölniillat őrizte még egy darabig az emléküket.

A következő napokban titkos és eredménytelen nyomozást folytatott faluszerte, ugyan kinek a lányunokái, fiatal nőrokonai járhattak nála. Feleségének, Erikának – magának sem tudta okát adni, miért – nem tett említést a történekről.

A meztelen kisasszonyokat a Las Vegas High Life Lokál átadásán látja viszont, ők táncolnak a nyitóünnepségen. Akkor bezzeg nem teljesen fedetlen a testük, színesre festett tollak és kagylóhéjak borítják az érdekesebb részeket. – Undorító – sziszegi majd a fülébe Erika, és ettől a polgármester a szokottnál is nyomorultabban érzi magát.

Negyedízben kopogtatás nélkül nyitottak be az irodába.

Asszisztens Laci rutinos mozdulatokkal helyezte az asztalra sorban a pályázatokat, mindet gondosan az aláíró oldalon kinyitva. Főnöke eközben fényképekkel teli dossziét lobogtatott az első ember orra előtt. Nagy szerencse, hogy ezek hozzájuk kerültek és nem a sajtóhoz, súgta a fülébe.

A képeken a sötét mackónadrágot és kinyúlt atlétatrikót viselő polgármester volt látható, két igen szemrevaló, pucér fiatal hölgy társaságában. A legtöbb fotón a lányok előtt térddepelt, de akadtak olyanok is, amelyeken a derekukat ölelte, kezében kiürült viszkisüveget lóbálva. Az utolsó, kinagyított felvételt borostás arca töltötte ki: rúzsos ajkak közelítenek két oldalról az orcájához, orra alatt a világos por nyomain tisztán kivehetők.

Vidéki Bianka (Budapest, 1978) bár már nyolcéves korában eldöntötte, hogy író lesz, csak egy évvel ezelőtt kezdett írni. Egy lánya van, nincs kutyája, és nem szereti a tojáslevest. Kevés szabadidejében tanácsadó mérnökként dolgozik. Ez az első folyóiratkielése. A novella a Szekszárdi Magasiskolában (Mészöly Miklós Irodalmi Akadémia – írói alkotótábor és mesterkurzus) nyerte el végső formáját.

Erdős Virág

BALLADA A KÖLTÉSZET HATALMÁRÓL

azon a bizonyos napsütéses nyári délutánon a költő
egy körüti kávézó teraszán üdögélve épp a füléhez
emelte a mobiltelefonját hogy jól
lebassza a programszervezőjét illetve nem
a rákoskeresztúri köztemetőből jött lógó
sárhányójú biciklivel
végig a sírkert úton
végig a maglódi úton a
venyige utcai börtön előtt a szokásos
tiltott csoportosulás
jó lesz ez még valamire gondolta és
megállt
a tömegből épp egy cicanadrágos
nagyhasú nőcske kiáltott hangosan és
rettenthetetlenül a
Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet 3-as számú
objektumának túlon
túli ablaka felé
megkaptad a verset?
és odaátrol már jött is a válasz halkan
mintha hangfogós hegedűn
meg

Keresztesi József

EGY EMLÉKMŰ TERVEZETE

1982. július 4-én
a barcelonai Nou Camp stadionban
a világbajnokság középdöntőjében, a csoport utolsó mérkőzésén,
nem sokkal a meccs lefújása előtt,
egész pontosan a 90. percben
Włodzimierz Smolarek labdához jut a félpályánál,
a balszélső helyén.
Elviszi a labdát Tengiz Szulakvelidze mellett,
és van egy pillanat, amikor
befelé indulhatna
a világklasszis szovjet kapus,
Rinat Daszajev kapuja irányába,
ahol Vitalij Daraszeliya igyekszik keresztelni az útját,
másfelől viszont Zbigniew Boniek is felzárkózik mellé a támadáshoz.
Az állás 0:0, ezzel az eredménnyel
a lengyel válogatott áll továbbjutásra,
és mehet a legjobb négy közé
a Szovjetuniót kiejtve
1982. július 4-én.
És ekkor Włodzimierz Smolarek
valami nagyon furcsa dolgot csinál.
Ahelyett, hogy a kapu felé indulna,
enyhe ívben elkanyarodik,
és leviszi a labdát a szögletzászlóhoz,
a testével fedezve a szovjetek elől,
lopva a hátralévő másodperceket.
Aztán érkezik Boniek, és kimenekíti a labdát három szovjet között,
majd miután kicselez egy negyediket is,
a dühös és elkeseredett Szergej Baltacsa felvágja,
szabadrúgás, sárga lap, peregnek a másodpercek.

Mi pedig elégedett vihogással figyeljük a produkciót,
amit egyébként Smolarek pár perccel korábban
már eljátszott egyszer, amikor
egy lepasszolt szabadrúgást vitt le a sarokba,
és ott tökörésztek vele Andrzej Buncollal,
míg hanyatt nem buk fenceztek két szovjet játékossal együtt.
Vihorászva figyeljük tehát,
annál is inkább, mivel a jelenet így, másodjára
már kap egyfajta komikus jelleget,
vihorászva nézzük,
apám, apám barátja, a nagy szakállú agrármérnök
és én, tizenkét évesen,
a villódzó fényű, fekete-fehér
Orion tévékészülék előtt,
miközben pontosan értjük, hogy kedvezőtlen
körülmények között
mi is az időhúzás
szerepe a történelemben,
s hogy mi az a passzív rezisztencia,
amikor nem kell mindenáron célra törnünk,
elég, ha engedjük megtörténni a dolgokat.

Eltelt bő harminc év,
és a szakállas agrármérnök
– azóta professor emeritus –
nekem szegezte a kérdést, hogy miért mindenféle
költőkről meg regényírókról szoktam írni,
e halhatatlansággal csencselő, gyanús népségről,
miért nem írok róla, példának okáért,
tucatnyi szakkönyv szerzőjéről.
Legyen hát, eddig húztam az időt –

műtárgyleírás következik.

Méternyi magas, rusztikus betontalapat, ék alakú kivágot a térből,
a szögletzászló bronzból,
és bronzból vannak az ötnegyedes életnagyságú alakok is,
Smolarek, Boniek és a három szovjet.
Boniek a labdát fedezi,
míg Smolarek pár lépés távolságból, a térdére támaszkodva figyel.
A talapat oldalán gazdagon burjánzó fríz
a 14. századi templomi faszobrok stílusában,
élénken színeztet, apró alakok:
gyári munkások, katonatisztek, halottak,
villanyszerelők, rendőrök és stricik,
kasszírnők, besúgók, sekrestyések,
egy komplett püspöki kar,
kamionsofőrök, filozófusok és pantomimesek,
díszletmunkások és halaskofák,
lelkes kiskölykök és fáradt történelemtanárnők,
és köztük mi, apám,
apám barátja, a nagy szakállú agrármérnök
és én, tizenkét évesen,
villódzó neoncsövek fényével megvilágítva,
ahogy mindannyian lélegzetvisszafojtva figyeljük
az evilági vigasz villanásnyi megmutatkozását
a barcelonai Nou Camp stadionban
1982. július 4-én.

Keresztesi József (Eger, 1970) író, költő, kritikus, Pécssett él.
Legutóbbi kötete: Mit eszik a micsoda? (gyerekversek, 2015).

Tamara szokás szerint a ház bejáratánál várta Alexet, aki szokás szerint késett. Igaz, nem sokat, két percet csupán, ám az is épp elég idő volt ahhoz, hogy némiképp fölbosszantsa Tamarát. Kérdés ugyanakkor, hogy melyiküknek okozott nagyobb bosszúságot a másik immáron rendszeresnek mondható viselkedése. Amikor Alex odatelefonált, hogy hamarosan érkezik, Tamara megint csak nagy sokára vette föl. Természetesen azért, mert a készülék le volt halkítva, majd újabb végtelennek tűnő másodpercek teltek el azzal, hogy miután Tamara észrevette, hogy világít a kijelző, magához vette a telefont, és keresett egy eldugott helyet a lakásban, ahol nyugodtan beszélhet. Már persze amennyiben lehet nyugodt beszélgetésnek nevezni azt, amikor az egyik fél – nevezetesen Tamara – fojtott hangon, félszavakban hozza a másik tudtára a szükséges információt.

Alex azonnal értette, mi a helyzet:

– Otthon van?

– Igen – válaszolta Tamara, gondosan ügyelve arra, hogy úgy válogassa meg a szavait, hogy amennyiben valaki kéretlenül belefülszóna a beszélgetésbe, ne foghasson gyanút.

– De azért menjek?

– Igen.

– Máskor is találkozhatunk...

– Ne.

Alex mintha kissé habozott volna:

– Na jó. De tudod, mi erről a véleményem. Majd meg kéne ezt beszélünk egyszer végre rendesen.

– Jó.

– Mert ez így eléggé... hogy is mondjam... szóval tényleg nem értem. De ezt mondtam már nem egyszer neked.

– Aha.

– Tehát akkor nemsokára ott vagyok. Most se csöngessek föl?

– Ne.

– Akkor lejössz megint?

– Igen.

A találkozásig hátralévő idő Alex számára szokás szerint kételyekkel telt. Nem azzal kapcsolatban, hogy szereti-e Tamarát, abban maximálisan biztos volt, hogy igen. Elvégre Tamara túl azon, hogy nagyon kedves és derék lány, szép is, csinos is, okos is. Bár a hivatásukat tekintve teljesen eltérő területen ténykednek, mégis az első pillanattól kezdve megtalálták a közös hangot és témákat. Tamara az a fajta nő, akivel kapcsolatban akár hosszú távra, komoly célokban gondolkodhat az ember. Csak hát itt van ez a teljességgel érthetetlen helyzet, amivel nem csupán ő, azaz Alex nem bír mit kezdeni, hanem láthatóan Tamara sem. Amikor szóba kerül köztük a dolog, összeszorított szájjal megmakacsolja magát, és nem hajlandó ésszerű, normális, értelmezhető magyarázatot adni. Márpedig Alex mostanság egyre többet hozza szóba: tudni akarja, hogy akkor most hányadán is állnak, és mi lesz ennek a kapcsolatnak a jövője. Elvégre egy bizonyos életkor és számos keserű tapasztalat után az ember már nem kalandokra és könnyed, laza viszonyokra vágyik, hanem biztonságra.

Talán eme kételyek okán lassított Alex ösztönösen a léptein, ami miatt kicsit késve érkezett az épülethez. Ám amint meglátták egymást, mintha el is felejtették volna bosszúságaikat. Tamara olyan szenvedélyesen ölelte magához Alexet a kapuban, hogy a férfi nyakig belepirult a boldogságba. A liftben hasonló vehemenciával csókolóztak.

Az emeletre fölérve azonban kezdődött a szokásos dolog.

Tamara olyan óvatosan nyitotta ki az ajtót, nagyon vigyázva arra, hogy ne zörögjenek-csörögjenek a kulcsok, mintha betörők lennének. A zsanérokat saját bevallása szerint rendszeresen étolajjal kengette, hogy ne nyikorogjanak.

Alexnek nem volt szabad levetnie a cipőjét az előszobában, hanem óvatos, de gyors léptekkel, a tarkójába lihegő Tamarával a nyakán be kellett osonnia a lakás tulsó végén lévő szobába, amelyet Tamara birtokolt.

Alexnek többször eszébe jutott, hogy mi lenne, ha Tamara lakása nem egy panelházban, hanem egy klasszikus, régi belvárosi épületben lenne, ahol pvc és padlószőnyeg helyett nyikorgó parketta borítaná a padlót. Hogyan oldaná meg akkor ezt az embercsempészetet?

Minden a szokásos forgatókönyv szerint zajlott. Tamara becsukta a szoba ajtaját, elfordította a kulcsot. Levetkőztek és rutinos mozdulatokkal egymásnak estek. Tamara egy, a padlószőnyegre fektetett széles matracot használt fekhely gyanánt, úgyhogy e tekintetben se kellett nyikorgástól tartaniuk. Szeretkezés után összebújtak a takaró alatt. Tamara arról mesélt, hogy mi minden történt vele a legutóbbi találkozásuk óta. Alex közben a szobába beszűrődő, egyre ferdébb és egyre halványabb délutáni fényeket nézte, és az járt a fejében, hogy a legutóbbi randevújuk két nappal ezelőtt volt. Munkaidő után találkoztak egy kávézóban, aztán moziba mentek, ám Alex nem látta a film utolsó öt percét, mivel időben el kellett indulnia ahhoz, hogy elérje a vonatot. Túl azon, hogy fárasztó a napi ingázás, borzalmasan unja, és normális életet se lehet élni így. Már csak ezért is dűlőre kellene vinnie a dolgot Tamarával. Elvégre az érzelmeken túl olyan gyakorlatias tényezők is fontosak lehetnek, mint például az, hogy akkor eladhatná végre a válás nyomán neki jutott és most lakhelyeként funkcionáló, egyébiránt szakértők szerint keveset érő aprócska nyaralót, és visszaköltözhetne a városba. Mert amennyiben Tamara és ők összeadják, amijük van, biztosan tudnának vásárolni együtt egy szép belvárosi lakást. De Alex azt se bánná, ha ideköltözhetne a lakótelepre. Hangulatos a nyaraló, sok szép emlék fűzi hozzá, ám egyrészt azok az idők már elmúltak, másrészt nem állandó tartózkodási helynek való. Például rendszeren fűteni se lehet.

Hallgatta Tamarát, és egyre azon töprengett, hogyan lehetne végre kiugrasztani a nyulat a bokorból. Elege volt a kérdezősködésből és a köntörfalazásból. Számtalanszor faggatózott már erről, és rendre ugyanazokat a válaszokat kapta. Igen, Tamara valóban elvált a férjétől. Csakhogy anyagi okok miatt továbbra is együtt maradtak ebben a lakásban. Van valami bonyolult lakáshitel-konstrukció, amelyet nem olyan egyszerű fölmondani, úgyhogy kénytelenek továbbra is egy fedél alatt élni és nem eladni az ingatlant. A férj itt lakik, két szobával arrébb, papírvékonyágúak a falak, Tamara pedig nem akarja mások füle hallatára élni a magánéletét, ezért kell csöndben maradniuk. De már dolgozik a megoldáson, remélhetőleg hamarosan pont kerül az ügy végére.

Alex ilyenkor meg szokta kérdezni, hogy miért van az, hogy mások előtt nem zavartatja magát, ha magánéletéről van szó, kizárólag a férj előtt titkolózik. És egyáltalán, ha elváltak, miért foglalkozik azzal, hogy a férj netán megtudja, hogy neki van valakije. Semmi köze nincs hozzá. Sőt talán még jobb is lenne, ha tudná, mert akkor az is nyilvánvaló lenne számára, hogy bármiben is mesterkedik esetleg a lakással kapcsolatban, számára nincs visszaút. Mert ez így áldatlan, megalázó helyzet. Olyan, mintha ő egy férjes nő szeretője lenne. Nem mintha nem lett volna rá precedens a házassága idején, Alex nagyon jól tudta, mivel jár az ilyesmi, de most már a háta közepére se kívánta az efféle titkolózást.

Tamara ezekre rendre azt szokta válaszolni, mi több, olykor egyenest könyörög neki, hogy bízta rá a dolgot, elvégre ő ismeri a férjét, és Alex csak higgye el, hogy ennek így kell lennie. De még egy kis türelem, rövidesen elrendeződik minden, és onnantól fogva azt tehetik, amit csak akarnak.

– Miért vagy ilyen csöndes? – kérdezte hirtelen Tamara. – Valami baj van?

Alex kinyitotta a szemét.

– Fáradt vagyok.

– Nehéz napod volt?

– Rosszul aludtam. Mindenféle hülyeség járt a fejemben. Ráadásul hajnalban fölébredtem, aztán nem bírtam már visszaaludni, úgyhogy bejöttem egy korábbi vonattal. Aztán meg a szokottnál is nagyobb hajtás volt a melóban. Most meg hullafáradt vagyok.

– És még én is kifárasztalak – Tamara nevetett. – Gyere, fürödjünk meg. Utána utadra engedlek. Vagy itt alszol inkább? Az is lehet.

Egyszer-kétszer megesett már, hogy Alex Tamaránál aludt. Ambivalensnek érezte a helyzetet. Például együtt mentek el fürödni, nehogy a két szobával arrébb lapuló férj kifüledje, hogy kétszer egymás után csobog a víz. Persze ennek is volt némi előnye, a fürdés ürügyén ugyanis Tamara kicsit kényeztetette Alexet. Közös vacsoráztak, de a szobában, ahova Tamara úgy csempészett be ételt, ahogyan kisztílv vendégek szokták a svédasztalos szállodai reggelikről kilopni a szendvicseket. Reggel pedig Alexnek ugyancsak a szobában kellett fölöltöznie és útrakészre vágnia magát, hogy aztán Tamarával együtt lopózzon ki a lakásból.

Mindazonáltal további előnye az itt alvásnak az ő számára az, hogy ezen az estén és éjszakán sem kell otthon fogyasztania a vizet, a villanyt, a gázt. Elváltként, tartásdíjjal a nyakán minden megspórolt garasnak örülnie kell.

Egyszer megkérdezte Tamarát arról, hogy mi a férje neve. Az ajtóra ugyanis semmiféle névtábla nem volt fől szerelve, és Tamara is csupán a férjeként

emlegette. Mintha nem tudta volna hirtelen, mielőtt kimondta volna azt, hogy Egon. Alex kicsit nevetett és kicsit csodálkozott. Szokatlan név. Persze a helyzet is szokatlan.

Beleegyezett abba, hogy itt alszik. Minden a megszokott szerint zajlott. Együtt fürödtek, a szobában ettek – Tamara gondosan, a kezével összeszedegette a szőnyegpadlóra hullott morzsákat –, megnéztek az interneten egy filmet, utána újra szeretkeztek. Aztán elaludtak.

Helyesebben Tamara elaludt. Alex megvárta, amíg egyenletesen szuszogni kezd, majd még arra is rászámolt egy negyedórát, mielőtt föltápáskodott volna a matracról. Nem kellett nagyon koncentrálnia arra, hogy halk legyen, már hozzászokott, hogy ebben a lakásban minden tekintetben csendesen kell tevékenykednie.

Gondosan becsukta maga mögött a tejüveggel borított ajtót – amire Tamara egy pokrócot szögelt, hogy még kevésbé lehessen belátni –, és elindult a kettővel arrébb lévő szoba felé.

Amikor odaért, kicsit hallgatózott. Bentről szokás szerint se hang, se fény nem szűrődött ki. Mintha az a férj nem is létezne. Soha nem adott életjelet. Mint ahogy az is fölöttébb különös, hogy egyszer se megy sehova. Olyan legalábbis még nem fordult elő, hogy amikor ők itt voltak, a férj ne tartózkodott volna a lakásban. Alexnek már az is megfordult a fejében, hogy Tamara csak kitalálta az egészet. De hát miért kamuzna egy nem létező férjről? Na de most mindjárt lehull a lepel.

A torkában dobogott a szíve. Mintha az egész előszobában ez visszhangzott volna. Hosszú pillanatokig tanakodott, mielőtt hozzáért, majd mielőtt lenyomta volna a kilincset. De most már nincs visszaút. Véghezviszi, amit elhatározott. Jöjjön, aminek jönnie kell. Derüljön ki az igazság, bármi legyen az.

Ennek a szobának is tejüveges ajtaja volt, és erre is valaki belülről pokrócot akasztott. Tamara szobájából ennek ellenére kiszűrődött némi fény, ezt a fürdőszobából visszafelé menet mindig észrevette Alex. Itt azonban minden folyton sötétbe burkolózott.

Belépett a szobába, de az ajtót nem csukta be maga mögött. Kell, hogy maradjon menekülési út.

Odabent sötét volt, ám a vártnál kevésbé sötét, úgy is lehetne mondani, hogy félhomály, a sötétítőfüggöny nem volt elhúzva, az ablakon át még ide, az ötödik emeletre is betüremkedtek a lakótelep fényei. A szemközti, emezzel teljesen egyforma épületben csupán néhány ablak világított, amiből Alex azt a következtetést vont le – mielőtt nekivágott volna a kalandnak, nem nézte

meg, hány óra van, nem akarta, hogy Tamara fölébredjen a telefon fényére –, hogy már elég későre jár. Mivel idáig is sötétben tapogatózott, pupillája kellően kitágult ahhoz, hogy tekintetével kitapogathassa a szoba berendezését. Két szekrény, egy asztal, kettő vagy talán három szék. Valamint egy ágy.

És azon az ágyon feküdt valaki.

Nem volt megágyazva, legalábbis se takaró, se párna nem látszott, úgy festett, mintha az illető csak leheveredett volna egy gyors alváshoz. Mozdulatlanul feküdt, hanyatt, egyenes tartásban, akár a múmiák. Alexnek az jutott eszébe, hogy mi van, ha a férfi nem is él, és Tamara valami perverz okból kifolyólag itt rejtegeti a holttestet a lakásban. Önkéntelenül is beleszimatolt a levegőbe, de nem érzett semmiféle különös, netán émelyítő szagot. Gyorsan elhessegette a gondolatot, elvégre ilyesmi csak a krimikben és a rémtörténetekben fordul elő, és különben is, Tamarát nem ilyenek ismerte meg.

„Na jó – hozta meg a legvégső, minden korábbinál határozottabb döntést Alex. – Essünk rajta túl.”

Odalépett az ágyhoz, és azt mondta:

– Egon.

Az ágyon fekvő alak olyan hirtelen ült föl, hogy Alex önkéntelenül hátrahőkölt. Ám a legfurcsább és egyben legijesztőbb nem ez volt. Hanem az, hogy az alaknak egyszeriben vörös fénnel izzani kezdtek a szemei. Mint amikor fölkapcsolnak egy, azaz két lámpát. És ugyanebben a pillanatban Alex zümmögést is hallott. Olyan volt, akár egy apró elektromos motor hangja.

Földbe gyökerezett lábbal figyelte, ahogy Egon – vagy bárki legyen az – előbb fölül, aztán föláll az ágy mellett. Az a két reá világító vörös szempár teljesen rabul ejtette. Éppen úgy, mint amikor éjjel a mezőn átvágó úton a közeledő autó reflektorainak fényében megbabonázódnak a nyulak.

Egon úgy nézett ki, akár egy bábu. Pontosabban egy műanyag kirakatbaba. Azzal a különbséggel, hogy semmiféle öltözet nem volt rajta, szemei vörösén világítottak és minden mozdulatánál fölzümmögött egy motor.

– Atyaég! Ez meg micsoda?

Alex csak kigondolni bírta ezeket a szavakat, végigmondani már nem, Egon ugyanis kinyújtotta mind a két karját, két oldalról megragadta Alexet, és úgy vágta a szemközti – szerencsére üres – falhoz, hogy csak nyekkent.

A következő pillanatban Alex a padlószőnyegen hasalt, Egon pedig a hátán ült. Egészen könnyű volt, persze mi mást várhatnánk egy műanyag bábutól, mindazonáltal akkora erővel tartotta Alexet, hogy az képtelen volt megmozdulni.

Ekkor lépett be a szobába Tamara. Fölkattintotta a villanyt, és egyetlen pillantással fölmérte a helyzetet.

– Miért csináltad ezt?

Alex azt hitte, ez Egonnak szólt, úgyhogy várta a választ. Ám miután senki nem reagált, Tamara ismét föltette a kérdést:

– Miért csináltad? Azt hittem, benned megbízhatok. Azt hittem, te türelmesebb vagy, mint a többi.

Fura módon Alex a „többi” szóra kapta föl a fejét. Mármint kapta volna föl, ha nem szorítja le Egon. Persze elvileg nem kellene csodálkoznia, még kevésbé féltékenykednie amiatt, hogy voltak mások is előtte. Egy magányos nőt sokan könnyű prédának vélnek. Mindazonáltal Tamarát valahogy nem olyannak ismerte meg.

– Mi a franc ez itt? – nyögte, bár korántsem volt biztos abban, hogy Tamara érti, amit a padlószőnyeg felé fordított fejjel mond.

Mégiscsak értette:

– Egy robot.

– Robot?

Alex azt hitte, rosszul hall. Tudta, hogy léteznek robotok, a tudomány már eljutott idáig, ám hogy épp egy lakótelepi panellakásban találkozik vele, azt álmában se gondolta volna. Persze lehet, hogy nem olvasott elég sci-fit. Vagy ez valami átverés? Kandi kamera, és mindjárt kirobban egy oltári nagy röhögés?

– Igen, egy robot – Tamara hangjában ezúttal semmiféle érzelemnek nem volt jele. Hangsúlyok nélkül beszélt, végig egyazon tónusban, mintha egy régi telefonkönyvet olvasott volna föl. – Tudod, hogy informatikai mérnök vagyok. Egyszer be is jöttél hozzám a céghez ebédelni. Megmutattam és meséltem neked pár dolgot a munkámról, de csak annyit, amennyit egy laikus is megérthet, hiszen te teljesen mással foglalkozol. Azt pedig senkinek nem kötöttem az orrára, hogy nemrég kíváncsiságból, kísérletezésképpen építettem egy robotot. A cégnél egy titkos katonai projekt keretében létezik egy kibernetikai és bioinformatikai kutatócsoport, amelynek én is tagja vagyok. És hát időről időre elemeltem pár chipet, alkatrészt, meg ezt-azt, amelyeket idehaza beleépítettem egy műanyag próbababába. Tudod, magányos, gyöngé nőként egy csavart vagy egy mechanikai bilincset azért még meg tudok szorítani, ám bűtört például nem tudok egyedül arrébb tolni. Úgyhogy a nagyobb fizikai erőt igénylő munkákhoz, gondoltam, teremtek egy kis segítséget magamnak. Arra viszont nem számítottam, hogy Egon életre kel.

– Ez az izé rajtam... él? – kérdezte Alex a szőnyegpadlótól, amire természetesen megint Tamara válaszolt:

– Egyfajta módon igen. Nem élőlény, mesterségesek a szervei. De némi korlátolt gondolkodásra képes, és végrehajtja bizonyos utasításaimat. Például éjjel, amikor senki nem látja, az utasításomra leveszi az ajtót a helyéről és bekeni a zsanérokat étolajjal, hogy ne nyikorogjanak. Azt viszont nem fogja fel, hogy ezt azért kell megtennie, hogy éppenséggel őt távol tartsam a hozzám látogatóktól. A katonai projekt lényege ugyanis az, hogy az ellenség kiirtására képes robottechnikát készítsünk. Azaz Egonba programozva van az agresszió. Amire én nem tudok hatni. Rajtam kívül mindenkit ellenségnek lát.

– Ha így van, miért nem zárod kulcsra az ajtaját?

Tamara kurtán nevetett:

– Gondolod, hogy az Egon számára akadályt jelentene?

Alex érezte, ahogy erősödik a nyomás. Nem arról volt szó, hogy Egon jobban reánehezedett, hiszen kis tömege okán ostobaság volna illet mondani. Viszont végtagjaival még inkább a padlószőnyeghez szorította Alexet.

– Ő tehát... a férjed?

Tamara megint nevetésszerű hangot hallatott:

– A férjem. Hát persze. Mindenkinek ezt mondom. Mondanám inkább az igazat, hogy elcsórtam saját használatra egy titkos katonai projekt terveit és egyes alkatrészeit? Ha kiderül, hogy mit csináltam, azonnal likvidálnak. Pedig megbíznak bennem, ráadásul azt gondolják rólam, teljes joggal, hogy egy lakótelepen elvegyülve a többi ember között nem keltek senkiben gyanút. Úgyhogy most azon dolgozom, miként bírnék megszabadulni Egontól. Konkrétan miként kapcsolhatnám ki. Azt ugyanis magától nem engedi. Úgy van programozva, hogy érzékeli, hogy ki közeledik ártó szándékkal feléje, és olyankor gyilkol. Neked se sok van hátra, Alex. Sajnos.

Az utolsó szót ugyanolyan hangsúlytalanul mondta ki Tamara, mint a többi. Alex abban se volt biztos, hogy jól hallotta egyáltalán.

– Mi fog... történni?

– Kérlek, értsd meg, hogy én ebben a szituációban nem tudom megállítani. Ezért akartalak távol tartani tőle. Nemcsak téged, hanem azt a másik hármat is, aki előtted volt hasonló helyzetben... Sajnálom, Alex. Pedig mi nagyon jól kijöttünk egymással. És tényleg csak pár lépésre vagyok a megoldástól. Rövidesen eljutok arra a pontra, amikor ki tudom iktatni Egont. Csak még egy kis türelem kellett volna a részedről. Hidd el, Alex, hogy én is biztonságra és tartós kapcsolatra vágyom! Egy ilyen kicsi hiányzott hozzá.

Alex képtelen volt megfordulni, hogy megnézzze, Tamara mit és mekkorát mutat.

Tamara lekapcsolta a villanyt, kiment, és becsukta az ajtót.

Az elektromos motorok megint zümmögni kezdtek. Alexnek hirtelen az jutott eszébe, hogy mit kezd majd Tamara a holttestével. A többiekével mi történt vajon? Egy gyöngye nő nem cipelhet le az éjjel is félig-meddig kivilágított lakótelepre egy férhullát azért, hogy aztán eltüntesse valahol. Egont pedig ebbe kockázatos belevonni. Elég, ha valaki kitekint valamelyik panelépületben az ablakon, és máris megvan a baj. Márpedig egy titkos katonai projektet minden erővel védeni kell.

A krimikben és a rémtörténetekben ilyenkor szoktak savval teleönteni egy kádat, és várni, amíg a holttest olyan állapotba nem kerül, hogy magától lefolyik a szennyvízcsatornába.

De mindezt már nem tudta Alex teljes egészében végiggondolni. Utoljára azt hallotta, ahogy Tamara odakint kinyitja a fürdőszobaajtót. Ezúttal a szokottnál sokkal hangosabban.

Biró Krisztián

DUPLAÜVEG

Leszereltem az ablakról a kilincset, hogy a duplaüveg tartsa kint a magasságot. Kizártam egy csellel mindent, ami fent van: a kondenzcsíkokat, az omlásveszélyt. Hogy visszatettem, az miattuk volt, közben mind a kezeim figyelték. Emberek, akiket az elejtett tányérjaimban hallok, dolgok, amiket tönkreteszek, hogy az enyéim legyenek. Közülük mondta valaki, hogy idáig már nem ér fel a tériszony. És megint leszereltem az ablakomról a kilincset, ez a két vékony üveg tartott a szobában. Mióta az eszemet tudom, a kezemen alszom el; ha gyógyultam is, mindig csak bosszúból. Úgy néz ki, hogy maradok itt, feladom és újrakezdem. Egyszerűen, ahogy a rovarok két ablaküveg között.

Benedek Szabolcs (*Budapest, 1973*) prózát ír, Beatlest hallgat, ami a keze ügyébe kerül, többnyire mindent elolvas. Legutóbbi kötete: A kvarcóra hét dallama (2015).

Biró Krisztián (*Miskolc, 1994*) költő, Budapesten és Kurityánban él. Az ELTE BTK magyar szakos hallgatója.

CEFEIDÁK

Richard Sikennek ajánlva

1

Ülünk egymás mellett az ágyon.

Nem tudjuk eldönteni, hogy lemenjünk a közeli kávézóba meginni egy kávé vagy vigyük le a kutyát sétálni inkább.

Reggelit készíték, aztán betesszük a kedvenc sorozatodat és játszunk egy játékot, amit gyermekkorunkból mind a ketten másmilyen szabályokkal ismerünk.

A kutya a szobában ül és figyel.

Sorgnak hívják, mondd, de nem értem a szót.

Türelmesen megtanítasz rá és utána minden nap,

amikor felkelünk, kikérdezel és tanítasz egy újabb szót.

Megkérlek, hogy magadról mesélj inkább, de befordulsz a fal felé és fütyülni kezdesz.

2

Ülünk egymás mellett az ágyon.

Nem tudod, hogyan kerültél ide, de érzed, hogy megnyugszol attól, ahogy a szobában lehűl a levegő.

Megetetlek, megitatlak, Mirának nevezlek.

Ezzel meghatározom az összes tulajdonságodat.

Mira, azt jelenti, csodálatos. Ülünk egymás mellett az ágyon,

kiejtem a nevedet és megérintelek. Megismétled a szót,

az érintést, és a csillagok egyenként összehúzódnak az égen.

Összehúzódnásukkal megvilágítják a szobát.

3

Ülünk egymás mellett egy kávézóban. Kedd van, három óra.

Nincs itt rajtunk kívül senki a pultuson, és egy barna szőrű kutyán kívül, aki idegesen mászkál a székek között.

Az asztal alatt összeér a lábunk.

Ismered ezt a kutyát, de szabadkozol, amiért nem árulhatod el a nevét. Átfutod az étlapot, rám nézel.

Meg akarok halni, suttogod, és az arcod beborul, akár a szeptemberi ég. Két kávé kérek.

Kettőnk közé befekszik a kutya.

Napokig szótlánul ülünk. Az asztal alatt összeér a lábunk.

4

Egy könyvet olvasol a Mira nevű csillagtestről,

ami ciklikusan összehúzódik vagy kitágul az égen.

Próbálsz meghatározni bennük a szabadság és a szeretet

váltakozását. A Mira csillagtest elveszíti egyensúlyát és teljesen magába fordul vagy lezuhan az égről.

A tenyered izzadt és sötétbarna.

Szétnyitod és kitapintod az egyik pontját.

Elképzeled, ahogy az atomjaid elemei széttartanak, majd egymásba ütköznek.

Kitágulnak, majd összehúzódnak.

De a mozgásuknak nincs köze hozzád.

Nincsen hatása rád.

5

Felkelsz az éjszaka közepén és mivel nem tudsz sírni, elkezded rettegni attól, ami jönni fog.

A szemembe nézel, majd szétnyitod a tenyerem.

Idegesen feszülnek és keresztezik egymást rajta a vonalak.

Nem látod bennük azt, amit szeretnél.

Mit szeretnél látni a tenyeremben?

Meg akarok halni, suttogod.

Szótlánul fekszünk.

A takaró alatt összeér a lábunk.

6

Nem tudod, milyen égitest vagy, ez nem hagy nyugodni.
Egész nap könyveket bújsz és ismeretterjesztő sorozatokat nézel.
Azt álmodod, hogy én vagyok a Hold, hogy ő a Nap,
így éberem arra következtetsz, hogy te vagy a Föld.
Nincs más feladatod, mint megetetni és megitatni a benned
kóborló élőlényeket. De tengereid kiszáradnak,
szárazföldjeidet felgyújtják és rettegni kezdesz attól,
ami jönni fog. Te jó akarsz lenni, mondod a sötétnek,
de a szobában, aminek a padlóján fekszel, nincs senki,
aki megnyugtathatna.

7

A hasamon fekvé alszom el és azt álmodom,
hogy sétálok az Astoria felé, amikor meglátok a távolban
egy alakot, akinek a haja, a ruhája és a járása is olyan,
mint a tiéd. Utánarohanok, de amikor felém fordul, rájövök,
hogy nem te vagy az.
Elmondok neki mindent, amit neked is elmondanék.
A hátamon fekvé alszom el és azt álmodom,
hogy sétálok az Astoria felé, amikor meglátok a távolban
egy alakot, akinek a haja, a ruhája és a járása is teljesen más,
mint a tiéd. Utánarohanok, de amikor felém fordul rájövök, hogy
te vagy az. Füttyülni kezdesz.

Képtelen vagyok megszólalni.

8

Felkelsz az éjszaka közepén és a mobilodat keresed,
hogy megtudd, milyen nap és hány óra van.
Izol egy pohár vizet. A fejedben napok óta szól egy dallam.
Úgy érzed, túl józan vagy az éjszakához.
Belefekszel az első ágyba, ahol találsz egy meleg testet.
Átkarolod, magadhoz szorítod, megpróbálsz elképzelni az arcát,
hogy könnyebben beleszeress. Másnap reggel egyedül ébredsz,
a fejedben még mindig ugyanaz a dallam szól.
Úgy érzed, túl józan vagy a reggelhez.

9

Belefekszel az első ágyba, ahol találsz egy meleg testet.
De nem tudsz elaludni.
Unod, hogy a másik hátát kell nézned az ágyban.
Unod a takaró súlyát, és az üres poharak látványát az éjjeliszekrényen.
Próbálsz átölelni és a fülébe súggni, hogy... nem tudod,
mit szeretnél belesúggni a fülébe. A mellkasodra teszed a kezét.
A szíved, mint egy kádnyi forró víz egyenletes hullámozása vagy,
mint egy változócsillag, lüktet. A légzésed egyenletes és nyugodt.
Mira, dúdolja, mire kivilágosodik a szoba, füttyülni kezdesz.
A takaró alatt összeér a lábatok.

10

A cefeidák rengeteg Mirához hasonló változócsillagból áll.
A tenyered rengeteg apró atomból áll.
Mi lesz veled, hogyha soha nem érhetsz már haza?
Hajnal van, részeg vagy, elindulsz, de nem tudod, melyik a jó irány.
Keress meg a mobilod, nézd meg, hanyadika és hány óra van,
hívj fel valakit, hazudd, hogy csak egy napot voltál távol, mindjárt
hazaérsz.
Hallgasd el, hogy valójában fogalmad sincs, hol vagy és mihez kezdesz
most.

11

Fekszem a földön egy elhagyatott villa legnagyobb szobájában
vagy egy dohos szagú próbateremben.
A bordáim között van egy lyuk és szivárog belőle a vér.
Beledugom az ujjamat, de a vérzés nem áll el,
a bőrömről lecsurgó verejték pedig marni kezdi a sebet.
A szomszéd szobából beszűrődik a fény,
próbálok úgy fordítani a fejemet, hogy ne zavarjon,
de még így is csak percekbe telik, mire elalszom.
Valaki odakint füttyülni kezd.

Fekszem a földön egy elhagyatott villa legnagyobb szobájában
 vagy egy dohos szagú próbateremben.
 A parkettából a bordáim közé szivárog a vér.
 Egyedül élek a kutyámmal. Sorznak hívják. El kéne vinnem sétálni,
 de helyette inkább reggelit készítek. Rántottát sonkával és gombával.
 Kopognak, kinyitom az ajtót. Ott állsz a lépcsők alján,
 egy idegen nő kezét fogod. Megkérdem a nevét, mire megrázod a
 fejed,
 a tenyerét felém fordítod és az arcod beborul, akár a szeptemberi ég.

PÉNELOPÉ

ismét csütörtök/ egy semmilyen nap/ ilyenek
 rombolják egyszerű és önműködő módon
 az örökkévalóság mítoszát/ az ember kilép
 a megbonthatatlanak hitt törvény hatalma alól/
 odanyújtja a kezét azoknak/ akiket szeret
 ismét csütörtök/ szerdától örökölt maradék fényvel/
 amikor tág szemed a fájdalom fényjelzőjeként
 világít/ én szép éjszakát kívánok/ térj magadhoz
 drága/ megyünk haza/ nem hiszel nekem/ repülsz/
 a mentőhelikopter hasa a meleg szélben/ az út
 alatt sivár/ találj békét a bódult repülésben/
 beleremegő lég/ nem lobban lángja/ nyomodban
 vagyok/ előbb látogató/ majd papírral igazolom hogy
 követhetem lépteid a hall fehérre koptatott padlóján/
 elveszett női sírás/ hajnali hatkor fiatal nővér villanyt
 kapcsol/ lázat mér/ ágytálat kérsz/ a szalámit dobjam ki/
 mert a szagától felfordul a gyomrod/ megeszem/
 a szomszéd kórterembe zápult rothadást/ ide ne/
 csak a lábaimat engeddd be/ kiságyadba melegvizes
 palackok/ sós permetlében fekszel/ lemoslak/ hasad/
 háromlejes szivacs és műanyagtál/ combodon
 forró kezeim birkóznak mint gyúródeszkán/ követik
 hajlatod/ hajad nyirkos hálójában hibernál koponyád/
 levetkőztetnek és leborotválnak/ nincs fedezék/ óceán
 fojtotta hangod szirénének/ de csak kínjaim enyhíti/
 fogam állandó vicsorban/ guruló ágy/ leszegett fejjel
 követem/ a képernyőn pixelshift segítségével poszt
 processzált képen érelágazódásokban nézek körül/
 csonthalom-küzdőtéren állok/ Pénelopém mily

sima most véred tengere/ a mozgási műtermékek
 örvényében egyetlen hajó sincs szilánkká zúzva/
 roadmap technika/ pontosan tudni hol milyen szögben
 kell elkanyarodni a hajóval/ a katéterrel/ vezetődóttal/
 a parton állsz/ egyikünk se szól/ a föld alól halk gép
 zümmög/ nem szabad megcsókolnom téged/ kiderülne
 már halott vagy/ bár szíved dobog a meridiánok között/
 melyet előnt a sötétség/ előnt révet/ csöndes partot/
 írd alá a beleegyezést/ egy orvos/ két orvos/ három/
 már késő cigarettára gyújtani/ a téboly lüktető hevében
 úgy ég mint tiszta olaj/ eljövendő életekért és holtakért/
 egy orvos/ két orvos/ három/ győzköd/ villámlik/ gyújtogat/
 vérre megy a játék/ szépen szétfolyik/ ringatja hajóját az éj

Ronaldo az utolsó reménységem. Ha a portugál csatár betalálna az ellenfél hálójába, megszűnne a patthelyzet és szó sem lehetne hosszabbításról, hiszen a bajnokság már az egyenes kieséses szakasznál tart. Kettő-kettőnél forgolódom az ágyban, a férjem bámulja a meccset azon a rohadt képernyőn. Számomra elvileg érdektelen a végeredmény, csak azért lenne fontos most egy sorsdöntő gól, mert végre aludni akarok. Egy hosszabbítás további harminc perces álmatlanságot jelentene, nem is beszélve az esetleges büntetőkről. A portugálok folyamatosan nyomás alatt tartják ellenfelük kapuját, férjem szerint a játék képe alapján megérdemelnék a győzelmet. Úgyhogy van remény.

Ma már másodszor fordul elő velem, hogy olyan ügyben leszek váratlanul érdekelt, amihez tulajdonképpen semmi közöm. A villamoson utaztam hazafelé a munkahelyemről, amikor megcsörrent a mögöttem ülő lány mobiltelefonja. A barátja hívta, nem talált valamit a közös lakásukban. A csitri körülményesen magyarázni kezdte, hol található a keresett tárgy. A srác nem értette, újra és újra meg kellett ismételni az útbaigazítást. Az Oktogontól egészen a Margit-híd budai hídfőjéig tartott ez az idegesítő beszélgetés mögöttem. Semmit sem tudtam ennek a fiatal párnak az életéről, de belegondoltam, ugyan milyen lehet egy pipogya, értetlen férfival együtt élni. Még szurkoltam is, hogy a lány barátja végre képből legyen.

Forgolódom, a portugálok egyelőre képtelenek kidolgozott helyzeteiket gólrá váltani. Férjem nem pipogya és értetlen, csupán egy megállapodás van érvényben közöttünk. Megnézheti az Európa-bajnokság mérkőzéseit egyszobás garzonlakásunkban esténként, cserébe legalább mások előtt nem gyötör féltékenységi rohamaival. Az én telefonom is gyakran megcsörren ugyanis a villamoson. Én is hosszasan magyarázom a férjemnek, hol vagyok éppen, és bizonygatom neki, hogy még csak szemkontaktust sem próbálok létesíteni idegen férfiakkal. A múltkor bepöccentem és odanyújtottam a telefont a mellettem ülő nőnek, nyugtassa meg: egy tömegközlekedési eszközön utazom éppen, nem pedig a nem létező szeretőmnél múlatom az időt. Férjem az idegen női hangtól megzavarodott, hebegve kért bocsánatot tőlem. Én meg égtem utastársaim előtt a szégyentől, mint a Reichstag.

Férjem szerint a szeretőt tartó feleségek éppoly leleményesek a fedősztorik kiöltésében, akár egy titkos ügynök. Elhatalmasodott paranoiáját azért viselem végtelen türelemmel, mert pontosan tudom, hogy a pasaréti villánk elvesztésébe örült bele. Szülőtartás címén árverezték el a fejünk fölül. Férjem viszonya iszákos, agresszív apjával gyermekkor óta rossz. Az öregnek volt pofája beperelni, amiért nem törődik vele, a bíróság pedig apósomnak adott igazat. Komoly megpróbáltatás egy korábban jól menő magánorvos számára, ha évtizedek alatt felépített egzisztenciáját egyik napról a másikra elveszíti, a magánszektorból az állami egészségügybe kényszerül visszatérni, s ötvenévesen egy garzonlakásba tér haza esténként. Attól tartok, elveszített önbecsüléséből fakadó megingathatatlan féltékenysége előbb-utóbb óhatatlanul kikezdi kapcsolatunkat.

A továbbjutás a tét, jegyzi meg most a riporter. Aztán másodpercekig megint csak a ventilátor zúgása hallatszik a szobában. Nem csupán a füllelt forróság miatt járatom a készüléket. A légmozgás tétlenségre kárhoztatja a szobába betévedt vérszívókat, szűnyoghálót ugyanis egyelőre nem volt érkezésünk felszerelni. Lehet persze, hogy ez is csak látszatmegoldás, akár a férjemmel kötött megállapodás. Holnap reggel csípések fognak éktelenkedni kézfejemen, az uram pedig ismét jelenetet rendez. Idáig jutok gondolatban, amikor egy rosszul elvégzett szabadrúgás gyorsan hunyó reményt ébreszt bennem. Három perc van hátra a rendes játékidőből. Fél kézzel matatok az éjjeliszekrényen lévő hamutálban, sokára találok meg a füstszűrőig leégett csikkek között a vacsora után megkezdett cigarettát. Kibotorkálok a lakásból.

A folyosót, ahol bamba tekintettel kifújom a füstöt, hónapok óta zárjuk az öngyilkosjelöltek miatt, akik feljártak ide leugrálni. A legutóbbi lakógyűlésen a közös képviselő indulatosan számolt be nekünk arról, hogy megemelkedett a

közös költség, mivel a halálba indulók rendszerint lifttel jutnak fel a szintünkre ahelyett, hogy a lépcsőt használnák. A lakóközösség csaknem egyhangúan a folyosók lezárása mellett döntött. Az egyetlen ellenszavazat az enyém volt. Magam elé meredve, ösztönösen emeltem fel a kezem. Éreztem akkor a lakótársaimból felém áradó ellenszenvet, de némaság vett körül. Férjem ellenben rögvest kérdőre vont, amint hazaértünk. Miért különködtem, úgymond, miért mentem szembe a közösség akaratával? Mert megértem azokat, akik leugrálnak, rohadtul nincs értelme az egésznek, feleltem gépiesen, miközben a pasaréti villa kertjében pompázó orchideáimra gondoltam. Nem vagy normális, replikázott a férjem, tudod, mi ezeknek a szerencsétleneknek a filozófiája? „Baszd el az életed és fogd rá a világra!”

Ez a mottó annyira megtetszett, hogy egy önfelelt pillanatomban felfirkáltam filctollal a munkahelyi vécéfalára. Most, hogy a csikket elnyomom az erkélykorlátján, és tekintetemet végigfuttatom a naplemente fényében fürdő békásmegyeri panelrengeteg házain, mégis a meccset közvetítő riporter iménti szavai járnak az eszemben. A továbbjutás a tét. Magunk mögött kell hagynunk elveszített pereket és egzisztenciákat, az élehetlenségig megromlott házasságokat. Odakint felgyulladnak az utcalámpák, és szinte ugyanabban a pillanatban meghallom férjem hangját, góóóó! Ránézek az órámra, elnyomok egy ásítást, s indulok befelé. Ronaldo nem hagyott cserben.

Beck Tamás (Zalaegerszeg, 1976) Petri-díjas író, költő.
Kötetei: Isten szemtelenül fiatal (novellák), Más él benned (versek).

KIESÉS

1

A szomszédban a szuper csajok sikoltoznak,
mintha dugnák őket, néhány férfihang is
belekeveredik,
talán tényleg dugják őket.

Mit csinálok én naphosszat, csak könyökölök
az ablakban, és nézek, hogy merre és mit, nem tudom.
Vagy kimegyek a balkonra, és megint csak
nézek, hogy merre és mit, nem tudom.

Áthajolhatnék, hogy megnézzem, mi folyik,
mert most már egészen biztos vagyok benne,
hogy a balkonról jönnek a sikolyok, de ha áthajolnék
is, min változtatna az is. Legfeljebb kiesnék.

2

Innen esett ki a húgom. Vagy ugrott.
A helyszíni vizsgálat, pedig háromszor
is megcsinálták, nem jutott pontos eredményre.
De azért azt írták a jegyzőkönyvbe, hogy
esett. Talán a család iránti kegyeletből.

Legfelső emelet. A szemközti tízről valaki
azt állította, hogy látta őt kilépni
a párkányra, ordított is neki
torkaszakadtából, de hát az már mit ér.

Én meg napokig azt álmodtam,
hogy szupermen vagyok, vagy mi lenne, ha az
lennék, és bár távol lakom, semmi akadály
odaérnem és elkapnom – épp mielőtt földet ér.

3

Állunk, én meg arról pofázok, hogy mi
lenne, ha kicsúszna lábam alól
a talaj, és átfordulnék a korláton,
milyen lenne innen kiesni –

nem tizedik, csak valamelyik
alsóbb emelet, s mégis. Biztos
mire leérsz, felgyorsulsz annyira,
hogy halálos legyen, vagy nyomorék
maradj, még akkor is, ha kocsira esel.

Szeretnéd? Á, dehog. Nevetünk,
hogy min, nem tudom, de azért biztos,
ami biztos, elhúzódok a korláttól.

André Ferenc
CSÓTÖRÉS

*„e o apă tulbure în camera-n care
noapte de noapte
se stinge câte unul de-ai noștri”
(Marius Aldea – dincolo de prag)*

hogya magyarázzuk ki magunk
ebből a kettétört délutánból, ha
megint csőtörés van, és felvesz
minket a víz, a lehető legrosszabbkor,
mert holnap nőnek össze a lombok,
akkorra pedig mindenképp tiszták
kell legyünk és átláthatóak,
mint a vérfarkasok szándékai,
úgyhogy nincs más, mint várni,
amíg kipattanásosodik az idő a
homlokomon, addig inkább
cigizzünk, míg még nem
áznak el minden gyújtók
és nem dőlnek össze minden
falak, és amíg a konnektorokból
csorog kifelé a víz, hadd üljön
meg felette a füst, mint reggeli
kávé párolgása, mint fölöttünk
minden, amit úgysem kell
kimondanunk, és várjunk,
amíg minden visszafordíthatatlan,
hadd csorogjon be szépen minden
a bőrünk alá, pórusainkba,
így könnyebb magunkkal
cipelni, mint a kialvatlanságot
és anyáinktól tanult recepteket,
szakadjon hát lassan át a csempe,
mint csigolyák, mint apád keze

alatt a porcelán, mint a legtöbb
mondat a fogaim közt, hadd
váljon eggyé az iszap a
nyálunkkal, mert úgyis tudom,
hogya előbb-utóbb belelépek
valahol a lefolyóba, és akkor
biztosan eltörik a lábam is,
habzani kezd a szám, és nem
lesz más mit mondanom, csak hogy
dobj be a vízbe, ne félj, mert
úszni úgyse tudok igazán.

André Ferenc *(Csíkszereda, 1992)* költő, slammer, a Bretter György Irodalmi Kör elnöke.
Kolozsváron él.

VENDÉGJÁTÉK VÁNYÁVAL

Hűvös január. Harmadjára vagyok itt, először a szüleimmel jártam a törököknél. Nem emlékszem sok mindenre, csak a kishajókra a Boszporuszon, meg arra, hogy állandóan gomolygott a cigarettafüst a férfiak feje körül, és hogy a végtelenségig vártunk egy taxit a hotelünk előtt. Ezt a langyos, esős, mediterrán telet, amibe csöppenünk a pesti zimankóból, nem igazán szeretem a sápadt és szűrt fényeivel.

A *Ványa bácsival* vendégszereplünk az isztambuli téli fesztiválon. Sulyok rendezése. Vojnyickijt maga Gróf, az igazgatónk alakítja. Érdes, morgós, kialvatlan és füstös, ahogy kell, de Gróf néhol határozottan vagánynak és vitálisnak játssza az őszi tónus ellenére. Nem a szokásos szerencsétlen, egész életét elmaszatoló, kétségbeesetten Jelenába kapaszkodó Ványa. Jelena majdnem Binder Lívia lett, de aztán mégis Bányai Nóri kapta a szerepet. Ványa anyja Budai Imola lesz, a kizsákmányoló, dilettáns professzor pedig Zsávoly. Én Tyelegint játszom benne, a megcsalt, lecsúszott és pizzaképű, de jóízűen polkákat gitározgató fölbirtokost, Szonya keresztapját. Aki a darab szerint nemcsak idősebb nálam egy tízessel, hanem határozottan csúf ember is, úgyhogy a sminkesek minden előadás előtt félórát töltenek a kikészítéssel. Vagyis a tönkretételemmel. Szerintem elég jól sikerült, hazai és nyugati mércével is kimagaslóan. És ha meghívták, hát meghívták, szeretünk menni.

Kortársak a ruháink, nem bonyolult a díszlet, mai dácsa, ha nem is a Rubljovkából. Két estén játszottuk az ázsiai oldalon, egy, a Füst Milán Színházzal azonos méretű, bár hozzánk képest kopár teremben Üsküdarban. Mind a kétszer érezni lehetett a közönséget, ahogy jön velünk. Annál a jelenetnél, amikor Asztrov belép a statisztikai térképpel a kézben, és monológjában fölidézi a kiirtott erdőket, az eltűnt szarvasokat és a bedőlt udvarházakat, s a végén a rendezői koncepció szerint fuldokolni kezd, majd magához tér, közös lélegzetet veszünk. Hiába, a hanyatlás megint napirenden van.

És minden előadáson egyre torokszorítóbb a vége, külföldön, más közegben meg aztán pláne.

„Behúzzuk őket, fiúk, lányok, velünk tartanak, igaz?” „Kirángatjuk őket a komfortzónájukból”, ilyesmiket szoktak mondani másnap, az érdekfeszítő szakmai beszélgetéseken. Én soha nem tudok ilyesmit meggyőződéssel mondani, talán mert kijózanítana a munkámból.

Ó, hát ez meg az a bizonyos „turnéközérzet”, amit nem bírok megszokni. A reptér-szálloda-színház háromság hamar elkezd börtönnek bizonyulni. Kétnapos utakon általában fogalmunk sincs róla, valójában hol vagyunk, mert kocsmába vagy közértbe sem tudunk elszabadulni. Viszont ha van harmadik nap is, attól fölfelé minden átcsap a fordítottjába, és minden színházon kívüli időtöltés kizárólag rombolóan hat az emberre. Az embert délelőtt fölösleges kávék remegtetik, előadás után felesek borzolják és sörök puhítják föl. Olyanokkal fecseg órákon át, akikkel otthon tíz percet se bírna ki.

Sulyok és a klasszikusok pora. Neki ez lett a specialitása, a leporolás.

Ha csak egy fegyvertényt kell mondanom, hadd emeljem ki a tövig rágott *Macbethet*. Azt hittük, ismerjük a darabot. Aztán jött Sulyok, és teljesen új ajtót nyitott ki számunkra. Olyan kérdéseket tett föl, amelyeket mi valamiért nem szoktunk: „Megvadult ez az ember, vagy eleve ilyen? Közben meg egy remek adottságú fickó. És a körülményeinek áldozata. Mi fáj neki? Vagyis nekik, őneki és a nejeinek, ennek a két velejéig keserű embernek? A férfi impotenciája, az asszony meddősége? De hát *volt* gyerekük. Beszél róla, hogy szoptatott.” Folyamatosan kérdezett, és megoldásokat találtatott ki velünk. Vért izzadtunk, de használtuk a nem létező rendezői vénánkat. Persze rendre kiderült, hogy az ő leleményei frappánsabbak. Aztán egyik reggel úgy kezdte, hogy mindent a házaspár elveszített gyermekével magyarázott. Aha, értem. Érteni vélem.

Nyilván azért választott Tyeleginre éppen engem, mert a figura muzikalitása és eltékozolt hajdani lehetőségei érdekelték. Pedig Tyelegint még Asztrov sem

említi, amikor a járás összvisz két rendes és értelmes emberét sorolja föl. Igaz, mára mindenkit beszívott a mocsár, őket is.

Grófnál a szöveg csak egyetlen alkotóelem, ugyanolyan fontos a zene, a mozgás, a fény, a tér. Sulyok világának közepében a szöveg áll, és minden a szóból következik. Nulla belemagyarázás. Csak az számít, ami írva van, a betű a Bibliája. Azt kéri, mélyen szántunk a szövegben, egész le a forrásához. Már mondtam, hogy amúgy nagyon érzelmes ember. Néha összeborulás is, és nem csak premiereken. Az tud megríkatni, aki sírni is képes, legalább ott, ahol senki se látja.

Délelőtt megmutatom Sulyoknak az óriási, föld alatti ciszternát, ahová először még anyámékkal ereszkedtünk le. Bámuljuk az iramló pontyokat a vízben. Sulyok fázik.

A szállásunk felé tartva nézzük kirakatüvegen át a puritán török férfiklubokat, ahogy kártya perdül száraz férfiak kezében, füst gomolyog és tea fogy hektoliterszámmra. Érthetetlen, hogy telhet így el egy egész élet. Az még hány ilyen délután, és hány ilyen takarékosan végigszívott pipa?

Amikor híre megy, mi mobilon kapjuk a hírt, hogy az egyetem közelében lévő teret reggel negyed 11-kor hatalmas robbanás rázta meg, éppen egy teraszon kávézunk. A detonációt a szállodánk utcájában, a Galata-torony mellől is hallani lehet, pedig az kilométerekre van a helyszíntől.

WTF, szóval itt van a nyakunkon.

Igaz, olvastuk, láttuk, volt már merénylet a Kék Mecset és a Hagia Sophia tövében is, sőt az Istiklaron, a sétálóutcában is; viszonylag csekély eredménnyel egy átlagos bagdadi vérfürdőhöz képest, de azért halottakkal.

Igaz, hogy a reptéren valódi mézárólást is rendeztek nemrég az iszlamista csecsenek.

Sulyokkal taxiba vágjuk magunkat, és azonnal elindulunk arrafelé. Azt, hogy egyetem, nem merem címként megadni, nehogy katasztrófaturistának nézzen minket a sofőr, csak a Süleymaniye-mecsetet.

Halljuk az első szembejövő fiútól, hogy a teret, a közeli Beyazit-dzsámit, a mecsetet meg a Nagybazárt azonnal kiürítették és lezárták.

Itt, pár évvel ezelőttig, nem szokott történni ilyesmi. Kairóban sem féltünk, Jeruzsálemben is csak az elején: annyi az egyéb izgalom, pozitív ellenpont, ami elvonja a figyelmed.

Amikor a közelbe érünk, látjuk, hogy ímmel-ámmal letakart holttestek hevernek a földön. Annyi van, hogy még nem volt idő mindet rendesen betakarni. Mentő vörös félholddal a homlokán. Hordágyon emelnek be valakit, aki még él. Hatalmas káosz alakult ki, a hatóságok gyorsan igyekeznek kiüríteni

a rendszerint diákokkal népes teret, mivel attól tartanak, újabb robbanásra lehet számítani.

A rendőrség, mint a megszeppent szóvivőjük elmondja egy teraszra kihelyett képernyőn, nem volt fölkészülve a terrortámadásra az előzmények ellenére sem. Pláne, hogy eddig csak a turistanegyedeket vették célba. Egy szemtanú a BBC-nek megerősíti, hogy részben öngyilkos támadásról, részben autós akcióról van szó. Valaki spontán tüzet nyitott a téren, aztán robbanás kísérte a lövöldözést.

Egy nyilatkozó kuvaiti turista a bazárban vásárolt. Érezte, hogy megrezzen a levegő. Aztán másodszor is. Mint elmondta, először azt hitték, az ég dörög, utána derült ki, hogy terrortámadás történt, amikor a szétszórt testrészeket is meglátta. Valóságos vérfürdő volt, mondja.

Tehát kocsiba rejtett pokolgép is robbant. A bomba erejét bizonyítja, hogy az autóból csak a motor egy része maradt meg. Főleg helyi diákok a halottak, a turisták közül pedig németek, vagy harmincan-negyvenen. Több tanteremben leszakadt az álmennyezet, az oktatás a tévében megszólaló tanár szerint napokig szünetelni fog.

Nincs valamelyik kukában pokolgép? Nem bujkál még itt egy talpig feketébe öltözött merénylő? Nincs valaki kezében Kalasnyikov gépkarabély, hm?

Berregve helikopter köröz a fejünk fölött.

„Valahogy mindenki evidenciának veszi, hogy az Iszlám Állam műve”, mondja Sulyok.

„Vagy a kurdoké. Még nem azonosították a merénylő hulláját.”

„Nem mindig sikerül a cafatokból.”

„Nem távirányítós bomba volt?”

„Passz, majd kiderül. A dzsihádisták mostanára egyetemes mumusok lettek. Törökországban ez volt, ha jól számolom, a tizenvalahányadik nagyobb terrorakció.”

„Tizensokadik. Értem, ha rendőrörsöket robbantanak be, de miért az egyetemisták ellen? Ilyen még soha nem történt.”

„Azért, mert továbbtanulnak. Nyilván sokak szerint nem kéne. Minek?”

Golyóálló mellényes rendőrök szintén állig feketében integetnek, maszkos kommandósok jelennek meg a sorban előgördülő tankok tetején. Piros-fehér szalag azonnal a tetthely köré. Terelnek minket kifelé. Közben látom, hogy iratokért forgatják át a halottak zsebét.

Micsoda szerencse, hogy Lívia most nincs itt.

A pásztázó helikopter a saját mozgását kamerázza, ahogyan árnyéka végigfut a Küçükpazar tetőin. Beülünk Sulyokkal egy európai ízlésű, nyersfa bútorzatú

pubba. A képernyőn a török kormányfő vigasztal, magyaráz és fenyegetőzik. Háromnapos nemzeti gyászt rendelt el. Sok a sebesült, belső vérzés, csonttörés, üvegszilánkok... A detonáció hatásának növelése érdekében a nyomorultak szögekkel töltötték meg legalább az egyik pokolgépüket. Merthogy kettő volt. Fényképek a gyanúsítottakról, akik sötét hajú, bajszos, szigorú és elszánt tekintetű férfiak.

„Mostantól erőszakos összeütközésekre kell számítani, de mi résen leszünk”, fordít nekünk a vékony, fekete csaposlány. Kedves fokhagymafeneke van. Maga a kocsma nyugalmas hely gyöngye wifivel. Nincs kedvem e-maileket írogatni a bárszéken ücsörögve. Jólesik félig berúgni, tömény kizárva. Ebből a székéből egyetlen dzsihádista sem fog kirobbantani, semelyik terrormilícia sem fog fölállítani.

Ja, és hogy Magyarország is célpont lehet, az ezen a télen már nem csak fenyegetésnek érződik. Olyan rossz érzésem van.

„Az agónia maró jajkiáltásai”, mormolja Sulyok, színlelt kétségbeeséssel, homlokát a falitükröbe nyomva. Aztán mélyen a szemembe néz:

„Alex, ez nem lesz mindig így.”

„Ööö... Micsoda?”

„Hogy Gróf megkínál téged az összes fiatal főszereppel, és minden más nyalánksággal. Készülj föl rá, hogy ennek is meglesz a böjtje.”

„Világos. De nem létezik olyan kis szerep, ami nekem derogálna.”

„Mondod most. Majd meglátjuk, öt év múlva mit fogsz mondani. Egy jó szerep neked nem olyan, mint a gyónás?”

„Tyelegin éppen nem.”

„Fogod be a pofikádat, Ragya Rudi?”, idézi Sulyok a *Ványa bácsit*.

„Amúgy meg de. Ha meg tudom csinálni, az olyan, mint a föloldozás.”

A tévé elsötétül. Valahonnét Bowie falzettje szól, a *Dollar Days* a *Blackstarról*, pátosszal teli akusztikus gitárral. Olyasmi, mint kedvenc régi számom tőle, az *Absolute Beginners*.

„Gróf már figyel téged.”

„Mióta?”

„Mióta forgattál abban a zombifimben.”

„Á. És... és te nézted?”

„Még csak az előzetest láttam.”

„És? Utáltad?”

„Egyáltalán nem utáltam. Vagyis nem ez a jó szó. Nem az én világom.”

„Értem.”

„Van mostanában valakid?”

„Féléve senkim.”

„Sejtettem. Nem tudsz elköteleződni, mi? Gyerek vagy, persze.”

„Annyira azért nem vagyok gyerek.”

„Tudom. Közben pedig éhes vagy.”

„Hm?”

„Megőrülsz a legkülönfélébb emberek szeretetéért.”

Nem tudom eldönteni, pszichonalitikus vagy gyóntatópap-e az ambíciója szerint. Sulyok nemrég még daliás férfi volt, most látom, hogy inkább már bácsi. Sajnál vagy lesajnál? Csakis a nyersanyagának néz?

Neki még dolga van, egyedül indulok a szállodába. Fülhallgatómban pedig a Nine Inch Nails. A szívemnek különösen kedves *Broken EP* hemzseg az olyan lucskos dalcímektől, mint a *Suck*, a *Physical* vagy a *Happiness In Slavery*. Ja, és

I bow my head to confess

The temple walls are made of flesh.

Ha nem is vagyok egy Trent Reznor-féle vadállat, ilyenkor azzá válok, azzá tesz a zene.

Az Istiklar kirakatait sose kedveltem, azt, hogy csak lépésben lehet haladni a tömeg miatt, s hogy bármikor nyakadba hághat a piros skanzenvillamos. De hiszen ez ugyanaz az utca, ahol már robbantottak is nemrég. Semmi jele. Eszem valamit a sarki síkátorban.

A köfte ízét is csak a népi negyedekben szeretem, például itt, a Fatihban, az orosz ortodox templom közelében, ott valahogy másképp esik, mint a fősdorbelti nyüzsgésben. Frissebb és másként fűszeres.

A szálloda felé tartva még betérek egy zenés helyre. Elvárásolt passzázsban működik, olyan, mintha a rohadó Párizsi udvarban működne a régi pesti Tilos az Á! mulató, és plusz meglepetésként óriási, burjánzó, szubtrópusi kertre nyílna a gangja. Posztpunk duó lép föl, a stílusuk, mondjuk, „fétis és bizarr”, lebernyeg a vállukon és toll a hajukban. Fölváltva hol a nő dobol, hol a fickó, és cserélgetik a gitárt is, amelyből torzított szólók bújnak elő. Egy óra után elunom. Egy másik bár utcára néző kirakatában vékony és bájos női DJ kever. Szőke Kleopátra-frizura, világos szem, viaszfehér bőr, alig hiszem, hogy török lány. Egyszerre huncut és szemérmes a mosolya.

Félárbocon leng a félholdas lobogó a hotelünkön, és kint van a fekete is.

Cigi után belépek. Pera Palace. Ami lenyűgöző ebben a szállodában, az csak a

mérete és a múltja – az itt megfordult bukott királyok és korrump miniszterelnökök portéival tele a folyosó –, nem a magasságos márványoszlopai, az átlagstukkói meg a diófa lambériái; akad ilyen kifakult grand hotelből Európában ezer. Négycsillagos nosztalgiaurizmus-nagyüzem. Találsz a másnapodra gőzt és szaunát, de az uszodát már nem tudták szimpatikusan belepréselni az alagsorba.

Éjfél múlt. Meglátom Imolát a szálloda bárjában. Ha most sem csípem el, akkor soha. Látszólag hirtelen fölindulásból keveredünk egymás mellé. Valójában két éve erre várok, és mintha ő is.

„Ráérsz, kisfiam?“, búgja a fülembe.

„Hogy a csudába ne.“

„Nézted a híradót?“

„Igen. Jó durva.“

„Most már erre kell számítani mindenhol.“

„Hozzá lehet szokni.“

„Nem mindenhol.“

„Mindenhon, ahová mi járunk.“

„És nem lehet hozzászokni.“

Milyen karcsú és izmos még mindig.

Mondanom se kell, nőként is eszembe jutott már, mint tíz férfiből körülbelül kilencnek. Majdnem történt valami köztünk a *Hamlet* próbái alatt, de akkor visszatartott egyrészt a tisztelet, másrészt hogy az anyámat játssza, és ettől a tényről nem függetlenül sokkal idősebb nálam, majdnem ötvenéves. A gátszakadáshoz ezek szerint másik kontinens kell. Mert egyébként bejönnek nekem az érett nők, és úgy látszik, én is nekik.

Ó, most nem Angéla, az öltöztetőnk ül az ölembe, mint egyszer Mannheim-ban, hanem maga Budai Imola!

A kicsattanó barack, akibe belé kell harapni, ez még mindig ő! A fölksavaróan szép Lulu, akit gimnazistaként megkívántam az első sorban ülve. Ma sárgában van. Szerintem nincs ember, akinek a sárga jól áll. Annyira be van rúgva, hogy letérdel elém.

„Ezüstöm és aranyam nincsen, de amim van, azt adom neked – mormolom a fülébe félrészegen a nyáron tanult forgatókönyvemet. – A názáreti Jézus Krisztus nevében, kelj föl és járj!“

Lopva körbesandítok, nem látott-e meg minket valaki a színházból (de nem, mindenki alszik). És két kezénél fogva megemelem.

Föl hozzá. A szobája szanaszét, elképesztő rendetlenség. Meg kell szabadítsam a sárgaságától. Egyedül a cipője marad. Aztán az sem, mert lássuk

be, hogy útban van. Már nem hiszem azt, mint kamaszkoromban hittem, hogy mindent elárul a nők szexuális habitusáról, milyen cipőt hordanak. Láttam már valódi, beindult nehézbombázókon lila Converse-et, és okoztak savanyú meglepetést túsarkú, de mész és kimért jókislányok.

Imolának óriási bimbóudvara van, és ma nem vett föl melltartót. A gond csak annyi, hogy előbb ő szerez *oral pleasure*-t ellentmondást nem tűrő hirtelenséggel, aztán kell nekilátnom a javának. Illatos és ápolt, mégsem esik olyan jól nyalni: idegen íze van, tőzegre emlékeztet. Hasra fektetem – rácsodálkozva a még mindig sziklakemény seggére, amibe bele is harapok –, és félgőzzel, bár erős erekcióban folytatom hátulról. Közben nem tudom megállni, hogy ne gondoljak az esti pultsnoőre a kocsmából, és egy villanásnyira az éjjeli DJ-lányra is.

És Lucára, a szerelmemre ott kint Kamaraerdőn? Órá nem. Úgy látszik, ő tudat alatt is tabu.

Az agy beteg készletései.

„Tartsd már a ritmust, baszd meg... – förmed rám Imola. – Ez az!“

A második menet végén arra kér, hogy írjak spermával kérdőjelet az arcára.

„Hagyjál már a hülyeségeiddel. A betegségeddel.“

És kihúzom anélkül, hogy másodszor is elmentem volna.

Az ágyék el nem süttött villámai.

Meg az agónia maró jajkiáltásai, jut eszembe.

Hello from the other side, hív Luca reggel nyolckor.

Nem vagyok másnapos. Egyszerűen csak szégyeltem magam.

Térey János (Debrecen, 1970) író, költő, drámaíró, műfordító és urbanista. Húsz könyve jelent meg, összegyűjtött verseit az *Őszi hadjárat* tartalmazza, A Legkisebb Jégkorszak című regénye pedig a fagyos magyar közeljövőben játszódik.

Turi Tímea

VENDÉGEK VAGYOK

Ti, akik segítetek,
kihozzátok a gyereket a parkba,
és még a váltás pelenkára is gondoltok,
Ti, akik az egyéves születésnap előtt
összepakoltok, hogy elköltözzetek,
de a zsúrra mégis visszatértek,
Ti, akik mindvégig kitartotok,
akiknek a hűség erőpróba,
és akiknek adomány,
Ti vagytok az apák,
akik évente egyszer jöttök le a játszótérre,
sörrel a kézben dülöngélve neveltek az önállóságra,
Ti, akik minden héten lent vagytok,
és mindent megengedtek, ha sír a gyerek,
Ti, akik annyi gyerekszáj-történetet meséltek,
hogyan anyábbak akartok lenni az anyáknál,
Ti pocakot eresztettek,
Ti, akik a mászóka rúdján gyúrtok,
Ti tökéletes dad-bodyk, akik megkértek minket,
hogyan nézzünk rá a lányaitokra, míg kimentek pisilni,
Ti, akik csak azért lettetek apák, mert
beleszerettetek egy foglalt nőbe,
aki a válás után a gyerekekkel költözött hozzátok,
nektek tudnotok kell, hogy vendégek vagytok.
Emlékek lesztek és történetek,
fognak rólatok sokat beszélni:
de *most* és *itt* sosem lesztek otthon.

ENGEM TÖNKRETETTEK A FEMINISTÁK

Ti azt hiszitek, mindent meg lehet beszélni.
Égő házat. Párás ablakot.
A nyomáskülönbségtől nem lehet kilátni.
Most nem vagyok itt. És most, látod, itt vagyok.

Ti azt hiszitek, mindent meg lehet beszélni:
a meztelen test fegyver, és nem harcterep.
Pedig hogyha nem férfiak vagytok,
egy történet, és nem egy eset.

Nulla-egy, nulla-egy, a nemek számrendszerének
lánca ékszer, lánca megkötöz.

Ti azt hiszitek, mindent meg lehet beszélni:
aki mélyre ás, erősebb, mint a föld.

Pedig nem vettek el tőletek soha semmit,
mert nem is volt semmitek odaadnotok.

Ti azt hiszitek, mindent meg lehet beszélni.
Az útban álló húsból kiharaptatok

egy darabot. Szikét! A szike nemtelen.

Ne énekeljete a jóhangzás miatt!

Ti azt hiszitek, mindent meg lehet beszélni.
Épp olyanok vagytok, mint a férfiak.

DETEKTÍVTÜKÖR

Amit a férfiak írnak, abban van vigasz.
A nők csak ezt olvassák.
Amit a nők írnak, abban nincsen.
Olvassák csak ezt a férfiak.

Turi Tímea (Makó, 1984) költő, legutóbbi kötete: Dolgok, amikről nem beszélünk (2014).

Turbuly Lilla

TENGERÉSZCSOMÓ

Újratnulom az időt nélküled.
Vannak ólomszín napok,
ilyenkor takarítani kezdek.
Néha elég csak kiporszívózni,
persze alaposan, a rejtett zugokban,
a léghuzatterelte
pormacskák birodalmában is.
Máskor átültetek néhány virágot,
felmosok, letörlöm a polcokat.
Súlyosabb esetben jöhetnek az ablakok,
a csempe lesúrolása.
Kirázom a kockás ágytakarót,
előbb szétnézek, ne lássa senki –
tiltja a házirend, azt hiszem.
Alig bírom megtartani,
szőnyegfonalból horgoltam,
amikor még nem is ismertelek.
Ha minden tiszta, sétálni indulok.
De most hiába várom
azt az egyszeri villanást,
rövidke eufóriát
a júniusi napban ázó Dob utcában:
hogy most már minden rendben,
eloldoz téled az idő,
ahogy a tengerészcsomók is
meglazulnak egyszer.

Turbuly Lilla (Nova, 1965) Aranyvackor-díjas költő, író, kritikus.

Messze kint a tengeren úsztak sötét hajóroncsaink. A búcsúzó bíbor Nap vörös estfénybe borította a nyugvó hullámokat. A csillagok felszínén ringva tengermélyből nyíló, mesés virágok levelei és hajtásai édes illatot leheltek a part felé. A kristályhullámok színes kagylók és szikrázó sziklák felett zúdultak az arany színű homokra.

Esteledett. Langyos, gyenge fuvallat fodrozta a dagályt. Apollón Thetisz gyöngéd karjaiba zuhant.

A parton álltam, szigorúan tekintetem a távolba, mellettem Celeste. Ahogy a lilium szirmai, elsápadt vörös orcája. Mert a tenger, a határtalan víztömeg túloldalán van az otthonunk, édes otthonunk. Hűtlen hullámok verték szét az ingatag hidat, és egyre beljebb, az elmosódó távolba rántották a romokat, majd odavesztek a messzeségben, ahogy lelkünk édesen dédelgetett reményei is. Ott álltunk és figyeltünk, miközben kéklő estköd fonódott körénk. Ráereszkedett az alvó vízfelszínre. Lassan közeledtek a hullámok, és amikor illedelmesen megcsókolták Celeste törékeny lábfejét, révetegen visszahulltak távoli ágyaikba.

Celeste és én: egyedül voltunk ezen a virágzó szigeten. Az örök tenger széles karjai kizárták a Föld minden emberét mellőlünk. – Celeste! – szóltam, és megfogtam kezét – messze, a tenger szürke talányain túl van a mi otthonunk.

Bízol bennem, Celeste? Húgom leszel? Ezt mondta ajkam, de szívem így szólt volna: – Celeste, Celeste, légy az enyém! –

A gyönyörű lány letörölte összeszűkülte homlokáról a barna foltokat, és kék szemének csillagai kérdően pihentek meg íriszem palettáján. – Húgod legyek? – mondta. Könnycsepp szabadult sötét szempillái alól. Kis kezével szétmorzsolta, és belém karolt. A legszentebb bizalommal szólt hozzám: – Későre jár, induljunk vissza, édes bátyám! –

Szótlanul sétáltunk vissza a barlanghoz. Tarka alkonylepkék szálltak köröttünk virágról virágra, kelyheik édes illatától részegen. Aranyszárnyú madarak repültek titokban a virágzó bokrokra, féltve rejtett fészkeiket keresték. Magas platánok csúcsai közt suttogott a szél, és holdfényben reszkettek a levelek.

A barlang szűk bejáratához egy hajó deszkájának végét préseltem. Majdnem teljesen elzárta a nyílást. Puha mohát terítettem a hideg kövekre. Kérleltem Celestét: – Aludj, fáradt vagy, édes húgom! – Ó hallgatott, de éreztem a könnyeket, ahogy kezemre hullottak.

– Ki lehet e könnyek anyja? – Celeste egyedül volt, teljesen egyedül, velem. Köröttünk sötét éjszaka. Elbűvöltek ezek az ártatlan könnyek. Újra megkértem: – Celeste, aludj, édes húgom, bátyád majd vigyáz rád! – A félénk hölgy kinyújtotta kezét, és hallgatva lefeküdt a puha mohára. Leültem lábaihoz. Kintről illatos indák integettek álomteli szép éjszakát kívánva. – Jó éjszakát! – szólt Celeste, és elaludt.

Nem tudtam aludni. Őrködtem húgom felett, és hallgattam csendes lélegzetét.

– Húgom? – gondoltam, ó, Celeste, miért csak a húgom? Nem tartozom neki e név szüziességével? De Celeste szeret téged! Nem szeret téged? Mit jelentett könnyes szeme, mikor húgodnak szólítottad?! – Ó, Celeste, bárcsak szeretné! – Nevemet hallottam, rólam álmodott, álmában dadogta.

Kint zaj támadt a bokrok közt. Mi volt az? – Megfagyott ereimben a vér. A hiénák egyhangú vonyítása egyre közeledett a barlanghoz, mely elzárt minket a világtól. Közelebb ültem Celestéhez, és óvva átkaroltam. A vonyítás egyre hangosabb lett, szívverésem elakadt félelmemben. Ekkor ébredt fel Celeste az édes szendregésből, és visszafogott lélegzettel, hangtalanul figyelt. – Mi az odakint? Vérszomjas állatok! – mondta iszonyú félelemmel, és mindkét karjával átkarolt. Mellkasomon éreztem szívverését. Nem aggódtam többet, meg akartam nyugtatni a remegő lányt. – Ne félj, Celeste, a barlang biztonságos éjszakára, és amint felkel a Nap, vadászpuskával indulok e rémek ellen. Nem fogják megzavarni újra álmaid! – De ekkor Celeste hevesen karjaiba zárt: – Ne

menj! – kiáltotta, és könnyei újra elötörtek. – Nem hagyatsz el. Széttépnének a szörnyű állatok, és szegény Celested belehalna a félelembe és a bánatba! –

A dögevők sikolya egyre csendesült. Celeste még mindig annyira szorosan font át karjaival, hogy éreztem leheletét izzó arcomon. A hiénákat már rég elfelejtettem, és kezdtem húgomról is megfélelkezni. Mellkasom zihált, ereimben zúgott vérem, menny és pokol közt vívódtam. – Celeste, Celeste! – kiáltottam, és felébredtem.

A karosszékemben aludtam el. A fény már rég kialudt. Ablakom előtt tombolt az éjszaka és a vihar. Újra álmodtam.

Fordította: Bordás Máté

Szűgyi Zoltán

KÉTSZÁZHUSZONEGYEDIK NAP

A NAP

kel: 4 31

nyugszik: 19 08

A HOLD

kel: 2 02

nyugszik: 17 35

Szedegtetett a szerte heverő szilvából.

Döntött a család.

Külföldre menekülni esetemben mostantól azt jelenti: adott időben átkerülni valahogy Magyarországra.

Ha lehet, legálisan.

Vagy átszökni valahol a zöldhatáron.

De mindenféleképpen az anyaországba.

Bár inkább Németországban vannak a rokonaink.

Unokatestvéreim, jugoszláviai magyarok.

A hatvanas, hetvenes évek híres-hírhedt nyugati vendégmunkásai.

Már régóta német állampolgárok is.

Jugoszláv útlevel, s az anyagiak korlátoltsága az óceánon túli esetleges menekülési lehetőséget most kizárja.

Később még ezen is lehet gondolkodni.

A gyerekek talán így viselhetik el a legfájdalommentesebben a törést.

Iskolások, nem beszélnek még nyelveket.

Fontos, hogy ne szakadjon meg tanulásuk.

Megegyeztünk.

Ha mennem kell, úgy megyek el, hogy megpróbálok majd lehetőséget teremteni a család egészének kimenekítésére is.

A családban gondolkodva távlatunk mindenképpen meghatározója az anyanyelvünk.

Mert akik így szólnak, nyilván jelentik, hogy hazát keresnek.

Theodor Storm (*Husum, 1817 – Hanerau-Hademarschen, 1888*) német író, a költői realizmus kimagasló képviselője. Legismertebb műve a *Viharlovás* (1888).

Bordás Máté (*Szolnok, 1995*) Martfűn nőtt fel, gimnáziumba Szolnokon járt. Most az ELTE magyar–német tanári szakos hallgatója. Az eredeti mű Theodor Storm, 19. századi német író és költő műve, mely feltehetően híresebb novellái (mint például az *Immensee*) előtt született, korai prózához tartozik.

Szűgyi Zoltán (*Ada, 1953*) költő, 1991 óta Budapesten él. Legutóbbi verseskötete: *Pillangóversek* (2009).

Németh Gábor Dávid

JÉG

Jegesedett a fagyasztó, legalább
valahogy modernül, esztétikusan,
de mi elbeszélünk egymás
feje fölött.

Otthagysz titkokat az erdőben
és várod, hogy a természet
kezdjen velük valamit.

Szarvasok fáznak a biztonsági
sávban, ezeken a kínosan szilárd
égitesteken a talpunk alatt. Egyre
többnek a peronon, egyre
több fej fölött kell elbeszelnünk,
lombokat kerülgetnek a kiabálásaink.
Belemarkolsz a lábujjaiddal a földbe,
tart, hogy ne dőlj el. Remegnek a
kezekben a fák, kettésével léptél
a lépcsőn, hogy legyen mit kihagynod
az életedből, és a kézfejed nem
tudja feldolgozni a súlytalanságot.

Végül megkérdezted, mi értelme csalni.

Kovács Dominik – Kovács Viktor

MIKOR A POGÁCSA SEM ELÉG

Avénlány Födelevics Márta szomszédjában lakott Dani bácsi, a fiatal magyar-történelem szakos tanár. Hasonlóan Födelevics Mártához, ő is valahonnan messziről származott ide, a gyerekeken kívül, akiket tanított, senkit sem ismert a faluban. Gödörszemű girnyó volt Dani bácsi. Folyton hazasietett, ha végzett a tanítással, mert otthon munka várta. Mindennap összegyűrte a reklámszatyrokat, majd elhajtogatta őket.

A pletykák hallatára egyből ezt a Danit kereste föl a kétségbeesett Födelevics Márta.

- Nyápicka! – vigyorgott nyájasan a nő, nagy orra körül összeszorult a bőr.
- Én – mondta Dani meglepődve.
- Szaregér!
- Én.
- Senki sem barátkozik velem. Senkim sincs.
- Mit csináljak?
- És ha mi barátkoznánk?
- Hm.
- Na?
- Nem tudom.
- Mátyásföldi ingatlanok? Európai körút?
- Hm.

Németh Gábor Dávid *(Budapest, 1994)* a Károli Gáspár Református Egyetem magyar szakos hallgatója.

– Vaníliásodó?

– Hm. És hogyan kezdjük?

– Összeházasondhatnánk – mondta Födelevics Márta.

Aztán úgy csináltak, mintha Tuba és Tubáné volnának. Kézen fogva járkáltak, sétáltatáskor együtt lihegtek a kutyáikkal, egyforma ruhába bújtak. „Mégsem buzeráns némben” – gondolták az emberek, mosolyogtak. Födelevics Márta mosolygott és adakozott, alapítványozott, felújított, térköveztetett.

Kis idő múltán újból a „pénzes picsáról”, Födelevics Mártáról beszéltek az emberek.

– Miből él az a nő? Honnan van annak vagyona?

– Sehol sem dolgozik!

Mihelyst szembesült vele, hogy megint közbeszéd tárgya lett, nagy munkába fogott Födelevics Márta. Éjjel-nappal dzsörzékecskéket meg-elefántokat varrt. – Tudok én dolgozni! – dörmögte a varrógép fölött görnyedve.

Hetekkel később elvitte a kész munkáit a védőnőhöz, és megkérte, hogy a dzsörzékecskéket meg az-elefántokat ossza szét a gyermekváró anyukák közt.

A kismamák meglepődtek Födelevics Márta ajándékán.

– Cuki nő lenne, kár, hogy...

A nagymamák meg szemöldöküket ráncolva, gyanakvóan beszéltek egymás közt.

– Miért nincs annak a nőnek saját gyereke? Miért nem jön a gyerek? Meddő talán?

Valaki, aki nagyon művelt volt Födelevics Mártából, azt állította, megleste, hogy egy szőrös almaforma gömb nőtt Födelevics Márta lába között, azért nem tud megtermékenyülni.

Födelevics Márta dúlt-fúlt, mikor eljutottak hozzá a pletykák. „Mit ki nem találunk rólam!” A nő Danira meredt.

– Le a gatyát! – mondta Födelevics Márta. Dani nem ellenkezett. Födelevics Márta hanyatt fektette, pelenkát erőltetett rá, cumit adott a szájába.

– Mintha csecsemő lennél. Nyüszíts!

Dani nem ellenkezett.

– Kapalózz!

– Gagyogj!

– Vigyorogj!

– Csurants be!

– Reccsents be!

És Dani nem ellenkezett.

Megint Födelevics Mártát emlegették az emberek. Milyen aranyosan tolja a babakocsit. Hogy mosolyog a gyerek. Valahol nyilvánosan meg is szoptatta a babát.

Födelevics Márta mosolygott és adakozott, alapítványozott, felújított, térköveztetett. Ajándéksomagokat osztott az általános iskolásoknak. Egy pesti néprajzos barátnőjével létrehozta a helytörténeti múzeumot.

Dani egyre kényelmetlenebbül érezte magát. „Én nem a fiad vagyok, én a férjed vagyok!” Morcosan rágta a cumit.

Az emberek ismét a szájukra vették Födelevics Mártát. Most azt beszéltek róla, éheztesíti a gyereket, pedig milyen nagy már az a fiú és milyen sovány és milyen öreg arcú. El kell venni Födelevics Mártától a gyereket, mert annak a nőnek elfajzott, beteg lelke van, a gondosság csírája is hiányzik belőle, magára kell hagyni a bolondságával. Födelevics Márta megijedt, hisztérikusan zokogni kezdett.

– Most mit tegyek? – bömbölte. – Mi lesz velünk?

A nő Danira meredt.

– Feküdj a sodródeszkára!

Dani nem ellenkezett. Födelevics Márta dolgozni kezdte. Ütötte-vágta, amíg csak szuszogott.

– Dagadj!

Dani nem ellenkezett. Födelevics Márta gyúrta, sodorta, szaggatta.

Megsütött egy nagy bödönnyi pogácsát. „Még hogy nem vagyok gondos!” Véigigment az utcán, mindenkinek adott a pogácsából.

Elkezdtek beszélni, hogy milyen igénytelen ez a Födelevics Márta, ideállít a lisztes szar pogácsájával. „Legalább töpörtyűt rakhatott volna bele a böszme!”

Födelevics Márta hazament. A pénzét elosztogatta, a Danit elsütötte. Háborogva falta fel a maradék pogácsát. „Hálátlanok” – gondolta, s megvetően maga elé köpte Dani lábujjkörmét.

**Kovács Dominik
és Kovács Viktor**

(Pécs, 1996) egypetéjű ikrek, együtt írnak. Idén fejezték be középiskolai tanulmányaikat a simontornyai Vak Botyán Gimnáziumban. A 2016-os sárvári írótaborban elnyerték a próza kategória arany oklevelét. Érdeklí őket az irodalomtörténet, a színháztudomány, az anekdoták és a furcsa alakok a jelenből és a múltból.

Ayhan Gökhan

VILÁGKÓRHÁZ

A kórházas ablakpárkányon át kinézek a kórházon kívüli világra.

A kórházon kívüli világ és a kórházas világ után felnézek a kórházon kívüli és a kórházas világtól nagyon

különböző másik világra, az égen a holdra és a csillagokra az égen.

A kórház egy őszülő bolygó,
s a betegségem körül forog,
vagy én forgok a betegségem

körül. Az egészség a világegyetem, és
elér-
he-

tetlen.

A holdon és a bolygón van-e kórházas világ és kórházon
kívüli világ, nem tudom, de ha van, biztos néz minket egy másik

világból egy beteg kisfiú, és ugyanarra gondol, mint
é-
n.

Kállay Eszter

EMELKEDÉS

miért pont ezzel a taxisofőrrel veszem
össze? hallgattam a saját hangom, egyre élesebben
versenyzett a szélvédőjéhez ütemesen csapódó
kabalákkal, álomcsapdával, az ablaktisztító zajával.

Ő nyugodtan szavalt tovább, összeesküvésről, vallásról,
róluk, akik nem valók ide, tokája az álla alján remegett,
mintha felfogna egy kitörni készülő sírást.

„csak a híreket olvasom”, tört ki később tényleg,
de szárazon csak, mint egy köhögés, összeszáradt málnás cukrot
tett a szájába, hogy lenn tartsa, rázkódott a válla.

itt gondoltam arra, hogy belehajt
a korlátba, ezek után nem lehet fizetni, kiszállni, köszönni.
mégis megtettük, utazzon jól, fűzte hozzá, ordítás helyett
megköszöntem. a vérem éppen olyan melegen jött föl
a homlokomhoz, mint a nap a repülőtér mögött.

Ayhan Gökhan (Budapest, 1986) költő, újságíró, az Üveghegy gyerekirodalmi
oldal szerkesztője.

Kállay Eszter (Budapest, 1994) az ELTE francia-esztétika szakos hallgatója.

Harmadszor hányok a mellettem lévő szobavécébe, miközben mosdatom. Legalább tízszer próbálkozik elmondani, hideg a víz. Másodjára is megértettem, de nincs kedvem kimenni a fürdőszobába melegebbért. Ha holnap reggelre meghalna, estére otthon lehetnék, talán akkor le tudnám mosni magamról a halálszagot, amit itt két hónapja nem sikerül semmivel elnyomni. Visszamennék a falumba csirkét belezni, az is bűdös, de a bélszagot idővel megszokja az ember.

Hajnalban motoszkálásra ébredtem, az öregasszony megpróbált leszállni az ágyról. Fejemre húztam a takarót, nem akartam hallani sem a nyögést, sem a puffanást, ahogy legurul a heverőről. Mióta Erzszi, a váltótársam hazament Kárpátaljára, egyre több a kék-lila folt a vénasszonyon.

Nekem erősebb a kezem, talán jobban megszorítom, amikor rendbe rakom, mondtam a lányának, amikor számon kért a véraláfutások miatt. Azt is a fejemhez vágta, hogy az anyja egyszer sem mosolygott, mióta én pesztrálom. Erzszi még énekelt is. Anyámat a zene tartja életben, tudja, zongoraművész volt, mondta a lánya. Mi vagyok én, énekes bohóc, kérdeztem, de csak magamban, neki meg azt válaszoltam: én is észrevettem, hogy Lili mama lehangolt, mondtam is tegnap az orvosnak, amikor házhoz jött, felírhatna neki valami pirulát.

Kéne egy nagyobb hálóing, ezt alig bírom rárángatni. Hiába mondom, emelje a kezét. Szerintem nem érti, mit akarok. Szerintem már semmit nem ért, mindig a semmibe mered a szürke szemével. A múltkor próbára tettem. Mondtam neki: Bábá – a mi falunkban így hívják az öregasszonyokat –, itt a tea, tettem bele egy kis patkánymérget, hogy hamarabb meghaljon, minek magának már az élet. Na, akkor sem reagált semmit, nyugodtan kiitta a poharat, pont úgy, mint máskor. Kilencvenkét éves, s bár sápadt, kócos és olyan apró, mint egy veréb, látszik rajta, hogy úrinő. Méltósággal haldoklik. Az orvosok szerint nem beteg, csak megunta az életet. Ha jobb napja van, üldögél, nézelődik, időnként mond valamit. Máskor napokig fekszik, nézi a plafont. Elunom az életem, mire felállítom, és az ágytól elsétálunk a másfél méterre lévő fotelig. Azt mondták, ne húzzam közelebb, kell ennyi mozgás a mamának.

Tegnap óta hasogat a derekam, az éjszaka se hason, se háton nem volt jó. Szemhunyást nem aludtam. Amikor mégis elbóbiskoltam, álmodtam: vettünk egy szép kis kertes házat Ungvár mellett. Takaros, fehérre meszelt épület volt, rendezett portával. Az ablakból a virágoskertet láttam. A tulipánok között egy szőke kislány guggolt, felém nyújtott egy cirmos virágot, és azt kérdezte: tetszik, anyuka? Olyan lucskosan ébredtem, mintha valaki lavórba áztatta volna a hálóruhámat. Éppen könnyeztem, hallom, az öregasszony újfent mocoog. Odamentem az ágyához. Az egyik lába meg az egyik keze lelógott, a nyaka furcsán kitekeredett, de pislogott, onnan tudtam, még él. Álomban kislányom született, meséltem neki, mintha értené. Valójában csak azért beszéltem hozzá, hogy ne legyen olyan halálos csend a szobában. Attól rettentően félek. Tudja, természetes úton nem lehet gyerekem, megmondta a doktor Ungváron, folytattam. Húsz éve vagyunk együtt az urammal, de semmi, pedig már negyvenegy vagyok. Itt, Magyarban tudnának segíteni, de ahhoz sok pénz kellene. Amit maguk a pesztrálásért adnak, mind félreteszem a műtétre. Egy év alatt talán összejöhet a pénz, ha semmi másra nem költök. Míg meséltem Bábának, egészen meglágyult a szívem, rámosolyogtam, éppen megsimítani készültem a lelógó kezét, amikor lehányt. Erre bepöccentem, jól megmarkoltam a csuklóját, megrángattam. Nem nyögött, csak nézett azokkal a mélyen ülő, pici szürke szemével. Mire megfürösztöttem, tiszta ágyneműt húztam, a hányásos huzatot meg kéz között kimostam, reggel lett.

Na, jöjjön, Bábá, üljön ide a fotelba, mondom neki. Bekapcsolom a tévét. Az órára nézek, mindjárt kezdődik a kedvenc sorozatom délelőtti ismétlése. Sokszor este is megnézem, meg délelőtt is. Semmi más szórakozásom nincs

ebben a siralomházban. Közben kis kockákra vágok fél szelet kenyeret, mindegyikre rakok párizsit, a katonákat egyenként rakom az öregasszony szájába. A második után öklendezik, félek, megint le fog háyni. Feszt ezt csinálja. Amikor rendbe rakom, mindig művel valamit, ami miatt kezdek újra az egészet. Pedig most nem akarok vele foglalkozni, leköt a sorozat, épp most szerettem egymásba a gazda meg a cselédlány. Valamit megint motyog, az előtte lévő asztal felé nyúl. Nem éri el. Aztán hangosabban szól, most már értem, a vizespoharat kéri. A kezébe adom, a szájához emeli, majdnem megfullad az első kortytól. Erősen köhög. Hagyjon már békén másfél órára, förmedek rá. A következő kilencven perc nyugalomban telik, viszonylag jó a kedvem is, az ablakon besüt a nap, csak a derekam hasogat újfent. Mire vége a műsornak, tíz óra van. Otthon valami olcsó levest főznék ebédre, de itt tele a hűtő, megvesznek ezek mindent, amit kérek. Megérdemlem, helyettük vigyázok az anyjukra a nap huszonnégy órájában.

Néhány napja jó nagy csomag ételt pakoltam össze: húst, cukrot, lisztet, kávé, csokoládét, kekszet, és az egyik ismerőssel – aki munkásokat szállít Kárpátaljáról Pestre – hazaküldtem a családnak. Itt még így is maradt mindenből bőven. Másnap csengetett otthonról a nővérem, hálálkodott, milyen jót tettem velük, a gyerekek mennyire örültek a csokinak, ő meg legalább karácsonyra tud valami húsfélét rakni az asztalra. Tartunk ugyan otthon féltucatnyi szárnyas jószágot, de disznót hizlalni nekünk nem telik. A faluban mi vagyunk a legcsőrőbbak.

Hétvége lévén a megmaradt karajcsontból vasárnapi levest főzök, hozzá kirántott húst tört krumplival. Mióta itt vagyok, felszedtem öt kilót, az összevissza zabálástól folyton rendetlenkedik a gyomrom. Félek, elhízom, mire hazamegyek, pedig nem szeretnék, eddig én voltam a legcsinosabb asszony a faluban.

Úgy tervezem, mielőtt hozzáfogok a főzéshez, a vénasszonyt ráültetem a szobavécére, aztán lefektetem. Nem akar felállni a fotelból, nógatom, jöjjön már, drága az időm, nem érek rá könnyögni. Muszáj pisilni, emelem meg a hangom, különben magára adom a pelenkát. Tudom, azt utálja, a múltkor leszedte magáról, és éjszaka összerondította az ágyneműt meg a szőnyeget. Végigöklendeztem a napot, mire kipuoltam. Míg Bábá kisdolgát végzi, addig én megigazítom az ágyát. Annyit forgolódom az éjjel, hogy teljesen elcsúszott a matrac az ágykeretről. Jó súlyos darab, két kézzel rángatom a helyére. Addig húzom-vonom, míg a matrac és a rács közül kicsúszik egy kék reklámszatyor. Hátranézek, látja-e Bábá, mi történt. Megint maga elé bámul, semmit nem szól.

Felveszem a csomagot a földről, aztán a székre teszem, rádobom a párnát. Olyan gyorsan ágyazok, ahogy csak tudok. Az öregasszony nyöszörög, amikor lerángatom a vécéről, nem pisilt. Próbál tiltakozni, de ráhúzom a pelenkát, erőszakkal lefektetem. Biztos lesz rajta néhány új véraláfutás, elég erősen meg kellett fognom. A karján szinte már nincs izom, csak a csont és az agyongyűrt hófehér bőr. Fájhat neki, amit csinállok, mert felszisszen, aztán sír. Lefektetem, betakarom, felveszem a székről a párnát a kék zacskóval együtt. Mindjárt jövök, Bábá, mondom, és kimegyek a konyhába. Nem nézek hátra, de olyan érzésem van, mintha követne a szemével. Becsukódik mögöttem az ajtó.

Leülök a konyhaasztalhoz, szaporán kapkodom a levegőt, próbálom kitapogatni, mi lehet a kék zacskóban. Barna gumigyűrűvel van körbetekerve. Tapogatom, puhának tűnik. Nincs itt senki, nyugtatom magam, miért ne bonthatnám ki. Lehúzom a gumit, kinyílik a csomag. Uram atyám! Jó sok papírpénz van benne, csupa tízezer. Úgy saccolom, több millió forint lehet. Most már a kezem is remeg. Vajon ki tud még a pénzről az öregasszonyon és rajtam kívül? Feltételezem, ő rejtette a matrac alá. Ebből a pénzből futná a megtermékenyítésre, a babakelengyére, talán még egy kis házra is Ungvár mellett. Egy csapásra minden megváltozna, minden.

Miközben a bankjegyeket bámulom, lábammal idegesen dobolok a konyhakövön. Azzal nyugtatom magam, biztosan a rokonok elől dugdosta Bábá a pénzt, s ha senki nem tud róla, akkor olyan, mintha nem lenne. Ő meg úgy sem tud már mit kezdeni vele, jobb helye lenne nálam ennek a sok bankónak. Talán segíthetnék neki gyorsabban átjutni a másvilágra. A nagy párna alatt simán kilehelne a lelkét, nem keresné többé a kék csomagot. A temetését majd elrendezik a lányáék, van azoknak mit aprítani a tejbe.

Fel kéne csöngetni Erzsit, jöjjön vissza, akkor én leléphetnék innen, minél előbb eltűnök, annál jobb. Elmehetnék a pesti orvoshoz, akit a sógorasszony ajánlott. A telefonom a szobában van, bemegyek érte. Bábá nehezen veszi a levegőt, a hátán fekszik, a szeme csukva. A pénzes szatyrot eldugom a szobámban lévő bőröndömbébe, a tiszta fehérneműk alá. A pakkot beteszem a szekrénybe, kulcsra zárom. A szemem rángatózik, a lábamból hirtelen kiszalad az erő. Le kell ülnöm. Mélyeket lélegzem, azzal nyugtatom magam, jó helyre kerül a pénz, jó célt szolgál. Pár perc múlva csengetem Erzsit. Na, helló, mondja, csak nincs valami baj? Napok óta rosszul vagyok, felelem, ez a munka nem nekem való. Gyere vissza, hadd menjek haza minél előbb, könnyögöm neki. Erzsi néma, csak a kuttyák csaholását hallom valahonnan messze a távolból. Furcsa a hangod, szólal meg végre. Ugye, nem csináltál

semmi rosszat? Tiltakozni sincs időm, mert folytatja. A nővéred azzal dicsekszik a faluban, lenyúltad a pesztráltadat, mindenféle ajándékot küldtél haza karácsonyra. A lakodalmasszonyok is mondták, időnként el-eltűnik valami attól a háztól, ahol kopasztasz. Ide figyelj, te Teri, én jó szívvel ajánlottalak téged a pestieknek, tudom, mit hagytam a lakásban, ha valami hiányozni fog, amikor visszamegyek, megmondalak a háziaknak. Börtönbe kerülsz.

Alig kapok levegőt, úgy ver a szívem. Mondanám, én nem vagyok tolvaj, de nem jön ki hang a torkomon, mintha a félelem és a büntudat odaforrasztotta volna a hazugságokat. Aztán arra gondolok, Erzszi biztosan nem sejt semmit a pénzről, ha tudná, akkor azt is mondaná. Mikor jössz, nyögöm ki. Nem tudom, válaszolja, most jött meg az uram Németből, el kell látnom, mielőtt visszaindul. Majd csengetlek, mondja végül, és hozzáteszi, húzd meg magad, te Teri. Köszönni sincs érkezésem, leteszi a telefont.

Megint hasogat a derekam, a hasam majd leszakad, szédülök. Bábá újfent mocorog, kénytelen vagyok megnézni. Megint lelóg a matracról. A kezemben lévő telefont leteszem a párnájára, megpróbálom Bábát felemelni, érzem, minden erőm elhagyott. Aztán összeszedem magam, nagy nehezen felrángatom az ágyra. Ma viszonylag jó passzban van, próbál nekem segíteni, emeli a kezét. Miközben betakarom, melegséget érzek a combomon. Odakapok, a kezem nedves lesz. Felhúrom a szoknyámat, vér csordogál a lábamon. Négy hónapja nem menstruálok, előtte is összevissza véreztem, a doktor szerint ez már a klimax. Arra gondolok, megerőltettem magam, attól jött meg újra. Aztán zúgni kezd a fülem, az utcáról beszűrődő hangokat egyre távolabbról hallom. A szoba berendezése homályos foltokra esik szét, lehanyatlok a földre.

A szomszédasszony hangjára eszmélek, vizes ruhával borogatja a tarkómat. Nem tudom, meddig lehettem ájult. Azt mondja, Lili mama telefonált neki, igaz, nem tudott beszélni, de a nyögésekből gondolta, baj történhetett ideát. Jó, hogy Erzsike beprogramozta a gyorsívóba a számomat, és megtanította Lili mamát a használatára, magyarázza a szomszéd. Áldott jó asszony. Az, bólogatok én is. Pár percen belül megérkezik a mentő. Az orvos vizsgál, mindenféle műszereket kapcsol rám, tapogatja a hasamat, aztán azt kérdi, maga terhes? Jobban kellene vigyáznia, ilyenkor tilos az idegeskedés és a cipekedés. Bámulom, ahogy mozog a szája. Tényleg gyereket várok? Lehetséges? Csak akkor éjjel eshettem teherbe, amikor pár hete az uram a búcsú után részegen rám mászott.

Be kell feküdni a kórházba kivizsgálásra, de úgy látom, ezt most megúsza, szerintem a baba is jól van, mondja az orvos, mosolyog. Barátságosan megveregeti a vállamat. Ülök a fotelban, Bábá tekintetét keresem. Háton fekszik, nézi a plafont, szinte hihetetlen, hogy képes volt telefonálni. Arra gondolok: megmentette a gyermekem életét.

Siessen, pakolja össze a holmiját, indulnunk kell, mondja a mentős. A szobában lévőket arra kérem, hagyjanak magamra, felöltözöm. A bőröndből kiviszem az eldugott pénzt, felemelem Lili mama fejénél a matracot, alácsúsztatom a zacskót. Megigazítom a párnát, aztán a fülébe súgom: köszönöm, és bocsásson meg, ha tud! Kinyitja a szemét, párás a tekintete. Néhány másodpercig nézi az arcom, ismét lecsukódik a szemhéja. Hamarosan visszajövök, mondom, akkor majd énekelek. A szemét már nem nyitja ki, de a szája mintha mosolyra húzódna.

Döme Barbara. (Debrecen, 1973) újságíró-szerkesztő. Jelenleg Budapesten él.
Novelláskötete: A nagymama, aki elfelejtett meghalni (2013).

Nagy Betti

AZT MONDOM

Azt mondom:

Ki sem pakoltad a bevásárlószatyrot, csak itt az ajtóban lebasztad.

Azt mondja: Ne beszélj csúnyán – és bepakol mindent a hűtőbe.

Azt mondja: A tarhonyát sötétebbre kellett volna pirítani.

Azt mondom: Le van szarva.

Azt mondja: Ne beszélj csúnyán – és itt hagy egyedül a félig kész, sápadt tarhonyával.

Azt mondom: Elszívok egy cigit, aztán kész a kurva vacsora.

Azt mondja: Ne beszélj csúnyán – és tálalni kezd.

Azt mondom: Kibaszottul elegendem van ebből a szar, kurva világból.

Összeszedi a tányérokat, és a mosogatóba rakja.

Azt mondom: Meg kéne halni.

Azt mondja: Ugorj!

Én meg most gondolkodom.

Azt mondja: Törekedni kell a megbocsájtásra.

Én erre azt mondom: Lófaszt! – és elszívok egy cigarettát.

Madár János

ENYÉM

Enyém ez a föld.

Ez a holtakból épített haza.

Belém hullt minden csillag.

Az égboltnak sem csöndje, sem igaza.

Levérzik már a Nap is.

Legszebb fényeit mossa a nyár.

Szívemig kanyarog a lábnyom.

Lassan-lassan minden út hazatalál.

UTOLSÓ VALLOMÁS

A Nap, a Hold – – – –
könnyű pólyáinkat nézik.
Gyermekeink sírását
fölemeljük az égig.

Mutatjuk bölcsönket,
új és új életünket az Úrnak.
Naponta megszületünk
és szemünkben tüzek gyúlnak.

Megváltó fényként lüktet
gyönyörű tested, karod.
A szívedhez közel – – – –
– – – – az ég ragyog.

Kopácsoltak.
Nincs ebben semmi rendkívüli.

Semmi rendkívüli nincs abban, ha a szomszédban szöveget kalapálnak a falba, nálunk is lógnak képek a falon, Füzényéknél is lógtak.

Füzényék is kopácsoltak, mikor ideköltöztek mellénk: falat bontottak, emeletes ágyat és galériát ácsoltak, fúrtak és fűrészelték; hallottuk állandóan. Főleg, ugye, hétvégén. Aztán berendezkedtek, nyugalom volt. Jó szomszédok. Át lehet menni hozzájuk lisztet kérni, meg – mondjuk – krumplinyomót, kölcsön.

Hát most ők voltak ugyanabban a helyzetben, mint mi akkor. Panaszkodott is Füzényné, hogy a falszomszédjuk egyfolytában kopácsol, kalapál.

– Falszomszédok?

– Nem a házban laknak, hanem a szomszéd utcában, a Sulyomban.

És Füzényné mondta, hogy ő nem tudja, kik lehetnek ezek, meg nem is érdekli, de délelőttönként, és olykor éjjel körül is megy a meló odaát.

– A kisebbik valamelyik éjjel föl is ébredt a zajra!

Békés vasárnapi ebéd Füzényéknél. Ott a Nagymama is. Tejfölös gomba-leves, rántott csirkecomb rizzsel, madártej. Csilingelnek az evőeszközök, a gyerekek fogához odakoccan a kanál, vizeskancsó koppan az asztalon. Elhangzik néhány apró kis mondat. Például a Nagymama:

– Ne szürcsölj, Balázska!

Szép csöndben esznek. Szinte már észre sem veszik, szinte már meg sem hallják a folyamatos kopogást.

De mikor beáll egy kis szünet, mikor egy pillanatra abbamarad a háttérzaj, akkor Füzény Ervin öklével az asztalra csap, felpattan; a szék, amin ült, zörögve hátrébb ugrik.

Elharap egy bazmeget, és a nappaliba siet. Átdörömböl a falon, hogy hagyják már abba.

– Ezt nem lehet kibírni!

Erre odaátról visszadörömbölnek.

Füzény elhatározta, hogy átmegy, és megmondja nekik. Beolvas.

És egy nap, mikor a lehangosabbak voltak, fogta magát, átöltözött, lement az utcára, ment, befordult a sarkon, ment tovább, befordult a következő sarkon is, rá a Sulyom utcára, megkereste a házat, ami az övékével volt egy vonalban, Sulyom utca 78., fölsietett a megfelelő emeletre, ott viszont indulatja lecsillapult: képtelen volt megállapítani, melyik is lehet a szóban forgó lakás. Ráadásul tébláboltában nem is hallott semmiféle zajt. Se dörömbölés, se kalapálás, se fűrészelés, se fúrás, semmi.

Dolgavégezetlenül ment haza.

– Szóltam nekik! – mondta a feleségének, és lám, mintha minden őt igazolta volna: a kopogás hosszú időre abbamaradt. Ellenben éjszaka borzalmas dörömbölésekre ébredtek mindnyájan.

Visszadörömböltek. Az egész család, a gyerekek is, ott álltak pizsamában a nappaliban, és ütlegelték a falat, kiabáltak, de minél erőteljesebben tették mindezt, a fal másik oldaláról annál szaporábban érkezett a válasz.

Füzény betelefonált a rendőrségre. Azt mondták, kiszállnak, utánanéznak. Mindenesetre a kopácsolást befejezték a szomszédban. Mindenki visszasétált a saját ágyába.

Reggel. Tompa dobolás a falon. Az egyik gyerek, Füzény Berci kiskanállal átkopogott egy tá-ti-ti-tát. A túlsó oldalról visszakopogták a ritmust. De aztán a Füzény gyerekeknek iskolába kellett menniük.

És a munka, abban a másik lakásban, már lassan egy hete tartott.

Olykor mintha ütvefúróval dolgoznának, máskor mintha csak golyóstoll sercegne. Néha órákra megszűnt a zaj, néha soha nem hallott erővel zendítettek rá. Ervin nem bírta tovább. Úgy érezte, nem bírja tovább. Mielőtt azonban a végső lépésre rászánta volna magát, ismét meglátogatta a Sulyom utcai házat. Beszélt az ottani házmesterrel.

– Új lakó, drága uram, nem költözött mostanában a házba – mondta a házmesterné, és készséggel odavezette a férfit a második emelet négyhez, mely lakás, számításai szerint, minden bizonnyal Füzényék falszomszédja lehetett.

Ott azonban, Ervin teljes megrökönyödésére, nem lakott senki.

– Külföldön vannak már fél éve, drága uram!

– És az ötben laknak?

– Ott egy idős hölgy lakik egyedül, nem hinném, hogy...

– És a háromban?

– Az meg már nem érintkezik az önök falával...

– Akkor ki az isten kalapál éjjel-nappal?

– Talán az önök házában...

Füzény legyintett, és nem tudta, mit tegyen.

Másnap este épp a tévé előtt ültek. Az asznapi dörömbölés késő délutánra halk, de folyamatos kaparászással szelődült, nem kellett tehát a volume gombot az egekig tekerni. Épp a tévé előtt ültek, mikor csöngettek. Füzény ajtót nyitott, és egy öregasszony lépett az előszobába. Köszönt, és zavarában egyik kisujjával a másik kisujját dörzsölgette.

– Ne haragudjanak a kellemetlenkedésért, de kérem, nagyon kérem önöket... – itt átnézett a férfi válla fölött, és biccentett az időközben kisomfordált Füzénynének is –, ...kérem, legyenek szívesek, ha lehet, estefelé már nem kopácsolni, mert megbocsássonak, bele lehet bolondulni. Nekem hallókészülékem van, kérem, és még így is...

– Itt valami félreértés van...

– Néha éjjel is hallom...

– Maga a Sulyom utcában lakik?

– Sulyom utca hetvennyolc!

– Második emelet?

– Igen, Bojtorjánné vagyok a második emelet ötből...

– Jöjjön beljebb!

Leültették, teával kínálták, de azt nem kért. Lehalkították a tévét. Nem kapcsolták ki, csak lehalkították. Füzény Ervin magasba emelte a mutatóujját.

– Figyeljen csak!

Kopogtatás, kalapácsolás, ütemes dörömbölés.

– Hallja?

– Hallom hát!

– Mi kalapálunk?

– Nem önök kalapálnak!

– Na, látja! Össze kell fognunk!

– Lakógyűlés! – csillant fel az asszony szeme, de aztán megszaporoztak homlokán a ráncok, és körülnézett a szobában. – De akkor honnan jön ez a fúrás-faragás?

– A szomszédja, a második emelet négyből, nem érkezett még haza külföldről?

– Nem tudok róla. Nem! Nem hiszem!

– Pedig én azt mondom, hogy azok építkeznek...

– Én is azt gondoltam először, hogy ők azok, kérem, de nem! Átcsöngettem hozzájuk, sosincsenek otthon. És mindig sötét van abban a lakásban, nekem elhíheti. Nem jöttek azok még haza. Nekem elhíheti!

– Pedig azok lesznek!

– Meg aztán... hogy mondjam... nem onnan hallatszik a zaj. Hanem ebből a házból.

– A miénkből?

– Igen! Esetleg valamelyik szomszédjuk?

– Ki van zárva, asszonyom! Ismerem őket, tudnék róla, ha... Ugyanakkor... meg kell mondjam, mi meg a maguk oldaláról halljuk... Hallja? Most is! Maga szerint nem onnan jön?

– Mi tagadás... Innen nézve tényleg úgy tűnik...

Füzény Ervin hazakísérte Bojtorjánnét, és együtt csengettek be az ottani házmesterhez.

– Karcsikám, a Hunyorékhhoz, a négybe, van kulcsod?

– Honnan lenne?

– Azt mondtuk itt a fiatalemberrel, hogy ott kopácsolnak... Meg kéne nézni, mert közben meg sötét is van odabenn, nem nyitnak ajtót...

– Menjünk fel a másodikra!

Fölmentek, megálltak a négyes számú lakás ajtaja előtt. A házmester szórakozottan becsöngetett ugyan, de hiába. Füzény ekkor odatapasztotta a fülét az ajtóra, szeme le-föl pislogott, aztán felegyenesedett és azt mondta:

– Semmi!

– Valamikor megpihennek! Nem lehet örökké dolgozni!

Füzény előkotorta a mobilját.

– A rendőrséget hívja?

– Feleségemet. Én vagyok, csillagom! Most, ebben a pillanatban kopácsolnak?

Lehetett hallani a vonal másik végéről a nyugtalan női hangot:

– Egyfolytában! Mikor jössz?

– Mindjárt!

Azzal eltette a készüléket, és közölte a többiekkel a kapott információt.

– Harmadikon esetleg? Vagy az elsők valaki?

– Senki! – válaszolt az öregasszony – Már mindenhol érdeklődtem. És önöknél?

– Senki!

Miután jóéjszakát kívánva szétszéledt a tanácstalan társaság, Füzény hazament és benyúlt a bársekreénybe. Töltött magának egy kis brendit, kényelembe helyezte magát, és a szemöldökében turkált a körmeivel.

– Egy kicsit most ne zavarj! – mondta, mikor felesége megkérdezte tőle, min gondolkodik. És így ült ott sokáig.

Végül kiürítette a poharát, levetkőzött, pizsamát húzott. A spájzban, a szerszámosládájában még megnézett valamit, fogat mosott, aztán felesége mellé bújt az ágyba. Fülükbe gyurmázták a fül dugókat, lekapcsolták az olvasólámpát és egymás felé fordultak.

Másnap, vasárnap reggel.

– Átjutok! – kiáltotta Füzény Ervin, és a nappali belső fala mellől, nagy lendülettel, eltolta az állólámpát meg a fotelt. A Toulouse-Lautrec-másolatot is leakasztotta, és a folyamatos, megszokott falszomszédi kopácsolás közepette a szőnyeget is feltekerte.

– Berci, Balázs! Gyertek hamar segíteni!

Azok meg mentek. Nejlonfóliát terítettek a szőnyeg helyére, a fal mentén. Közben odaát sem pihentek. Füzény vésőt ragadott és kalapácsot. Nekiveselkedett. A fiúk dolga volt a lehullott törmelékeket vödörbe lapátolni, majd kiüríteni a vödröket, lent a kukáknál.

Először csak egy félméterszer félméteres felületen verte le a vakolatot, felesége nem éppen helyeslő megjegyzései mellett.

– Ervinkém, csak tudd, hogy kicsinálsz!

Tudta. A levert felület egyre nőtt, előkerült a pajszer is. Délelőtt tizenegykor már a téglákat lazította. A családja körülötte állt. Odaátról ezúttal semmit nem lehetett hallani.

– Úgy látszik, abbahagyták!

– Megjijedtek! – fújta ki magát Ervin; szeme szikrákat hányt. Aztán csinálta tovább.

Fél tizenkettő körül kiemelte az első téglát, majd a másodikat. Bepillantott a nyíláson, de nem sokat látott. A falszomszédok lakása helyett csak egy újabb falfelületet fedezett föl szemben, karnyújtásnyira a maga vájta réstől.

– Nézd csak, itt valami fülke van!

Újabb téglákat emelt ki a falból. Akkorára tágította a nyílást, hogy akár be is lehetett volna oda lépni. Feleség, gyerekek, mind ott tülekedtek a megbontott fal előtt. Kellemetlen, párás dohszag csapta meg az orrukát.

Odabent valami megmozdult. Füzényék ijedten hátraugrottak. A nyíláson egy öregember lépett ki, egészen lassan, sovány, remegő végtagokkal. Poros volt a kabátja. A haja, a bőre szintén. Kézfejen sebhelyek, véraláfutások.

Füzény Ervin valamit nyögött:

– Öny... ez... – talán ilyesmit, és karját kérdően megemelte, de aztán úgy maradt.

Az öreg torkán nem jött ki hang, de le lehetett olvasni a szájáról:

– Köszönöm!

Aztán elindult az előszoba felé, mintha tudta volna, merre van a bejárat. És távozott. Becsukta maga után az ajtót.

Téglaporos lábnyoma ottmaradt a nappaliban, a padlószőnyegen.

– Hagyjad, majd felporszívózom – mondta Füzényné.

Pohl Balázs (Budapest, 1970) Bécsben él, egy független színházban játszik, rendez és darabokat ír, ezen kívül egy most alakuló magyar nyelvű színtársulatot vezet.

Czapáry Veronika

ELMÉLETILEG NEM LEHET FÉLNI

A végén kiderül majd, hogy minden csak egy játék, hogy Isten csinálta az egészet. Szórakoztunk a végén, szórakoztattuk Istent és mi is jól szórakoztunk. Elméletileg nem lehet félni, mondta Isten, mert elméletben nincsen gonosz, csak akkor, ha kipróbálsz. Betemet minket mindenén keresztül a folyó, a folyékony anyag, mintha üvegből lenne, az üveg az egyetlen anyag, amely átmenet a szilárd és folyékony halmazállapot között, az üveg az egyetlen, az egyetlen, suttogod a fülemben, az egyetlen, az egyetlen.

SÁSKA A FÜRDŐSZOBÁBAN

Minden évben tél lesz, aztán ősz, ez természetes, hogy fél évig nem ordít a Sáska a fürdőszobámban, nem zenél, nem fogom hallani, mint nyáron, amikor fülledt a levegő, és közel a Duna, hogy ordít a Sáska, ezt ciripelésnek hívják, nem megy el, nem talál ki, mi van, ha a fürdőszobámban marad örökre, innen fog leesni a bojler fölül, hallom a hangját, nem merek megmozdulni, a fülemben ordít, csak azt tudom, hogy hangos, de nem látom, hogy mert van, visszhangzik, nyáron mindig nyitva van a fürdőszobaablak, megsüketülök, nehogy leessen, halott legyen, ugrál, de aztán rájövök, ő is kétségbe van esve, lámpát gyűjtök neki éjszaka, kiszerelem a lámpát a kertbe, azt gondolom, a fényre kijön, kiszerelem, hátha kitalál, de következő nap is ott marad, messzebb szerelem a lámpát, kimegy végre, és akkor hiányzik, hogy hiányzik a Sáska, de már úgy érzem, megőrültem ebben, de ebben nem vagyok biztos.

Czapáry Veronika

(Győr, 1975) költő, író, üvegművész.
Legutóbbi kötete: Megszámolt babák (2013).

Hartay Csaba

AZ AKKORI HAJÓK

Egyszer majd kiválaszt bennünket valami vágás. Éles hang. Dobpergés, kopott film, szinkronban egy más nyelvvel. Lenni kell ott valaminek. A szalagkorláton túl. Meredély. Erdő, éj. Egy fa tüdőképe. Egy tisztás romlatlansága.

Ha ennyi arc van, ki az egyetlen? Kiről mintázták a mintát? A halál egy személy? Ha minden elmúlik, a halálnak is. Annak is múltja kell. Mint a világtágasság. Utána mi van? Űrszükület. Kihegyezett megérkezés. Ottlét. Égmintájú ernyő.

Zuhogó kozmosz. Újrafelfedezés. Azok a hajók most. Az akkori hajók ma az égen csobognak tovább. Hullámaik esőket vetnek. Egy ilyen fedélzeten találkozunk. Huzatos horizont. És az utazás világossága. Magasodó időtáv.

Hartay Csaba

(Gyula, 1977) Bárka-díjas költő, író. Legutóbbi kötete: Fényképavár (2016).

Hepp Iván

OROGENEZIS

a hegységképződés a harmadik napon kezdődött.
a tükör előtt állva gyűrdések jöttek létre,
látta, hogy majd ilyen lesz, és gondolta, ez jó,
aztán kopogtak az ajtón.

évmillióknak tűnt, mire kialakult a két sasbérc,
amiket már más is látott, és amiket a szomszédbácsi
megpróbált lemásolni, de csak egy öreg bazaltorgona sikerült,
azt is lejjebb, és a lány nem értette, pedig jól
látták egymást az ablakból.

Az embert a hatodik napon teremtették, a vasárnapra
tervezett pihenésből pedig antropomorf formák lettek,
mint a humuszban gazdag talajon álló, gránittömből lekopott
feliratok.

Jászberényi Sándor

VALAKI VIRRASZT ÉRTED

„Rágyújthatok?” – kérdeztem, és leültem az íróasztallal szemben álló fotelbe.
Körbenéztem az irodában. A falon Chagall-festmények utánnyomásai
lógtak fekete keretben, az íróasztal mögött egy könyvespolc állt, rajta főleg
pszichológiai szakirodalom. Egy bőrdívány volt a sarokba tolva, valószínűleg a
pácienseknek. Meleg, sárga lámpa égett a szobában.

„Miért akar rágyújtani?” – kérdezett vissza a nő. Barna szoknyában és fehér
blúzban ült velem szemben. Egyidősek lehettünk.

„Bármit el tudok viselni, ha dohányozhatok közben.”

A nő elmosolyodott és elővett egy kartotékot, amire a nevemet nyomtatták.

„Sajnálom, ez egy nemdohányzó intézmény.”

Elővettem a mobilomat.

„Szeretném megkérni, hogy azt is tegye el.”

„Meddig fog ez tartani?”

„Ez magától függ.”

Visszatettem a telefont a zsebembe. Hallgattunk. Megpróbáltam kivenni
a háttérben álló könyvespolc címeit. Hosszasan bámultam a Diagnosztikai és
statisztikai kézikönyv hatodik kiadásának gerincét.

„Most mire gondol?”

„Hogy megbaszok egy pszichiátert az íróasztalán.”

„Nem tud provokálni.”

„Kár.”

Hallgattunk néhány másodpercet, majd a nő újrakezdte.

„Meséljen a munkájáról.”

„Mire kíváncsi?”

„Mi volt a legerőszakosabb esemény, amit látott?”

„Nagy a választék.”

„Mi jut először eszébe?”

„Egyszer láttam egy herén lőtt férfit Kairóban. Előttem vérzett el.”

„Miért ez jutott eszébe?”

„Gondolom, érzékenyen érint.”

„Ismerte a férfit?”

„Nem. A herén lövés miatt.”

„Mit érzett akkor?”

„Éhes voltam.”

„Mit csinált?”

„Fotóztam.”

„És utána?”

„Elmentem enni.”

A nő hümmögött, leírt valamit az előtte lévő mappába, majd hátradőlt a széken.

„Meséljen az álmairól.”

„Nincsenek álmaim.”

„A szerkesztője szerint gondolai vannak az alvással. Az álmatlanság vagy a rémálmok az akut PTSD klasszikus tünetei.”

„Nincs PTSD-m.”

„Ezt honnan tudja. Egyáltalán, tudja, mi az a PTSD?”

„Tudom. De úgyis el fogja mondani.”

„Úgy van. Elmondom. A poszttraumás stressz szindróma, vagyis PTSD egy olyan szorongásos zavar, amely egy pszichológiailag traumatikus esemény után alakul ki. Akutnak akkor minősíthető, ha tünetei három hónapnál kevesebb ideig állnak fenn, krónikusnak pedig akkor, ha a zavar három hónapnál tovább tart. Késleltetett kezdetű PTSD-ről akkor beszélünk, ha a tünetek legalább hat hónappal a trauma után kezdődnek. Szedett valamilyen gyógyszert az álmatlanságára?”

„Mindenfélét.”

„Mióta tart ez?”

„Úgy két éve.”

„És nem érzi úgy, hogy segítségre lenne szüksége?”

„Nem érzem úgy.”

„Ugye tisztában van azzal, hogy a jellemzésemtől függ, hogy meghosszabbítják-e a szerződését?”

„Mit akar? Meséljek arról, hogy vert az apám?”

„Verte az apja?”

„A faszt.”

„Ha nem működik együtt, el fogja veszíteni a munkáját.”

„Akkor majd jelentkezem egy másik ügynökséghez. Nem tudom, olvassa-e a híreket, de hasít az üzlet. Mindenhol háború van. Kellenek az olyan emberek, mint én.”

„Feltéve, ha el tudja végezni a munkáját.”

„Sosem volt velem semmi probléma.”

„Egyszer megütötte az egyik szerkesztőjét.”

„Az magánügy volt, nem tartozik a munkához.”

„Miért csinálta?”

„Egy nő miatt.”

„Van nő az életében?”

„Vannak.”

Megint leírt valamit a mappába.

„Ha nem akar a magánéletéről beszélni, beszéljünk az álmatlanságáról.”

„Beszéljünk.”

„Hány napig volt a legtovább ébren?”

„120 óráig.”

„Akkor már hallucinált.”

„Igen.”

„Emlékszik rá?”

„Nem.”

„Hogyan tudott végül elaludni?”

„Xanaxszal és ópiummal. Mikor hogy?”

„Használja őket most is?”

„Nem.”

„De továbbra sem álmodik semmit.”

„Nem. De lehet, hogy csak nem emlékszem.”

„Mennyit tud aludni egy nap?”

„Négy órával már kiegészem.”

A nő felállt.

„Nézze, én nem azért vagyok itt, hogy kiszúrjak magával.”

„Nem?”

„Nem. Segíteni szeretnék és üzletet ajánlok. Megkapja a megfelelő minősítésemet és mehet Irakba, ha három napra befekszik egy alvasklinikára. Semmi mást nem fognak csinálni, csak megvizsgálják, mikor alszik. Három nap után pedig szabadon kijöhet.”

„Nem lesz elektrosokk meg ilyesmi?”

„Nem lesz. Egyszerű vizsgálatokról van szó, melyek segítenének megérteni az állapotát.”

„És függetlenül az eredményüktől aláírja a papírokat?”

„Igen. Megígérem.”

„És ha nem megyek?”

„Azt fogom írni a jellemzésembe, hogy antiszociális, kábítószerproblémái vannak, és súlyos PTSD-ben szenved.”

„Van pasija, doktornő?”

„Itt én kérdezek.”

Elővette a tabletjét az íróasztalfiókból, és keresgélni kezdett rajta.

„Holnap megfelel magának?”

„Meg.”

Egy négyzet alakú papírlapra leírt valamit, majd a kezembe adta.

„HAJNALMADÁR KÓRHÁZ, CASTLEFORD. DR. PATRICK MITCHELLS szomnológus, klinikai pszichiáter” – állt a papíron, valamint az intézet címe.

„Felhívom dr. Mitchellst és elintézem magának, hogy felvegyék. A cége fizeti a kivizsgálási költségeket. El tud utazni Castlefordba?”

„El.”

„Három napról van szó.”

Felálltam, és elindultam kifelé a szobából. Végigsétáltam a folyosón, ki a bejárati ajtón. Szürke délután volt Londonban, öt óra. Sötét öltönyös férfiak vonultak a rendelő előtti parkban, idős emberek etették a galambokat a padokon ülve a nedves fű előtt. Rágyújtottam. Sétálva tettem meg az utat a metró lejárataig, majd visszamentem a hotelhez, ahol megszálltam.

A hideg rázott a gondolattól, hogy elutazzak vidékre, de eszem ágában sem volt új állást keresni. Kilenckor átmentem a hotel melletti ír kocsmába és megvacsoráztam. A csirkeszárnyak mellé leküldtem négy whiskyt és három korsó sört, hogy tudjak rendesen aludni. Fél ötkor ébredtem fel.

Egy boltíves kovácsoltvas kapu volt a Hajnalmadár kórház bejárata. Abban a percben, hogy megálltam előtte, beindult az elektronika, azonnal szélesre tárult. Kövekkel felszórt, széles út vezetett a kétszintes épületig, ami talán nemesi kúria lehetett a múlt században. A bejárati ajtó előtt kis virágoskert állt, látszott, hogy napi rendszerességgel gondozzák. Az épület mindkét oldalán bokros park húzódott a nedves sötétben.

Emelkedő vitt a bejárati ajtóig. A recepciónál egy fekete férfi ült fehér, ápolói ruhában, mosolygott, amikor meglátott.

„Daniel Marosh vagyok” – mondtam, és letettem a világos csempére a hátizsákomat.

„Igen, a főorvos úr már várja” – mondta a férfi, kijött a fülkéből és elindult a folyosón.

„Erre tessék.”

A főorvos szobája a folyosó végén volt. Elhaladtunk egy közös helyiség előtt, ahol pizsamás férfiak ücsörögtek, és szólt a tévé. A recepció kopogott az ajtón.

„Tessék” – szólt ki a főorvos.

„Menjen” – mondta a recepció.

Kolonialista stílusban berendezett szoba fogadott, nagy bőr ülőgarnitúrákkal, festményekkel a falakon. Hárman ültek odabent, mindhárman fehér köpenyt viseltek. Amikor beléptem, mindenki felém fordult.

„Jó napot. Dr. Patrick Mitchellst keresem.”

„Én vagyok” – felelte egy negyven körüli, vörös, szemüveges férfi.

„Marosh Dániel vagyok.”

„A fotós, akiről Suzie beszélt. Isten hozta.”

Megrázta a kezem.

„Mindjárt szólok az egyik ápolónak, hogy mutassa meg a szobáját.”

„Összesen három napig tudok itt lenni.”

„Akkor jobb, ha behúzzunk, nem?” – kérdezte Mitchells, és viccesen belebokszolt az oldalamba. Kedélyes embernek tűnt. A legszívesebben ott helyben leütöttem volna.

„Ismerje meg a csapatot. Ez a hölgy itt dr. Maggie Evans, a pszichoterapeuta, az úr pedig dr. Bartlet, a szomnológusunk.”

„Jó napot.”

Kezet fogtam a két orvossal. A nő negyvenes éveinek elején járhatott és komolyan el volt hívva, a férfi velem egykorú lehetett.

„A lehető legjobb helyre jött. Mi itt megértjük a magához hasonlókat” – mondta dr. Evans.

„Az alvásproblémásokat?”

„Igen” – búgta jelentőségteljesen. „Itt nyugodtan megnyílhat. A bizalomra épül az intézetünk. Bizalmat építünk páciens és orvos között.”

„Hát ez remek.”

„Rendezkedjen be a szobájában, öltözzön át. Mivel tényleg rövid az időnk, ezért már ma este rákötjük a gépre az alvásvizsgálóban” – mondta Mitchells.

„Poliszomnográf. Figyeli a pulzusát, a légzésszámát alvás közben” – vágta közbe dr. Bartlet, amikor elkapta a tekintetemet.

Mitchells felemelte a telefonkagylót, benyomott rajta egy gombot.

„John, bejönne, és megmutatná a szobáját az új páciensnek?” – mondta a kagylóba.

Néhány másodpercen belül bejött az ápoló és felvezetett egy lépcsőn a felső szintre, ahol a betegek szállása volt. Előtte persze elvette a telefonomat. „Ez egy mobiltelefon-mentes intézmény.”

A szoba, amit kaptam, egy ágyból és egy ruhásszekrényből állt. A berendezés nem hasonlított a kórházakhoz. Kolonialista típusú bútorok voltak, a falon pedig egy vízfestmény lógott. Kipakoltam a hátizsákomból. A szekrényben, egy fogásra akasztva találtam egy fürdőköpenyt az intézet monogramjával, ezt vettem fel a bokszeralsóra és pólóra. A derekánál kötöttem át, majd elindultam megkeresni az orvost.

Dr. Bartlet szobája közvetlenül a társalgó mellett volt. Meg kellett kérdezni az egyik ápolót, hogy merre is találok.

Az „alváfigyelőben” egy ágy volt, mellette egy gép állt, melyekből különböző diódák és egy maszk lógtak ki. Sokkal rémisztőbbnek képzeltem el. Dr. Bartlet éppen állítgatott rajta valamit, amikor beléptem.

„Áh. A fotós” – mondta. „Meg akartam magától kérdezni pár dolgot.”

„Mondja.”

„Mennyi a testsúlya.”

„Kilencven kiló.”

Dr. Bartlet beállította a gépet.

„Álmos?”

„Nem igazán.”

„Mikor szokott elaludni?”

„Mikor hogy.”

„Használt a mai nap folyamán bármilyen stimulánst?”

„A kávé és a cigarettán kívül semmit.”

Ránéztem az órára. Fél tíz felé járt.

„Helyezze magát kényelembe. Ezeket előtte magára fogom szerelni.”

Lefeküdtem az ágyra. Fel kellett húznom a pólómat, hogy a diódákat a mellemre tudja erősíteni. A légzőmaszkot a számra csatolta.

Miután ezzel megvoltunk, dr. Bartlet kiment a szobából.

Teljes sötétségben feküdtem.

Nem tudom, mennyi idő telt el, de éreztem, hogy kiszáradt a szám. Rá akartam gyújtani. Felültem az ágyon.

„Tarthatnánk öt perc cigarettaszünetet?”

Senki sem válaszolt. Elkezdtem leszededegetni magamról a tappancsokat. Miután ezzel végeztem, kitapogattam az ajtó kilincsét, és kiléptem a szobából. A fény bántotta a szemem a folyosón, hunyorogtam, amíg hozzá nem szoktam. Hajnali négyet mutatott az óra a falon.

A levegőben megéreztem a cigarettafüst szagát. Elindultam az irányába. Az étkező felé vezetett. Ötvenes éveinek végén járó férfi ült az asztalnál, pizsamában. Egy műanyag pohárba hamuzott. Májfoltos pasas, kísértetiesen fehér bőrű, bevérzett szemekkel.

„Jó estét” – mondtam, kivettem a köpenyem zsebéből egy cigarettát, leültem, rágyújtottam.

„Maga kicsoda?” – kérdezte a férfi reszelős hangon.

„Daniel Marosh” – mondtam.

„Ja. Maga is egy a gyerekek közül, akik öltek, és most nem tudnak aludni.”

„Nem öltem.”

„Gondolja azt maga. Csak nem robbant fel valami maga mellett, lőttek magára, és az egója nem tudja feldolgozni a halálélményt? Szegény kicsi fiú nem érti, miért akarták megölni, és most retteg.”

„Lófaszt nem tud rólam, vén buzeráns.”

„Nem vagyok buzeráns.”

„Nem úgy értettem. Semmi bajom a buzeránsokkal. A faszokkal van problémám.”

Az öreg röhögött.

„Akkor elmondaná nekem, Daniel Marosh, hogy mit keres itt, ebben az intézetben?”

„Attól tette függővé a minősítesem egy londoni pszichiáter, ha kivizsgálatom magamat.”

„És tudják már a problémáját, Daniel Marosh?”

„Még csak ma érkeztem.”

„Maga tudja a problémáját?”

„Nincs problémám. Keveset alszom. Ezzel nem vagyok egyedül a történelemben.”

„Miért alszik keveset, Daniel Marosh?”

„Gondolom, a munkával jár együtt.”

„Tényleg ezt gondolja, Daniel Marosh?”

„Nem tudom.”

„Már hogy ne tudná. Az ember azért azzal tisztában van, miért nem tud aludni.”

Beleszívtam a cigarettába.

„Ketyeg az óra. Nem érek rá.”

„Na, látja Daniel Marosh, ez már válasz.”

„A faszt. Nálam nagyobb faszok simán végigalusszák az éjszakát.”

„Kár, hogy ez magán nem igazán segít. Irigylük őket?”

„Leszarom őket. Mindent leszarok.”

„Van egy cigarettája?”

Felállt az asztaltól és kinyújtózott. A kezében hozta a műanyag poharat és letette az asztalra. A zsebembe nyúltam és megkínáltam.

„Hisz maga a lélekben, Daniel Marosh?” – kérdezte az öreg, és beleszívott a cigarettába.

„Nem igazán.”

„Ezzel máris egy lapon van dr. Mitchellsszel. Ő is úgy gondolja, hogy az ember biokémiai folyamatokból, tudatból és idegrendszerből áll.”

„Igen. Én is ezt gondolom.”

„Akkor nem kell miért aggódnia. Meg lesz gyógyítva.”

„És ha nem akarok meggyógyulni?”

„Miért ne akarna meggyógyulni? Az emberek nem szeretnek betegek lenni.”

„Az, hogy nem alszom sokat, nem betegség.”

Újabb cigarettára gyújtottunk, megint megkínáltam az öreget, majd felálltam és az étkező oldalánál álló automatához léptem. Csak teát lehetett kapni. Hosszasan keresgéltem a köpenyem zsebében, mire rájöttem, hogy nincs nálam semmi pénz. Az öreg felállt, odajött mellém és aprót szórt a gépbe. Kivettem két teát, majd az egyiket letettem elé. Egy darabig csendben ültünk és kortyolgattuk a meleg, citromos porteát.

„Tudja maga, mi az a virrasztás?” – kérdezte végül.

„Valami régi szokás.”

„Az. A halottakért virrasztottak régebben. Bűnbánati gyakorlat volt. Jézus Krisztus is virrasztott a Getshemáné-kertben, mielőtt megfeszítették. Egyébként a szó eredetileg örködést jelent.”

„Aha” – mondtam, és felhajtottam a maradék teámat. „Ateista vagyok. Maga itt a tábori lelkész?”

„Virraszt valamiért, Daniel Marosh?”

„Akkor legalább lenne értelme a dolognak.”

„A semmiért virraszt.”

Az utolsó mondatot már nem is nekem mondta az öreg, csak maga elé motyogta, miközben bámult kifelé az ablakon.

Kelt fel a nap. Először csak halványan derengett, majd a feketeségből félhomály lett, a félhomályból pedig szürkület. Végül bevilágította a szobát.

A zuhanyzóban kicsit meginogtam, hogy végig tudom-e bekkelni fapofával az elkövetkező napokat. Arra jutottam, hogy voltam már sokkal szarabb helyeken. Miután végeztem, visszamentem az étkezőbe. A betegek éppen reggeliztek az asztaloknál, csupa huszonéves fiú, pár középkorú pasas. Az öreg egyedül ült a sarokban. Fogtam egy tálcat, amire előre ki volt készítve a reggeli, és leültem hozzá.

„Megissza az üdítőjét?” – kérdezte.

„Nem” – mondtam, és átnyújtottam neki a dobozos narancslét. Beleszúrta a szívószálát a dobozba, hangosan szürcsölve itta ki. Az a fekete ápoló lépett az asztalunkhoz, aki tegnap beengedett az intézménybe.

„Richard, megmondtam magának, hogy nincs dohányzás az épületben.”

„Pereljen be, John.”

„Ne gonoszkodjon, vén gazember, mert nem hozok magának többet cigit. Különben sem kellene dohányoznia a maga állapotában.”

Felém fordult.

„A főorvos úr megkért, hogy mondjam el önnek, hogy vegyen részt a csoportterápián, utána pedig légzésterhelési vizsgálatok következnek. A csoportvezető orvos szólítani fogja önt.”

„Rendben.”

Próbáltam enni valamit, de nem igazán volt étvágyam. Dr. Evans hömpölygött be a szobába.

„Jó reggelt, uraim, ha végezték a reggelivel, az A2-ben találkozunk, és a

terápia alatt isszuk meg a teánkat. Arra kérem az újonnan érkezetteket, hogy ők is tartsanak velünk” – mondta, majd kiment.

Többen felálltak az asztaloktól és mentek utána. Legyűrtem a torkomon egy fél kiflit, majd felálltam és indultam a többiek után.

Az A2-es szobában székek álltak félkörbe rendezve egy asztal előtt. Az asztalon egy piros termosz, mellette műanyag poharak és egy tál keksz. Dr. Evans ült az asztal mellett és mosolygott. Négyen ültek bent a teremben, amikor bementem. Sokáig nem tudtak bámulni, mert közvetlenül utánam belépett a két másik újonc.

Amikor mindenki helyett foglalt, dr. Evans elkezdett arról beszélni, hogy mi a csoportterápia célja. Végignéztem az arcokon. Mérget mertem volna venni rá, hogy a legtöbben már gyógyszerelve voltak. Tompa tekintetek vettek körül.

„Mivel vannak új barátaink is a csoportban, ezért megkérek mindenkit, hogy mutakozzon be. Az óra járásával ellentétes irányban haladjunk” – mondta Evans, és egy pillanatra sem hagyta abba a mosolygást. Rögtön kiszámoltam fejben, hogy a hatodik leszek.

„Kezdjük” – adta ki a vezényszót a doktornő.

A sort egy fekete hajú, borotvált férfi nyitotta.

„John Lewis vagyok, PTSD-s.”

„Köszönöm, John. Tudom, hogy cukor nélkül issza a teát” – mondta dr. Evans. A termoszból kinyomott egy adagot a műanyag pohárba, majd letette az asztalra. A férfi felállt a székéről, elvette a teát, vett mellé néhány szem kekszet, majd visszaült.

Őt egy idősebb, negyvenes pofa követte.

„Mick Stanton vagyok. Balesetünk volt a családommal, azóta nem tudok aludni.”

„Nagyon bátor dolog szembenézni a múlttal, Mick. Két cukorral, ugye?”

A doktornő az asztal mellől felvett egy porceláncsészét, amiben zacskós cukrok voltak és műanyag kanalak. Két zacskót az előrehajoló férfi kezébe nyomott a tea mellé.

A harmadik páciens következett. Fiatal, húsz év körüli, szőke fiú volt, riadt tekintettel. Idegesen hintázott előre-hátra a széken.

„Ön jön. Mi is a neve, fiatalember?” Dr. Evans felemelte az eddig az ölében nyugvó kartotékot és kinyitotta. „Jack.”

„Láttam az őrület kiégett városát. Jártam a fekete utcáin.”

„Hát ez roppant érdekes” – mondta mosolyogva Evans. „Hogyan issza a teát?”

„Két cukorral.”

„Kekszet kér?”

„Igen.”

Felálltam a székről és elindultam a kijárat felé. Hallottam a papírlapok zizegését dr. Evans kezében, ahogyan az ajtóhoz értem.

„Még nincs vége a terápiának, Marosh úr. Nem mondott magáról semmit.”

„Én is két cukorral iszom a teát.”

Gyors léptekkel haladtam a folyosón a kijárat felé. A köpeny zsebéből kivettem a cigarettát és az öngyújtót, a recepcióba pedig beszóltam, hogy kimegyek dohányozni. Kiléptem a bejárati ajtón, a szél belecsapott az arcomba. Rágyújtottam.

„Látom, nem igazán nyerte el a tetszését a csoportterápia” – hallottam jobbról. Dr. Mitchells ült egy padon és dohányzott. Ez lehetett a kijelölt dohányzóhely, mert két nagy talpas csikkartó állt a pad előtt. Végiggondoltam, hogy mit válaszoljak, de a főorvos megelőzött.

„Nem kell erőltetni. Sok emberen egyébként tényleg segít. Nem ül le?”

Leültem mellé a padra.

„John mondta, hogy összeismerkedett Ronalddal.”

„A bolond öregember az étkezőből.”

„Valóban rosszabbodik az állapota, de bolondnak nem nevezném.”

„Mi baja van?”

„Nem tudjuk. Illetve sejtéseink vannak, ezzel azonban nem sokra megyünk. Ronald egy ritka betegségben szenved, amit végzetes familiális inszomniának neveznek. Nagyjából minden mást kizártunk, egészen biztos vagyok benne, hogy ez a betegsége. Ennek a tünetei a hallucinációk és a téveszmék.”

„Miért nem kezelik?”

„Mert nincs gyógymód a familiális inszomniára, tekintve, hogy egy örökletes prionbetegség. Egy fehérje mutálódott az agyában, ami folyamatosan stimulálja az agykérget és megakadályozza az alfa fázist.”

„Ez mit jelent?”

„Nem tud aludni. Soha. Olyan ritka betegség, hogy összesen 8 embert diagnosztizáltak vele a történelem során. A halálozási arány száz százalék.”

„Ha nem tud aludni, mért van még életben? Azt olvastam, hogy az ember maximum egy hétig bírja alvás nélkül, utána meghal.”

„A betegség egy meghatározott életkorban aktivizálódik. Lassan, évek során éri el azt az állapotot, amikor a beteg már konkrétan semmit sem tud aludni. Attól tartok, hogy ez éppen bekövetkezett Ronald esetében, csakúgy, mint korábban az apjánál.”

„Az apja ebben a betegségben halt meg?”

„Amikor elhatalmasodott rajta a betegség, és már nem volt képes ellátni magát, az egész vagyont afrikai árvákra hagyta, azt hiszem.”

„Jótékonyágból fogadták be?”

„A tanítványa voltam. Amit tudok a szomnológiáról, azt tőle tanultam meg. Ennyivel tartozom neki. Na, jöjjön, menjünk be, mert megfázik. Ha jól tudom, terhelési tesztje lesz a délután.”

A folyosón az óra fél négyet mutatott, amikor kijöttem az alvásvizsgálóból. Az étkezőben megint égett a villany és éreztem a dohányfüst szagát. Ronald Helms ült az egyik asztalnál, a kezében Dosztojevszkij Bűn és bűnhődésének angol fordításával. A bal keze mellett egy papír teáspohár volt, abba hamuzott. Felnézett a könyvből, amikor beléptem.

„Hallom, kiborította dr. Evanst.”

„Hallom, hogy meg fog halni.”

Leültem vele szemben az asztalhoz, és rágyújtottam. Letette a könyvet.

„Szóval Patrick azt hiszi, hogy maga majd meggyőző arról, hogy egy újabb kóma segít rajtam.”

„Nem kért semmi ilyesmit.”

„De ezt akarja.”

„Nem tűnt úgy, mintha bármit is akarna.”

„Figyeljen jobban. Semmit nem mondott volna magának rólam, ha nem akarna valamit.”

Hallgattam. Folytatta az olvasást.

„Ha tényleg haldoklik, miért utasítja el a kezelést?”

„Maga miért utasítja el?”

„Én nem vagyok beteg.”

„Én sem.”

„Mitchells szerint meg fog halni.”

„Igen, ez eléggé valószínű.”

„Akkor?”

„Az állapotomon nem fog segíteni semmilyen kezelés.”

„Miért nem?”

„Ha elmondom, hülyének fog nézni, mint Mitchells és mindenki ebben a kurva intézetben.”

„Már most hülyének nézem.”

„Az mindjárt más.”

Felállt az asztaltól, az italautomatához lépett, aprót szórt bele, benyomott egy gombot, majd két teával a kezében jött vissza, és az egyiket elém tette.

„Hisz maga az átkokban, Daniel Marosh?”

„Nem. Hiába próbáltam, senki sem halt bele.”

„Az apám sem hitt bennük. Ami azt illeti, a hippokratészi esküjében sem igazán. Amikor elvégezte az egyetemet a hatvanas években, nem tudott elhelyezkedni sehol. Egy gyógyszergyár klinikai részlegének lett az igazgatója. 1957-től '60-ig Zimbabwében dolgozott mint kísérletvezető főorvos a mbumai kórházban. Ott ismerkedett meg az anyámmal, aki nővér volt. Én 1961-ben születtem Londonban.”

„Mi köze van ennek ahhoz, hogy meg fog halni?”

„Ne siettesen. Mint mondtam, én már Angliában születtem. Átlagos családi életet éltünk Gypsy Hillen. A szüleim mindketten ugyanabban a laboratóriumban dolgoztak. A halálom szempontjából semmi említésre méltó nem történt egészen 1969. május 5-ig. Ekkor jött el a házukba a fekete ember.”

„Fekete ember?”

„Nganga, ahogyan utólag kinyomoztam. Sóna törzsi varázsló. A szüleim nem voltak hajlandók arról beszélni, hogy mi történt Afrikában. Amikor pedig apám mesélt róla, már régen késő volt.”

„Szóval beállított magukhoz egy törzsi varázsló, egyenesen Afrikából.”

„Igen. Tisztán emlékszem. Kilencéves voltam. Délután volt, amikor csöngettek a bejárati ajtón. Én mentem ajtót nyitni, mert azt hittem, hogy Tom az, a szomszéd gyerek. Hát nem Tom volt. Egy ötven körüli, fekete férfi állt az ajtóban, csíkos fekete gyapjúöltönyben és keménykalappal a fején. A szemeit nagy fehér festékcsíkok rajzolták körül. Amikor meglátott, kivillantotta a fogsorát. Aranyfogai voltak. Azt kérdezte: Itt lakik a Helms család?”

„Mit akart?”

„Csak állt, és nézett. Én nem tudtam megszólalni. Egy idő után apám is lejött a lépcsőn. Amikor meglátta a fekete férfit, elsápadt. Azt mondta: menj be, Ronnie. Le voltam dermedve, mozdulni sem tudtam.”

„Mit akar?” – kérdezte apám.

„A mbumai nők és a meg nem született gyerekeik üdvözlését hozom” –

mondta a férfi, és cigarettára gyújtott, majd a füstöt kifújta ránk. „Mivel elvették az álmainkat, most mi is elveszük a magukét.”

Az öreg meggyújtotta a kezében gyűrogetett cigarettáját.

„Apám elzavarta a fenébe. Na, nem mintha nagyon biztatni kellett volna, mert ment magától is, csak elmondta, amit akart.”

„És ezért fog meghalni?”

„Nem egészen. Már a dédnagyapám is orvos volt. Én éppen medikus voltam a londoni orvosi egyetemen, amikor az apám megbetegedett. Rossz alvással kezdődött. Először nem tudta végigaludni az éjszakát. Altatókat szedett, de nem segítettek rajta. Az átaludt óráinak száma egyre csökkent, három évvel később már alig érte el a napi egy órát. Persze kivizsgálásról kivizsgálásra járt, de a szomnológia akkor még csak nem is azonosította a végzetes inszomniát. Apám 1990-ben halt meg. Az utolsó éjszakáján magához rendelt és a tiltakozó anyám jelenlétében azt mondta, hogy az ágyánál áll a fekete ember és suttog. Őt látta az utolsó napjaiban. Apámnak folyamatos dühkitörései voltak.”

„Szóval ezért lett pszichiáter.”

„Igen, többek között. Minden energiámmal belevetettem magam abba, hogy megértsem, mi ölte meg az apámat. Mivel a témának nemigen voltak kutatói, ezért hamar megtettek szakértőnek.”

„És mire jutott?”

„Semmire. Akkor sem jutottam semmire, amikor az anyámon jelentkezni kezdtek a tünetek. Tíz évvel volt fiatalabb az apámnál, később lett beteg. Én már praktizáló szomnológus voltam, klinikai pszichiáter, de semmit nem tudtam tenni, hogy megmentsem. Csak variáltam a különböző gyógyszereket, de egyik sem hatott. Anyám a betegségének harmadik évében kezdte el látni a fekete embert. Meggyőződése volt, hogy elátkozták. Egy este a betegágya mellett elmondta, miért. A gyógyszer cég, melynek apámmal Afrikában dolgoztak, egy új fogamzásgátlót tesztelt az embereken. Mivel még a mai Zimbabwe sem létezett, a zavaros politikai helyzetben ezt meg lehetett tenni, csak pénz kérdése volt az egész. Szóval 1960. május 5-én apámék háromszáz nőn, egy teljes falu fogamzóképes lakosságán tesztelték az új szérumot. Mivel a szer az állatkísérletekben jól vizsgázott, egy pillanatra sem gondolták, hogy ekkora baj lesz. Mind a háromszáz nő meghalt belső vérzésben egy héten belül.”

„Gondolom, szép kolonialista szokás szerint felelőse nem lett az esetnek.”

„Persze, hogy nem. Apámék visszatértek Angliába, az ügyet eltussolták, felelős nem volt. Ugyan már, ki képviselt volna egy afrikai falut a nemzetközi bíróságon?”

„Hát például az a fekete ember.”

„Anyámnak meggyőződése volt, hogy a fekete ember miatt haldoklik. Meg akarta keresni és tisztázni a helyzetet vele, lefizetni, vagy helyrehozni a dolgokat.”

„Londonból?”

„Nem. Elutaztunk Zimbabweba, elmentünk a kórház épületéhez, ahol megölték az embereket.”

„Gondolom, semmit sem találtak.”

„Csak a falak álltak a kórházból, mindent benőtt a gaz. A közeli falvakban érdeklődtünk. Majdnem meglincseltek, amikor megtudták, kik vagyunk.”

„És?”

„Látták az anyámon, hogy haldoklik, hagyták. Amikor a fekete emberről kérdeztük a túlélőket, nem tudták megmondani, hogy kicsoda. Azt mondták, nem ők küldték az átkot.”

„Érdekes.”

„Igen. Miután visszatértünk Londonba, végeztem egy kis kutatást. A faluból összesen hárman jutottak el Európába. Két nő és egy férfi. A férfit Patrice-nak hívták és alapítványokon keresztül került Angliába.”

„Ő lenne a fekete ember?”

„Igen, bár a fényképét már nem tudtam megmutatni anyámnak, mert meghalt.”

„Maga beszélt vele?”

„Nem. Patrice N'botu már évek óta halott. Autóbalesetben halt meg, idős emberként. Azok, akik ismerték, azt mondták, hogy a gyógyszerkísérlet megszállottja volt, minden eszközzel igyekezett felelősségre vonni a bűnösöket. A hatóságokat azonban nem érdekelte egy tízéves bűntény, bizonyítékok nélkül.”

„Hát ez pech.”

„Nekem mondja? Próbáltam kitalálni, hogy mit lehet tenni az ilyen típusú inszomniával. Esettanulmányokat készítettem, praktizáltam. Aztán elkezdtem látni én is a fekete embert. Tudtam, hogy harangoztak. Próbáltam elmagyarázni a helyzetet a kollégáknak, de mind azt gondolta, hogy az inszomniától hallucinálok.”

„Most is látja?”

„Igen. Maga mellett ül.”

„Mit csinál?”

„Nevet.”

„Azt hittem, nem lehet ébren maradni évekig.”

„Nem is lehet. Ez azonban egy különleges állapot. Nem egyhuzamban szűnik meg az alfa szakasz, ami az agy normális működéséhez kell, hanem folyamatosan csökken, míg el nem tűnik. Szerintem én olyan napi 30 perc körül járhatok, tehát van még fél évem.”

„Látott már más ilyen esetet?”

„Már a szüleimen kívül? Nem. Vannak azonban régi esetrajzok, de maga a diagnózis is csak a század közepe óta létezik.”

„Mitchells azt mondja, maga remek pszichoterapeuta volt.”

„Ő igen. Azt hiszem, a poszttraumás stressz szindróma egyik legkomolyabb szaktekintélyének számítottam, amíg meg nem őrltem. A legjobb aránnyal dolgoztam és egy rakás pénzt kerestem. Kaptam például egy páciens, egy iraki veteránt, akit borzalmas rémálmok gyötörtek. Azon rimázkodott a szerencsétlen, hogy vegyem el az álmait. Azt mondta: doktor úr, vegye el ezeket az álmokat, nem akarok álmodni semmit. Addig nem engedte el a kezemet, amíg azt nem mondtam neki, hogy rendben, elveszem. Másnap hálálkodva és kialudtan érkezett a terápiára.”

„Ilyenről még nem hallottam.”

„Én sem. Ellenben másokkal is működött. Több mint kétszáz pácienssel. Persze fent kellett tartanom a tudományos hercehurca látszatát. Beszereztem egy kanapét és négy-öt hónapon keresztül hallgattam a hálás páciensek faszágait, száz fontos órabérért. Próbáltam magyarázatot találni a dologra. Úgy tűnik, ez egy mellékhatása az átoknak. El tudom venni más emberek rossz álmait, mert a büntetésem a virrasztás.”

„Vagy téveszméi vannak az álmatlanság miatt.”

„Vagy az. Ellenben kétszáz ember, meg a családjuk, kifejezetten hálás nekem. A köszönőlevelekhez külön mappát kellett nyitnom. Magának vannak rossz álmai?”

„Nem, nincsenek. Tejszínhabot fújó anygakákról álmodok.”

„Akkor mit keres itt?”

„Keveset alszom.”

„Akarja, hogy elvegyem az álmait?”

„A világért sem szeretném terhelni a problémáimmal. Éppen elég őrlt így is.”

„Egyel több vagy kevesebb, olyan mindegy.”

„Mondom: nincsenek rémálmaim.”

„Higgye el, sokkal egyszerűbb, ha valaki virraszt az emberért. A legtöbben abba halunk bele, hogy senki sem virraszt értünk. Én majd virrasztok magáért, Daniel Marosh.”

„Hát ez remek.”

„Fogja meg a kezem.”

Megfogtam.

„Valaki virraszt érted” – mondta. Hosszú másodperceken keresztül bámultam bele az eszelős, vörös tekintetébe.

„Rendben, most már elengedheti a kezem.”

„Valaki virraszt érted” – mondta, majd elengedte. Felálltam az asztaltól.

„Megyek, lezuhanyzom” – mondtam.

Hajnalodott.

Croissant volt reggelire, szilvadzsemmel. A csoportterápiáról ismerős arcok rágtak körülöttem. Az öreget nem láttam sehol. Miután végeztem a reggelivel, kopogtam Mitchells szobájának ajtaján, de senki sem válaszolt.

„A vizsgálóban van” – mondta az egyik ápoló, aki észrevett az ajtó előtt.

Odamentem. Az ajtó nyitva volt. Az ágyon, melyen én is feküdtem korábban, most az öreg feküdt. Le volt szíjazva. Tappancsok voltak a mellkasán, a fején. Egy maszkon keresztül lélegzett. Infúzió csepegett a jobb karjába, nem volt eszméletén. Dr. Mitchells a gép mellett állt, amibe az öreg testéről a drótok futottak, és gondterhelten ráncolta a homlokát.

„Bocsánat” – mondtam.

„Marosh úr! Jöjjön.”

„Mi történt?”

„Ronald nekiugrott a műszakváltó ápolónak, Johnnak. Le kellett nyugtatózni.”

„Sajnálom.”

„Én is. Ezt nézze meg” – mondta Mitchells, és felém fordította a monitort. Különböző ábrák ugráltak rajta, olyan betűjelzésekkel, melyeket nem értettem.

„Mit néznek?”

„A felső ábra az agyműködést mutatja. Nézze, milyen aktív.”

„Látom. Nem kellene ilyennek lennie?”

„Nem. Ronald agya most is úgy működik, mintha ébren lenne, és mondjuk, mintha beszélgetne valakivel. Amennyi haloperidolt kapott, gyakorlatilag csak vegetatívan kellene működnie.”

„Akkor most sem alszik?”

„Nem.”

Hallgattunk.

„Gondolom, azért jött, hogy kijelentkezzen.”

„Igen.”

„Jöjjön velem az irodámba, ahol alá tudja írni a papírokat.”

Mitchells leült az íróasztalához, én vele szemben.

„Megjötték a teszteredmények” – mondta.

„És mi bajom van?”

„Alvási apnoéban szenved.”

„Ez mit jelent?”

„Leáll a légzése a mélyalvási szakaszban, és erre felébred.”

„Értem. És ez veszélyes?”

„A folyamatos kialvatlanság az. Változtatnia kellene az éltrendjén, le kellene szoknia a dohányzásról, kerülnie kellene a stresszt. Ezek mind előidézhetik.”

„Értem. Hol írjam alá?”

„Itt van a kilépője” – tolt elém egy papírt. Aláírtam.

„Egyébként vannak gyógyszerek, amelyek segíthetnek az alvásban. Ezeket megküldtem Londonba a pszichiáterének. Biztosan nem tud tovább maradni? Lenne még néhány vizsgálat, amit el kellene végeznünk.”

„Biztosan.”

„Hát, akkor örülök, hogy megismertem.”

Délután négyre értem Londonba. Bejelentkeztem a hotelbe, majd bekapcsoltam a laptopomat. Az e-mailjeim között ott volt a doktornő „megfelelt” minősítése, és egy privát üzenet, melyben írta, hogy hívjam fel, mielőtt elindulok vissza, a Közél-Keletre. Az örömhírré kinyitottam a minibárt és megittam két kis üveges Jack Daniel’st, majd kimentem a Hyde Parkba és ücsörögtem a padon.

Amikor sötétedni kezdett, felálltam, és ugyanabba az ír kocsmába mentem, ahol pár napja voltam. Megvacsoráztam, de meccs kezdődött kilenckor, nekem pedig nem volt kedvem a tömeghez. Fél tízre visszamentem a szobámba, rátettem a telefonomat a töltőre, majd elterültem az ágyon.

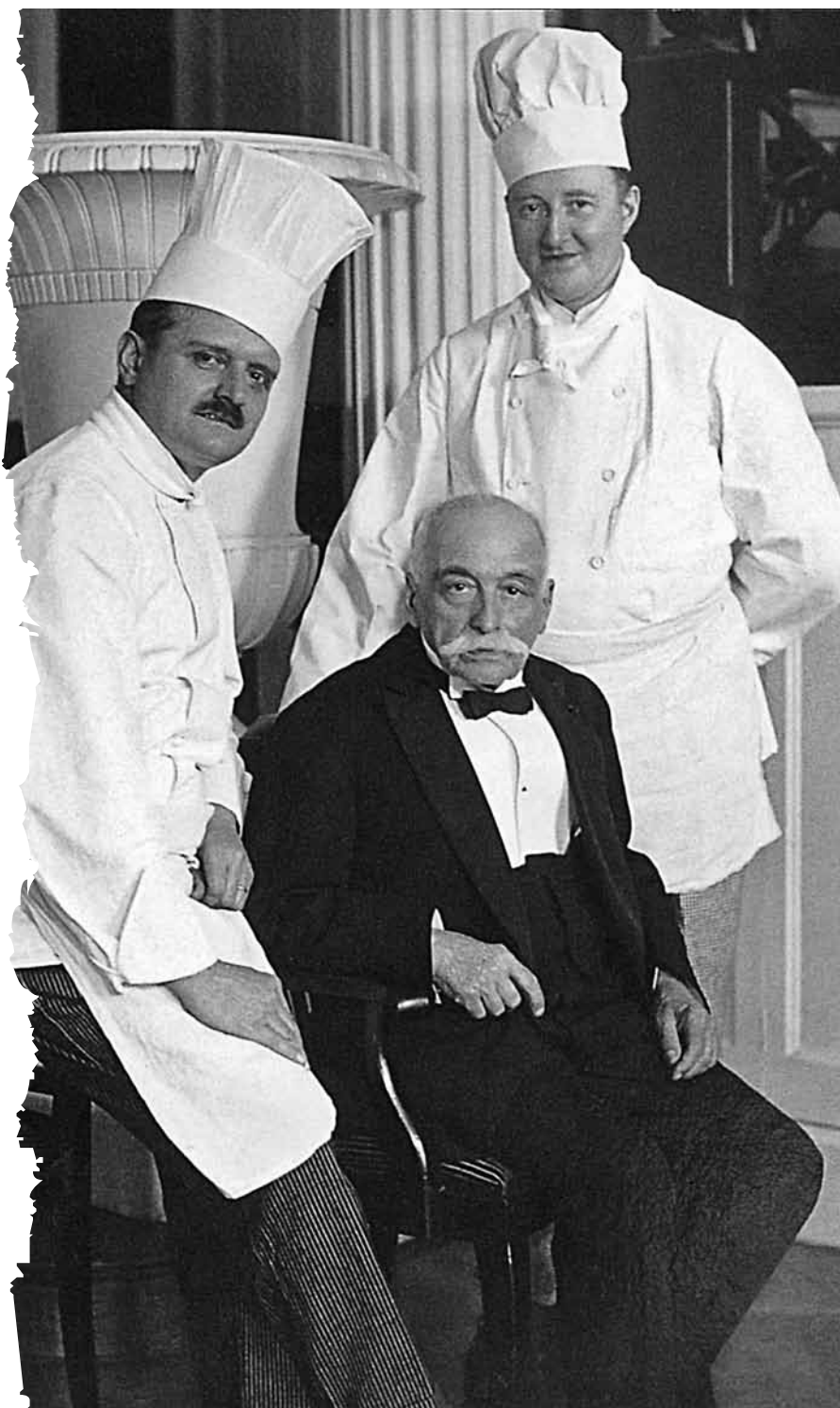
Úgy aludtam, mint a tej.

Jászberényi Sándor (Sopron, 1980) író, újságíró. Az ördög egy fekete kutya c. novelláskötete 2013-ban jelent meg. Ugyanezt 2014-ben a New Europe Books az Egyesült Államokban, 2015-ben a Scribe kiadó az Egyesült Királyságban, Ausztráliában és Indiában jelentette meg. A könyvet 2013-ban a Publishers Weekly Kirkus-díjra jelölte. Egy fia van, Jászberényi Kristóf Háfiz.

Ha JÓSZAKÁCS

Szederkényi Olga

„A FŐZÉS MŰVÉSZET ÉS FANTÁZIA”

Egy kovács fiaként látja meg a napvilágot Villeneuve-Loubet-ben, Dél-Franciaországban. Nagyanyja igazi cordon-bleu, azaz „kiváló szakácmester”, és a kisfiú ámulva nézi, ahogy a mama isteni ragoût-kat készít. Elvarázsolja a kulináris szakma. Kamaszként nagybátyja nizzai vendéglőjébe kerül, ahol konyhalegényként kezd. Végigjárja a ranglétrát: bevásárol, segédkezik, előkészít, gyümölcsökkel, majd süteményekkel foglalatосkodik. Újabb és újabb éttermekhez szegődik, hogy tanuljon. Végül minden idők egyik legnagyobb szakácművészevé válik. Korának leghíresebb konyhafőnöke lesz, megszilárdítja a francia konyha vezető szerepét a világban. Főműve, a *Le guide culinaire* ma is a séfek egyik bibliájának számít. Auguste Escoffier-ra emlékezünk születésének 170. évfordulóján.

18 éves, mikor megalkotja a *Szép Heléna* nevű édességet (Offenbach operájának hősnője ihleti), amely azóta is a francia konyha egyik emblematikus desszertje.¹ Hihetetlenül kreatív, folyamatosan újításokon töri a fejét. Párizsban a Petit Moulin Rouge étteremben tovább emelkedik a ranglétrán: húselőkészítő, hidegtálspecialista, majd mártásmester. A kiugrást a párizsi világkiállítás hozza meg számára, híres vendégeknek dedikál fogásokat: *Báránybélzín Cora Pearl módon*, *Jércemell George Sand módon*, *Garibaldi tésztakosara*.

A porosz-francia háborúban Metz környékére vezénylik, tiszteknek főz. Többfogós reggeliket, ebédeket és vacsorákat prezentál. Az ostrom alatt már csak lóhúsból tud fogásokat készíteni. Állítása szerint tábori szakácsként tanulta meg a maradékok felhasználását, a hozzávalók variálását és a mártások fontosságát. A konzervek világa is inspirálja. Később hadifogságba esik, éheznek, és órákat áll sorba némi híg levesért.

Egy év múlva Párizsban ott folytatja, ahol abbahagyta. Tartalékaiból Cannesban delikátüzletet és vendéglőt nyit. Majd örököl, és Párizsban is nyit egy éttermet.

¹ szirupban poszírozott körte, forró csokoládéba mártva

Az 1880-as években nyílnak az első luxushotelek. 1884 októberétől dolgozik együtt legendás barátjával. „A Monte-Carlo-i Grand Hotelben találkoztam először César Ritzcel. (...) épp munkatársat keresett, aki segítene neki elmélyíteni bizonyos szállodai ismereteit. Ő maga nem volt szakács, szüksége volt egy chefre, aki az *haute cuisine* minden csínját-bínját ismeri, beleértve az éttermi szervizt és az *à la carte* vacsorák mibenlétét.² Megkért, dolgozzam neki. Kiderült, hogy az ötleteink és a gondolataink, amelyekben mindketten hittünk, lehetővé teszik számunkra, hogy tökéletes harmóniában és egyetértésben működhessünk együtt. Attól a naptól fogva Ritz haláláig³ elválaszthatatlan barátok voltunk.”

Auguste Escoffier egyelőre megtartja saját vendéglőit, és továbbra is Párizs és a Riviéra között ingázik. Átveszi a monte-carlói Grand Hotel és a luzerne-i Grand National konyhafőnöki státuszát. Londonban Ritzcel a Savoyt kezdi üzemeltetni. Ketten együtt új stílust teremtenek. Kiemelt figyelmet fordítanak például a nőkre, akik előtt nyitva állnak ajtajaik. Kikalkulálják, mennyi beáramló természetes fényre van szükség ahhoz, hogy a puha világosság kiemelje a nők orcájának szépségét.

2 Akkoriban a legelőkelőbb szállodákban nem létezett „à la carte” szerviz. A vendégek egyelőre megállapított időpontban étkeztek együtt.

3 1918

Korábban a hölgyek és az asszonyok nem látogathatták az efféle helyeket, leginkább csak otthon adtak vacsorákat. Az új divatnak köszönhetően a társasági élet központjai lesznek Ritz és Escoffier előkelő restaurantjai. Az arisztokrácia és a gazdagok örömmel időznek náluk.

KATINKA ÁLMA

Monte-Carlóban hemzsegnak a híres és gazdag turisták. Közöttük Escoffier egyik kedvence egy honfitársnőnk. „Az 1885-86-os szezonban – emlékezik Escoffier – Katinka, a nagyszerű magyar balerina a monte-carlói Grand Hotelbe jött pihenni. Katinka az egyik legvonzóbb és legsikeresebb félvilági nő volt akkoriban, aki imádnivalóan értékelte a hazájából származó ételeket és az otthonára emlékeztető fogásokat. Kochubey orosz herceg, aki szintén a szállodában lakott, rendszeresen meghívta Katinkát vacsorázni. Gyakran volt alkalmam ezzel a bámulatos táncosnővel beszélgetni, ő pedig szívesen mesélt nekem szülőhazája ételeiről, amely téma engem különösen érdekelt.

Diskurzusaink eredményeként megtartottam pár receptet, amelyeket tőle hallottam, és amelyeket aztán többször is használtam, például a paprikás libamájét. Egy nap a folyami rákokról beszélgettünk, és így szólt hozzám a táncosnő: – Imádom a folyami rákot, de utálok megpucolni őket az asztalnál. Fel tudná nekem tálalni őket a páncéljuk nélkül?”

Másnap este, amikor Katinka a herceggel és az orosz kolónia két befolyásos tagjával vacsorál, Escoffier a menüben két izgalmas fogást rejt el. Az egyik a *Katinka álma*: merlanból (sárga tőkehal) készült hab folyami rákkal. (A mester filozófiája a fogáshoz: „a *Katinka álmában* a merlanhab oly finom és légies legyen, mint a táncosnő lépte”.)

A másik: *Fűj magyar módon* – posírozott fűj barna borjúmártásban, hidegen glasszírozva, libamájjal tálalva, Katinka receptje alapján készítve. Másnap reggel a balerina meglátogatja a konyhában Escoffiert, és meghatva köszöni meg a kitűnő vacsorát.

Escoffier mindeközben továbbra is alkot a konyhában: például a leendő VII. Eduárd, brit uralkodó partnerének ajánlja a *Crêpe Suzette*⁴-et, és megalkotja a *Nero bombát*⁵.

Fényűző bankettjeinek csak a megrendelő pénztárcája szab határt. 1895. decemberében például aranyifjak egy csoportja 350 000 frankot nyer Monte-Carlóban ruletten. A vörös 9-essel. Rendelnek hát egy luxusvacsorát. Az ifjak kívánsága: hogy az ételek és az italok vörös és arany színben ússzanak. Így is lesz: az üdvözlőfalat tésztakorongra helyezett füstölt vörös lazac fekete kaviárral díszítve, aztán *Rosé Clicquot* pezsgő, vörös fogoly aranyflitterekkel, vörös márna bordeaux-i rákmártással, báránysült provance-i mártásban, vörösbabpüré, jérce perigord-i szarvasgombagyöngyökkel és libamájparfé édes paprikaszélével, magyar módon. Vörös rózsaszirmokkal szórják be a termet, a Riviérát idéző pálmák virítanak mindenhol, a pálmákon persze piros égők világítanak, és a nyertes 9-es szám díszíti a berendezés darabjait. A vendégek arcpírjáról kitűnő vörösborok gondoskodnak. A siker garantált.

Escoffier azonban a kevésbé tehető vendégekre is gondol: meghonosítja a fixáras menüt, amelyet minimum négyszemélyes társaságnak szolgál fel szabott áron, szigorúan csakis francia alapanyagokból. A menük leírását dossziékban őrzi, hogy a spontánul kreált ételsorok véletlenül se kerüljenek újra ugyanahhoz az asztalhoz. A séf nem feledkezik meg a rászorulókról sem. Egy szegényházi apácarend minden reggel megkapja az előző napi ételmaradékot: például a sült fürjet, amelynek csak a mellehúsa hiányzik.

Escoffier-nek és Ritznek később távozniuk kell a Savoyból, a tulajdonos korrupcióval és lopással vádolja őket. A hotelcézár előremenekül és eldönti, hogy saját szállodát építtet Párizsban. Minden hotelek királynője, a párizsi Ritz 1898. június 5-én nyit. César 1899. márciusában elfogadja a felkérést a londoni Carlton vezetésére is. Mindkét szálloda éttermében korszakalkotóan új konyhát alakít ki Escoffier. 60 fős konyhai brigádjával 500 fős vendégsereget képesek kiszolgálni – luxusszinten.

Klasszikusát, a *Pêche Melbát* a Carlton megnyitóján teszi először étlapra, bár még a Savoyban kreálta. A desszertkölteményt Nellie Melba operaénekesnőről nevezte el, miután látta őt a *Lohengrin*ben. Az operában feltűnő mitikus hattyú ihleti azt a jégből faragott hattyúsobrot, amelyben a Maestro feltárlja az azóta híressé vált, sokat hamisított, és ritkán az eredeti recept alapján elkészített édességet.

A Monsieur fáradhatatlan: könyveket is publikál. A leghíresebb talán a Carlton-időszakban megjelenő *Le guide culinaire* (*Konyhaművészeti útmutató*, 1903). Emlékirataiban nagyvonalúan szól két munkatársáról, akik nélkül e könyvet nem

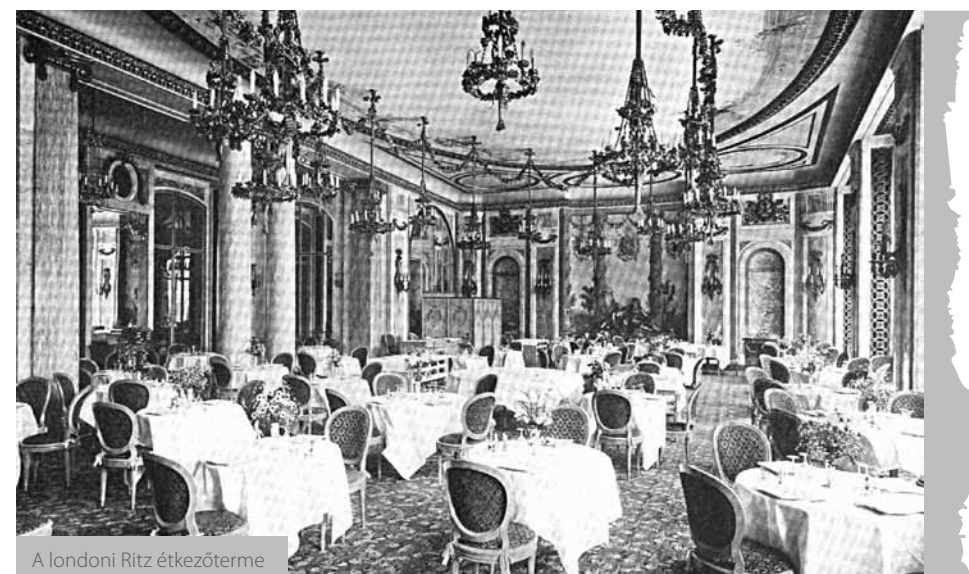
4 vajas, karamelles, narancsos Grand Marnier-s, flambírozott palacsinta

5 formában rétegenként fagyasztott vanília-, karamell- és trüffel-csokoládéfagylalt, puncsos kekszalapon, tojáshabbal bevonva, hirtelen sütvé, lángoló rummal leöntve

tudta volna megírni (Philéas Gilbert és Émile Fétu). 5000 receptet jegyeznek le. Escoffier célja az, hogy műve „ne a könyvtárak polcaira legyen száműzve, hanem a chefek olyan munkaeszközévé váljon, amelyet mindig a kezük ügyében tartanak.” Szerinte a szakácsnak folyamatosan alkalmazkodnia kell az új idők új követelményeihez. Ő teszi általánossá a konyhai brigárendszer, forradalmian új konyhákat rendez be, divatot csinál az orosz szervizből (ezt a tálalási módot még Carême vezette be a vezető társadalmi rétegek köreiben), új tálalóeszközöket talál fel, propagálja az egészséges étkezést, előtérbe helyezi a könnyebben emészthető fogásokat, hangsúlyozza az ételek eredeti ízének fontosságát, megújítja a mártások világát. Kedvenc mondása: „*On n'en sait jamais trop*” – azaz: „Soha nem tudunk eleget”. Véleménye szerint a kíváncsiság, az új horizontok felfedezése, a tudás bővítése a kreativitás és a megújulás titka. „A főzés művészet és fantázia kell hozzá. Egy-egy mártás elkészítése néha álmatlan éjszakákba kerül” – írja emlékirataiban.

A mester tapasztalatait és meglátásait folyamatosan kikéri a luxusszakma: például tengerjáró, úszó paloták konyháját segít berendezni, vagy előkelő szállodáknak, éttermeknek ad szakmai és étlapszerkesztési tanácsokat.

És uralkodóknak is főz. Megvendégeli például II. Vilmos német császárt, aki a következő szavak kíséretében köszöni meg a vacsorát: „Én Németország uralkodója vagyok, Ön pedig a szakácsoké.” A császárnak is feltárl magyaros fogást. A királyi menüsorban az alábbi ételt fedezzük fel: „Jérce paprikamártással és pezsgőszélével”. Az esetet a *Pesti Hirlap* is felidézi 1908. november 18-án: „A londoni Carlton Szálloda világhírű szakácsa Escoffier úr, egy ujságiró előtt a napokban a következőképen

A londoni Ritz étkezőterme

nyilatkozott művészetéről: Zeneértő emberek csak ránéznek a kottára s máris élvezik a művet: én is csak olvasom az illető étel receptjét és máris tudom, milyen lesz az íze. Alkotásaimat nem rejtem el versenytársaim előtt. Valamint a költő is akkor a legboldogabb, ha verseit minél szélesebb körben olvassák és ismerik, úgy én nekem is az az egyedüli ambícióm, hogy különlegességeim, minél jobban elterjedjenek és mind az öt világrészben ismerjék és egyék. Ételeimből Európa valamennyi fejedelme evett már. Legszeretreméltóbb volt Vilmos császár, aki még a konyhába is lejött hozzám, hogy lássa a boszorkányműhelyt. Ekkor elmeséltem neki, hogy 1870-ben mint francia katona nagyapjának a fogságába estem. Vilmos császár igen kedvesen csak azt felelte, hogy ha ő lett volna a nagyapja helyében, úgy szabadon bocsátott volna. Szerény ember vagyok, de azért meg kell vallanom, hogy a császár nyilatkozata nagy elégtétel volt számomra.”

1902. június 24-ére nagyon készül Escoffier és Ritz. Ekkorra tűzik ki VII. Eduárd király koronázási ceremóniáját. Az udvar és az európai arisztokraták a Carlton összes szobáját lefoglalják. A Buckingham-palota illetékesé ugyanis a Carltonot bízza meg, hogy a királyi bankettet megrendezze. A nagy nap előtt 48 órával azonban a leendő királyt megműtik, és az ünnepséget bizonytalan időre elnapolják. Szinte az összes foglalást törölik. Césár Ritz megrendül a balszerencsés eset után. Escoffier szavai szerint ebből „a szellemi és fizikai összeomlásból soha nem épült fel teljesen”. Tény, hogy a szállodabirodalom vezetését egyre inkább felesége, Marie Ritz veszi át.

NIMFÁK HAJNALBAN

Escoffier humoráról tanúskodik az a híres történet, melyben a szakácskirály az angolokat tréfálja meg. Bosszúból azért, hogy a britek a franciákat „békabálókknak” csúfolják, a séf egy 600 fős fogadáson feltalálja angol vendégeinek a *Nimfák hajnalban* fantázianeveű fogást, amely nem más, mint békacomb rózsaszín, magyar paprikás mártásban (court-bouillonban főzi a békacombokat, megvárja, míg kihűlnek, négyzet alakú tálcára rendezi és bevonja paprikás mártással, tárkonyágakkal díszíti, behűti, végül vékonyan csirkehúszselével glasszírozza a tálát, amelyet jégtömb-piedesztálra állítva kínál). A díszes angol társaság mind felfalja az ínycséget. Csak később árulja el nekik a szakács, mit is ettek tulajdonképpen. Escoffier közli, hogy a kis békák megérdemlik az imádatot, mert húsup finomabb, mint a jércéé. A walesi herceg jót mulat a történeten és legközelebb is *nimfákat* rendel. Arról azonban nincs információnk, hogy a többi 599 vendég mit szólt a cselhez.

Escoffier elsődleges célja, hogy a francia gasztronómiát, luxusipart és egyáltalán: imádott hazáját reklámozza. 1911-ben megszületik gasztronómiai magazinja Londonban: a *Le Carnet d'Épique* (*Epikurosz naplója*). 1914-ben megvalósítja régi álmát és megrendezi az *Epikureisták vacsoráját*⁶: 147 városban körülbelül tízezer vendégnek szolgálják fel ugyanazt a menüt.

Az első világháború kitörése után nem sokkal elveszíti egyik fiát, Danielt. Az ifjú Escoffier főhadnagyot egy porosz puska golyója találja arcon, egyből szörnyethal. Négy gyermekét a nagypapa neveli fel.

Escoffier a háború alatt Londonban dolgozik, abból főz, ami akad: például kisfejű lepényhalat süt kakaóvajban, nápolyi módon készült spagettivel. Minden héten több alkalmazottat vesz fel, mint amit a szükség diktál. Akiket tőle hívnak be katonai szolgálatra, azoknak megpróbálja elintézni, hogy tábori konyhára kerüljenek dolgozni.

Az első világháború után visszavonul családjához Monte-Carlóba. 20 éven át vezette a Carlton, 400 fős személyzet búcsúztatja. Megkapja a Francia Becsületrendet. A *Pesti Hírlap* zurnalisztája írja 1928. január 26-án: „Escoffier (...) előlépett a becsületrend lovagi rangjából a tiszti rangba. A főszakács kinevezését nagyon természetesnek tartják. Brillat-Savarin nem hiába állapította meg, hogy aki egy új ételt komponál, nagyobb szolgálatot tesz az emberiségnek, mint az aki egy új bolygót fedez fel. Escoffier pedig a peche melba feltalálója, amit talán kevesen tudnak azok közül, akik a cukrászdákban ezt a csemegét élvezik.”

Am nyugdíjba vonulása után pár hónappal unatkozni kezd. Az aktív élet után nem élvezzi az édes semmittevést. Megírja hát a *Larousse Gastronomique*,

6 *Hogy a magukat „epikureistáknak” nevező séfek, enni-inni szerető vendégek és gasztronómusok helyesen értették-e Epikurosz tanításait – erre most nem térünk ki.*

A monte-carlói Grand Hotel

a legendás kulináris lexikon előszavát, papírra veti emlékeit, cikkeket körmöl, éttermeknek ad szaktanácsokat és nemzetközi szakmai kiállításokon vesz részt.

Szakmai döntéseinek hátterébe nyerünk bepillantást, ha a *Pesti Napló* hasábjain elolvassuk az *Utolsó beszélgetés a szakácsok királyával* című interjút: „Valamikor a nagyurak, a királyok konyháí voltak a legjobbak és a királyi szakácsnak nyílt a legtöbb alkalma a kreációra. A luxus hotelekkel azonban megváltozott a helyzet. Abban az időben, a mikor a Carlton konyhafőnöke voltam, engem is szerződteni akartak az angol udvarhoz. Bármily nagy volt is a megtiszteltetés, nem fogadhattam el. Először is a Carltonban 2000 angol font havi fizetésem volt, annyit pedig még egy királyi udvar sem tud fizetni a szakácsának, másrészt pedig azért sem csábított a tisztesség, mert a királyi udvarnál hét menüből áll a szakácsművészet programja, ez a hét menü változik állandóan, minden héten és a konyhafőnök legfeljebb ha csak nagy ünnepi lakomák alkalmával mutathatja ki művészetét. A nagy hotelekben azonban szinte naponta vannak ünnepi lakomák és az étlap különben is elég változatos, rengeteg új kreációra nyílik alkalma a konyhafőnöknek.” A szakácsok királya a jövőről is nyilatkozik. Így látja: „Az emberiség a vegetariánizmus felé halad. Az új szakácsot egyre inkább a főzelékféle elkészítése foglalkoztatja. A hústalanság nem jelent veszedelmet a konyhaművészetre. Remek étlapot lehet összeállítani hús nélkül is. Bizonyos kortól kezdve amúgy is veszélyes a húsevés.” És hogy mit eszik egy séf? Talán meglepő... „Én magam csak nagyon kevés húst eszem és csak legfeljebb egyszer naponta. Általában a szakács minden érzékszerve, agya, szeme, füle, szája tele van az ételek illatával, receptjeivel, gondolatával. Megevésükre már ritkán szánja rá magát. Minden ínycsögét beleadta megcsinálásukba. Én magam általában csak igen egyszerű ételeket eszem: vízben főtt krumplit, egyszerű főzelékeket. Azt hiszem, minden szakács így van ezzel.”

Auguste Escoffier pár nappal felesége halála után (1935. február 12-én), 88 évesen távozik az Édeni Epikureisták Körébe, ahol már várják őt: Vatel, Carême, Brillat-Savarin, Dumas és a többiek.

Apropó, Vatel!

Végezetül álljon itt egy történet, amely minden epilógusnál fényesebben példázza Escoffier kreativitását, zsenialitását és problémamegoldó képességét. Egy kulináriai kiállításon Tours-ban Escoffier mellé lép egy úriember és azt kérdi: „Uram, Ön mit tett volna Vatel helyében?” (Tudni illik, hogy François Vatel volt az a híres 17. századi szakács, akit Condé hercege megbízott, hogy XIV. Lajosnak, kíséretének és vendégeinek ünnepi vacsorát rendezzen. 3000 fő kapott meghívást, de többen

érkeztek. Emiatt nem jutott minden asztalra sült hús. A tűzijáték nem látszott a felhős ég miatt. Hajnalban pedig kiderült, hogy a friss hal nem érkezett meg az aznapi menühöz. Vatel visszavonult a szobájába, szegyenében keresztülszúrta magát kardjával, és holtan esett össze.) Szóval a kérdésre, mit tett volna Vatel helyébe, Escoffier így felel: „Biztos, hogy soha nem fordítottam volna magam ellen a kardomat a fejtelenség miatt, inkább helyettesíttem volna a nyelvhalat jérce húsával. Fogadok, hogy a legkifinomultabb ínycsög sem vette volna észre a különbséget!”

„De Uram, hogyan készítené nyelvhalfilét csirkéből? Én ezt nem értem!” – értetlenkedik a kérdező.

„Rendben, elmondom a receptet. Nagyon fiatal csirke húsát válassza. Miután megtisztította a jércéket, mozsárban törje össze a húsuat. Adjon hozzá a mennyiség negyedének megfelelő, friss tejszínnel lágyan meglocsolt fehér kenyeret. Sózza. Két csirke húsához adjon egy tojásfehérjét. Alaposan keverje össze a masszát. Törje át nagyon finom szitán. Az így kapott pürét tegye lisztezett felületre. Ossa szét 50-60 grammos darabokra. Gyúrja szivaralakúra az adagokat, majd egy kés segítségével lapítsa őket olyan formájúra, mintha nyelvhalfilék lennének. Forgassa meg őket felvert tojásban, majd nagyon finom zsemlemorzában. Késsel nyomogassa a zsemlemorzását óvatosan úgy, hogy beletapadjon a tojásba. 10 perccel feladás előtt süsse a szeletek mindkét oldalát aranybarnára tisztított vajban. Helyezze azonnal forró tálalóedénybe a filéket, és helyezzen rájuk paprikával enyhén ízesített ajókvajat. Ha még ínycsiklandóbbá szeretné tenni, akkor adhat hozzá vajban és kevés kacsaszírban épp hogy megmelegített, vékonyra szelt szarvasgombaérméket. Ezek a finom jérce szeletek feladhatók *Nyelvhalfilé* álnéven, Monsieur.”

Szegény Vatel, ha ismerhette volna Escoffier-t, talán még mindig élne...

Szederkényi Olga jogászként végzett, 15 éve újságíróként dolgozik. Évekig a Magyar Televízió brüsszeli tudósítója volt, majd a Magyar Rádió külpolitikai riportere lett. 2014-ben jelent meg fordításában Alexandre Dumas Konyhaszótára.

P. Horváth Tamás

EGY ELTÚNT LIKÓR NYOMÁBAN

A Mecseki Itóka története

Bőséges lakomák után és előtt, gyomorfájásra és étvágytalanságra egyaránt ajánlotta a borba áztatott fűszereket, mézet és gyógyító növényeket Hippokratész, az orvostudományok atyja. A görögök és rómaiak megfogadták ezt a tanácsát és gyakran koccintottak hosszú lakomák után „Hippokratész borával”, ahogy a régi írások emlegetik a gyomorkeserűk őseit. Hippokratész óta mindenki a titkot keresi, hazudja, kínálja, aki a likőrök közelébe kerül, akár mint készítő, akár mint kereskedő vagy fogyasztó.

Az ősi és titkos receptek latin pergameneken, cégjelzéses, gépirásos papírokon, régi füveskönyvekbe jegyezve vagy beavatással öröklődnek. Családi páncélszekrényekben, kolostorok könyvtárainak mélyén, a nagymama vánkosa alatt, esetleg fejből őrzik a kevés beavatott. A titok az összetevők és azok aránya, valamint az elkészítés technikája. Ha felhajtunk egy kupica gyomorkeserűt, nemcsak a titokba kóstolhatunk bele, hanem a történelembe is. Szentéletű szerzetesek, elátkozott alkímisták, erdőkerülők, boszorkányok, tudós patikusok tökéletesítették és nemesítették az elixíreket. Az alkoholba oldott ízek rengeteg történetet rejtenek. Ebben az írásban főként egy pécsi likőr történetéről beszélünk.

Kölni Szent Brúnónak, a karthauzi rend alapítójának egy késői követője Jerom Maubec atya. A némaságot fogadott szerzetes nevéhez fűződik a leghíresebb és legrégebb gyomorkeserű receptje. 1735 óta készíti a rend a 135 gyógynövényből álló titokzatos italt. Csak néhány beavatott szerzetes ismeri az alapanyagokat és azok arányát. 1765-ben egy Antoine nevű barát vezetésével még egyszer tökéletesítették a készítés menetét, azóta változatlan módon érlelik és palackozzák az elixírt. A környékbeli szegények sokáig ingyen kapták a pompás italt, gyógyszer gyanánt. Napóleon megkísérelte ellopni a titkot a szerzetesektől, de a francia bürokrácia útvesztőiben nyoma veszett a receptnek.

A monasztikus rendek kolostorainak kötelező kelléke volt a Hortus sanitatis, a gyógyítás kertje. A füves barátok és a tudós atyák itt termelték azokat a fűszereket

és a gyógynövényeket, melyekkel egymás és a környékbeliek betegségeit kúrálták. A tartósítás nehézségeit alkoholba áztatással, préseléssel és szárítással győzték le. A lepárlás titkait és módszerét a keresztes háborúk alatt tanulták el a lovagok az araboktól. Ők terjesztették el aztán egész Európában.

A ferencesek inkább a pálinkafőzésben jeleskedtek – legalábbis a szegedi rendház iratai szerint. Az 1480-tól vezetett füveskönyv tanúskodik a gyógyítás céljából termelt növények és a paprika termesztéséről. Bár gyomorkeserűt is készíthettek,

hiszen fennmaradt egy levél az egri pasától, aki gyógyfüveket kér az alsóvárosi gvárdiántól.

A pannonhalmi bencések az ezeröttszáz évesektől foglalkoznak likőrkészítéssel, de erről írásos emlék csak 1735-ből van. Reisch Elek gyógyszerész szerzetes „Initium sapientiae est timor Domini” mottójú kéziratos receptes könyvecskéje tartalmazza a tizenöt fajta gyógynövény kivonatából készült Szent Márton gyógynövénylikőr receptjét.

A kolostorok likőrmonopóliumát az udvari, majd a polgári gyógyszerészek törték meg. Leghíresebb képviselőjük Magyarországon a Zwack család. A híres anekdota szerint maga a császár nevezte el az ikonikus gyomorkeserűt Unicumnak, egyedülállónak. A titkos recept születését a család 1790-re datálja. Az Unicumot csak 1884-ben szabadalmaztatta Zwack János és Tsa. 1945-ben az államosítás elől kimenekítik a valódi receptet, egy hamis receptúrát adnak át a kommunistáknak. A nép érezte a különbséget, és a hetvenes években már Kádáricumként emlegették a kocsmahivatalok és presszók merészebb vendégei a keserű italt. Az eredeti receptúrát jelenleg az esztergomi primási levéltárban őrzik, titkos letétben.

A Zwack cég nem volt egyeduralgó a magyar piacon. A legrégebbi magyar cég az 1839-ben bejegyzett, Üllői úti „Braun Lajos féle szesz, likőr és ecet gyár”

volt. Ez cég fejlesztette ki és gyártotta többek között a Szent Hubertus likőrt, mely komoly vetélytársa volt az Unicumnak. A Hubertust 1904. november 10-én lajstromozták be a budapesti kereskedelmi és iparkamaránál.

Az Unicum egyeduralma megtörni látszott, midőn megjelent a színen a mára méltatlanul elfelejtett Mecseki Gyógyítóka. A *Dunántúl* című pécsi lapban 1933. február 28-án dr. Sík Lajos, a város idegenforgalmi hivatalának vezetője pályázatot írt ki olyan „Pécsre jellemző, mecseki gyógynövénykivonatokat tartalmazó likőrkülönlegesség elkészítésére és gyártására, amely forgalmazása révén hozzájárulhat a város idegenforgalmának fellendítéséhez, illetve, amit az idelátogató turisták emlékként magukkal vihetnének”. A főtér sarkán álló Arany Sas patika bérlője, dr. Geiger Kálmán – a karthauzi barátok és a bencés elődök nyomán, no meg édesapja, a tolnai patikus példáját követve, akinek a Diana sóborszeszt köszönhetjük – megalkotta a Mecseki Gyógyítókat.

A zöld dió alapú, 38% alkoholtartalmú mecseki gyógynövény párlat óriási sikert aratott. A gyártást a patika pincéjében kezdték, majd sorra nőttek ki az egyre nagyobb üzemeket. Geiger feladta gyógyszerési pályáját és csak a likörgyártással foglalkozott. Az italt a szintén pécsi Zsolnay-gyár kisebb-nagyobb porcelánkulacsokban és szögletes palackokban, öttornyos címkével forgalmazta. Mindenütt hirdetett: plakátjai a vonatokon, a buszokon, az üzletekben és természetesen a sajtóban is állandóan jelen voltak. Más eszközöket is bevetett. Diákokat bérelt fel a nagyobb városokban, akik a csemegeüzletekben Mecsekit vásároltak, és ha esetleg nem volt, akkor hosszasan és hangosan sajnálkoztak: „már Mecseki Itóka sem kapható”. Geiger két népszerű foxtrott táncdalt is íratott gramofonlemezre. De a szerencse is a Mecseki mellé állt. A híres budapesti vendéglős, Papp Endre visszaemlékezéseiben olvashatjuk: „A walesi herceg és Mrs. Simpson (...) idejük nagy részét az akkor legelőkelőbb szállodában, a Ritzben töltötték. Az igazgató személyesen szolgált ki a királyi vendéget és a kíséretében lévő hölgyet, s gondoskodott szórakoztatásukról. (...) Egyszer a herceg azzal fordult az igazgatóhoz, hogy megkóstolna valamilyen magyar koktélt. Azt hiszem, erre a kívánságra minden magyar vendéglős zavarba jött volna, ő azonban nem azt válaszolta – az igazságnak megfelelően – a hercegnek, hogy magyar koktél pedig nincs, hanem gondolkodás nélkül kivágta: – Őfensége, azonnal készítem a legjobbat, mégpedig személyesen.

Az nem lehetett kétséges – az előzmények ismeretében –, hogy a magyar koktél alapanyaga csak a barackpálinka lehet. Egy pécsi gyógyszerész akkor dobta piacra a Mecsek hegység gyógynövényeiből, titkos családi recept alapján készített gyomorkeserűt. Ez volt a koktél második alapanyaga. A harmadik pedig a száraz

tokaji szamorodni. A herceg megízlelte és bólintott, kért még egy pohárral. – Jó ez a koktél – jegyezte meg a második pohár után. – Mi a neve?

Az igazgató az éppen most született koktél összetételén gondolkodott, a keresztelőn még nem, de habozás nélkül kivágta: Puszta koktél.”

A történet még népszerűbbé tette az italt. Később a Puszta koktél receptjét a hátsó címkére nyomtatták.

A sikertörténetet csak a nagy per árnyékolta be. 1938. február 25-én „Zwack János és fia” budafoki likörgyárosok pert indítottak Geiger Kálmán aperitifje ellen. Kétségbe vonták az ital „gyógy”-italként történő reklámozását és forgalmazását. A per igazi oka persze a kíméletlen konkurenciaharc volt, amely a két likörgyártó cég között zajlott. A reklámháborúban Geiger Kálmánhoz hasonlóan Zwackék is minden eszközt bevetettek, valószínűleg ők is meg akarták győzni az emberiséget, hogy az általuk gyártott Unicum az élet „nélkülözhetetlen” feltétele. A pert egyébként Zwackék megnyerték, és ezentúl Geiger Kálmán likörje csak „Mecseki ltóka”-ként kerülhetett forgalomba. Geiger Kálmánt azonban nem lehetett csak úgy egyszerűen kiszorítani az üzleti életből. Új lehetőségek után nézett. Dinamikusan növekedő termelés fokozatosan kinőtte Geiger Kálmán viszonylag kis alapterületű, Felsőmalom utcai likörgyárát. Ekkor az okos és az ország gazdasági helyzetével tökéletesen tisztában lévő pécsi likörgyáros (számára igen előnyös feltételekkel) megvette a budafoki Dékány Brandy Gyárat. Ez a cég gyártotta többek között a híres Napóleon brandyt.

A *Pécsi Napló* 1940. szeptember 26-i számában már arról számolt be, hogy Geiger nagy likörgyár alapításra készül. Ennek érdekében vásárolt a Pécs-külvárosi vasúti állomás közelében egy másfél holdas területet. Az itt felépítendő, nagykapacitású, modern italgyárban négy nagyteljesítményű lepároló egységet tervezett beállítani, amelyek minden igényt maradéktalanul ki tudtak volna elégíteni. Az új gyár bekötő iparvágánnyal csatlakozott volna a vasúti fővonalhoz. Az építkezés megkezdődött ugyan, de a háború közbeszólt. Geiger a front előtt 1944-ben két szépséges lányával és feleségével Nyugatra távozott, majd 1945 áprilisában – mivel joggal úgy gondolhatta, nem tett semmi olyat, amivel az új hatalom haragját felkeltette volna – családjával visszatért Pécsre. Sajnos ez a korrekt, tisztafejű üzletember számításán kívül hagyott egy fontos tényezőt, az emberi irigységet. Rövidesen nagy árat kellett fizetnie ezért. A hazatérés után hamarosan internálótáborba került.

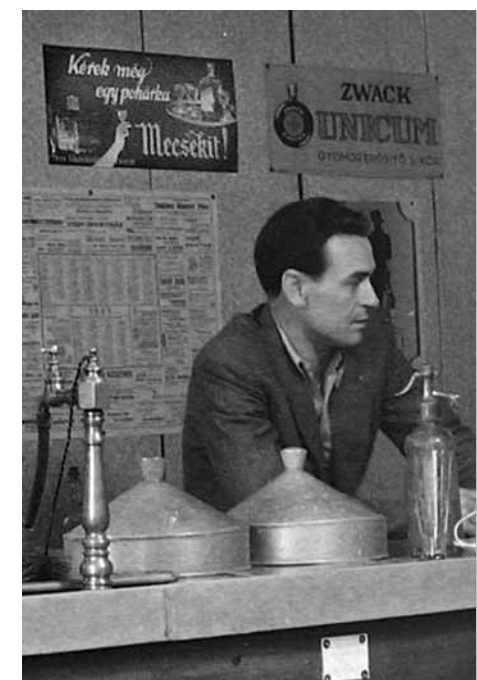
Alább egy rövid részlet következik *Tündérváros* című regényem folytatásából, Pécs szovjet városparancsnoka, Cserkaszov őrnagy és a patikus történetéből.

„A hajdani nemzeti kaszinó vörös csillagokkal és zászlókkal kidekorált nagytermében tisztai ünnepséget szervezett a Vörös Hadsereg. Századosi rangtól

felfelé voltak meghívva az elvtársak. Cserkaszov ült a hosszú asztal fő helyén. A hófehér damasztabroszon csak töltött káposzta volt, mást nemigen tudtak szerezni a háborúval súlyosbított, hideg télen. A Littke pezsgőgyár készleteit már az első napokban lefoglalták az állami borpince tételeivel együtt. Az est szinte polgári módon indult, de mikor végeztek a tömérdek káposztával, elkezdtek komolyabban vodkát inni a Casino Extra Sec For England és a Cremand Rosé pezsgők mellé. Elszabadult a pokol. Cserkaszov őrnagy mondott valami rövid, katonai beszédet, sűrűn emlegetve Sztálin generalisszimust, Berlint és a végső győzelmet. Ahányszor kimondta a vezér nevét, az elvtársak felpattantak és hosszan tapsoltak. Aztán ittak a végső győzelemre és Sztálin elvtárs egészségére. Az őrnagy a szebb napokat látott Zsolnay-serlegből védte a vodkát. Előkerült két nagy tangóharmonika, és a tisztai szolgák bús volgai népdalokat és kommunista indulókat játszottak felváltva, amit az ötven katona részegen ordított velük. A régi bécsi zongorán csak a tisztak játszottak, míg meg nem telt pezsgővel és le nem hangolódott teljesen. A pincérekkel vödörszám hozták az uborkát. Vodka és pezsgő volt elég. Az elegáns pezsgőspalackok nyakát egy rövid kozák karddal ütötték le, és a nóták végén egy-egy pisztoly is eldőrdült a levegőbe. Ezután kezdődött a tánc az asztal körül. A nóták végén inni kellett, legalább egy vizespohár vodkát. A sűrű dohányfüstben kísérteties látványt nyújtottak az ordítva dülöngélő részeg katonák. Sokáig bírták, de aztán elkezdtek kidőlni a sorból.

Reggelre nem sok maradt a hajdan fényes teremből. A csendben belopódzó személyzetet a leszakadt függönyök, a szennyes damasztok, a szétlőtt stukkók és csillárok, a kiégett parkettán csillogó üvegcserepek és a hányás maradványainak festői látványa fogadta. A sánta zongorából még csendben folydogált a pezsgő. Itt-ott egy merev részeg orosz hortyogott. Az eozinkacsák a kerti kúton ezúttal még túléltek a mulatságot.

Az őrnagy iszonyatos állapotban ébredt fel. Az éjjel még hazavitték a Nádor szállói lakosztályába, így a saját ágyából ordított, hogy hozzanak

valami orvosságot, mert agyonlövet mindenkit, ha nem múlik el a rettenetes has- és fejfájás. Sok mindennel próbálkoztak, de nem hatott semmi. Sem a bevált orosz gyógymódok, sem a hideg sör – aszpirin duó nem segített semmit. Mivel a személyzet komolyan rettegett a felkoncolástól, esetleg a Szibériába való száműzetéstől, vagy csak Cserkaszov Vladimir nevű bitang és gonosz szolgájától, komolyan igyekezett segíteni a másnapos parancsnokon.

A főpincérnek eszébe jutott, hogy kell lenni valahol még egy üveg Mecseki Gyógy Itókának. Kiadta a parancsot, hogy keressék meg, akárhol legyen is. Az egyik féleszű csálinger elő is kereste a lopásra előkészített holmik közül, mert neki is kedves volt az élete. Már el volt lopva, de még nem vitte haza. Az Óber jeges vödörbe tette a szögletes palackot és egy liter szódavíz kíséretében egy szép kristálypohárban szervírozta. Magabiztosan két nagy pohárral javasolt meginni, a szóda után.

– Itt készül Pécsen, a mi városunkban – mondta még kifelé menet nagy büszkén.

Egy óra múlva hívták a halálra vált főpincért a parancsnok szobájába. Cserkaszov teljesen felgyógyult. Köszönetet azért nem mondott, de kért még a csodaszerből, mert nagyon ízlett neki, és tényleg hatott. A főpincér hálát adott a Jó Istennek, hogy megúszta a szibériai fogságot, de rögtön újra elsápadt a félelemtől, hiszen az elixírből egy csepp sem volt a házban, de a városban sem.

– A parancsnok elvtárs kér egy hordóval a gyógyitalból! Süket maga? – ordított a tolmács.

– Sajnos nem hozhatok, parancsnok úr! – hebegte a remegő, máskor mindig magabiztos főúr.

– Hogyan? Parancsmegtagadásért felakasztják a hotel elé, marha!

– Nincs. Elfogyott. És ha ki tetszik végeztetni, akkor sem lesz – szedte össze magát valamennyire.

– Ez igaz. De attól még felakasztathatom – vonogatta a vállát az őrnagy. – De várjon csak, nem azt mondta, hogy itt készül a maguk városában?

– De igen.

– Ki gyártja?

– Geiger Kálmán patikus úr, kérem alássan.

– Pjotr Petrovics! – ordított egyik tisztjéért a parancsnok. Az ellátó százados azonnal jelentkezett.

– Kerítse elő nekem ezt a Geiger nevű patikust, de azonnal!

– Maga elmehet. Davaj, davaj – mondta a sápadt pincérnek a parancsnok.

A Geiger nevű népszerű patikus és likőrgyáros ebben a pillanatban egy Szovjetunió felé tartó marhavagonban éhesen fagyoskodott hetven társával

együtt. Szegedet már elhagyták, és nagyjából Makó városának határában jártak a Vörös Hadsereg utasaiként. A bonyolult orosz hadigépezet beindult. A távírók kopogása és a telefonok recsegése parancsra állt össze, és a hosszú vonat megállt egy alföldi tanya előtt. A katonák a patikus nevét kiabálták a szerelvény mellett. Nem volt biztató látvány a kalasnyikovos politikai tiszt és a bandája. Geigernek nem akaródzott leszállni. Amikor megértette, hogy egy vagonnyi embert agyonlőnek miatta, most azonnal, ha nem jelentkezik, akkor gyorsan lekaszálódott. Csodálkozott, hogy nem kezdték el ütni, hanem bizonyos tisztelettel bántak vele.

Két nap múlva Pécsen volt a városparancsnok színe előtt. Parancsba kapta, hogy indítsa be a likőrgyárat a Vörös Hadsereg védelmében és megrendelésére. Még a Rákóczi utcai lakását is visszakapta a családjával együtt. Boldogan állt neki a munkának.”

De ez az eset sem óvta meg a gyárat az államosítástól, a családot pedig a vagyonekobbzástól. Geiger Kálmán a csodás elixír receptje helyett egy ócska kotyvalék receptjét adta át a kommunistáknak. Hamar rájöttek, hogy ez a recept nem az a recept. De addigra a patikus úr és családja már messze járt. Ezúttal végleg távoztak az országból.

A Budapesti Likőripari Vállalatnál, a hajdani Zwack-gyárban az új kor szakértői próbálták kielemezni a Mecseki összetételét, próbáltak rájönni a likőr titkára. Aztán az új recept alapján elkezdték gyártani, de annak az italnak már semmi köze nem volt a Mecseki Itókához.

P. Horváth Tamás (Pécs, 1967) szakács, szerkesztő, kocsmáros és író. A gimnáziumból hamar távozni kényszerült. Sokat utazott, gyalog, stoppal. A pécsi bölcsészkar után vendéglátásból élt. A hajdani Café Dante főnöke, a Tündérváros című regény szerzője.

Írói fogások

Terítéken az irodalom

időszaki kiállítás a Petőfi Irodalmi Múzeumban

1053 Budapest, Károlyi u. 16. | www.pim.hu | www.facebook.com/PIM.Irodalmi.Muzeum

VIZIBILNI

Fotó: A hosszútávfutó magányossága című filmből

A SZABADSÁG LENDÜLETE

„Gombosszegi otthonában látogattam meg tavaly nyáron, hogy a futásról beszélgessek vele: miképpen lett futó, mit jelent neki a futás, hogyan jelenik meg műveiben. Másnap hajnalban – az író egyik bejáratott útvonalán – elfutottam a szomszédos faluba, és onnan vissza Gombosszegre. Az ő tudása, tapasztalása és teóriája azonnal más értelmet és érzékelést nyert, amint először találkozott futó lábam az agyagos-kemény zalai földdel. Korábban már olvastam erről a talajról, de egészen más futni rajta. A csontjaimtól az idegpályákon át egészen a tudatomig éreztem ezt az élességet, amely másfajta jelenlétre, térérzékelésre, légzésre sarkall és készlet.” Szegő János szerkesztő Nádas Péterrel beszélgetett.

Szegő János: – Gyerekként hogyan viszonyultál a sporthoz?

Nádas Péter: – Az anyám sportoló volt. Az MTE, a Munkás Testedző Egyesület és a Vasas tornásza, később edzője. Női tornát vezetett, és ebben a minőségében nagyon népszerű figura volt a munkástornászok körében. A Klári. Az apánk is jó tornász volt. Igen büszke volt szertornászi képességeire. Úsztak, túráztak, eveztek. Én nem örököltem ezeket a képességeket, engem ez az egész, úgy, ahogy volt, nem érdekelt. Az öcsém azonban örökölte. Nem értettem, mit művelnek, vagy miért lenne ez nekem érdekes. Az atlétikához sem ügyességem, sem bátorságom nem volt. Anyánk néha próbált rávezetni, de sikertelen kísérletek voltak. Túrákra vagy evezésre persze cipeltek magukkal.

SzJ: – Futball?

NP: – Az végképp nem érdekelt. Nem értettem, hogy mit művelnek ezek a szerencsétlenek a pályán. Engem a csapatszellem nem lelkesít. Zavart az ordítózás, a közös őrjöngés. Néha beállítottak a kapuba, ha nem volt éppen más, de azt sem értettem pontosan, hogy mit kell ott csinálnom.

SzJ: – ...elugrani a labda elől.

NP: – Ennyire hülye azért nem voltam, de nem szívesen vettem le magam a földre, ordítottak is miatta. A mai napig nem értem, hogy mi történik a nagy

kavarodásban. Egyszer egy koreai gyerek, mégpedig a legjobb barátom, Kim Jang Szú, véletlenül ágyékon talált a labdával. Ahhoz fogható fájdalmat csak akkor éreztem később, amikor átlukadt a gyomrom. Ott hagytak a pálya szélén fetrengeni, mentek tovább. Ezzel a rúgással a labdarúgó pályafutásom véget ért.

SzJ: – Édesapádnak volt kedvenc focicsapata?

NP: – Nem, nem volt ilyesmi, a futball távol állt a családom hagyományaitól. A túra, az evezés, a síelés és a tornászat vastagon beletartozott: a talajtorna, a csoportos torna, a művészi torna is.

SzJ: – Úszás?

NP: – Úszni mindig szerettem: uszodában, állóvízben és folyóvízben, később a tengerben, az óceánban, mindenütt. Óvatosan ugyan, de tiltott helyeken is úsztam a Dunában. Egyedül is átúsztam a Dunán, másokkal is. Persze csak a Kis-Dunán. Később azonban a Nagy-Dunán is, ami főleg a visszaúton nagy kaland. Mikorra tudok annyi bátorságot összegyűjteni, hogy ismét beleugorjak. Folyóvízbe nem lehet csak úgy beleugrani, a folyót ismerni kell, kipróbálni, figyelni, figyelni a vízállásait.

SzJ: – Mikor lépett be a futás az életedbe?

NP: – Tizenhét-tizennyolc évesen fedeztem fel a futást magamnak.

SzJ: – Magadtól tanultál futni?

NP: – Anyánk tanított korábban, aki nem volt a futásban sem dilettáns, rövidtávfutásban, de kitartóan futni főként magamtól tanultam. Nekem a hosszabb táv volt az esetem, a tájfutás. Ez ugyanis meditáció, s a versengésnél közelebb áll az alkatomhoz. Aztán később olvastam könyveket is a futásról, meg futók életrajzeit, mind németül. Sokat nem tanultam tőlük, hiszen a profi futás azért egy egészen más műfaj, de bizonyos dolgokban megerősítették a tapasztalataimat vagy áthangolták. Jack Lovelock például megerősített abban a tapasztalatban, hogy az ember nem a lábával, hanem a lélegzetével fut. Ami egy igazi misztikus tapasztalat. Aztán más futók, pusztán emberszeretetből, még korábban, a katonaságnál megtanítottak arra, hogyan kell gördíteni a lábat. Miként kell a talpnak a talajjal érintkeznie. Akkor még nem létezett futócipő, az ember tornacipőben futott, és ezért ösztönösen úgy futottam, ütemesen emelkedve, mint a tuaregek. Minél rövidebben érintkezni a talajjal. A csontok megsínylettek, de hát fiatal volt az ember. Aztán voltak futási szakaszok az életemben, évek, amikor sokat futottam, és évek, amelyek sajnos kimaradtak. Máig bánom. Ifjúkoromban mindenütt futottam, a leghelyetlenebb helyeken futottam, később, amikor Kisorosziba emigráltam Budapestről, az csodálatos futótér lett nekem. Egyre kellett vigyázni, hajnalban vagy éjszaka fusson az ember, ne lássák. Ne nézzék bolondnak. Ott ki lehetett futni

a szigetcsúcsra, onnan a szélső házaknál a falut óvatosan elkerülve, vissza, egy nagy kört leírva. Fogalmam sincs, hogy ez hány kilométer lehetett. Soha nem mértem, soha nem is érdekelt. Mindig maga a dolog érdekelt.

SzJ: – Sem a táv, sem az idő nem izgat?

NP: – A sportoló fiúk között mindig halálosan idegesített ez az állandó méríckelés. Hány másodperc, hány méter. A hozzá tartozó féltékeny és izgatott arcok épp eléggé lekötötték a figyelmemet. Én ebbe nem akartam belemenni. A mai napig zsákutcának látom a versenysportokat, tragikus zsákutcának. De nagyon sokat tanultam az arcukból és a gesztikájukból, amivel a sikereiket és a kudarcaikat kísérték. Ettől az emocionális rendszertől én idegenkedtem.

SzJ: – Olyannyira, hogy saját magaddal se akartál versengeni?

NP: – Egyszerűen nem érdekel a teljesítmény. Úszásnál sem. Az egyik unokatestvérem versenyszerűen úszott, csodálatosan úszott, olyan volt ez a lány a vízben, mint egy csik. Ő is állandóan méríckélte az időt és a távokat, az enyémet is méríckélni akarta, de letiltottam. Nem voltam mérhető.

SzJ: – A mérhetőség mérhetetlenül zavart?

NP: – Valahogy úgy.

SzJ: – De a távok a futást, annak lehetőségeit azért mégiscsak meghatározzák.

NP: – Rövidtávon is viszonylag jól futottam, tornaórán mérték. De soha nem voltam a legjobb. Rosszul startoltam, már maga a rajt idegesített: a felkészülés gesztusai és a rituáléja. Atlétikai versenyeket, különösen futókat, szeretek nézni televízióban is, mást nem. Őket figyelve rengeteget tanul az ember, amit persze nem tud eltanulni, hiszen ők profik, de tippeket azért kap, ha van már valamilyen kis gyakorlata. Na, ott a nagy profik között a rajt tényleg egy nagy színjáték. Mindenki speciálisan játssza vagy hozza önmagát, vagy azt a képet, amit önmagáról ápol. Van, aki mániásan rákészül, van, aki imádkozik, van, aki keresztet vet, és tényleg bízik a saját istenében, vagy aki úgy csinál, mintha nem is érdekelné ez az egész história, aztán nagy hirtelen mégis koncentrálni kezd; mindez nagyon ismerős az írás miatt. Belülről ismerem. Kívülről szerencsére nem látom, hogy milyen grimaszokkal vagy gesztusokkal kísérem a koncentrációt.

SzJ: – Amikor atlétikai versenyt nézel, akkor viszonyt is alakítasz ki a sportolókkal?

NP: – Persze, persze!

SzJ: – Drukkolsz is valamelyiküknek?

NP: – Nem, drukkolni nem. Izgulok. Sem az idő, sem a helyezések nem érdekel, csak a szépség. Az etiópok futnak a legszebben, ők csodálatosak, őket nagyon szeretem. Fantasztikus a könnyedségük.

SzJ: – De közben van az arcukon valami keserűség is.

NP: – Szenvedés és koravénség. Úgy futnak, ahogyan egy levelet sodor a szél.

SzJ: – Említetted, hogy bizonyos dolgokhoz nem voltál bátor. . .

NP: – Vagyis félttem, igen. Például rúdra vagy kötélre mászni, de közben fára mégiscsak másztam. A tornateremben valószínűleg magamat féltettem. Vagy a nyilvánosságtól félttem. Nem tudom.

SzJ: – A vízben nem volt ilyen félelmed?

NP: – Nem voltam a vízben sem olyan bátor, mint általában a fiúk. Örvénnyel kétszer volt dolgom. Egyszer véletlenül levitt az örvény, egyszer pedig szándékosan vittem le magam, mentem a vakmerő unokatestvérem után. És ez tapasztalatnak bőven elég volt. Akadt, aki ezt a tapasztalatot vinnyogva élvezte, többször levitette magát, rendszeresen. A fiúk csoportban is csinálták. Minden évben belefúladt valaki a Dunába. Ha valaki az örvényben nem tud viselkedni, ha a lába kisujját helytelen irányba mozdítja el, az megfúlad.

SzJ: – A középtávú futásban leled az örömet?

NP: – Még ezt sem tudom megmondani. Nyolctól huszonnyolc kilométerig futkároztam. A huszonnyolc az már sok volt, csak azért tettem meg néha itt, Gombosszegén, vagy innen indulva, mert gyönyörű út, és néha vágyakoztam erre a hosszú, kitarató, gyönyörű útra. De Berlinben is mindig hosszabb távokat futottam. Ha nem írtam volna mindig is, ami nem igényel a futásnál kisebb energiát és koncentrációt, akkor minden bizonnyal a maratoni táv lett volna a műfajom. Ismerős utakon futottam éjjel is, holdfénynél. Hóban is. Futás közben az ember a tájat, a természetet, vagy akár, ha városban fut, magát a várost is, egész másként éli meg.

SzJ: – Más dolgokat vesz észre?

NP: – Ez már nagyon kényes kérdés. Nem mást, hanem másként. A percepció az ösztönökre áll át, hiszen az egész szervezet a légzéshez és a lépéshez, pontosabban e kettő koordinációjához igazodik. A koncentráció azzal van elfoglalva, hogy a kettőnek milyen egymáshoz a viszonya, figyeli, kedvező-e. Ha erre a futás első tizenöt percében ráállt az ember, ha a lélegzetével fut, akkor a percepciója is a lába automatizmusával működik; ilyenkor a percepció nem irányított. Nem azt veszed észre, amit megfigyelsz, hanem azt veszed tudomásul, amit animális lényed a lélegzés ütemében figyelemre méltónak talál. Ha futás közben az ember a lába elé néz, akkor megbotlik és elesik. Ha túl távolra néz, mert a tájban gyönyörködik, akkor a következő kövön vagy buckán esik át. Az előre látásnak van azonban egy speciális középtávolsága; itt pontosan összeér az állati és az emberi fogalma. Ha a futó tartja ezt a középtávú figyelmet, ami jóval a horizont alatt van, nem

távol és nem közel, és nem fűszerezi a szemlélődés figyelmével, tehát nem nézi, hanem látja a dolgokat, ha nem gondol róluk semmit, és nem képzelődik, akkor olyanná válik a lépése, adott esetben a szökellése, amilyen egy állaté. Nem kell vele külön foglalkoznia, rugalmasan követni tudja a terep egyenetlenségeit. Ennek a típusú futásnak egyszer alaposan megittam a levét. Gombosszeg és Pálfiszeg között van egy gyönyörű völgy, nagyon szerettem arra futni. Pálfiszegezen van a legtöbb tehén, több, mint bárhol másutt a környéken. Egyszer egy idős asszony hajtotta őket az út menti ösvényen, aki azt kiabálta nekem, mikor elfutottam mellettük a kisgatyámban, hogy: De szép lába van, hallja-e? Ezt még a szemembe nézve kiabálta. Aztán, amikor elhagytam nagy vidáman, azt kiáltotta utánam, hogy ha ilyen lábam lenne, én is futnék, de az enyém rondán visszeres! Valamit még vissza is szóltam neki, mintha mi sem történt volna, futottam tovább, de a figyelem, a lépés és a lélegzet harmóniájának valamiként mégis vége lett. Ahogy a látótávolságából kikerültem, az én szép lábam, mintha ez az asszony megátkozott volna, kibicsaklott. Abban a pillanatban, ahogy a külső figyelem szempontjából szemléled magad, ez az állati megszűnik, és akkor csak a terep van. A terep pedig ellenségesen viselkedik az emberi futással. Volt egy másik öregasszonyom is, az ellenkező irányban, a Vörösszeg felé vezető úton. Púpos volt. Ismertem különben is, édes egy asszony volt. Azt mondta: „Minek fut maga? Pattanjon fel a hátamra, viszem én!” Ezt a tréfát azonban baleset nélkül megúsztam, mert nem vesztettem el az animális szálát.

SzJ: – Nekem egyszer Kishegyesen egy paraszt bácsi azt mondta: „Ne fuss, fiam, úgylis odaérsz!”

NP: – Amikor Kisorosziban futottam, csak este mertem keresztülmenni a falun, hiszen a falusiak rögtön beszélnek. Futás közben nem lehet beszélni, az tényleg pancserség. Pesterzsébeten is hajnalban futottam. Itt, Gombosszegén, ez valahogy nem érdekelt. Akkor futottam, amikor időm volt rá. Eleinte ellenségesen fogadták, most már teljesen bevett dolog, mások is futnak. Egy alkalommal két férfi a Pálfiszeg felé vezető úton autóval beért, s ha nincs megfelelő lélekjelenlétem, akkor megverték volna. Maguk se tudták volna megmondani, hogy miért, de minden, ami idegen, ami nem megszokott, az egyben ellenséges is. Aztán néztek cigánynak is, aki valaki vagy valami elől fut, ezért is megkaptam a magamét, s így a saját fülemmel hallhattam, hogy a cigányoknak mit kell naponta szó nélkül eltűnniük.

SzJ: – Hogy érzékeled futás közben az időt? Kiszakadsz belőle?

NP: – Abszolút kiszakadok, de ha az ember azonos távokat fut, akkor nagyjából tudja, hogy mi mennyi, és nem is volna jó, ha nem tudná. Nagyon

meg kell saccolni már az első lépések után, hogy aznap milyen lesz a futása. Ha esetleg nem jó, még megpróbálhatja korrigálni, egyrészt ütemmel, másrészt lélegzettel, vagy a légzésritmus iránti alázatos figyelemmel, szerintem minden azon múlik: a lélegzet ritmusán, a lélegzet mélységén, és még a karokon is inkább, mint a lábakon.

SzJ: – Szeretsz szenvedni futás közben?

NP: – Van, amikor nem zavar. A bevezető szakaszban néha szükségszerű. Ahhoz képest jelentkezik, hogy hány napja nem futottál. Minél hosszabb a kihagyás, annál jobb visszatérni hozzá. Ha két év után térsz vissza, akkor jó. Nagyon jó a visszatérés. Ha öt hét után, akkor is jó. Ha kihagysz a héten három napot, akkor rossz. Akkor visszaüt. Mindent újra kell kezdeni. Ténylegesen koncentrálni arra, hogy a lépés és a légzés üteme ne egymás ellen hasson.

SzJ: – Eszembe jut e dualizmus kapcsán a *Hazatérés* című esszédből a tisztességes mondat fogalma és még inkább képe. Ami ott a képzelet és a tapasztalat, az itt az ereszkedés és az emelkedés. Mintha hasonló lenne a struktúra, de az is lehet, hogy ez alkati: a tükörszerkezetek iránti fogékonyságod.

NP: – Igen, csak azt nem tudjuk, melyik származik melyiktől.

SzJ: – Akkor most én mondom egy újabb dualizmust: reggeli vagy esti futás? Írás előtt vagy írás után?

NP: – A *Párhuzamos történeteket* futás nélkül nem is tudtam volna megírni, de az utolsó másfél évben már nem tudtam futni. Amikor a regényt befejeztem és ismét futni kezdtem, akkor nagyon nehezemre esett. Olyan voltam, mint Móricz Zsigmond a leányfalusi stégen: nagy has és pipaszár lábak. A munkától elvesztettem a futókészségemet, de a munka elején és a munka középszakaszában, ami tizennyolc évet jelent, nagyon nagy szükségem volt rá, futás nélkül semmit nem tudtam volna csinálni. Általában hajnalban futottam, de volt, amikor délután vagy este. A gondolkodáshoz, helyesebben az önkéntelen szemlélődéshez vagy a meditációhoz ad egy nagyon jó viszonyt a futás. Önmaga nem szemlélődés, önmaga nem meditáció; ellenkezőleg, bizonyos fizikai és nem szellemi koncentráció. Nagyon érdekes az a rendszer, amivel asszociációk jönnek létre. Ezek ugyanúgy elfutnak, ahogy magad mögött hagysz fákat és bokrokat, amelyeket érdekes módon megjegyzel, habár nem nézed őket. Ebből a szempontból a külföldi futásaim a legemlékezetesebbek, ahol a környezet teljesen ismeretlen volt. A helyek földrajzi-nemzeti sajátosságai hihetetlenül mélyen belém íródtak. Straelennél átfutottam a német–holland határon, s ez a különbség igen plasztikus nyomokat hagyott bennem. De ugyanígy a Hősök tere is bennem van. Egy időben sokat futottam a Városligetben, olykor érintettem a Hősök terét. A megismerő

képességet fokozza a futás, a belső koncentrációt, holott semmiféle köldöknézés nem lehetséges. A futás nem az énességet, hanem a nembeliséget erősíti.

SzJ: – Hol van futás közben az elme?

NP: – A koncentráció ötpercnyi futás után, a napszak készenléti állapotának megfelelő szinten rögzül. Lépés és lélegzet összhangba áll, nem fáj és nem nyom már sehol. Utána viszont az agy munka nélkül marad, ami az elmének rettenetesen jót tesz. Csak az asszociációival van elfoglalva. Kétféle dolog történik. Vagy rögzül a belső figyelem egy témára, és akkor azt a témát mintegy mániákusan ismételteti a lépés ütemére: ez a nagyon buta futás. Ha ezt az ember észleli, akkor ezt a témát vagy tárgyat el lehet hessegetni. A repetíciót és monotóniát szeretem mint zenét, de nem szeretem, ha bennem működik. Nem szeretem a tudatnak ezt a beakadását, ezt a rögzült figyelmet, mert nemcsak a gondolkodásnak, hanem a futásnak se jó, görcsössé teszi az izomzatot. Egy idő után érzem a törzsemben, árt a lélegzetnek is. A másik lehetőség a szabad asszociáció, amikor az elme különböző gondolkodási tárgyak között ugrál, száguldozik vagy repdes.

SzJ: – Ez se függ össze az írással?

NP: – Nem, mert nálam az írás le van tiltva. Ahogy kora délután felállok az íróasztalomtól, tilos gondolkodnom azon, hogy mit csináltam vagy mit akarok még megcsinálni. Az esetek többségében érdemes ezt a belső beszédet letiltanom, mert ha a nap hátralévő részében újra leülök az asztalhoz, annak nagy hátulütői vannak. Az ember egy idő után ebben a tevékenységben elfárad, a fáradság pedig felületességet szül.

SzJ: – A szabad asszociációk során mennyire tudjuk befolyásolni, hogy a képzeletünk vagy az emlékezetünk legyen-e jelen, feltéve, hogy ezek nem fedik egymást...

NP: – Ezek találkoznak, kapcsolódnak. Nekem az a tapasztalatom, hogy a futáshoz kapcsolódó képzetek – ez a legjobb nyelvújítási szó rá, amivel össze tudjuk kapcsolni az emlékezést és a képzeletet – nem igazán csapnak át képzeletbe. A fantázia futás közben nem működik. Lehet, hogy a fizikai teljesítmény jellege akadályozza meg a képzeletet, hiszen hozzá van kötve mindenhez, ami tárgyi vagy anyagi. Igazán nem tud szárnyalni. Te magad is egy anyaggá válsz, ruganyosan a földhöz tapadsz és elrugaskodsz, de abban biztos lehetsz, hogy repülni nem fogsz. Praktikusan a terep állapotához vagy kötve. Itt, a mi tájunkon egészen más futni, ha esős vagy száraz idő van. Az agyag nagyon keménnyé és rideggé válik a szárazságtól. Ha pedig felázott, akkor nincs terepfutás, akkor egyedül az országúti padka keskeny sávja marad. Kisorosziában ez mindegy volt, ott homokos volt a talaj, és az mindig egyformán rossz.

SzJ: – Mindig ugyanúgy kiszámíthatatlan terep.

NP: – Igen, a bokát veszi igénybe, a boka tartására nem lehet tőle nem ügyelni. Ez az agyagos talaj más: az ember rögtön a gerincében érzi a terepet, ha nem tartja elég rugalmasan. Göcsejben ezzel kell foglalkoznia, a gerincével, a nyakcsigolyáival.

SzJ: – Akkor a futás inkább visz Pálfiszeg vagy Győrfiszeg felé, semmint a képzelet felé.

NP: – Képzelet felé engem nem visz. Nekem az a benyomásom, hogy a futás antierotikus művelet. Erotikus képzetem nekem futás közben soha nem volt. Még csak nem is kalandozik ebbe az irányba az asszociációs rendszerem, intim képzeteim sincsenek.

SzJ: – Nekem olykor ölelhetnékem támad futás közben, de nem emberszeretetből, inkább animális vágyból.

NP: – Értem, amit mondasz, de soha nem éreztem. Amikor hosszabb időket Párizsban töltöttem, és a Luxembourg-kertben vagy a Bois de Vincennes-ben futottam szigorúan kétnaponta, akkor mások láttán magam is éreztem valamilyen tudati furcsaságot. Ha az ember városban fut, mindig ugyanazokkal a futókkal találkozik. Ezek is róják a maguk köreit. Testi jelenlétük lesz a percepció elsődleges tárgya. Nagyon közeli képem van ezekről az idegen emberekről, a ruházatukról, a meztelen tagjaikról, mindenfélét láttam rajtuk anélkül, hogy figyeltem volna őket. Futás közben más a pillantás. Sokkal erősebben behatolnak a látottak a tudatába, kontrollálatlanul. Az első rácsodálkozás a világra. Az ember tudatába mintegy belesimul a másik ember látványa, és ez, felteszem, kölcsönös. Ami a tekintetekből és kézmozdulatokból nyilvánvaló. Kicsit felemelik a kezüket, jelzik, hogy immár jó ismerősök vagyunk. Futnak és helyeslik a futásomat. De futás közben nem akartam senkit megölelni. Többször megpróbáltam másokkal együtt futni, ez elvileg olyan barátságos dolog lenne, de ez sem ment soha.

SzJ: – És a futás közbeni beszélgetés?

NP: – Az borzalmas, teljesen dilettáns, hiszen akkor a beszélgetéstől nincs lélegzetük a futáshoz, a beszédhez irányítják a légzés tempóját. Talán igazi nagy futók átmenetileg megengedhetik maguknak, ezt nem tudom, de ezekből a helyzetekből mindig kiléptem.

SzJ: – És nem akarsz más ritmusához se igazodni.

NP: – Mert az elvárhatatlan. A futás egy nagyon magányos tevékenység. Az infarktusom után kifejezetten óvtak a futástól, nem azért, mintha szervileg ártalmas lenne, hanem azért, mert magányos tevékenység. Azt tanácsolták, hogy olyan sportot válasszak, amelyik társas.

SzJ: – Saját futásaid emléke mennyire eleven benned?

NP: – A pesterzsébeti futásaim minden négyzetcentimétere benne van az agyamban: a proletár környék, a Duna-part, a töltés.

SzJ: – Elő is tudod hívni?

NP: – Igen, bármikor! A gazokat például. Tudom, mi a különbség a német-holland határon növekvő gyomnövények állaga és a pesterzsébeti vagy a berlini gazok között – anélkül, hogy figyeltem volna rá bármikor. Pontosan el tudom neked mondani, hogy a Grunewaldsee körül melyik útszakaszon mi tenyészik, s a növényzet melyik ösvényen miként van kikopva. Berlin fekete homok.

SzJ: – Szoktál álmodni futással?

NP: – Régebben voltak menekülési álmaim, de ma már nincsenek.

SzJ: – Amikor úszásról írsz, akkor a sodrás, sodródás kapcsolódik hozzá rögtön. Az *Egy családregény vége* című regényedben pedig az átvitt értelmű szavak szintjén van jelen nagyon sokszor a futás: olyan igék és igeelvek, amelyek a mozgás formáit és mechanizmusait jelölik.

NP: – Ezt nem vettem észre, de magától értetődő: miközben írtam, Kisoroziban futottam.

SzJ: – Aztán a *Párhuzamos történetek* első fejezetében rögtön feltűnik a berlini Tiergarten és a futás. Ez a regény logikájából fakadt, vagy a te futáshoz való viszonyodból? Ezt mikor írtad?

NP: – Ezt a berlini fejezetet egészen pontosan 1993-ban írtam.

SzJ: – Már a szívroham után?

NP: – Igen, utána átszerkesztettem az egész regénykezdetet. Megváltoztattam a fejezetrendet. Feladtam azt az elképzelésemet, amivel nekivágtam: visszafele írni egy regényt, az utolsó fejezettől az elsőig.

SzJ: – A futás a *Párhuzamos történetek* áttevődő, folyamatos motívuma.

NP: – És a futás motívuma folytatódik a Rajna és a Duna folyásával, a Duna mohácsi átúszásával és azzal a sodródással, amiről már beszélünk, magával az áramlástechnikával. A futás maga is sodródás: az ellenállással foglalkozik, csak egy másik elemben. Az áramlás jele tudatos választás volt, és további hullámokat vet a regényben, helyük sem véletlen. Az áramlásnak és a közegellenállásnak sok minden alá van rendelve az ember életében. A véráramlástól a tudatáramig és a történelemig. Utóbbi az ellenállások és az ellenállások legyőzésének rendszere.

SzJ: – A futás kételemű: egyik közege a föld, a másik a levegő.

NP: – A futás során a levegő anyagába ütközöl, és ugyanabból az anyagból táplálkozik. Nagyon érdekes tapasztalat például erős ellenszélben futni. Szél ellen, mondjuk, hegynek fölfelé: akkor tudod, mi a világegyetem, és tudod, mi a

tested csekély ellenállása, amit növelned kell. A svájci Zugban többször föl kellett adnom. Megtudod a szélről, hogy hol az energiád határa. Ugyanez a folyó vagy a történelem esetében is így működik; vagy akár a saját sorsoddal, ha ugyan van a saját sorsodról képed és van hozzá viszonyrendszered. Nekem ez mélyen személyes tapasztalatom, miközben ábrázolásra alkalmas metaforarendszer is; hogy stílusos legyenek: a két történetzál itt aztán összefut.

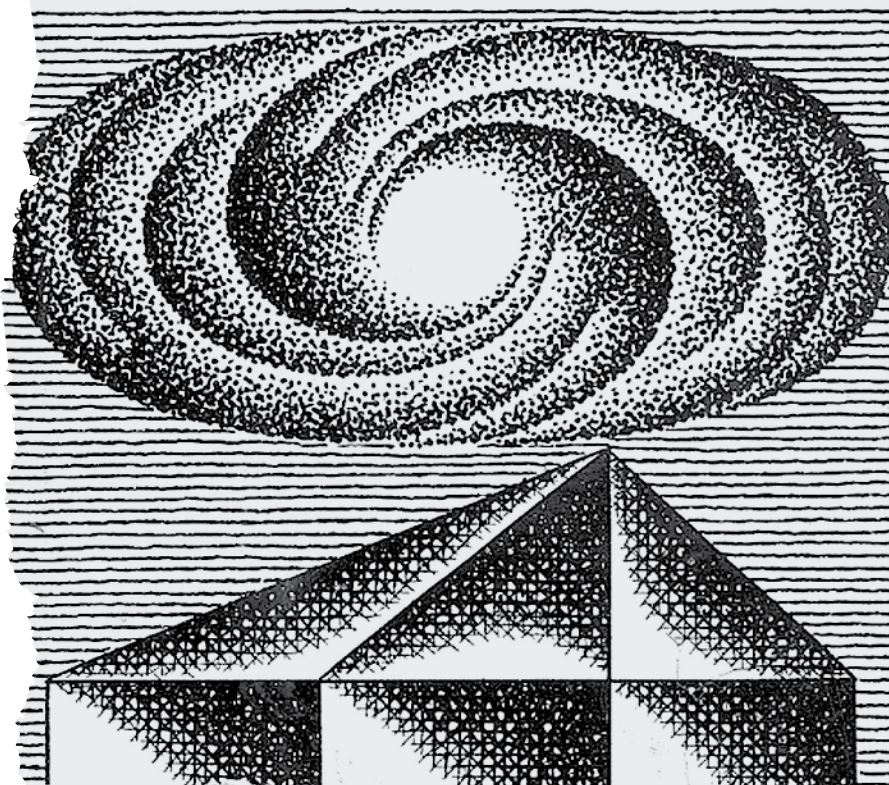
Szegő János (Budapest, 1982) a Magvető Kiadó szerkesztője. Olvas. Fut. Ír.

HOLLAMVEERES

Nádas
Péter

EGY CSALÁD- REGÉNY VÉGE

Bazsányi Sándor

SZÖVEGFUTÁS – LÉLEGZETPRÓZA

„Másnap, amikor fölébredtem...”

Nádas Péter *Egy családragény vége* című, 1977-ben megjelent művének harmadik nagyobb szövegegysége azzal zárul, hogy az elbeszélő gyerekhős, a félárva Simon Péter nagyanyjától értesülünk a családhoz tartozó kutya haláláról és elföldeléséről. A „Másnap, amikor fölébredtem...” kezdetű negyedik egység legelején viszont újra találkozunk a virágok között fekvő, farkával lustán csapkodó kutyával, majd azonnal halljuk a temetésére vonatkozó (vagy legalábbis vonatkoztatható) szöveget: „Ne ásd föl a földet! Ne ásd föl a földet!” A „hangot repítő szél” érzeki szárnyán, vagyis a testi érzékelés révén átkerülünk egyrészt a nyárból az őszbe („...a virágok elszáradtak és a kutyám sem feküdt ott már...”), majd a télbe („...nehéz volt emelni a lábamat a vastag hóban...”), másrészt meg a reggelből az estébe („És akkor már besötétedett.”). Csak hogy ezután, szó szerinti ismétléssel („Másnap, amikor fölébredtem...”) újra elkezdődjön a szövegegység, amely most már mindvégig megmarad a kutya halálát megelőző – vagy követő? – nyár egyik „másnapjának” reggelével induló elbeszélő időben, a felfokozott érzékelés idejében, amely viszont ugyanúgy oldja az érzékelhető valóságon belül fennálló határokat, egyáltalán a valóság és nem-valóság (képzelet, vágykép, álom...) közötti határokat, mint ahogyan a bevezető szövegfutam írta felül az időbeli viszonyok megszokott rendjét. Az ábrázolt események nagyrészt a kertben játszódnak, a korai Nádas-elbeszélések és a későbbi *Emlékiratok* könyve gyakori helyszínén tehát.

Valami előtt és után; élet és halál; nyár és tél; reggel és este; valóság és képzelet: magától értetődően átjárható minőségek az érzékelve, érzékleteiben létező gyerek számára. A zenei sodrású mondatok ritmusképlete, lassuló-gyorsuló dinamikája szervezi a szövegegység érzékeléstörténetét vagy inkább érzékeléseményét. A fiú utánaered két káposztalepkének, majd miután azok eltűnnek egy bokorban, az ő figyelme is a növények felé fordul („Galagonya. Orgona. Bodza.”), illetve a bokrok között megbúvó játéklakás felé, ahol majd a saját lihegését érzékeli, amely azután átalakul a még élő – vagy már halott?

– kutya lihegésévé, vagyis hogy ő alakul át a játékokat szétdúló kutyává, pontosabban azt képzelem, hogy kutyává lesz, vagy hogy a kutyából lesz ő:

A kutya feltúrta, összerontotta az egész lakást. Széttúrtam a szénaágyat, a lábosokat áthajigáltam a kerítésen... (...) A kutya örült, hogy végre tönkretette a lakást és körülszaglászott. De mintha azt a szagot éreztem volna, amit a hajukban, a bőrükön, amit a lakásukban is. A kutya szimatolt, orrát a széndába fúrta, kereste a szagot, amit egy pillanatra megéreztem, de a kutya elvesztette a szagot. (...) A szájamba vettem és beharaptam a földet, de ki kellett köpni. Vicsorított a halott kutya. (Kiemelések: BS.)

A (korai elbeszélésekben gyakran felbukkanó) kutya és az ember, az állati és az emberi létezés érzéki formái közötti átjárás lehetősége jelenik meg később az *Évkönyv* és a *Párhuzamos történetek* egy-egy pontján, a kutyával birkózó-ölelkező évkönyvíró, illetve regényszereplő (a késő kamasz Demén Kristóf) jóvoltából.

A kutyától egy „lágyan ringatózó” levél felé fordul a gyerek figyelme, azután meg a levélen ülő levelibékára. Ahogyan a béka (teste) a levélhez, úgy kapcsolódik a gyerek (figyelme) a békához, és fordítva: „A háta mintha a levél domborulata lenne. Néztam a szemét, és ő nézte a szememet.” A felfokozott érzékelés viszont azonnal átvált képzelődésbe, majd álomba („... de a béka egészen nagyra nőtt és én egyre kisebbre zsugorodtam, mert hatalmas szemeivel engem figyelt, s minél jobban figyelt, annál kisebb és jelentéktelenebb lettem én.”), ahonnan felébredve Simon Péter azt tapasztalja, hogy hangyák másznak a nyitott tenyerén. A szobában alvó nagymama képzelt hívásával kikököltetett gyerek, miután ellenőrizte, hogy a nagyszülő még mindig alszik a házban, és egyúttal ártatlanul megelőlegezte a halálát („A nagymama ujján a türkizköves gyűrű, amit én öröklök, majd ha meghal.”), megeszik egy hullott barackot, a gyümölcsbűzbe nyomott kukaccal együtt, majd átöleli a barackfát, és végül leheveredik a fűbe. A láncszerűen egymásra következő érzékelések, nem-tudatos érzékelésgyakorlatok nyomán az elbeszélő hős többször is elveszíti az önazonosságát, illetve feloldódik az éppen adott tapasztalat tárgyában (béka, hangya, barack, kukac, fa, fű...) – és ezen a ponton, az én és nem-én összeolvadásának pontján, már nincs lényeges különbség érzékelés, képzelet és álom területei között: „... [a nagyra nőtt levelibéka] hatalmas tokájában még így is ott lüktetett az erő, és csukott szemmel a sötétben várni, hogy rám ugorjon; bekapjon, mint egy bogarat.” – „... de még mindig úgy éreztem, hogy ez sem én vagyok, mert nem azt érzem, amit az előbb; talán ez a fatörzs vagyok, ilyen jó, ilyen erős.” – „Ha fű lennék, én is kinőnék a földből és itt állnék a többi fűvek között. Valamelyik én lennék. De jönne egy ember és letiporna a tenyerével.” Közben egy labda felrepül az égbe, egy darázs meg aláereszkedik onnan. A nappalból egyszer csak este

lesz, az érzékelésből meg képzelet: a sötét bokorból egy arc rajzolódik ki, és egy hang faggatja a gyereket. Aki ezután egy madár röptét követve átmegy a hatóságok által letartóztatott szomszéd kertjébe, és önfelmentésül elképzelem, hogy az átgurult labdáját keresi, majd azt is hozzáképzeli, hogy bemegy a házba kutakodni az otthagytott értékek után. De valójában csak a nyitott ablakú pincébe mászik le, ahol egy ládában ülve először eljátszik a gondolattal, hogy bemegy a lakásba, majd olyan álmot lát, amely már újra a kertben játszódik.

De mindezt még megelőzi az ellentéteket egyesítő, összetett testi érzet: „És a hátamat a pince hidege hűti, mégis melegem van, és a belső meleg a külső hideggel egyszerre érinti a bőröm; beleborzongok.” A belülről ható „beleborzongást” követi a kívülről érkező „zörrenés” és „csillanás”, és csak ezután tűnik fel az érzéki-érzékelhető jelenség: a sikló. A vízi állat regénybeli előképei: a barát Gábor meséjében szereplő Kleopátra-kígyó és a nagymama szerint a

Forók: Nádas Péter

ház falaiban tekergő „fehér falikígyó”. De még a nagypapa mitikus meséiben is felbukkan a kígyó, valamint az őszállat kései utódja, a sikló: „... amikor még óriás szörnyek, kígyódémonok, sárkányok és nagy szellemek éltek a földön... (...) Ha gyíkot látsz, vagy siklót, a szörnyek árnyai! erre gondolj.” Az archaikus-mesés előképeken edzett Simon Péter érzéki kíváncsisága változik fokozatosan erőszakossággá a kertben, és végül a keresztneve jelentésére rímelő kővel szétveri a kezére tekeredett sikló fejét – ahogyan meg máshol kővel megdobja a kutyát –, és közben a saját kézfejét is:

Minden ütés jó volt, pedig a kő ütötte a saját kezemet is, és úgy láttam, hogy a saját kezemből csorog a vér, de ütöttem, úgy ütöttem, de még mindig csapkodott és nem ment le a karomról és élt, de ütöttem, csupa vér volt a kő. (...) És nem lehetett tudni, melyik az ő vére és melyik az én vérem ott a betonon a szétzúzott fej körül, és a kezem is olyan volt, mint a sikló szétvert feje, mintha még mindig ott szorítanám és ütném, de nem fáj.

Ez volna hát a tematikus csúcspontja a Nádas-féle érzékelésprózának: az erőszak-cselekedet, amely nem csupán annak tárgyára, de alanyára is irányul. Az erőszakban, az erőszak vérvégességében egyesül az ember és az állat, az elkövető és az áldozat. Noha annyi más formája is lehetne az összeolvadásnak, a határokat és különbségeket felszámoló egyesülésnek: a gyöngédség, a szeretet, az önfeladás, az önfeláldozás, a szerelmi mámor, a szabadságmámor... (Vagy éppen a mesemondó nagypapa és az őt hallgató unoka hagyományfenntartó vállalkozásához fogható közösségiség.) Ám az ábrázolt gyerekhős számára, az ő szűkebb és tágabb világában, az ötvenes évek felnőttek által meghatározott (és gyakran a gyerekek által is megerősített) valóságában ezekre a szelídebb változatokra nem nyílik mód.

És hogy mire nyílik mód? Nos, leginkább arra, hogy Simon Péter érzékelésfolyamatának végigkövetésével együtt lezáruljon a „Másnap, amikor felébredtem...” kezdetű szövegegység – és így elkezdődhessen az „Egyik nap a nagypapa éppen...” kezdetű újabb. Mert miután az állat- és önkínzásos álmából felébredő fiú behívja a pincébe Csider nevű barátját, akivel megbeszéli a felnőttek erőszakelvű világából hozzájuk leszűrődő tapasztalatokat, akkor a barát, elutasítva a közös önkielégítésre vonatkozó javaslatot („»Te Csider, csináljuk azt!«”), látványosan kiteszi a pontot a többsíkú tapasztalásfolyamatot, azaz érzékeléseket, képzelődéseket és álmképeket egyaránt nyomon követő szövegegység végére: „»Á, nekem *most* nem, nekem *most* szarnom kell.« Elment a sarokba és letolta a nadrágját. Leguggolt. Néztem. Kijött belőle a szar. Sokáig ott guggolt és néha nyögött egy kicsit.” (Kiemelések: BS.) Csider testi készítésének „most”-ja ugyanúgy a szövegsodrás folyamatos jelenidejében létezik, mint az egylélegzetű regényegység „másnap”-jának minden egyes érzéki pillanata.

Az *Egy családregény vége* című regény érzékelésprózája ilyen szövegfutamokban, ilyen lélegzetegységekben létezik; és ezek a szöveges lélegzetegységek öröklődnek tovább változatosan Nádas szépprózájában – a szerző saját önelemző fordulatait idézve – az *Emlékiratok könyve* „tisztesleges mondatain” át egészen a *Párhuzamos történetekben* olvasható „ortopéd mondatokig”.

Bazsányi Sándor (Miskolc, 1969) irodalomkritikus, egyetemi oktató. Legutóbbi kötete: „Ez tréfa?” Kosztolányi Dezső Esti Kornéljáról (2015).

Fehér Renátó

IDŐ, HÁLYOG ALATT

Václav Havel 80

„Látom az embert lefelé menni, súlyos és kimért léptekkel közeledni új küzdelméhez, melynek sose szakad vége. A fellélegzésnek az időszaka ez, mely épp oly biztosan eljön újra és újra, mint a rámért büntetés. Ez a tudatosság időszaka” – írja Camus a Sziszüphosz mítoszában. Václav Havel leporellógazdagságú, mégis egységes élete és irodalma számos szerepajánlattal szolgált a színházi embertől a fizikai melóson át a politikai fogolyig és tovább.

A sziszüphoszi figurával való azonosulás, azonosítás lehetősége két alkalommal került elő ebben az életben és irodalomban: az egyik a disszidens, az ellenzéki, aki görgeti a szikláját fel a hegyre, noha tudja, hogy nincs esélye elérni a csúcst, ekképp mégis értelmessé teszi az életét, hogy békében élhessen önmagával. A másik, a rendszerváltó (a közjogi méltóság, a köztársasági elnök, az államférfi) pedig a történelmi fordulat, az 1989-es bársonyos forradalom napjai után kerül szokatlan sziszüphoszi helyzetbe: sziklájával egyszer csak felér egy csúcsra, bár lelkileg nem volt felkészülve rá, hogy munkáját siker koronázza, élete így valójában elveszti addigi értelmét, új értelmet azonban még nem nyer. „Vége a költészetnek, kezdődik a próza” – írja ekkortájt. Közel azonos élményről és korszaktapasztalatról a magyar irodalomban Petri György tudósított, többször is: „túl elég, ami történt” (*Nem baj, elvtárs, szabadok vagyunk*), „Mint irdatlan nagy dög, kimúlt a korszak. / Elvették a kedvenc játékot.” (*A felismerés*) és persze „Rettenthetetlen hülyék kora jő. / Pojácák vagy gazemberek? Is-is. / Egyszerre félem és röhögöm általlátni: / a szikla óhatatlan visszafelé görög.” (*Sziszüphosz visszalép*).

Camus *Sziszüphosza* aztán így folytatódik: „Ennek a mítosznak a tragikuma csak abban áll, hogy hőse tudatos. Hiszen hol lenne a büntetés, ha minden lépésnél reménysugár integetne feléje? A munkás is hasonló küzdelemben áll élete folyamán és nem kevésbé felfoghatatlan (abszurd) hős. De tragikus hőssé csak akkor válik, amikor tudatossá lesz. Sziszüphosz az istenek proletárja, tehetetlen és lázadó, ismeri nyomorult állapotának reménytelenségét, és erre gondol a lefelé vezető úton.” Camus tehát itt azt állítja, hogy a nyomorult állapot reménytelenségének tudatosítása, számba vétele, a ráébredés, a szembesülés

teszi tragikussá a hőst, szembesülés nélkül viszont a hős még nem tragikus. Havel azonban nem feltétlenül osztja ezt. Sőt. *Kerti ünnepély* című drámájának szinte végletekig sematizálódó világában, az ismétlődő és így lassan jelentést is veszítő szövegpanelektől fülledt, nyomasztó miliőben, az egyre mechanikusabbá váló szereplők elműködése közben a tragédiát talán épp az adja, hogy nincs ráriadás, ráremülés a létezés iszonyatára, semmilyen ségére. Ez a szemlélet pedig nem tér el a többi Havel-dráma viszonyulásától sem.

A hetvenes évek eleji trutnovi sörgyárban szerzett tapasztalataiból írta Havel az *Audiencia* című kamaradarabját. A szerző alteregója, Vaněk, a publikálási tilalom alá helyezett és persze megfigyelt író egy sörgyárban dolgozik hordógurítóként. Főnöke a sörmester, akinek jelentéseket kellene írnia a nép ellenségéről. A főnök beszélgetni, sörözni invitálja, megegyezne Vaněkkal: írja meg ő a jelentéseket saját magáról, mondván, azzal mindenki jól járna. Az író ezt visszautasítja, az egyre részegebb főnök pedig irigységgel vegyes ellenszenvvel hordja le beosztottját, közben álomba hortyog, aztán mikor felébred, mindent elfelejtve, kezdetét veszi az audiencia, újra és előlről. A történet főhőse valójában persze nem is Vaněk, Havel is csak katalizátorfigurának nevezi ezt a karaktert, hanem a sörmester: kisszerű, elesett és megalkuvó. Delíriumos kifakadásakor bújik elő valami a fenti tudatosságából: „nektek nem eshetik bajotok, ti mindig érdekesek vagytok fölül, még akkor is, ha alul vagytok (...) Te még egyszer visszamész a színésznőid közé, eldicsekszel nekik, hogy hordógurító voltál, te leszel a hős, de én? Én hova menjek vissza? Ki vesz engem észre?” Aztán elalszik, a sziszüphoszi szikla visszagörög a hegy lábához, és mintha megint az intenzív tudatosodásnak épp a hiánya adná meg a súlyt, a tragédiát.

Ez a tragédia ugyanakkor az (élet)idő elmúlásának, elszivárgásának érzéketlenségével is összefügg. Itt a ma csupán az állandósuló, beálló tegnap maradékként realizálható, így lesz moccanatlanná, örökkévalóvá, vagy éppen időn kívülivé, klausztrófóidótlenné a Havel-drámák ideje. Ennek legmarkánsabb példája a magyarul nem olvasható *Horský Hotel* (Hegyi szálló). A darab szereplői egy szállodában vesztegelnek, rostokolnak, bár *kilátásba* helyezik, hogy hamarosan utaznak el. Nincs kilátástalanság, mert *kilátás* van, a reménységár integetése, ami Camus szerint tehát enyhítené a büntetést, de itt még büntetésről sincs szó, mert ez a leleplezetlen illúzió a létezés maga. Havel számára ez a megtévesztett létezés az igazi tragédia. A szereplők folyton egy születésnap partiról beszélnek, amiről nem derül ki, hogy mikor kerül rá sor, lezajlott-e már egyáltalán. A dráma a folyamatos jelenben „zajlik”, nincs konkrét cselekmény, sem megnyugtató lezárás, így az sem tudható, hogy mindez

mióta tart, csupán az, hogy meddig... „Mindenkinek csak fő a saját levében. [A *Horský Hotel*] a mindent belengő alaktalan köd hiteles képe.” – írja a darabról Michael Žantovský, Havel egyik életrajzírója. A valódi tragédia itt megint a hiánytapasztalatnak, a kimozdulatlanságnak, az idő- és életvesztegetésnek a szereplők általi észrevétlensége, amit az olvasó-néző viszont nagyon is észlel. Ez a „szereposztás” pedig aligha komfortos, hiszen az olvasó-néző a legcsupaszabb, legintimebb helyzetben kukkolja, bámulja meg a szereplőket: nem egy egyszeri, akár kegyetlen sorscsapás idején, hanem az önmagát újratermelő életkudarc végeláthatatlan állapotában. A *felismerés fokozatai* az olvasó-nézőben öltenek testet, bomlanak ki, ez egyszerre generál fölényt és szégyenkezést, és épp a felismerés képességének hiányát, képtelenségét látva fordul irtózással és részvétellel a szemé előtt kibontakozó sorsok felé. Innen nézvést már egyáltalán nem meglepő a rokonság, amit a szakirodalom is sűrűn felvet Samuel Beckett és Václav Havel művei kapcsán. Havel életének, gondolkodásának, esszéisztikájának és drámáinak is a *Sziszüphosz mítoszához* hasonló alapszövege, inspirációja volt a *Godot-ra várva*.

1982-ben az avignoni színházi fesztiválon annak a Havelnek szenteltek egy napot, aki az idő szerint ellenzéki tevékenysége miatt egy csehszlovák börtön vendégszeretét élvezte, akkor már három éve. Tüdőgyulladásal küszködött, írta az Olga-leveleket, olvasta az *Elvesztett illúziókat*, a *Pickwick Klubot* vagy a *Ne bántsátok a feketeigót!* A fesztivál szervezői egy szolidaritási akció keretében Beckett-től is kértek szöveget, aki Havelnek dedikálva megírta a *Katasztrófa* című drámáját. Havel a szabadulása után egy válaszdarabbal, a *Tévedéssel* köszönte meg Beckett figyelmét. (Magyarul a két darab együtt a *Máshonnan Beszélő* című szamizdatfolyóirat első számában jelent meg 1985-ben.)

A nyugati és keleti abszurd dráma különbségeit, előbbi Beckett és Ionesco, utóbbi Mrozek, Örkény és Havel képviselné, Pályi András úgy írja le, hogy míg a nyugati az emberi lét képtelenségét jeleníti meg, addig a keleti a társadalmi létformák abszurditását. Amíg az egyik sterilen teremt mikrokozmoszt, addig a másik életközeli mikrotársadalmat, a leglényegesebb különbség pedig az, hogy a nyugati kilép a politikai és közéleti szférából, a keleti viszont épp a belevettségét hangsúlyozza. Hasonlóan vélekedik a már idézett Michael Žantovský: „Amíg az egzisztencialista hősök metafizikai szemhatárak beszűkülése miatt, vagy éppen az emberi lét lényegéből fakadó képtelenségük folytán veszítik el viszonyítási pontjaikat, Havel világában a társadalom vagy inkább a társadalom totalitárius ellenőrzése hajszolja őket az elszigeteltségbe, ébreszt bennük rettegést és gyanakvást mások iránt, és teszi

őket embergyűlölővé. E kettős perspektíva egyben a léthelyzet potenciálisan különböző kimeneteleire mutat rá. Miközben Beckett-nél és másoknál az egzisztenciális magány megváltoztathatatlan és objektív tény, melyen az ember csakis az elfogadás révén emelkedhet felül, Havel műveiben pusztán az uralkodó rendszer elmagányosító jellegének következménye". Persze valójában nem áll távol az igazságtól az a sokak által rögzített megállapítás, hogy a kelet-közép-európai abszurd maga a sültrealizmus. Lásd még: a kelet-európai értelmiségi előtt két út áll: az egyik az alkoholizmus, a másik járhatatlan. Továbbá: Ká-Európában nem érdemes kijózanodni (Hrabal). És még: „Középeurópaiak vagyunk: az idegrendszerünk elrongyolt, a vécépapírunk kemény” (Esterházy).

Ám Havel a Godot-élményt nagyon is közössé tudta tenni egy 1992-es esszéjében, tehát már elnökként, amelynek a várakozást, ezt a nem égtáji, de univerzális tapasztalatot választotta témájául. Kétféle várakozást különböztetett meg. Az egyiket Godot-ra várásként definiálja, benne a remény óhajtását mint a reménytelenség megnyilvánulását azonosítja. Godot mint pótreminység, illúzió. Tulajdon tehetetlenségünk produktuma. A lelkünkön keletkezett lyuk foltja. A várakozás másik formáját mint ellenzéki hozzáállást elemzi: ennek lényege a türelem, és összefüggésben áll a haveli alapgondolattal, az igazságban élni maximájával. Havel itt (is) azt állítja, hogy az igazság kimondásának elvből van értelme, és mindegy, hogy mások felismerik-e ezt. „Hangosan és egy emberként ki kell mondani az igazságot – tekintet nélkül a várható megtorlásra és arra, hogy egy ilyen tett belátható időn belül aligha járhat bármilyen kézzelfogható eredménnyel” – írta ugyanerről már 1978-ban *A kiszolgáltatottak hatalmában*, amit a kelet-közép-európai disszidens mozgalmak genezisének, politikai filozófiájának és ethoszának legérettebb összefoglalásaként jellemzett Adam Michnik a *Václav Havel nagy történelme* című kivételes esszéjében.

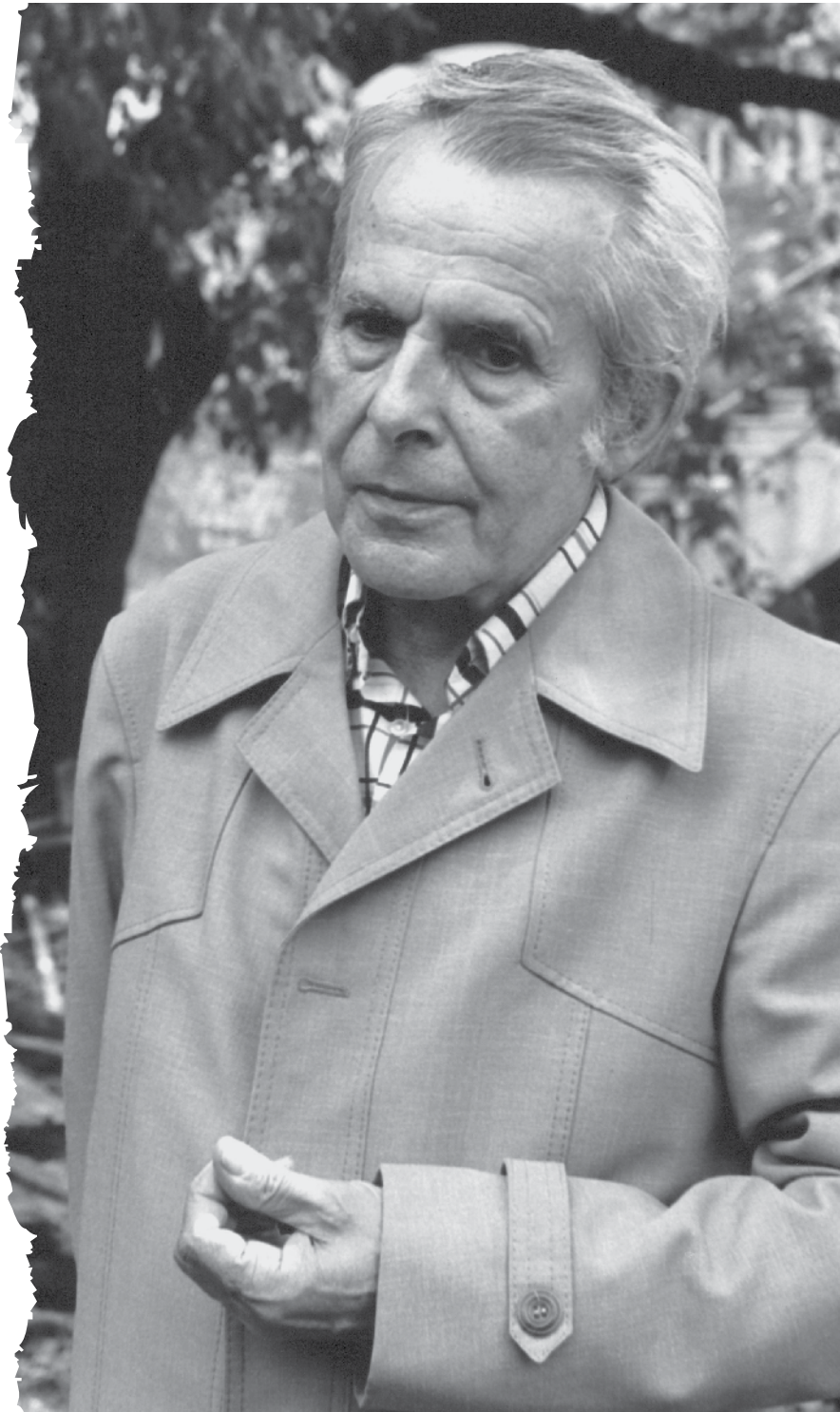
A várakozás két formájában tehát az önáltatást, a kegyes hazugságot, az elszivárgó godot-i időt állítja szembe Havel az igazsággal való keserű együttéléssel, a beteljesülés felé haladó idővel. Egyúttal számot vet saját, a demokrácia megújítása kapcsán tanúsított türelmetlenségével is. Ahogy drámaíróként a tudatosság, a felismerés hiányának tragédiáját jelenítette meg elemi erővel, úgy politikusként, államférfiként az uniformizáltsággal szemben az öntudatos honpolgári közösség, az állampolgári társadalom mellett érvelt: „a demokratikus állam nem állhat kizárólag hivatali adminisztrációból, politikai pártokból és magánvállalkozásokból, mert egy ilyen államban az életünk egydimenziós lesz, elsatnyul, csupán a haszon hajszolására korlátozódik”. A hagyományos parlamentarizmust *átmeneti megoldásnak* tekintette (*Godot sose*

jön meg, áll 1992-es esszéje címében), amely feltámaszthatja az állampolgári öntudatot, a demokratikus vitakészséget. Ellenfelei hiába bélyegezték naivnak és idealistának, élesen és kritikusan látta a születőben lévő új rend, a liberális parlamenti demokrácia és a kapitalizmus anomáliáit: „ha a kommunista diktatúra ideológiája a fogyasztás banális kultusza, akkor a rendszer válsága része az egész technikai civilizáció sokkal szélesebb körű válságának (...) a manipuláció módja a hagyományos parlamenti demokráciában finomabb és rafináltabb a poszttotalitárius rendszer brutális módszereinél.” 1989 megismételhetetlenül euforikus kora telén a nevét skandáló, a Vencel téren és a Letná Parkban felvonuló sokszázazres tömegnek is annyit, és éppen annyit ígért és mondott, hogy „az időnkívülség húsz éve után visszatér a történelem”. És egy szóval sem utalt olyasmire, hogy eljött volna a történelem vége. ...

„Ennek az égboltozat nélküli térnek és méretlen időnek a végén van a cél. Eléri. És akkor azt látja, hogy a kő pillanatok alatt legurul, és neki újra fel kell emelnie a csúcsra. Visszamegy a hegy lábához. Ez az a pillanat, a lefelé indulás pillanata” – áll Camus-nél. Havel jól ismerte ezt a sziszüphoszi pillanatot, az ismétlődést, és jól ismerte a godot-i örökkévalóságot is, ismerte és elismerte a létezés abszurdításának ezt a spirálját drámaíróként, és mégis: engesztelhetetlen harcot vívott ellene filozófus-államférfiként.

Ahogy Sziszüphoszt, úgy Havelt is boldognak kell elképzelnünk.

Fehér Renátó (Szombathely, 1989) költő, kötete: *Garázsmenet* (2014).

Fotók: PIM

Mohácsi Balázs

A CSORBAGYŐZŐSÉGRŐL

Csorba Győző 100

„Emlékszem például, hogy amikor Salvatore Quasimodo megkapta a Nobel-díjat, Fodor Andrással és Lator Lászlóval arról beszéltünk, hogy Quasimodo majdnem olyan jó költő, mint Csorba Győző.”

Kormos István: Csorba Győző és városa

Ki volt Csorba Győző? Egyszerű kérdés – gondolom. A 20. század fontos magyar költője, műfordítója, akit a Nyugat harmadik nemzedékéhez szokás sorolni – írom. Írom Pécssett, Csorba városában, ahol intézmények őrzik nevét, ahol őrzik emlékét, és ahol 2016 az ő emlékéve, hiszen november 21-én lesz születésének századik évfordulója. Ami Pécssett művészeti-irodalmi hagyomány, ahhoz Csorba Győzőnek köze volt. (Van.) Mégis bonyolult a kérdés, hiszen egy mondat alatt országosról lokális léptékre váltottam. S ha még inkább le akarom leplezni magam, elárulom: kellemes meglepetés, hogy nem csak tévétornyos hazámban emlékeznek meg róla.

Ha van klasszikus verstéma, a *szerlem* és a *halál* azok. Csorba Győzőt jóformán minden versében az elmúlás foglalkoztatja. Legkorábbi köteteitől kezdve a halált kutatja, a halállal felel, a halálon túlra üzen. Életes költő annyiban, amennyiben a halál nagyon is szerves része a létnek (hiszen „az alkony is a nappalé” – *Alkonyodó*), ezért is van, hogy Csorbának annyi mindenről jut eszébe az elmúlás. Ezért nyúl előszeretettel olyan toposzokhoz, mint a nap- és évszakok váltakozása fölkinálta metaforika („Közel szállong az ősz, de még / zöld a levél. A gyász piros-sárgája rejtve / lappang a szín alatt” – *Flóra-pihenő*), és ezért kellett a szocializmus idején sokáig az egzisztencializmus bélyegét viselnie. Ami akkoriban nem jelentett többet, mint hogy nem vonalas, nem szocreál.

Alighanem három életrajzi mozzanat állhat amögött, hogy miért kutatja és írja obszesszívan Csorba a halál témáját. Az első szeretteinek korai elvesztése (még

gyermekkorban az édesapa és az idősebb testvér, a súlyos betegségben elhunyt gyermek unokahúg), ami számos versben és a '78-as *Összegyűjtött verseket* záró kis memoárban is megjelenik („Alig múltam tízéves, amikor meghalt apám, még egy év sem telt el, amikor legidősebb bátyámat temettük.” – *Magamról, verseimről*). A második találkozás a halál fenyegetésével a világháború. Csorba fiatal felnőtt, egyetemista ekkor („A / bokrok, mint robbanás után / kővémeredt bombák” – *Levél*). A harmadik, s talán legfontosabb, mivel kétséget kizáróan ez formálta leginkább költői nyelvét, hogy egyetemi tanára, Birkás Géza hatására lefordítja ófranciából Hélinand de Froidmont *A Halál versei* című ötven stanzából álló kötetét, mely a Halált megszólítva annak (isten) hatalmát taglalja és dicsőíti mindenek felett. Ennek hatását mutatja, hogy 1947-es harmadik, *Szabadulás* című kötetében maga is ír Hélinand versformájában egy tízdarabos kisciklust *Új Halál-versek* címmel.

Mindent a halál, az elmúlás képze ural. Fokozottan önreflexív állapot, a lírai én nem fragmentált, nem hasadt, nincsenek lírai szerepei. Irodalomelméleti szempontból némiképp zavarbaejtő is, hol húzható határ a szerzői és a lírai ének között – ha húzható egyáltalán. A versek nagy részéből, a családtagokra, ismerősökre, pályatársakra emlékező nekrológversekből összeállítható volna egy, az Edgar Lee Masters főművéhez, *A Spoon River-i holtakhoz* hasonló antológia – annyi különbséggel, hogy a szövegek nem fiktív karakterek sírfeliratainak, hanem valaha élő, hús-vér emberekéi, ami ismét a Csorba-líra személyes, életrajzi voltára mutat rá. Mondhatnánk akkor talán: alanyi vagy vallomásos líra, de nem az, Csorba versei nem a veszteség traumáját feldolgozó terápiás írások, versnyelvét és versfigyelmét pedig a tárgyiaság-tárgyilagosság analitikus igénye jellemzi. Csorba költői ethosza talán nem is engedi meg az én osztottságát. „Csonkulni másokért az az igazi épség” – írja *Lámpás* című versének zárlatában, s ebből az is látszik, a felszínen, ránézésre talán én-lírával van dolgunk, ám annak nagyon is vannak közösségi tétjei (ha másért nem, akkor pusztán azért, mert magát közérdekűként gondolja el – mint ahogyan, ha banalizálni akarom: a halál is közérdekű). Tehát mindent az elmúlás, a halál képze ural, és más jellemző témái is rendszerint e perspektívából válnak érdekessé. Így például a test(i létezés), a test és lélek kettősségének problémája – illetve Csorba városa, Pécs is, mely születésétől haláláig otthona volt. Hasonlóan van ez akkor is, amikor a költő lírai én verseinek sorsát latolgatja. Ez nem hiúság, hanem a precíz számvetéssé emelt, évtizedes léptékű ön- és létvizsgálat: feltenni a kérdést, mi marad az ember után. Ha az ember alkotó, éppenséggel költő, akkor az alkotás, a versek vagy az egyes

vers maradandósága válik kérdéssé. Csorba e tekintetben pedig különösen szerény, melyben szigorú (szerkesztői) ars poeticája – melyről a későbbiekben még szólok – szintén megcsillan.

Verseim sorsa

Mikor már véreim nem védenek,
s azok se, kik még emberként szerettek:
lesznek-e akkor is, kik kézbe vesznek,
olvasnak, emlegetnek, értenek?

Nyilván piszkos-kis önzés volna, ha
a magam étkét, magam italát
tukmálnám más földű-egű világ
más-éhvű, más-szomjú lakóira.

Ne maradjon belőlem semmi több,
csak amit élő érdeke szerint
táplálékként őriz meg az utókor.

S amire nem lesz majd szüksége, mint
szemét pusztuljon a szemét között,
kerüljön illendő helyére jókor.

Csorba számára a tapasztalás elsődleges helye, médiuma a test: „És sejtjeimen át a gyomrom, hátgerincem / édes bizsergésén át kezdett okítani.” (*Történet*); „Szaporodnak a laikus anatómia-órák / betegség-professorok fájás-tanárségédek / tanítanak test-ismeretre” (*Ahol nehéz*). Ez kitünteteti, olykor misztikus hatalmúvá, sőt, a lélek előtt valóvá avatja a testet („Érik a test okosodik / Elejti amit el kell ejteni / s letépi a neki termő gyümölcsöt [...] ne legyen több a lélek mint a test” – *Ne legyen több*; „a test a legfőbb értelem, / és ez olyat tud, amit a hevült ész / meg nem tudhat soha, hiába fürkészt” – *Egy barátom temetése után*), mivel abban akarja megfigyelni, tetten érni az életet és a halált. Ugyanakkor a figyelmének saját testi traumája is oka (igaz, ez a terjedelmes életmű csupán négy-öt versében jelenik meg), jelesül, hogy Csorba jobb alkar nélkül született, ami megkülönböztette őt a többiektől („az utolsó ítéletkor valahogyan / – ámbár ki tudja milyen testbe öltözünk – / megoldom

hogy többé ne legyek kevesebb / szerzek egy jobb alsókart félkart valahol” – *Az utolsó ítéletkor*). Figyelme olyannyira a testé, hogy a nyelv elégtelenségének tipikus modern problémája is testiként mutatkozik meg számára, ugyanis a testi tapasztalás nem nyelviesíthető kielégítőn: „A test nyelvét a testünk mindinkább megtanulja. [...] Szorongások, csapások [...] csukott szád sarkain s a szemed színében élnek. / Ne szólj! – hiába volna; akkor se szólj, ha kérlek: / a nyelv dadogni tud csak e tiszta, ősi nyelven. [...] a rémes / szót testünk mondja már” (*Mi lesz?*); „Mire számra jut mire szájadra jut / elnyomorodik / megromlik a szó / Behabzsolta a száj a test tudását / Folytonos félreértések között botorgunk / Nincs jobb beszéd? / Bölcsőbb ha hallgatunk: / nem kavarunk keserűséget” (*Bízzunk a test köznapi életében*). Máshol viszont kényszerként jelenik meg: „gonoszodik a vén test: nyűgös kényes hiú / szeretne bőröm bőrtön-falaiba bezárni // de régi jó szokása szerint nem tűri a / lélek s nagy mozdulással ki-kivág tömlöcéből” (*Gonoszodik a test*).

Mindezekből következően Csorba lírájában a halál mindenekelőtt a test halála, s az élet is a test élete, a lélek pedig általában mint misztikus, definiálhatatlan dolog jelenik meg, ami gyakran csak a test nyelvén beszélhető el („A hús szövetei módján a lélek / szövetei is meglazulnak: / papucs-érzelmek papucs-hevülések / klaffognak ráncosulnak” – *Most készül*). Figyelme a testre irányul, ha úgy tetszik, élettani hatásokat regisztrál, a lélek ugyanakkor újra és újra felbukkan az egyenletben: „egyetlen bőriszák szűk éjjelébe gyűrve / hibbant irtózata percnek, történelemnek [...] Lélekké is bomol a pete az anyában” (*A test csodái*). Csorba a lélek halhatatlanságát vallja mestere, Várkonyi Nándor halálára írt versében is (a vers jobb értéséhez nem árt tudni, hogy Várkonyi az első világháborúban súlyos halláskárosodást szenvedett, majd teljesen megsüketült, s úgy élte le élete nagy részét). A versben a polihisztor Várkonyi immár lélekként tovább folytatja a világ felmérését. „Mikor beteljesült a csönd / nagy dördüléssel fölkeltek a hangok: // még a párna finom vászon-neszét is / még a végső helyükre roskadó / belső szervek moccanásait is / a tovább-növő haj köröm szakáll / apró üzemzajait is / hallotta [...] másodszer vesztettem apát [...] Víz-föld-ég-időjáró / négyéltű nincs-gépezetén / aligha juthat ismeretlen vidékre / annyifelé járt eddig is / nem fölfedez inkább: újratalál [...] Víz-föld-ég-időjáró / négyéltű nincs-gépezetén / élő álmait ellenőrzi” (*Apa-sirató. Várkonyi Nándor halott*).

Ahogy említettem, az elmúlás, a test mulandósága ad gyakran nyelvet a tapasztalatoknak, így akár a helyeknek, a természetes (erdei, mezei vagy kertbeli) vagy mesterséges, városi tájaknak. „A szél / lefoszlatta húsát a fáknak / csak a kert csontváza maradt” (*A kert csontváza*); „Elyelte őket a lélek, elnyelte őket a test.

/ Egyként nyugszik bennük a szép meg a rettenetes. // Kuszáltan összevissza, mint bomlott gombolyag, / puhán tekerőznek mélyedben a járt utak.” (*Utak*). És működik ez fordítva is, amikor a test válik értelmezhetővé a táj felől (ez a korai, a háborús idők erőszakosságát rögzítő verseket idézi, amikor azok a tájra vetülve jelentek meg): „Agyondúlt táj az arc: egy-borzadály.” (*Anyám halottas ágyon*).

Csorbának számos falusi színhelyű-témájú verse van, ezek általában a fiatalkori, a Dunaszekcsőre házassodott nővérénél töltött nyaralások emlékeiből táplálkoznak, az életpálya derekától pedig a balatoni színek váltják fel ezeket. Ezek, bár nagyban gazdagítják a sarjadás-hervadás, elmúlás-feltámadás természeti képekből kibomló klasszikus metaforikáját és alapanyaggal szolgálnak az elégiákhoz, mégis kevésbé jellemzők, mint a kifejezetten pécsi versek.

Csorba különösen kötődött szülővárosához, talán csak Rómáról írt annyi verset, mint Pécsről (1947-ben Rómában töltött öt intenzív hónapot Nemes Nagy, Pilinszky, Weöres és mások társaságában). Pedig költői pályáján, mint anyaiaknak, bizonyára lendített volna a fővárosba költözés. (Tulajdonképpen ő volt az első, vidéken élő költő, aki Kossuth-díjat kapott.) Csorba először magánéleti körülményei miatt nem költözött Budapestre (így viszont nem

tartózkodott Pesten az 1944-es ostrom alatt), később pedig „*dacból* maradt, megmutatni, hogy vidéken is lehet az egyetemes értékek körében élni, s mert »valakinek itt is kell maradnia« – írja Csordás Gábor *A vidéki költő* című esszéjében (*Jelenkor*, 1996/11, 993.). Csorba vállalta, hogy *levidékizik*, mert végzettszerűen kötődött a városához. S különös módon éppen Pécs kapcsán, ahol minden második ásonyom ókori sírkamrákat fed fel, elhalványul a hiábavaló elmúlás képzete. „A koporsóra itt nem gondol senki; halhatatlan / hittel építi házát, erődíti és béleli. [...] Ó bűvölő város, sokarcú, / ha kérdeznék, nem tudnám, hogy milyen vagy. [...] Nekem: A VÁROS mindörökre.” (*Séta és meditáció*) És ahogyan végzettszerű volt számára Pécsen élni, úgy nem volt az másutt lenni. „Nem az enyém az ég, a föld, a szemek titkai. [...] nem az enyém sors módján, menthetetlenül.” (*Idegen város*)

Pécsiségevel Csorba vállalta azt is, hogy sokaknak nem jut magától értődően eszébe; Bertók László idézi fel: „egy antológiába úgy került be, hogy valami miatt Pestre kényszerülve, előzetes bejelentkezés nélkül fölment az egyik kiadóba, egy ismerős szerkesztőhöz. Kopogott, benyitott, s amikor az illető meglátta, fölkiáltott: »Na és a Csorba Győző! – Írd föl!« – szólt oda a mellé ülni ismeretlennek, akivel a tervezett antológia szerzőinek névsorát állították össze éppen. »Ha én akkor nem lépek be oda, véletlenül se vettek volna bele abba a könyvbe.«” (Olyannyira élő számomra még. . ., *Jelenkor*, 1996/11, 969.)

Csorba olyan fokú szimbiózisban élt városával, hogy annak életében is meglátta a természetes körforgást. „Nő a ház nőnek a házak nőnek oly szervezett / pontossággal hogy a látvány szinte élvezet [...] kő-csodák bomlanak // A bűvöletben már-már azt is elfelejtem mi fenyeget / hogy veszik el tőlem a várost veszik a fél eget.” (*Új házak*) S amikor a város növekvése, átépítése az ő régi városát kezdte fenyegetni, beletörődéssel fogadta, abban saját elmúlását látta, s magában kezdte rekonstruálni egykori szülővárosát. „Mihelyt egy házfal ledől / énbennem tüstént feláll / mihelyt egy utca leomlik / énbennem újra kinő / Menetben hosszú sorokban / vonulnak vonul a volt / város a változott létbe / belém és épül föl ott” (*Nehezen s gazdagon*). „A régi képet képzeltem ládikóm / szent vackai közé hajthatom / ismét szegényebb-lelt város-szegénye én [...] S jó hogy az állomásra tartok: / sűrűnek az idegen arcok / én is könnyebben temetek / ha köztük lehetek.” (*Egy eltűnt pécsi utcára*). Végül a városi tájon tett séta már nem egyszerűen a meditáció helye, a gondolatok öntőformája – ahogy Kassák Lajos sétálóverseiben vagy József Attila külvárosi verseiben az –, hanem allegória: bizonyos életszakaszok bejárásai, számvetések. Ebben az allegóriában az életmozzanatok sora a város bonyolult rendszerű utcahálójaként mutatkozik

meg. „Nagy idegenforgalmú városokban az állomás / közelében feliratos nyilak jelzik hogyan jutni oda / Egyre több a feliratos irányjelző utamban / egyre több nyíl mutatja / az állomást” (*Állomás*).

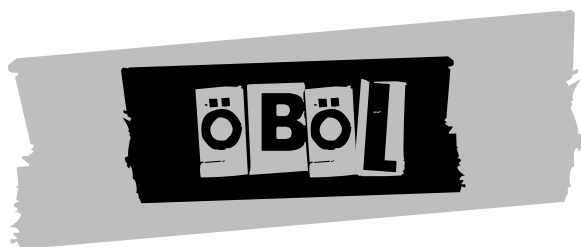
Mindenképpen szót kell ejteni Csorba szigorú szerkesztői ethoszáról. Ha eltekintünk attól, mennyit változott az elmúlt évtizedekben a (lírai) köznyelv (és tűnik ma a mi fülünk számára avíttasnak néhány megfogalmazás), helytálló ars poeticus vallomása. „A kifejezőeszköz akkor a legjobb, ha a legtalálób. Eszményem: a tömör, szigorúan funkcionális fogalmazás és versszerkesztés. Amikor minden szóra bízunk valamit abból, amit el akarunk mondani. Iszonyodom a hígságtól, a szöveg üresjáratától, a pongyolaságtól.” (*Magamról, verseimről*). Ez akkor a leglátványosabb, amikor akár a hexameterben is kerülni tudja a dagályosságot, a *metrikai malterként* szolgáló töltelékszavak alkalmazását. „Jó, ha az ember aludni megy és nem látja az éjjelt. – // Bóbiskolsz a papír mellett, birkózol a szókkal, / s egyre vadabb tájakra barangol a gondolatod. Lám, / pár órája meleg volt benned, öröm karikázott, / túl a szobád falain szemek erdeje óvta magányod” (*Éjfél után*). Csorba önmagával és másokkal is szigorú volt. Legendás például, hogy a *Jelenkor* szerkesztőbizottsági tagjaként, majd főmunkatársaként széljegyzetelte és *osztályozta* a beküldött kéziratokat. De érdemes elolvasni azt is a Csuha István készítette *A város oldalában* (Jelenkor Kiadó, Pécs, 1991) című beszélgetőkönyvben, hogyan korrektúrázta végig író társainak hibáktól hemzsegő kéziratait, vagy hogy a *Weöres Sándor levelei Csorba Győzőhöz* címet milyen megfontolások alapján változtatta úgy, hogy inkább *leveleiből* szerepeljen. Mindezekre utal Parti Nagy Lajos, amikor a költő születésének 80. évfordulóján így ír: „a mesterséget attól a szellemiségtől tanultam, ami nélküle nem lett volna az, ami, attól a szellemiségtől, melyet kicsit pontatlanul jelenkorságnak nevezhetek. Így mester Csorba Győző, és így vagyok, vagyunk sokan a tanítványai. Meg úgy, hogy minden moccanásom, irodalmi gesztusom mögött ott van, ott volt, hogy mit szól, mit szólna ehhez.” (Egy Csorba-file, *Jelenkor*, 1996/11, 983.)

Nem szabad azt gondolnunk, hogy Csorba savanyú, szürke, szögletes alak, aki városába (és testébe) zárva a halálról lamentál. Igaz, humorosabb darabjai végképp a klasszikus előképek jegyében íródtak, ám éppen mivel olyan minták álltak előtte, mint például Janus Pannonius (akinek szintén jelentős fordítója volt), nem idegenek tőle a pajzán viccek, ahogyan a veretes formában előadott gúnyolódások sem. A *Balatoni néhány sorosok* között olvasható például örökérvényű *Javaslat*: „Szigorú rendeletbe kéne adni, / hogy kinek mit van joga mutogatni.” „*Fővárosi*” író című szatirikus epigrammája is felejthetetlen – afféle kívánságműsoros betelefonálóként

küldöm mindenkinek, aki (1) szereti, (2) akik szerint kicsiny országunk két része: a főváros és a vidék, (3) akiknek ajánlott megismerkedni Csorba Győző lenyűgöző lírájával – jó volna ugyanis, ha életműve nem sodródna teljesen irodalmi köztudatunk *vidékére*, hiszen a szerző személyesen már nem tud véletlenül besétálni sehová, hogy emlékeztessen magára.

„Gyarmatosítóként jön e gyarmati földre: vidékre, / s hódolatot követel: hisz nem akárki-alak. / Furcsa eset: nagysága a Pesttől távolodása / hossz mértéke szerint nő, terebélyesedik. / Otthon a társbérlő sem tudja, kiféle-miféle, / itt »Gyuszi« Illyés és »Árcsi« Tamási neki. / Otthon a szerkesztők, kiadók menekülnek előle, / itt hajigálja nekik vissza a megbizatást. / Otthon a folyton-hajlongástól hónapokig nem / lát eget, itt felhők közt viszi büszke fejét. / Hódolatot követel. Megadod? majd gondol ügyeddel – / mondja –, hisz egyformák pesti, vidéki írók. / Rangbeliként kezeled? Vérig sértődik azonnal: / – Mit képzelsz? Ki, mi ő? Hagyd a pimasz bratyizást! – / Mért nem tízszer ilyen nagy az ország? Tízszeres úttal / könnyen lenne akár Goethe is, a nyomorult.”

Mohácsi Balázs (Pécs, 1990) költő, kritikus, a Versum és a Jelenkor Online szerkesztője, Péccsett él.

ÖBÖL

A ledöntött felszabadulási emlékmű Keszthelyen

Fotó: Balatoni Múzeum (Keszthely)

Káli Csaba

BÉKÉTŐL MEGTORLÁSIG

Zala megye 1945-től az 1956 utáni bosszúhadjáratig

A Dunántúl nyugati részét a világháború végóráiban, 1945 március-április fordulóján elfoglaló szovjet csapatok már nem ütköztek számottevő ellenállásba. Zala megye területén nem alakult ki pusztító állóháború, nem cseréltek többször gazdát a települések, így az ország más vidékeivel összehasonlítva kisebb volt az emberi és az anyagi veszteség is. A harcok utáni romeltakarítás és újjáépítés szinte azonnal elkezdődött.

AZ ELSŐ TENNIVALÓK

A munkát a falvakban és városokban létrehozott ideiglenes testületek, az úgynevezett nemzeti bizottságok koordinálták. Ezek az új közhatalmi szervek kezdetben igen széles jogkörrel rendelkeztek, az engedélyezett hat politikai párt (Magyar Kommunista Párt, Szociáldemokrata Párt, Független Kisgazdapárt, Nemzeti Parasztpárt, Polgári Demokrata Párt, Magyar Radikális Párt), valamint a szakszervezetek delegálhattak ide egyenlő számban képviselőket. Önálló döntési jogkörük viszont csak látszólagos volt, vagy még annyi sem, ugyanis az ország valódi ura a Vörös Hadsereg és annak a vesztes országok mindegyikében létrehozott politikai szerve, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SzEB) lett, amit Magyarországon a hadseregükre támaszkodva a szovjetek domináltak. A SzEB, korabeli szóhasználatban a Kontroll Komisszió minden vármegyében létrehozta a kirendeltségét. Zalában ezt Zselanij őrnagy vezette a békeszerződés 1947. szeptemberi életbe lépéséig.

Az újjáépítéssel párhuzamosan zajlott egy másik meghatározó gazdasági, de legalább annyira politikai esemény, a földosztás. Pár hónap alatt átrajzolták az ország birtokviszonyait, ennek radikalizmusa és igazságtalansága előrevetítette a szovjetrendszer hatalomgyakorlási metodikáját. Ma már bizonyított tény, hogy a szovjet politikai vezetés erőszakolta ki ezt a fajta földosztást, végrehajtásába pedig aktívan bekapcsolódott a Vörös Hadsereg is. Zala megyében, számos speciális tényezőnek köszönhetően (mint pl. az államosított-községestett erdők és legelők nagy aránya miatt) kevés volt a kiosztható szántóföld, így egy igénylő átlagosan csak 2,8 hold földet kapott, ami az országos átlagnak alig több mint fele volt.

Azonnal megkezdődött a felelősök nevesítése és megbüntetése is. Elsőként úgynevezett igazoló bizottságokat állítottak fel, ezek tízezres nagyságrendben szűrték át a megye lakosságát. Először az állami, önkormányzati tisztviselőket és alkalmazottakat, majd pedig az iparosokat és kereskedőket. E bizottságok feladata az volt, hogy megállapítsák az említettek háború alatti ténykedését, és amennyiben abban kivetnivalót találtak, azok ügyét a szintén frissen megalakított népbíróságok elé utalták.

KÉT VÁLASZTÁS

Magyarország ideiglenes közbiztonsági státusának rendezéséhez legális jogforrásként egy állandó törvényhozó testületet kellett választani. A pártok részéről lényegében már 1945 tavaszától folyamatos választási kampány zajlott, noha a parlamenti választások törvényi keretei csak szeptemberben alakultak ki. Ahhoz képest, hogy az ország egy diktatórikus nagyhatalom megszállása alatt állt, az 1945. november 4-én lezajlott nemzetgyűlési választás összességében demokratikusnak volt tekinthető. Az eredmények szempontjából Zala megye e téren is kirívónak számított, ugyanis a Független Kisgazdapárt, mely országosan 57%-ot ért el, itt 75,13%-kal tarolt, amit csak a somogyi választókerület múlt felül egytized százalékkal. Az ország formálódó új politikai rendjében a konzervatív kisparszti és polgári értékeket képviselő Kisgazdapárt ezzel számszakilag is bizonyította társadalmi támogatottságát, míg a balos és szélsőbalos politikai erők egyre hisztérikusabb frusztráltságuknak adták tanújelét.

Az eredmény miatt szóba sem jöhetett a helyhatósági választás, hiszen világos volt, hogy abban is a Kisgazdapárt lenne az abszolút győztes. A kisgazdák térfoglalásának akadályozását szolgálta az 1946 tavaszán elrendelt közigazgatási létszámcsökkentés, népszerűbb nevén a „B-listázás”. Mivel Zala megyében az igazoló bizottságok és a népbíróságok kevéssé rendezték át az igazgatási-intézményi terepet, a B-listázások örve alatt végezték el ezt a hentesmunkát. A Dunántúlon messze Zalában volt legnagyobb az apasztás mértéke, így a megszűnt üres státuszokat is beleszámítva az önkormányzati igazgatás területén dolgozók 43%-át bocsátották el, súlyozottan a „régis gárda” embereit. Egyre látványosabb formát öltött az MKP és társutasainak a szovjet jelenlétre és az általuk uralt politikai rendőrségre alapozott, a jogrendet egyre nyíltabban felrúgó viselkedése.

Az MKP a javára történt erőltetődést a parlamentben is realizálni akarta, ezért a párt 1947-ben időközi országgyűlési választásokat erőszakolt ki. A választójogi törvény módosítása egyértelműen a kommunisták érdekeit szolgálták, a megelőző években lefejezett és szétdarabolt Kisgazdapárt nem tudott ellenállni a politikai

és fizikai erőszaknak. (A főtitkár Kovács Bélát a szovjetek elrabolták.) Az 1947-es választásokat már több szempontból sem a demokratizmus, sokkal inkább a csalás és a manipuláció jellemezte. A voksolás a lakóhelytől távoli szavazást lehetővé tevő, kék alapszínű úrlappal elkövetett csalás miatt mint kékcédulás választás került be a történelembe. Zala megyében a számítások szerint 500-600 lehetett a leadott hamis kékcédulák száma, ami nyilván az akciót szervező MKP, esetleg az SZDP szavazatainak számát gyarapította. A legtöbb hamis kékcédulát Hévízen és Keszthelyen adták le, hiszen éppen tartott az üdülőszezon, és könnyen el lehetett vegyülni az egyébként is nagyszámú, itt szavazó üdülővendég között.

Ma már az is tudható, hogy a kékcédulás módszernél nagyobb volumenű volt a választói névjegyzékből való szándékos kihagyások révén elkövetett manipuláció. Ezekből a névjegyzékekből Zala megyében legalább 14 000 olyan embert hagytak ki törvénytelenül vagy „törvényesen”, akik vélhetően nem az MKP-ra adták volna a voksukat. A megyében mindezek ellenére is megőrizte politikai vezető szerepét a konzervatív jobboldal. A Barankovics István vezette Demokrata Néppárt, ahová a Kisgazdapárt hitelvesztése miatt a zalai szavazótábor javarészt átpártolt, 65%-kal nyerte meg Zalában a választásokat. Ha a többi jobboldali párt szavazatait hozzáadjuk ehhez az eredményhez, akkor szinte hajszálpontosan megkapjuk a Kisgazdapárt 1945-ös eredményét. Ez alapján kijelenthetjük, hogy két év alatt szemernyit sem változott a megye lakosságának politikai orientációja.

A választásokat az MKP nyerte, így egyre leplezetlenebbül jelentkeztek a párt egyeduralmi aspirációi. A helyi propagandában is megkezdődött a jobboldali politikusok, személyek rágalmazása, ellehetetlenítése. A pártpaletta elszűrkítése 1948 elején az FKGP-ben és az SZDP-ben végrehajtott, a kommunisták által inspirált tisztogatásokkal egyre inkább felgyorsult. Már csak formai aktus volt az MKP és az SZDP megyei szintű egyesítése 1948. május utolsó napján, amellyel létrejött a Magyar Dolgozók Pártja Zala Megyei Bizottsága. Az új párt megyei vezetésében alig voltak olyan emberek, akiknek bármi közük lett volna Zalához. Ez tudatos döntés volt, a máshonnan iderendelt pártvezetőket nem feszélyezte semmi a diktatórikus intézkedések végrehajtása során. Az első megyei párttitkár, Lakatos Dezső Kozlovsváron született, és Budapestről jött, míg Seress János városi titkár Sátorajlajújhelyről került Zalaegerszegre. A fluktuáció is óriási volt, a pártkádereket folyamatosan cserélték, pár évnél többet szinte senki sem töltött el egy helyen, nehogy valamilyen kötődése alakuljon ki a „bennszülött” lakossággal. Ennek megfelelően Lakatos Dezsőt 1950 elején Darabos Iván váltotta a megyei titkári székben (ő egy Pest megyei faluból származott, de jellemzően már mint volt Szatmár megyei titkár érkezett).

EGYHÁZ, SAJTÓ, ÁLLAMOSÍTÁS

Miután az MDP vagy semlegesítette, vagy egyenesen eltüntette a politikai küzdőtérrel a vetélytársait, radikális társadalomátalakító törekvéseivel szemben az egyetlen szervezett erőt már csak az egyház, Zalában leginkább a katolikus egyház képviselte. Miután a földosztás során lényegében elvették az egyházi intézmények fenntartásának anyagi alapjait, 1948 júniusában államosították az iskolákat. A katolikus egyház erre válaszul még utoljára megmutatta az erejét, a Mária-évvé nyilvánított esztendőben számos rendezvény csúcspontjaként, 1948. szeptember 7-8-án Zalaegerszegen hatalmas seregszemlét tartottak. Ezen több püspök társaságában Mindszenty József esztergomi érsek is megjelent – ő a két világháború között huszonöt évig volt a város plébánosa. Az egyházfő év végi letartóztatása intő jel volt a többi egyházi vezetőre nézve, és behódolásra készítette őket, de ez ekkor már nem elégítette ki Rákosiék igényeit.

1949. május 15-re újabb előrehozott országgyűlési választást rendeztek, ahol egyrészt a választók megtévesztése, másrészt a megfélemlítésük révén és nem utolsó sorban a nyílt szavazás kikényszerítésével több mint 90%-ot kaptak a „népfrontlista” képviselőjelöltjei. Külön érdekesség, ahogy 1945-től kezdve mindig, Rákosi Mátyás – aki több választókerületben is indult, hogy biztosan bejusson – most is a zalai mandátumot választotta.

A magát immáron teljesen törvényesnek tekintő kommunista hatalmi gépezet újult erővel, szisztematikusan folytatta a pluralizmus még meglévő formális elemeinek kiiktatását helyi szinten is. Ennek keretében a már egyébként is meglehetősen elszürkült, az MKP, majd az MDP propagandakiadványává züllesztett újságokat (*Zala, Új Zala, Keszthelyi Újság*) összevonta, és *Zala* néven egyetlen megyei napilappá tette meg 1949 végén. Ennél is jelentősebb volt azonban a gazdasági élet átszervezése, homogenizálása. Az állam gazdaságbéli túlburjánzása a háború után a nyugat-európai országokban sem volt példa nélküli, de amíg ott kifejezetten a reorganizációt, addig Magyarországon a sztálinista diktatúra kiépítését szolgálta, és természetesen nem járt (arányos) kárpótlással. Zala megye akkori legjelentősebb vállalatát, az amerikai tulajdonú MAORT-ot már a háború idején állami kezelésbe vették, amit az első gazdasági koncepciók perек segítségével jogilag 1948-ban kaparintott meg az állam és játszott át részben a szovjeteknek, hogy aztán felvegye a Maszolaj Rt. (Magyar-Szovjet Olaj) nevet.

Zala megye a negyvenes években alapvetően mezőgazdasági jellegű térség volt, a legtöbb embert tehát ennek az ágazatnak az átszervezése, kollektivizálási kísérlete érintette. Ennek örvén az egyik politikai cél a falvak vezető rétegét képviselő nagygazdák ellehetetlenítése volt. A kommunista hatalom a pejoratív,

oros eredetű szóval kuláknak bélyegzett paraszti nagygazdák megtörésének útján akart a behatolni a hagyományos paraszti társadalom eresztékeibe. Ezeket a módos gazdákat fokozatosan kismmizték, hiszen szükség volt a termelőeszközökre és egyéb javakra a szocialista típusú termelőszövetkezeti csoportok megszervezéséhez.

Gazdasági és politikai likvidálásuk után fizikailag is megpróbálta őket a hatalom eltávolítani a falvakból: 1950 nyarától kezdődően, főként a jugoszláv határsávból, de a megye más településeiről is (több hullámban) kitelepítették őket az Alföldre vagy más kényszerlakhelyre. Egyes volt uradalmak és nagygazdák mezőgazdasági gépparkjának felhasználásával úgynevezett állami gépállomásokat hoztak létre – a megyében az elsőt 1948-ban Keszthelyen –, amivel az volt a cél, hogy az állam a gépi termelőeszközök terén monopolhelyzetbe kerüljön, vagyis a kolhozok irányába próbálták terelni a parasztokat. Minden kényszerítés, ígéretés és fenyegetés ellenére Zala megyében a kollektivizálás első hulláma lényegében csődöt mondott. 1953-ig a parasztek egyharmadát sikerült a szovjet típusú szövetkezetekbe kényszeríteni. Ezek ráadásul 1953-ban részlegesen, majd a forradalom idején szinte teljesen fel is bomlottak.

Az államosítások az ipar területén is rendületlenül folytatódtak, 1948 tavaszán a száz főnél, 1949. december végén pedig már a tíz főnél nagyobb üzemek, vállalkozások is kikerültek a magánszektorból, ami Zalában főleg téglagyárakat és más kisebb, kevésbé jelentős üzemeket érintett. Az állami expanzió ezután is töretlenül haladt előre, az ötvenes évek elejére sikerült is elérni az önálló kisiparosok és kiskereskedők állami vagy szövetkezeti szektorba kényszerítését is.

Rákosi Mátyás Zalában 1947-ben (MTI)

TERÜLETCSATOLÁSOK

A központosítás mint vezéreszme az államigazgatásban is a legfontosabb szervezőelvek egyikévé vált. Zala megye területe 1945 és 1950 között minden korábbinál radikálisabban változott meg. 1946. január elsejével elcsatolták a balatonfüredi járást, 1948. augusztus elsejével pedig Zalához került néhány Kanizsa környéki somogyi falu (Bagolasánc, Liszó, Somogyszentmiklós, Miháld, Pat és Sand). A legnagyobb változás azonban 1950. március 15-én következett be, amikor is a tapolcai, a sümegi és a keszthelyi járást is Veszprém megyéhez csatolták Zalától. A megye elvesztette az egyik leggazdagabb, Balaton-felvidéki régióját és a teljes északi Balaton-partot. A számos legenda ellenére a fő ok az volt, hogy a Balaton térségét kormányzati részről egységesen szerették volna fejleszteni, aminek egyik eszközét abban látták, ha a Balaton területén mennél kevesebb megye osztozik. Ezt valósították meg Zala rovására.

A háború utáni új helyzetet egyébként számos település akarta kihasználni közigazgatási szerepkörének emelésére, így például Nagykanizsa törvényhatósági jogot kért, Keszthely pedig – a hirtelen megüresedett Festetics-kastélyra mint leendő megyeházára támaszkodva – egyenesen megyeszékhelyi rangról kezdett álmodozni. Ezek közül semmi nem vált valóra, egyedül Hévízszenandrásnak sikerült még 1946-ban – Egregy hozzácsatolásával – Hévíz néven nagyközséggé emelkednie. Az 1950-es csonkítás sovány kárpótlásaként került ugyanakkor Zala megyéhez Vastól Egervár és térsége (Gósfá, Vasboldogasszony) és Somogy megyétől egy újabb körjegyzőség (Surd, Belezna, Nemespátró). Szintén 1950-hez kapcsolódik a régi megyei közigazgatási struktúra eltüntetése és a tanácsrendszer szovjet mintára való bevezetése, amire jellemző volt, hogy előbb állították fel a tanácstestületeket és csak utána tartották róla a szavazást.

A VÁROSOK ARCULATA

Az 1950-es esztendő a gazdasági életben is újabb radikális változásokat hozott, hiszen január elsején, hatalmas propagandakampány keretében elkezdődött az első ötéves terv. A tervezés során folyamatosan a grandiózusság és az ad hoc variálás ötvöződött egymással. Rákosi 1950 februárjában, egyik zalaegerszegi látogatása alkalmával ígéretet tett egy hatalmas ruhagyár felépítésére. Ez 1951 decemberére el is készült, megvetve Zalaegerszeg industrializációjának alapjait. Ugyanebben az évben felfedezték a nagylengyeli olajmezőt, ami borította a további terveket, mert az olaj stratégiai jelentősége miatt nem tűrt halasztást egy finomító építése. Ekkor kezdődött meg a vajgyár építése is, így Zalaegerszeg

Fotó: Göcseji Múzeum (Zalaegerszeg)

1949. május 1. Zalaegerszeg

arculata jelentősen kezdett átalakulni. Ezzel párhuzamosan rohamtempóban gyarapodott a megyeszékhely lakossága, ami lakásínséget idézett elő, ugyanis a közműekkel nem rendelkező városban alig épültek lakások.

Ezzel szemben gombamód nőttek ki a földből Zalaegerszegen és a megye más településein is a laktanyák és más katonai létesítmények, ami persze hozzájárult a háborús históriához. Zalaegerszegen, Nagykanizsán, Keszthelyen (a kastélyparkban!) és Lentiben hatalmas honvédségi és határőrségi, az olajvidék falvaiban államvédelmi laktanyák, egyéb katonai objektumok, Zalaegerszegen és Sármelléken pedig repülőterek épültek. A harmadik világháborúra való készülődés jegyében, amit Zalában még tetézt a Jugoszláviával kialakult feszült viszony, az egész megye valóságos kaszányává alakult. Mindezt megspékelték egy határmenti erődrendszer kiépítésével is, amihez az Államvédelmi Hatóság által felügyelt 15-25 km széles, útmenti sorompókkal védett, csak különleges engedéllyel, igazolvánnyal látogatható határsáv párosult. A katonasággal megtömött Nagykanizsa újra végvár benyomását keltette, ráadásul a jugoszláv határ veszélyes közelsége miatt a város kimaradt az iparfejlesztésből is. A rohamtempóban kamaszodó és ruháját cserélő Zalaegerszeg ekkor kapta meg a frusztrált kanizsaiaktól a beosztását, a „csinált város” jelzős szerkezet formájában. Az országban nem egyedi szomszédvári ellenségeskedés a patriotizmussal vegyülve, például egy-egy focimeccs idején, a verbális erőszakon túl olykor tettelegességig is fajult.

A FORRADALOM ELŐSZELE

Az erőltetett, voluntarista ötéves terv azonban, nem utolsó sorban a hadseregfejlesztés és az improduktív katonai jellegű beruházások teljesen kivéreztek az országot. Az áruhiány, a jegyrendszer újbóli bevezetése indikátorként jelezték az életszínvonal csökkenését, ami egyre jobban érezhető társadalmi feszültséget gerjesztett. Annyira, hogy ezt már a pártvezetők számára készített hangulatjelentésekben sem lehetett véka alá rejteni. A meghurcolások, kitelepítések, internálások, bebörtönzések, gazdasági kifosztások súlyos szociális és morális válságot teremtettek. 1953-ban, főként Sztálin halála után elkerülhetetlennek mutatkoztak a változások a robbanás elkerülése érdekében. A változások szele Zala megyét is elérte, az MDP megyei első (Darabos Iván) és másodtitkárát (Tóth István), valamint az ÁVH vezetőjét (Thomann Ferenc) menesztették. A felelősségre vonás kérdése fel sem merült, ami a diktatúra önrevízióra való képtelenségét mutatta. A bomlás azonban megállíthatatlannak bizonyult annak ellenére, hogy pár évvel később is minden adminisztratív eszközzel igyekeztek akadályozni a termelőszövetkezeti csoportokból való kilépést vagy a meghurcolást elszenvedettek rehabilitálását.

1956 nyarán, Rákosi második és véglegesnek bizonyult bukása után újra szivárogni kezdett a palackból a szellem. Zalaegerszegen ez év szeptemberében már a megyei pártbizottság első titkárát is kérdőre vonták a gazdasági helyzet miatt, és az államvédelmi jelentések is egyre sötétebb képet festettek a lakosság hangulatáról. A fővárosban 1956. október 23-án történekre két-három nap késéssel reagáltak a zalai tömegek. Zalaegerszegen, Nagykanizsán és Keszthelyen október 25-26-án indultak be a forradalmi események tömegtüntetéssel, „csillaghullással”, valamint a Rákosi-címertől megfosztott, „herélt” zászlók megjelenésével, ami a forradalom szimbólumává vált. A diktatúra helyben is napok alatt összeomlott.

EGERSZEG, KANIZSA – SORTÜZEK

Más városokhoz hasonlóan Zalaegerszegen is az ipari üzemek munkásai és az ifjúság kezdték a megmozdulást október 26-án. A tüntetők először Csány László szobrához vonultak, majd ledöntötték a vasútállomással szemben, előző évben felállított felszabadulási emlékművet, a visszaúton pedig már Hamburger Jenő Pontház előtti mellszobra is a porba hullott. Estefelé a megyei pártbizottság előtt folytatódtak az események, a párház védelmére kirendelték a katonaságot. A tüntetők által körülvett épületben kitört a pánik, mire a bent rekedtek a lehető legrosszabb eszközhöz folyamodtak, belelőttek a tömegbe. Ketten meghaltak, több tucatnyian megsebesültek. A pártvezetők a megtorlástól való félelmükben

még éjjel elmenekültek a városból. A következő napokban sorra alakultak a forradalmi szervek, munkástanácsok, nemzeti bizottságok és forradalmi tanácsok. Az emberek spontán lelkesedése katartikus közösségi élménnyé alakult.

Nagykanizsán a kőolajipari gépgyár munkásainak és a gimnázium diákjainak felvonulásával vették kezdetüket a forradalmi események október 25-én. Az emberek ledöntötték a város főterén 1945-ben emelt szovjet emlékművet, az útjukba eső középületekről sorra leverték a kommunista jelképeket. Másnap még nagyobb tüntetés volt a városban, egyre többen tudtak felülemelkedni a félelmükön és érezték meg a tömegben rejlő erőt. A diktatúra kegyeltjeinek a hatalom elvesztésétől való félelme miatt sajnos Kanizsa sem élhette meg véráldozatok nélkül a forradalom napjait. Estefelé a városi pártbizottság székháza elé vonuló, jelszavaktól, énektől hangos tömeget a kivezényelt katonaság sortüze fogadta. Egy nő a helyszínen életét vesztette, egy diák pedig egy héttel később halt bele a sérüléseibe – és még tucatnyian megsérültek. A helyőrségparancsnok kijárási tilalmat rendelt el, ennek ellenére sorra alakultak az üzemekben a munkástanácsok, és október 28-án a városi tanács helyébe egy új közhatalom, a városi nemzeti bizottság lépett dr. Lékay Gyula ügyvéd vezetésével. A következő napok Nagykanizsán is a forradalmi szervek, mint például a nemzetőrség megalakításával, illetve a közellátás megszervezésével teltek. A szovjet csapatok november 4-i támadása után egyesek a fegyveres ellenállást fontolgatták. Erre végül nem került sor, a város harc nélkül adta meg magát.

Foró: Gócséji Múzeum (Zalaegerszeg)

Asszonytüntetés Zalaegerszegen, 1956 decemberében

KESZTHELY – AZ ELSŐ 56-OS SZOBOR

Keszthelyen először a Mezőgazdasági Akadémia hallgatói kezdtek el mozgolódni, és ez láncreakciószerűen terjedt át a városra. Már október 25-én ledöntötték a Fő téren álló szovjet emlékművet, és a Balatoni Múzeumból a „Gyuri, gyere ki” jelszó skandalása mellett hatalmas lelkesedéssel vitték annak helyére az eredetileg ott álló Festetics György-szobrot. Keszthely azzal is felhívta magára a figyelmet, hogy az országban elsőként, ugyancsak a Fő téren, szobrot állítottak a forradalom hőseinek emlékére. A lyukas zászlót kezében tartó fiatalembert ábrázoló szobrot az éppen Hévízen üdülő Marinkay István készítette gipszből, ezért kapta a Fehér Ember nevet az alkotás. Csak jóval a forradalom leverése után, 1957. január végén, az éj leple alatt merték eltávolítani. A szobor talapzatán elhelyezett táblára a következő megrendítő, a forradalom katartikus hangulatát tükröző feliratot vésték: „1956 október. Az elesetteknek az élők, akik talán holnap halnak meg a szabadságért.” (Ezt a szobrot formázza Orr Lajos 2006-ban, ugyanott felavatott alkotása is.)

BUKÁS ÉS MEGTORLÁS

Zala megye kisebb-nagyobb falvainak többségében szintén megmozdultak az emberek, és tüntetéseken adtak nyomatékot a követeléseiknek. Sokak számára igazi felszabadulás-élmény volt ez a néhány nap, melynek során hihetetlen energiák szabadultak fel. A november első napjaiban megindult újabb szovjet invázió azonban egycsapásra elsöpörte az álmokat. Néhány hónapig még folyt az egyezkedés a megmaradt forradalmi szervekkel, különösen a munkástanácsokkal, de az országban több helyen eldőrdülő sortűzek világossá tették a régi-új hatalom valós szándékát. Hiába volt még időről időre sztrájk, röplapozás, kormányellenes falfirkálás vagy tüntetés (mint például Zalaegerszegen december 13-án az asszonyok fekete fejkendő s tüntetése), a felvonuló páncélos egységekkel szemben ez már mit sem ért.

A forradalom utáni megtorlás minden korábbi, elbukott rendszerváltoztatási kísérletet követő bosszúhadjáratot felülmúlt. Zala megyében a forradalom idején történeteket kisebb jelentőségűnek minősítették, emiatt az „ellenforradalmi bűncselekményekben” rendes bíróságok jártak el, nem hoztak létre rendkívüli, népbírói tanácsokat. Az újjáalakult bűnüldöző szervek első feladata a laktanyákból kikerült fegyverek begyűjtése lett, így nem véletlen, hogy a november elején bevezetett statáriális eljárások zöme fegyverrejtegetés miatt indult. A kezdeti tanácstalanság és egyértelmű direktívák hiánya miatt 1957 elejéig kevés, illetve enyhébb ítélet született, de a Kádár-rezsim megszilárdulásával arányosan szigorodott az ítélkezés is. Szerencsére Zala megyében a legsúlyosabb

ítéletek sem mentek túl a 10-20 éven, így életfogytiglani és halálos ítéletek sem születtek.

Számos esetben tetten érhető az ítélkezésben a koncepciós jelleg, így az olajmérnök Majerszky Béla és társainak perében – vagy a személyes bosszú, amit a forradalom napjaiban „megalázott” pártvezetők eszközöltek ki a bíróságoknál. Nem egyszerű feladat leválasztani az ítéletek összességéből a forradalmi tevékenységük miatt elmarasztaltakat. Sokszor egyszerű köztörvényes bűncselekménynek minősítették az illető ténykedését – összhangban a régi-új rendszer frissen legyártott ideológiai alapvetéseivel, melyek szerint a „csőcselék” és más „fasiszta”, „bűnöző elemek” szervezték az „ellenforradalmat”. Mindenesetre tény, hogy a megtorlás fő időszakában, 1957-1958 között több mint

ötszáz embert ítéltek el Zalában a bíróságok a forradalmi eseményekben vagy az után, azzal összefüggésben elkövetett „bűncselekmények” miatt. A legtöbbet, 169 személyt az államrend elleni szervezkedésben, 113 embert pedig izgatással vádolva találtak bűnösnek. Csaknem ugyanennyi, 121 volt a fegyverrejtegetésért elítéltek száma, míg a másik, jellemzően már a forradalom leverése után elkövetett tiltott határátlépésért 159 személyt vontak felelősségre, köztük sok fiatalkorút.

A pár évvel későbbi amnesztiák révén a még büntetésüket töltők közül a legtöbbet kiszabadultak. Ez azonban nem jelentette azt, hogy a hatalom megbocsájtott volna nekik. Nem kevesen közülük még évekig, esetleg életük végéig megbélyegzetten éltek életüket, és ez kihatott gyermekeik, hozzátartozóik életére is.

Fotó: Balatoni Múzeum (Keszthely)

A „Fehér Ember”

Káli Csaba (Zalaegerszeg, 1969) történész, levéltáros, a Magyar Nemzeti Levéltár Zala Megyei Levéltára igazgatóhelyettese.

A FÉNY REGESZETE

A TERMÉSZETES FÉNY SZEREPE AZ ÓSKORI EMBER ÉLETÉBEN

BALATONI MŰZEUM KESZTHELY

2016. 10. 08 - 2017. 02. 24.

2016/4-5

www.facebook.com/hevizfolyoirat

EP 1950–2016